

RUDOLF MEDEK
OSTROV V BOUŘI
ROMÁN Z VÁLKY III¹

OBSAH

Upozornění pro čtenáře

ČÁST I.

I.

II.

III.

IV.

V.

VI.

VII.

VIII.

IX.

X.

ČÁST II.

XI.

XII.

XIII.

XIV.

XV.

XVI.

1 Převzato z: MEDEK, R., *Ostrov v bouři: román z války*, 1929 (upraveno).

XVII.

XVIII.

ČÁST III.

XIX.

XX.

XXI.

XXII.

XXIII.

ČÁST IV.

XXIV.

XXV.

XXVI.

XXVII.

XXVIII.

XXIX.

XXX.

ČÁST V.

XXXI.

XXXII.

XXXIII.

XXXIV.

XXXV.

XXXVI.

ČÁST I.

I.

Kulometčíci šli naposledy.

Malý haličský koník, zapřažený do ubohé selské „povozky“, truchlivé skřípějící, popoháněný sedláčkem, celým vyschlým až na kosti, hekal a co chvíli se zastavoval. Na povozce byly tři kulomety, několik kaset s náboji, nějaký pytel s chlebem a s ovšem pro zvíře.

Kulometčíci šli naposledy a tudíž ostražitě.

Stále se ohlíželi. Věděli sice, že za nimi postupuje také kozácká jízda, ale to jich nedovedlo zbaviti nedůvěry.

„Střelí po nich šrapnelem a rozutíkají se na všechny strany!“, řekl starší z nich. „Nevěřím dnes už ani kozákům. Nevěřím nikomu. Pouze nám! Štěstí, že máme něco těch kulometů!“

„Měl jsi do nich střelit, máš revolver!“ řekl druhý.

„Do koho?“

„Do té svoloči, která nám přeřezala postraňky. Zdrželi jsme se téměř o půl hodiny.“

„Myslím, že je kozáci rozsekali. Utíkali přímo proti nim.“

„Domnívali se, že jdou do vytouženého náručí Němců! Nebožáci! Ale což, jací nebožáci! Banda! Vlastním lidem přeřezou postraňky, aby tu uvázli a dostali se nepříteli pod nůž. Horší je ovšem, že nevíme, co se vlastně děje! Ustupujeme! Dobrá! Ale kam? Kdo všechno ustupuje? Před několika dny jsme slyšeli, že celá armáda od rumunských hranic až k Baltu postupuje. A kdo postupoval? Čechoslováci a několik sousedních oddílů! Kornilov! A dosti! Dost možná, až dojdeme do Tarnopolu, že uslyšíme, která celá armáda ustupuje. Od rumunských hranic až k Baltu! Naplivat na všechno! Zdá se mi, že přece jen umřem! Nevím jen, jestli slavně!“

„Jistě se dostali ti darebové k Němcům. Jistě jim řeknou, aby si na nás pospíšili!“

„Nu, nu! Jen žádných strachů! Necht' si jen pospíší. Budeme se bránit. Budeme je kosit jako žito. A co jiného, konečně, zbývá? Pluk je daleko před námi. A těsně před námi jde jakási velmi neurčitá kolona! Také patrně nějaký Kerenského vítězný „oddíl 18. června“. Nakašlat na ně, na ty vítězné oddíly 18. června. Všecko je to lež. Jejich bojovné nadšení trvalo všeho všudy několik hodin. A bylo těchto oddílů sotva tucet – tucet v milionové armádě! Co s tím? S tím chce Kerenský zachránit Rusko? Ohromné dítě, tonoucí v horečce? Dej mi pokoj! A mlčme raději. K ničemu to není!“

Zmlkli a vlekli se oba za povozkou.

Co chvíli povolovaly přeřezané postraňky, chabě svázané provazy a provázky. Sedláček vzdychal a vzdychal, jako by šel na popravu.

„Dlouho-li ještě, velkomožní? Dlouho-li? Kobylka je slabá! Zdechne!“ bědoval občas.

„Nu, jdi, jdi, a nerozmlouvej! Což my víme?“

„Oj, oj, oj!“ To bylo vše.

Nad nimi svítilo skvělé červencové slunce. Bylo horké, znojně odpoledne. Vůkol nich se vlnilo žito. Táhlí místy, jichž se málo dotkl válečný čas. Prašná silnice pomalu ubíhala pod jejich nohami. Všude však setkávali se se zbytky ústupu. Tu se těžce a smutně válelo v příkopě ohromné dělo, úmyslně poškozené zodpovědnými dělostřelci, nějaká rozbitá kola od vozů, poloshořelý osobní automobil, hromada pušek a nábojů, všelijaké řemení, baťochy, patronašky, mrtvý kůň, obletovaný mračny ohavných much.

„Jaká spoušť! Jaká hanba,“ vzdychl starší kulometčík.

„Zdá se mi, že tamhle vidím vesnici!“ zvolal však živě mladší, ukazuje rukou do předu.

„Opravdu! Celá v zeleni, nevinná a idyllická, chudinka. Už ji zajisté vyjedli a vykradli náležitě!“

„Pozoroval jsi, jak zdejší obyvatelstvo se raduje z našeho ústupu? Těší se už na svoje, na Austrijáky.“

„Pozoroval! To jsou Rusňáci! Bratři Slované! Vidíš, jak tu zapustila hluboko agitace hraběte Bobrinského! Ti nebožáci se těší na příchod honvédů! Jakoby jim honvédi také nepobrali všecka prasata a slepice, jako Moskali! Ale je to přece jen dojemné, jak zdejší lid lne k císaři pánu. Jsme téměř na hranicích starého Rakouska. Slyšíš, jak sem zaléhá tklivě hymna rakouských národů? Tito špinaví, všiví Rusňáci jsou blažení, že náleží k pokročilé říši rakouské a ne k zaostalému Rusku – ač poslední ruský mužík je čistotnější a moudřejší, než tito zmetkové! Vychovávají je zdejší Židé k loyálnosti. V krámku, při kořalce, mezi řečí! Neštěstí to bude, prý, pro chudý lid, bude-li Halič připojena k Rusku. Všecko jim kozáci poberou! Vsech na vojnu vezmou! Žínky znásilní! A což horšího – vodku nyní v Rusku zakázali, nedovolí pít. Považte, vodku vám vezmou! Pšakrev!“

Starší voják se hořce usmíval. V dáli za nimi se ozvaly výstřely z děl. Oba se rychle ohlédl.

„Je to daleko, někde v levo za námi.“

„Tím směrem ustupuje druhý pluk!“

„Nebohý druhý pluk! Byl v takové situaci, že mu jistě je horko i nyní. Jen kdybychom věděli, v jakém rozsahu se děje tento ústup?“

„Zeptáme se ve vsi. Snad tam budou nějakí důstojníci, nějaký štáb! Budou-li ovšem sami něco vědět!“

„Hle, vesnice je před námi!“

Silnice klesala do údolí, jediné rozsáhlé louky, rozčísnuté bílým pruhem cesty, která se ztrácela v chumáči stromoví, skrývajících domky vesnice. Ze vsi vystupovaly sloupky kouře. To asi vojáci na návsi nebo na dvorcích si vařili na roští večeři.

Takto vypadají louky i vesničky u nás, pomyslel si mladší kulometčík. Plny kvítí, hvozdíku, „uzeného masa“, jak jsme my děti říkávaly kohoutku, bodláčí s pyšnými hlavicemi, jetele, řeřichy a bůhví čeho ještě. A vesnice je jako zelený „pugét“. Jistě jsou tam ovocné stromy, nějaký jasan, jilm! A možná, že tam není nic takového. Spíše budou chalupy prázdné, spíše a chlévky prázdné – a všechnu tuto prázdnotu bude hlídat nějaký starý, potměšilý děda, velmi mlčenlivý, který potom, až přijdou Austrijáci, všechno horlivě vypovídá, co viděl, co slyšel! A panu dobroději oficírovi ručičku políbí. A třeba dostane po hubě, ale ručičku políbí! Takovou panskou, austrijáckou ručičku. A odkudsi vyleze žid jako mlok ze skuliny, kořaličky přinese a špeku, salámu... Ne, to není naše vesnice... V našich vesnicích pekly panímámy před svatým Václavem v roce čtrnáctém sta koláčů pro přicházející bratry Rusy...

„O čem sníš?“ zeptal se jej pojednou starší.

„Ah, tak...“ zašeptl mladší a mávl rukou.

„Nezdá se ti, že ze vsi vychází nějaký hluk, povyk, či co?“

„Nevím... neslyším nic...“

„Nu, pojďme tedy!“

Povozka se šinula dále ku předu. Sedláček přestal vzdychat. Blízkost vesnice na něj působila dobře. Cítil chalupu, plnou vlhkého tepla a prosycenou lidským potem jako jeho koník věřil blažený chlívěk.

„Haj-dá! Haj-da-dá! Ty huncúte!“ pobízel sedláček.

„Huncút“ sice sebou trhl, jednou, dvakrát poskočil... ale to bylo vše. Kulometry i ostatní náklad stačily, aby svoji poslušnost pouze předstíral.

Konečně se již přiblížili vsi, v níž se ztrácela už hlava pěšího voje, který táhl před nimi. Když vstoupili posléze do vsi, byli uvítáni bouřlivými hlasy, ozývajícími se s několika stran. Byli to ruští řečníci. Skupiny vojáků hlaholily hukotem souhlasu či odporu, ozývalo se ryčné „doloj!“ nebo nadšené „právilno“.

Na návsi sedláček náhle zastavil koníka a nabyl odvahy. Obrátil se ke kulometčikům a prohlásil, že dále nepojede. Vzbouřil se.

„A to já, páni dobroději, se obrátím na komitét. Já dobře vím, co tu povídají,“ řekl chraptivě a zpod čepice pohlížel troufale na staršího kulometčíka. „Povídají, že dále nepůjdou. Ano, tak! To povídají. Dobře já rozumím po moskalsku. A oni i po chachlácku vykládají. Jakže by jim náš člověk nerozuměl? Stanovili, odhlasovali rezoluciju: zůstanou tady. Příliš jsou již unaveni chudáci! A přijdou-li Austrijáci, tož naši, nu, tak přijdou. Také lid robotný. Kdo by se s nimi bil? Bratři jsou to naši, rodní, povídají – a pravdu mají. Cože jsme jim zlého zrobili?“

V Bohu věříme jako oni, což s nevěřícími bojují? A dobře jim bude v Austriji, vodky popijí...”

„Mlč, prevíte!“, štěkl starší pohněvaně a udeřil dědka kolbou pušky přes zadek.

„Oj, oj, oj!“ zahořekoval žalostně sedláček. A ihned zakřičel na celou ves: „Nevinného člověka, chudého člověka bijí! Továryši, pomozte! Uchraňte chudáka, továryši!“

„Nadělá nám tu povyku“, řekl starší, „tož nechme ho raději, psa! Čert věř těmto vzbuntovaným zemičákům! Je jich tu jako rezavých mravenců, uštípou nás!“

„Snad bychom k nim mohli promluvit, co myslíš, bratře šikovateli? Ty umíš pěkně mluvit!“

„Nepomůže nic, nevěřím tomu. Vidíš, už sem někteří utíkají! Zatracený huncút! Čert nám ho byl dlužen!“ hněval se „bratr šikovatel“.

Ze zástupu, stojícího u větší budovy, patrně školy, z jejíchž oken kdosi promlouval, se oddělilo několik ruských zemičáků. Sedláček rychle k nim, ruce sepal a žaloval lítostivě.

„Jediného koníka vzali, kobyliku hubenou a bídnu. A ani naši, ani vaši to nejsou. Podivně rozmlouvají. Slovo rozumíš a deset nic. Ti proklatí Čechoslováci patrně! Cara austrijského zradili, i vás, báťuškové, zradili. A mne honí, sami nevědí, kam. Chudého člověka, brata vašeho týrají.“

„Co vy?“ zahučel starý, bradatý voják, obraceje se ke kulometčíkům.

„Nu, co my!“ odvětil starší. „My jsme Čechoslováci a jdeme za svým oddílem. Kulomety jsme před Němci zachránili. Naše kulomety. Jedeme za svým plukem!“

„A na co vám kulomety? Nebude již nijaké vojny! Zahod'te to, bratci! Ejhle, co vydumali! Kulomety za svým plukem vezou. Rozum ztratili! Nebude již nijakých kulometů zapotřebí. Všichni domů, ke svým babám, půjdou. I vy půjdete, holoubkové... A staříka proč týráte? Pusťte staříka. Nu, starý, hybaj, domů!“

I ohromný ruský voják shodil kulomety na zemi, vsunul sedláčkovi oprati do rukou a vzkřikl:

„Nu, jdi, starý, jdi, ujížděj si, kam libo. Továryši,“ obrátil se nyní k hloučku, jenž se shromáždil zde a obklopil oba kulometčíky, „dobře-li jsem učinil? Továryši?“

„Dobře! Právilno!“ zvolali továryši.

„Továryši,“ vzkřikl v tom starší kulometčík, „továryši, rozvažte přece, co činíte. V jistou záhubu vrháte sebe i mátušku Rus. Zítra sem přijdou Němci nebo Austrijci, odvedou vás do zajetí, hladem zhynete! Není co jísti ani v Německu, ani v Rakousku. Víme to, jsme Čechoslováci, bojujeme za osvobození své vlasti ze jha rakouského. Naši doma zmírají hlady. Nemá-li vlastní obyvatelstvo čeho jísti, jak mají Austrijáci nasytiti zajatce, jichž je tam již kolik milionů? Vзмуžte se, bratři, Rusové pravoslavní. Nedávejte se Němcům v plen. Nerozumí nikdo z nich vaší revoluci. Poslouchají klidně svých důstojníků a jejich císař je pro ně bohem, ne váš proletariát. Umoudřete se, továryši. Až zítra vás zde najdou v takové masse

němečtí vojáci, až zítra uvidíte, že vaše víra v jejich proletářskou solidaritu byla bláhovostí, až uzříte, kterak srovnanými řadami vejdou do vsi, poslušni na slovo svých velitelů, až vás kolbami svých pušek poženou jako stádo do zajetí, až budete hynout v jejich táborech hlady, potom, tovaryši, pozdě bude... a marně budete vzpomínat...“

„Tovaryši,“ vzkřikl do tohoto proslovu náhle ostrý hlas malého černého mladíka v koženém kabátě, jaký nosívají automobilisté. Mladík rychle vyskočil na povozku, jež nenašla dosud času, aby se vymotala ze zástupu, a spustil ohnivě:

„Tovaryši, nevěřte tomu, co zde tvrdí tovaryš Čechoslovák. Hled'te, tovaryši, sám tovaryš Čechoslovák tvrdí, že v Austriji je kolik milionů našich zemljaků. Ptám se vás, tovaryši, když tam je tolik milionů našich bratců a uživí je, proč by neuživili i nás, několik set lidí?“

„Právilno,“ zařičel starý voják, který osvobodil sedláčka.

„Právilno,“ zahučel celý sbor.

„A co se týče té poslušnosti vůči důstojníkům austrijským, nuže, tovaryši, proto jsme tu my, abychom své tovaryše, austrijské a německé dělníky a mužíky pronikli revolučním kvasem, jenž skončí pak tuto válku mezi všemi národy. Nejdeme do austrijského plenu jako váleční zajatci. Jdeme mezi své bratry, mezi robotníky, neseme jim plamen revolučního ducha. Chceme skončiti tuto nesmyslnou válku, chceme sbratření všech národů, chceme mír! Co chcete, tovaryši, válku nebo mír?“

„Mír! mír! mír!“

Shromáždění zahlaholilo tak mocně, až oba kulometčící zbledli.

Mladšímu se v této chvíli zdálo, že nemá sice pravdy ten, kdo tak nesmyslně promluvil s vozíku, ale tato davová, ohromivá touha po míru je pravdivá. Neboť jistě nevolají tito ruští lidé po míru jen ze zbabělosti. Sbratření všech národů, světový mír! Ano, tak to slýchal doma na dělnických schůzích, kam tak rád docházel. Pojala ho náhle podivná úzkost. Celá jeho bytost se rozkolísala. Což, praští-li všichni bojovníci na všech bojištích puškou a vrátí se do svých domovů? Skácí-li se všechny trůny, zbourají-li se dosavadní zákony, rozutíkají-li se vojska a strhají-li se sebe mundúry všech barev, odstraní-li se šraňky a pohraniční sloupy mezi státy, zmizí-li nenávist mezi národy... budou-li i Němci a Češi žítí svorně vedle sebe, všichni svobodni, všichni svobodni...?

„Nuže, tovaryši, odhlasovali jsme resoluci,“ začal opět klidnějším hlasem černý mladík. „Za ní také stojíme jako čestní lidé a revolucionáři. Prohlašujeme, že zamítáme jakoukoli vojnu, tedy i vojnu s Němci a s Austrijci. Odmítáme zdvihnutí zbraň proti bratrskému proletariátu německému a austrijskému. A půjdou-li vojska imperialistů proti nám, víme, že tak činí jen z dočasného donucení, dokud proletariát nenabude síly a nezmocní se moci, proto se raději vzdáme, než abychom zabíjeli, učiníme tak na znamení protestu. Souhlasíte, tovaryši?“

„Právilno!“

Mladík domluvil. Seskočil s vozíku a podíval se podivným pohledem na oba kulometčíky, kteří tu stáli pobledlí a rozpačení.

„Skutečně, nemá to nejmenšího smyslu vše, co ještě podnikáte k záchraně ruské armády,“ děl k nim polohlasem. „Pochopte přece – a slyšel jsem všude, kdekoli se o vás mluvilo, že Čechoslováci jsou inteligentní lidé! – že s massou, prochnutou revoluční ideou svobody, nelze vésti imperialistické války. A tím méně s ruskou massou. Pohleďte na tyto lidi! Ostatně – nemusí nás slyšeti... pohovořme německy... hovoříte zajisté...“

„Nemáme chuti dorozumívati se s ruskými lidmi němčinou...“ odpověděl pomalu a těžce starší kulometčík.

„Jsme Slované,“ řekl ostřeji mladší.

„Oh, Slované,“ usmál se mladík v kurtce, nabízející klidně oběma papirosy. „I vy trpíte na tyto předsudky? Slované! Slované! To zní tak dávno, tak starorežimsky. Vzpomínám, kterak na počátku války chodili po Petrohradě jacísi černosotněnci s obrazem Nikolaje Romanova, pěli co chvíli „Bože, carja chraň,“ i provolávali slávu Srbsku a křičeli: za osvobození Slovanů! Hlouposti, můj milý! Nakonec i vy, takový vzdělaný národ, věřili byste těmto nesmyslům? Jací Slované? Poláci, Bulhaři? Ukrajinci? A vy Češi? Vždyť doma v Praze mluvíte více německy než svým slovanským nářečím. A což my, ruští lidé – jsme my nějakí Slované?“

„Vy, továřiši, nejste... jistě nejste...“ řekl chmurně „bratr šikovatel“.

Mladík se zarazil a díval se pojednou podezřívavě kolem sebe.

„Nu, co tu civíte všichni?“ osopil se náhle na dav, který tu stále ještě stál a poslouchal tupě záhadnou rozmluvu. „Věc je skončena, resoluci odhlasovali, tak co? Jděte každý po svém díle...“

„Co to znamená, jděte každý,“ zareptal ohromný voják, drže ještě oprati sedláčkovy kobylinky. „Zdá se nám, drahý továřiši komisare, že se ty s kontrarevolucí domlouváš. Nebezpečí větříš – ha? Není-li pravda, továřiši? ...“

„Pravda, pravda...“

„Na's, co ty nyní s kontrrevolucionáři hovoříš a dříve tu s vozíku pral do nich, ha? Hleďte, stali se přáteli – pojednou! Povídám, továřiši, podezřelý to je, tak! Nu, pověz nám, co s nimi, s holoubky, učiniti nyní, ha? Je potřebí se uraditi o tom, co? Není-li pravda, továřiši...?“

„Pravda, pravda...“

„A to, továřiši, my je, na příklad, pustíme jen tak – a ještě jim jejich prokleté kulometky dáme na cestu. Oh, neznáš kontrrevoluci! Neznáš zažranou buržoasii. Náhle uslyšíš: Tra-tra-ra-ta-ta-ra! To oni, čubčí syni, tamhle za vsí z křoví do nás, rovnou do nás! Nu, ládno. Dejme tomu, že je bez kulometů propustíme. Jděte s bohem, bratci, řekneme jim ještě na cestu. A hle, za hodinku, za dvě, oni zpátky a s nimi kozáci, psí syni, kontrrevolucionáři a bělogvardějci! Generálové a oficiři, junkeři a baby-patriotky, úderníci a ví Bůh, jaká ještě

svoloč. A všichni do nás! Zrádci otčiny, zakřičí všichni čerti a pojednou z nás masa nadělají... čubčini syni, všichni! Není-li pravda, tovaryši?“

„Pravda, pravda...“

„Nu tak, tovaryši, cože s nimi? Ha? Je potřeba se uradit – a tovaryš komisar s nimi po soudružsky...“

Zdvihl se šum mnoha hlasů. Nápad a návrh se střídali se zlobnými výkřiky, vyžadujícími co nejradikálnějšího řešení.

„Zabijí nás,“ řekl pomalu mladší kulometčík. „Jaká hnusná smrt z hlouposti, ze strachu, z rozmaru... ale zabijí nás, uvidíš...“

„Což o to... nechť konečně už zabijí, zvěř pitomá!“ řekl temně „bratr šikovatel“ a stáhl obočí. „Horší bude, vydají-li nás Němcům. A to všechno spískal tento mizerný sedláček... taková hnusná veš rakušácká...“

„Co dělat?“

„Nic... zatím. Čekat. Hlavně získat čas. Od 3. července je vše proti nám. Do 2. července vše bylo s námi! Mám takový pocit, že tímto datem opouštíme Rusko... Ale co bude s Ruskem?“

„Uzavře s Němci mír... Má nyní v hlavě revoluci... Nemůže se starat o válku...“

„Jsi naivní chlapec... Ostatně hled', sedláček se živí z našeho chleba... Necháš toho, pse!“

Sedláček, který trpělivě dosud stál u svého vozíku a klidně přihlížel celému výstupu, vyhrabal nyní z nákladu menší pytlík, vytáhl mohutný kus černého ruského chleba a spokojeně pojídal. Jen rukou mávl na kulometčíkovo zvolání a máje plná ústa, rozhodl:

„Tovaryši... tovaryši všechno posoudí. A mně se chce jísti...“

„Nech ho,“ řekl mladší kulometčík. „Je snad opravdu hladov.“

„Co vy tu křičíte,“ ozval se opět mohutný ruský voják. „Hleďte, o chleba se budou ještě tahat! Nač vám je ještě třeba jídla, milounci? Hleďte, my jsme se poradili, posoudili všechno a usnesli se: vy jste naši zajatci. A to jen tovaryši komisařovi můžete býti vděční, že... nu, že ještě žijete. Tady tovaryš Kalašvili – nu, víte, on je Gruzinec, něco docela jiného navrhoval, chytrák, něco docela jiného, holoubkové... tak! Nu, ničevó. Do jitra s námi pobudete, čajku se napijete s námi, chleba a slaninky pojíte, jak svinky si vás vykrmíme, vy, naši rodni – – chacha... není-li pravda, tovaryši?“

„Pravda, pravda...“

„Nu, a dobře se budete mít u nás... Ráno – ráno uvidíme. Možná pustíme, možná zabijeme, možná s sebou do Germanie vezmeme, kdož ví? Nemůže prostý člověk vědět, bude-li zítra slunečno či deštivo. A my jsme tady vesměs lidé prostí, robotní, mozolnatí, che! Není-li pravda, tovaryši?“

„Pravda, pravda...“

„A přece bylo lépe je zabít hned... Čert jim věř... Svého cara zradili, ruský národ zradili – – i nás zradí, tovaryši, věřte...“ To byl Kalašvili.

„Nač ještě rozmlouvat... Poradili jsme se, usnesli se: zatím nezabíjet, vzít v plen. Tak je to po zákonu vojny! Ale hneš-li se jen, kuli v leb! Není-li pravda, tovaryši?“

„Pravda, pravda...“

„Nu, vidíte... a nyní je vezmeme pod stráž, karaul k nim postavíme – nu, kam s nimi, ha? K učitelce, k učitelce! U ní jim bude dobře. Má komůrku malou, nechť s ní poleží, mohou se vyspat s babou, není zlá. A ke dveřím dva z našich postavíme, s vintovkami, a pod okno jednoho. Nic naplat, tovaryši, hlídat budete. Kdo se hlásí dobrovolně?“

„Já!“ Byl to tovaryš Kalašvili.

„Nu, ládno, Kalašvili. Ale nezabíjej jich předčasně. Nač spěchat. K svému, možná, přijdeš, holoubku. Nu, vezměte je. A ty, staříku, domů spěchej, žena s dětmi čeká, postel zahřála... Nu, nu, jdi!“

Stařík vsedl na svoji povozku, již se tolik ulehčilo, a popohнал kobytku. Nepřestával blahorečiti a hlaholiti. Na konci vesnice se zastavil a zabouchal na dveře zděného domku.

„Nu, Žide, vodky, starky naší nalej! Peníze mám, jsem z našich, austrijců, Haličanů! Peníze mám naše, austrijácké, naše... Jiných teď už nebude. V noci, ráno, zítra přijdou naši... Austrijci. Hospodine! Bože, pomoz jim...“

Žid, veliký, vážný, s mohutnou hlavou, připomínající Michel-Angelova Mojžiše, se vyklonil ze vrat, rozhlédl se opatrně kolem, načež vtáhl sedláčka dovnitř domku.

„Budeš mi vše povídat,“ děl k němu polohlasem. „Z dálky jsem to všechno viděl, ale blízko jsem nešel. Budeš mi vše povídat... musím vše vědět...“

II.

„Vojáci! Vlast je v nebezpečí. Katastrofa ohrožuje svobodu a revoluci. Je čas, aby armáda splnila svoji povinnost. Váš generalisimus, který hledí zpět na četná vítězství, soudí, že každý den dalšího průtahu posiluje nepřítele a že jedna jediná rozhodující rána může zničit jeho záměry. Proto vyzývám v plném vědomí své velké odpovědnosti před vlastí a jménem svobodného národa, jakož i zatímní vlády armádu, aby se uchopila ofensivy. Nechat' nepřítel netriumfuje předčasně nad svým vítězstvím. Kéž vědí všichni národové, že nemluvíme ze slabosti o míru, nechat' vědí, že svoboda zvětšila naši vojenskou moc! Důstojníci a vojáci! Vězte, že celé Rusko žehná vám k branným činům jménem svobody, jménem budoucnosti a jménem čestného a trvalého míru. Rozkazují vám: ku předu!“

„U všech čertů, kuš!“ rozkřikl se ponurý hranáč. „Ku předu! Ku předu! Který setzatracenej vůl si to z nás dělá psinu? Takovýhle surovosti! Nepřestaneš-li, rozbiju ti tlamu.“

Hranáč byl silně rozčilen. Vlekl veliký baťoch na nesmírných zádech, potil se, funěl a občas po německu klel.

„Raději mi řekni, jaké je to tady město, tady dole pod námi!“ hučel k sousedovi, jenž šlapal oddaně vedle něj a kromě svého nákladu hmoždil se ještě s velikou plachtou „Kyjevské Mysli“, z níž recitoval.

„Nu, majn libr Andress, to je právě Tarnopol. Cožpak mne neslyšíš? Tady ti to deklamuji! Ku předu! Ku předu! Jdeme tedy ku předu! Co chceš více? To je tak, dostanou-li se ti kyjevské noviny opožděně do rukou. Sebral jsem je támhle na smrdutém smetišti, moc k nim nevoň. Smrdí jako celá situace. Náš milovaný Kerenský nám vzkazuje: ku předu. Tož tedy, hajdy, ku předu, milý Andressi!“

„Místo na Lvov na Tarnopol?“

„Ano, ano, majn libr. Pro kočku je to všecko! Pochcípáme bratře, nikoli, že slavně umřem, jak říkával náš nebožtík Rybář. Nebožtík! Nebožtíci! Za chvíli budou na světě jen samí nebožtíci.“

„A to všecko spískal ten setzatracenej Habsburk, jak říká starý Jeřábek,“ poznamenal zádumčivě hranáč Andress.

Rota se zastavila.

„Jsme úplní sirotečkové,“ zahořekoval kdosi vzadu.

„Komandanta nemáme, šikovatele nemáme, chleba nemáme...“ zaplakal jiný tichounkým žalobným hláskem.

Před oddílem vojáků otevřelo se údolí s šedým, v prašné mlze jitra zahaleným městem. Byl to opravdu Tarnopol.

„Kdyby nás nevzala osmička za vlastní, chcipli bychom někde vzadu jako psi prašiví,“ řekl rozvážně starší hlas.

„Švec nás zachránil, ten se nás ujal. Nemáme už nikoho na světě širém,“ deklamoval Baroch, jenž prve předčítal armádní rozkaz Kerenského k ofenzivě.

„Všecko se na nás vykašlalo, hlavně vítězství,“ řekl za chvíli do ticha skromný hlas.

„Mlč, Hofírku,“ utišoval ho Baroch. „Vojna je vojna. Jednou ty, jednou já, jednou naše Manča. Dnes si to tedy vypijíme my. Hleďte, mládenci, Tarnopol v celé kráse na nás dole usmívá se. Je tam sice plno Židů, ale nevadí. Snad tam přece něco trháme na zub. To by bylo smutný. Trpím špatnou stolicí – už jsem totiž čtyřicet hodin nic nespok. Nu, nedá se nic dělat...“

„Ano, to je ta bída, to je ta bí-da! Nedá se nic dělat! Nic dělat! Ústup! Pro Krista Pána! Ústup! Kdo by si byl pomyslel: ústup! Pro Krista Pána!“

Hofírek tak nařikal, že se opřel o kamenný kříž, jenž tu stál nad městem jako strážný anděl a ukazatel dobrým poutníkům.

Skupina ruských vojáků procházela mimo oddíl a pokyvovala hlavami.

Jeden stařík s dlouhým rusým vousem se zastavil u Hofírka, opřeného o boží muka, a dlouho pozoroval Čechoslováka, rozhněvaného, stále si opakujícího ve stínu Spasitelově:

„Pro Krista Pána! Pro Krista Pána!“

Konečně ryšavý mužík zakroutil hlavou, odvrátil se s nekonečným údivem v modrých, bleděmodrých očích a odcházel s hlasitým výkladem:

„Hle, tihle Češi! Jaký je to chrabrý národ. Ani Boha se nebojí!“

Hoši z „osmičky“ prokazovali mezi tímto oddechem svým hostům všemožné pocty. Dělili se s nimi o žlutý, tuhý špek a o chleba, vypravovali o svých rotných starostech a nadějích.

„Tuhle se k nám přidal jeden Rusák, oficír, plukovník. Vemte mne sebou, bratci, povídá našemu rotnému,“ začal vykládati malý sporý vojáček s furažkou pošnutou na ucho a s šibalskýma očima. „Rotnej se ho jako ptal, vodkud je a co je, a von povídá, že je z nějakýho sibiřského střelkového pluku a že ho vojáci chtěli vzít na styky, takže musel zavčas vzít roha. Tak mně ho vám, kluci, bylo líto toho Rusáka, jen si představte, kdybyste vy si najednou vzpomněli vzít rotného na styky!“

„No, to snad je něco jiného, ne?“

„Co jiného? Komandír na stykách – to je přece jasné, ne? Nuže, a jen si představte, jak musí být takovému člověku, do dneska ti poroučí, ale konečně se taky o tebe stará, a najednou ty přijdeš a řekneš mu: jó, milej pane, ve jménu revoluce já ti musím provrtat střeva, jinak by to, sákryš, nebyla žádná revoluce. Krvičky pososat, říkají zemláci, což jsi je neslyšel? Krvičky pososat!“

„Dej s tím pokoj! Dost se jí nasosají zákopy! Ještě revoluce bude sosat!“ durdil se Hofírek.

„To už je teď taková doba, můj zlatej: Krvička teče jako pivo o posvícení a lidský život se podobá vši: přijdeš na ni, zamáčkneš, a šlus. Přijdeš na nepřítele, zamáčkneš a šlus. Ani pes neštěkne. A poněvadž je toho všeho málo, přišla ještě revoluce. Prej nač zabíjet Němce, když mužem zabíjet ruské oficíry? Krvička jako krvička, veš jako veš – tak dnes rozumují ruští bratři, zemljáčkové naši milí, Slované, osvoboditelé naši – čerti pekelní!“

Vojáček si odplívl. Potom mávl rukou k Tarnopolu a zaklel:

„Sakramentskej Tarnopol! Přímo to cítím až sem, jak se tam ti Židi těší na příchod Austrijáků! Jak tam ve sklepích a na půdách připravují černožluté prapory, ale což, ve sklepích a na půdách! Jistě tam už visí na domech, kdo by se ohlížel na ruskou chátu, jíž to

nepohne a jež tudy proběhne jako stádo pomínutých psů či vrtohlavých ovcí! Revoluční armáda! Pluky 18. června! Vojsko Kerenského! Tisíc milionů hromů, himmlaudon! Vykašlat se na všechno a odjet do Francie! Todle nás čeká tedy: Tarnopol!“

I plívl s hrozným opovržením směrem k městu.

„Počkejte, já vám něco povím,“ přihlásil se Vojta Baroch. „Tak jednou jel císař pán Haliči a přijel také do Tarnopolu. I vida, že všude ho vítá plno Židů, že všude, kam oko jen pohlédne, samý Žid, naklonil hlavu a – řekl: Už vím, proč mám ve svém velkém titulu také titul krále Jerusalemského!“

„Hleďme, nebyl ani tak hloupý!“ řekl tiše voják z osmičky a mávl nevrle rukou, aby dodal stejně nevrle:

„Věru, nechal bych mu toto království Jerusalemské za jediný pohled k nám do Skalska, abych se podíval, co dělá žena a děti! Ale my, kamarádi, porazujeme teď přes Tarnopol za hranici haličskou, a snad dále do Ruska, dále do Ruska, dále...“

„Co to žvaníš? Dále do Ruska, dále... Zbláznili jsme se? Obrátit se musíme přece! Dále přes Halič, dále... do Čech, a ne do Ruska... dále...“

„A co, když přece do Ruska?“

„Nu, a kam až? ...“

„Řas to má vědět. Řas a milion čertů!“

„Třeba až do Kyjeva...“

„Blbost!“

„Jaká blbost? Třeba až do Moskvy...“

„Šílenství!“

„Jaké šílenství? Což, půjdeme-li až na Ural?“

„Zabte toho chlapa! Andressi, uškrť ho! Dovoluji ti to. Na naše zodpovídání! Ještě měl říci, až do Sibiře...“

„Možná, že i do Sibiře. Možná, že až do Vladivostoku!“

„Rozpářejte ho, kluci! Škoda, že tu není pan Kódl. Ten by ho rozpůlil kindžalem, řízku by z něj nakrájel. Hleďte, křena, nemá na tom dost, že jsme u Tarnopole, touží po Vladivostoku!“

Malý zavalitý důstojník se přiblížil k hloučku.

„Sss... tak co tu melete, kluci, sss?“ usmál se širokým obličejem na rozhorlené horlivce.

„My zuříme, bratře praporčíku...“

„Sss... a pročpak, kluci, medle zuříte, sss?“

„Protože nadáváme na Tarnopol a tady ten bratr z vaší roty má toho málo a chce až do Vladivostoku!“

„Sss... tak ho nechte, sss. Ať si tam jde, sss. Frajer, to věřím, Vladivostok, Sss. Tam, víte kluci, sss... tam už nic nelítá v povětrí, to jsou takoví hrdinové, sss...“

A praporčík se svým širokým úsměvem v okrouhlé tváři opět se vzdálil.

„Tak, a tady máš svůj Vladivostok! A jak se jmenuje ten váš praporek?“

„Vašek... my mu tak říkáme, ale on se z toho nezlobí, Vašek Šidlík. Je to výborný raubíř. On to tak zle se mnou nemyslel. On každého tak zlobí... Vašek.“

Město vylézalo z mlhy. Podobalo se nyní nečistému smetišti. Věru, nebylo v něm nic lákavého. Bylo тихо a z mračen znenáhla vystupovalo ranní slunce.

„Bude horký, mizerný den!“ řekl někdo s povzdechem.

Za chvíli však zazněl povel. Oddíl, trosky dvou slavných a starých rot, se rychle šikoval v řad. Hofírek lenivě opouštěl svého Krista Pána, natřásal křaplavě svůj ohromný baťoch, ověšený rozmanitostí všeho druhu, především ovšem nejmilejším kotýlkem, „na žrádličko“, jak mu říkával místo jakéhokoli jiného jména jeho pán, a pokřiveným hrníčkem, vyrobeným ze staré, rzivé rakouské konzervy, „na čajíček“, Andress rovněž srovnával na svých ohromných zádech všechny svoje vezdejší statky, jen Vojta Baroch stál nějak mdle uprostřed silnice a zamyšleně recitoval:

„Bože můj, radši mne skol,
jen mne nevod' v Tarnopol!“

„A což, půjdeme-li až do Vladivostoku,“ namítl mu voják z „osmičky“.

Ale Vojta Baroch ani nepozdvihl oči. Upřeně se díval do země a říkal jakoby pro sebe dále:

„Ale rád budu v Tarnopoli cidičem stok,
než bych putoval až na Vladivostok!“

„Hrome!“ vzkřikl v tom někdo hlasitě, až to všemi trhlo.

„Co je? Co je?“

„Aeroplan!“

„Krucifix!“

„Lehnout!“

„Krýt se! Do příkopu! To je Němec!“

„To je Austriják!“

„Austrijáčku, Austrijáčku, hod' nám dolů po tabáčku!“

„Von ti hodí – ale po čumáčku. Bombičku!“

„Kluci, ležet. Bomba!“

Hrozná rána rozrazila vzduch. Nesmírný kotouč dýmu a prachu se zvedl právě uprostřed silnice. Pískot a protáhlý, lkavý zvuk odletěvších úlomků bomby zakvílel nad hlavami vojáků, přikrčených těsně k zeleně-špinavé trávě příkopu silničního.

Do ticha, jež následovalo po hrůzném výbuchu, zalehly nejprve dvojí zvuky. Dusot splašených koní obou rotných povozek, stojících prve nedaleko, uhánějících nyní zběsile prašnou, šedivou silnici zpět od místa rozryvu. Ale druhý zvuk byl strašnější; bylo to zmatené blábolení Hofírkovo, jenž s vytřeštěnýma očima ukazoval trpně a jako smyslů zbavený před sebe. A před ním ležel na silnici drobným svým tělem truchle natažený voják, hlavu obličejem vrytu v tvrdou zemi silnice, zkrvavenu a roztříštěnu úlomkem bomby. Zející mokvavá díra – to bylo vše, co Hofírek viděl a chápal.

Aeroplan zatím pomalu a bezpečně plul nad Tarnopolem a po chvíli se stočil ještě více k východu.

„Není tu nikde artilerie, zločinci mizerní!“

Byl to jasný a pevný, velitelský hlas.

„Jaká hanba!“ ozval se týž hlas za okamžik. „Nikdo ho neostřeluje. Hází klidně bomby na hlavu revoluční armády – a revoluční armáda ani muk! To jsou přece tovaryši Němci! Kdyby jim kadili na hlavu, poděkují jim za to ještě, prasata!“

„To je poručík Švec!“ šeptali vojáci, stále ještě přikrčení do příkopu.

„Nikdo se nehýbej!“ zaznělo ještě velitelsky. „Co se tam stalo?“

Hofírek pomalu sebou pohnul a volal posléze přerývaně:

„Bra-tr za-bi-tej!“

„Kdo?“

„Ten – Vla-di-vo-stok!“

„Co to žvaní ten kluk?“

„Bratr Řezáč je zabit Před chvílí jim vypravoval něco o Vladivostoku!“

„A kdo ještě?“

„Mne to škráblo!“ zahučel temně Andress.

Aeroplan konečně zmizel s obzoru. Pomalu, skoro líně vstávali vojáci z příkopu.

„Málem bych byl při tom usnul,“ řekl Vojta Baroch. „Však jsem už týden kloudně nespál.“

Nebylo mu však nijak ani do žertu, ani do rýmu. „Vladivostok“ ležel s rozbitou hlavou uprostřed silnice.

„Viděl jsem, kterak zdvihl hlavu a popolez na silnici z příkopu,“ poznamenal kdosi.

„Nepodívá se... sss... ani do Tarnopolu, ani do... sss...“ řekl smutně praporčík Šidlík.

„Do Vladivostoku!“ dodal Švec, zdvihaje hlavu mrtvého. Ale pak se rozhlédl po oddílu a rozkřikl se:

„Za koňmi! Běžte někdo za povozkami! Přece jen se podívá, chudák, do ničemného Tarnopolu. Naložte mrtvolu, odpoledne ho pochováme ve městě na hřbitově. Srazíme se tam, dle disposic s ostatními oddíly. Patrně jen protáhneme městem dále. U všech čertů!“

„Nepodívá se do Vladivostoku!“ opakoval si Vojta Baroch, velmi zvažněv. „A konečně raději, abychom se ani my tam nepodívali. Kam by nás to čerti nesli! Bůh ví, dolezeme-li všichni s těmahle našema makovicema do Tarnopole. Fuj! Fuj tajksl!“

A odplivl mohutně do příkopu.

Rokovali drahnou chvíli nad mrtvým, než přijela povozka. Starý Jeřábek dlouho musel tišit svoje splašené koně. Když s nimi přijel k zástupu, jenž stál nad mrtvolou bratra z „osmičky“, zrudl v obličej nesmírně, zaklel, zahromoval a opakoval vytrvale pro sebe:

„To všechno ten Habsburk, to všechno ten Habsburk!“

A když ukládal bratra Řezáče do vozu, veliké dětské slzy proudily mu po červeném venkovském obličej. Zahájil potom pohřební průvod.

Smutně šli za ním důstojníci i vojáci.

Nikomu nebylo do řeči, Vojtovi Barochovi nebylo nikterak do vtipu.

A tak se stalo, že tento pohřební průvod, zvolna sestupující jílovitou špinavou silnicí do špinavého města, zahajoval podivnou kolonnu ústupu. Dojížděly ho nyní nákladní automobily s raněnými nebo i docela se zdravými lidmi, kteří se jich kdesi „vzadu“ zmocnili a je obsadili, povozky, fůry, selské vozy se zbožím všeho druhu, docházely je zástupy vojsk, rozházené, nezřízené houfky, skupinky hulákajících, proklínajících a opilých zmláků, nenávisťně pozorujících a pokřikujících na tuto dobře ozbrojenou a zřejmě disciplinovanou družinu vojáků, vedených, hleďme! důstojníky, a nejen to, poslušných svých důstojníků! Andress, nehledě na svůj šrám na tváři, silně krvácející, vysolil ohromný pohlavek velikému podobanému chlapu, který se chtěl usadit na Jeřábkově povozce vedle mrtvého Řezáče. „Chlap“ se skácel do příkopu a nikdo si ho již nepovšiml.

„Já ti dám, že se svezeš! Svez se třeba do pekla!“

Tato slova jakoby posloužila k nějakému chvatu.

Všichni přidali do kroku.

Vojta Baroch se několikrát ohlédl. Viděl za sebou oblaka prachu a tušil za sebou nějaký překotný děj a překotný ruch. Automobily, autobusy, motocykly, kola, kočáry, sebrané odkudsi z panských kolen haličských šlechticů a v nich zapražené třeba nebohé, nízké a chlupaté selské kobylinky, vozy, žebříňáky, jednotliví jezdci nebo skupiny kozáků, pěšky cupající baťuška – plukovní pop, osobní auto, naplněné vousatými muži, vesměs jakýmsi pocuchanými a zdívočilými Tolstými, osamělý stařík – „krestik“ z velmi pokročilé výzvy, odběhly z kteréhosi etapního velitelství, poctivě nesoucí v neznámou a podivně lhostejnou dálku starou ručnici-berdanku, dávno ohluchlou a „mírotvornou“ jurodivý vojáček, téměř chlapec, jehož zdívočila válka, sanitní vozík, přečpaný milosrdnými sestrami, mezi nimiž se tlačil s opilým chechtotem hrubonosý praporčík, šupějící stařec-generál, sedící neobratně na koni, jenž byl zřejmě negenerálský... to vše v hluku a šumotu, v prachu a především v nesmírném zmatku se valilo vzadu. To vše se blížilo jako divoká, rostoucí a vše strhující lavina za Vojtou Barochem a za jeho oddílem.

Některé články tohoto divousského řetězu, vesměs bizarní, již dojížděly, ba předbíhaly řady Čechoslováků. Veliký černý automobil, podobný nesmírnému černému, lakovanému brouku, upaloval před nimi, menší zelený, celý zaprášený, z něhož vykukovalo nějakých osm kymácejících se hlav, velikých, bezmála zelných hlav, ho dýchavičně doháněl, frkaje a piště jako nachlazený kůň, a za nimi pak hnal se chraptivý, kvičící preck jako kluk, uhánějící za obručí, jen se mu od zadku prášilo.

Bylo to nesmírně směšné, ale Barochovi stále nebylo do smíchu, ba ani do úsměvu. Necháme si to vše až „na pak!“ Stále viděl onu hroznou, mohutnou a krvavou ránu v rozervané hlavě nebohého „Vladivostoka“.

Vstupovali již do tarnopolských ulic.

„Hled'te, jak na nás ti Židé posměšně brejlí!“

„Zapalme to shnilé, smrduté hnízdo špíny!“

„Nic se nebude pálit!“ ozval se přísný hlas.

„Vy byste byli se vším brzo hotovi, vy fešáci! Dnes pálit, zítra stavět zase!“

„Nu, co bude zítra!“ zareptal kdosi.

„Zítra... zítra... v růžovém oleji... sss... asi se nebudeš koupat, ty Františku Serapískej, sss...“

„To Vašek... prápóra si dělá z někoho jundu!“

„Hled'te! Běženci!“

Opravdu je dohonil veliký selský vůz, plný běženců-Haličanů. Tísnil se na něm muži-chlapi, dívčiny, babičky, i stařec tu a tam, všichni napjatých, starostlivých a úzkostných tváří.

„Kam ti asi jedou? Do Ruska? Utíkají před Rakušany?“

„To jsou asi Rusofilové.“

„Pravoslavní! Bojí se rakouské msty!“

„Od roku čtrnáctého zvykli již nadvládě Rusů!“

„Tedy, myslíš, že Rusové opouštějí nadobro Halič?“

„Sotva zde zbude ruská noha. Ke všem sakrům!“

„Tohle je svinstvo!“

„Svinstvo!“

„Za nějakou malou hodinku bude již celý Tarnopol, všichni tito špindírové hebrejští, všechna tato ukrajinská banda, čekající na archanděla Michaela z Vídně, zpívati plnýma hubama „Gott erhalte“! Všechny synagogy zamumlají svoje Willkommen a uniatské kostely Hossana! To je svinstvo!“

Byl to bývalý jednoročák z osmičky, doktor práv. Jeho brýle byly zaprášeny, že sotva viděl před sebe, kašlal chvílemi souchotinářsky a s námahou táhl na svém hubeném kostnatém hřbetě svůj těžký náklad jako vychrtlý, vysílený soumar.

Ale ničeho si nevyreptal. Vůz s „rusofily“ je už dávno zase předejel, opět proletěly kolem nich černé automobily jako brouci s lakovanými krovkami, zelená cestovní auta, žlutá, hnědá, šedá, šedobílá, špinavá auta bez barev, jezdcí, pěšáci a bosatí soldatíci, ženoucí se o překot – do Ruska. A opět nějaký plukovník hučel cestou do vážného a soustředěného poručíka Ševce, aby ho přijal do československého vojska, třeba jen jako praporčíka, třeba jen jako pěšáka, třeba jen jako pomocníka starého Jeřábka, proklínajícího vytrvale Habsburka.

Den tedy začal zajímavě, rušně, rozvíjí se nyní k poledni utěšeně. Snad nezbude ani času na pohřeb, na oddych, na oběd. Così se povídalo o Podvoločisce. Což, maličkosti, tyto celodenní, někdy celonoční pochody! A k tomu ještě bomba přímo s nebes, jež zabije jednoho z nejlepších vojáků.

Náměstí Tarnopole je zatlučeno vozíky, vozy, automobily, koňmi, kravami, lidmi, pěšáky i generály, že tu není téměř hnutí.

Milosrdná sestra šeptá milosrdné sestře polohlasem, ale tak, že to slyší i mimo jdoucí Vojta Baroch:

„Zinočko, co myslíš, zůstaneme? Co nám mohou Austrijáci udělat? Mužští jsou všude stejní. Hovada! Zvířata hrubá... eh, což!“

„Naplíti na vše... Natašo Ignat'jevno...“

„Naplevat'! Naplevat'! Naplevat' na vás, děvky!“ křikl na ně Vojta Baroch. Ale nikdo ho neslyšel. Povstal ohromný rámus po celém náměstí.

„Proč biješ Žida, proč? Nevinného Žida?“ bránil se rozkacenému praporčíkovi pejzatý kupec na prahu krámků.

„Cože, ty pse, řveš?“ odpovídal praporčík, sám se duse řevem. „To že je vodka? Ty psí synu, tomuhle říkáš vodka?! Pánové, pánové,“ obracel se praporčík k rozmanitému sbíhajícímu se obecnstvu, „metylalkoholem otravuje, Žid prašivý, ruský národ. Metylalkoholem!“

„A vám je to slabé, praporčíku?“ sykla jízlivě starobylá, suchoučká sestra, jedna „z těch opravdových.“

„Jen bijte Žida!“ radil moudře kdosi pisklavým hlasem v zástupu.

Zmatek na náměstí vzrůstal každým okamžikem. Prostranství i ulice byly přeplněny, nebylo možno nikudy odtud uniknouti.

„Teď by zde chyběl zase jeden aeroplan,“ pomyslel si Vojta Baroch. A opět se zadíval na povozku Jeřábkovu, pomalu se probírající hustým zástupem. Energický Švec sám s bičíkem v rucerazil jí cestu. Smutně vyhlížely zpod zelené plachty na ní boty mrtvého Řezáče.

„Zapálit věru všechno – bylo by nejlépe,“ zase někdo navrhoval vzadu. „Hleďte, jak Židé kvapem zavírají krámy. Za chvíli budou po nás střílet z okýnek střech a z různých děr. K čemu všechno toto vleklé trápení, nemá to vše nejmenšího smyslu!“

V tom však vyrazil Andress radostný výkřik:

„Kódl! Pan Kódl!“

Rozložitý silák, kývaje ohromnou hlavou na ohromných ramenech, nakládal u kteréhosi krámků na malý dvoukolový vozík různé věci, pytle, soudky, krabice, bochníky chleba a všeliké podivné balíky a kornouty.

„Kde se tady berou?“

„Pracuju tady!“ řekl silák nevšímavě, skládaje dále svoje zboží. „Chtějí-li mně, voni dacane, pomoct, tak dou!“

„Ale vždyť to je loupež!“

„Jaká loupež? To je nákej erární konsum, vode všech vopuštěnej. Já tady zachraňuju ruskej státní majetek, je to nákýho vojenskýho „sojuzu“, všichni zemhusaři vod toho utekli. Přeci to nenechám sežrat Němcům, voni dítě!“

„Za chvíli tu budou!“

„To já vím. A za chvíli voni nebudou mět co do huby, viděj? A potom přijdou a řeknou: pane Kódl sem, pane Kódl tam. Kdyby se vo ně pan Kódl nestaral, tak chcípnu. Je tady s nima pan Švec?“

„Je!“

„Tak mu řeknou, že naši tudy už prošli. Támhle v předměstí na ně někdo střelil. Zapálili mu dům. A nebyl to ani Žid. Možná, že to byl zrovna nákej bratr Slovan. Koukejte, kluci, ať raděj jsme odtud‘ pryč. Co to vezete na voze?“

„Bratra. Je mrtev. Zabila ho bomba zrovna u křížku támhle nad městem na silnici.“

„To jste ho přivezli do pěknýho sajrajtu, chudáka! To jste mu sehnali k pohřbu pěkný publikum! Ani po smrti nemají naši kluci pokoj od tohoto všeho neřádu: vod ruský revoluce, vod vožralejch praporčíků a milosrdnejch děvek a vod Židů! Pochovejte ho někde za městem v poli – nebo ještě lépe, připráhněte moji dvojkolku a já ho, chudáka, pochovám. Svěřte mi to a já už si cestu proklostím – to bych se na to podíval!“

A starý zápasník velmi rázně rozehnal houfec, který se tu začal hromadit, a vlekl odhodlaně, nadávaje a strkaje na vše strany držadlem vozíku, svůj náklad.

Za chvíli již se starým Jeřábkem uháněl ulicí z města na východ, oddíl pak pomalu postupoval za ním. Za městem byl nařízen oddych. K smrti znavení vojáci přímo padali na zdupanou travu.

„Kdybychom ještě dnes došli do Šlachčinců, dobře by bylo, odpočinuli bychom si potom generálně,“ vykládal šikovatel osmičky, studuje mapu.

„Zajisté, že dojdeme!“ mínili důstojníci i vojáci.

„A co je s naším Horáčkem?“ ozvaly se hlasy.

„Už ho žerou asi Němci nebo černá zem!“ řekl kdosi truchle.

Po cestě, v jejíž příkopech se usadili, proudil nepřetržitý příliv rozmanitého poutnictví. Zase automobily, vozy, kočáry, omnibusy, jezdci, pěšci a bosáci. Zase vojáci i generálové, praporčíci a sestry milosrdné.

„Horáček a Perný vzadu, Budecius někde vpředu, velitel roty mrtev, druhý velitel roty mrtev, tudíž bez velitele, bez Plška, bez zničeného, bůhvíkam zmizelého Skály – to je, setsakra! naše cesta od Zborova!“

Baroch, bard a písničkář roty, smutně a s pohrobním přízvukem pronášel tato slova. Ne, ne, dnes už mu nebylo do vtípu ani do rýmu. Ještě že se našel takový pan Kódl, snad bychom ani neměli času, ani rozhodnosti pochovati toho mrtvého, uvažoval ponuře a stále viděl hroznou mokvající díru v rozervané hlavě.

V tom v nekonečně míjejícím proudu utíkajících, ženoucích se, letících motorů a vozů viděli jakousi docela veselou selskou povozku, taženou vytrvalou a silnou, sporou a skromnou kobyolkou, jež si to oddaně „šupajdila“, jak by řekl pan Kódl, v tomto nekonečně plynoucím a valícím se zmatku. Na povozce stáli dva junci, poháněli svoji kobytku vytrvalým voláním:

„Hajda, hajda, ty huncúte, hajda, hajda!“

„To je, Ježíši... Horáček!“ vyjevil se Hofírek.

„A Perný! Ach, ti dva lotři! Udělali se, hled'te, pro sebe!“

Horáček s Perným, nedívajíce se vpravo ani vlevo, snad by byli minuli svoji rotu, lépe zbytky své slavné roty. Volali do všeobecného volání, řvali do všeobecného řvaní, jako posedlí svoje nepřetržité „hajda, hajda!“

„Jo, jo, jen volej na pomoc Gajdu! Bil se někde u Ostašovců a možná, že ho už žerou Němci nebo černá zem!“ poznamenal oblíbenou frází šikovatel „od osmičky“, když poznal Horáčka, bratra-feláka.

Povozka Horáčkova div se nepřekotila, neboť její popoháněči tak užasli, že ji zapomněli vyřadit z všeobecného shonu. Nastal na okamžik dokonce zmatek na zmatené silnici, ale hrozivá tvář Andressova a soudruhů zahнала chuť mužíkům, generálům, popům, sestrám a praporčíkům na jakýkoli repot.

„Je nás tu asi sto, ale rozflákáme vás na hadry, total vernichtet budete, Sauhunde,“ zlobil se Andress, český voják z Horních Rakous, linecký dragoun. „Krucifix, tady máme Horáčka živýho a Pernýho živýho, a voni ještě hudrujou, švajnehundi!“

„Co s vámi bylo, kluci! Hrome, vypravovat!“

„Ano, ano, vypravovat! Vypravovat!“

„To byla pěkná mela!“ vzkřikl Perný.

Ale v tom opět přehlušil všecko jasný a určitý, nijaké odmluvy nestrpící hlas svrchovaného velitele osmičky:

„Vstát! Do řady! Na pochod!“

„Hrome, Švec to žene!“ odvážil se kdosi.

„Do Šlachčinců!“ ozvalo se velitelsky.

„Do Šlachčinců! Do Šlachčinců! Ve Šlachčincích bude oddych. Večeře! Spánek! Vypravování!“

„Ve Šlachčincích si všecko povíme.“

„Ale teď hurrá Horáčkovi!“

„Hurrá!“

„A Pernému! Zvítězil nad ruskou revolucí!“ zvolal Horáček. „Hurrá!“

„Tak co chcete, kluci, sss?“ zasykl praporčík Šidlík. „Máte Kódla, máte Horáčka, máte Perného... sss! Vy přibíráte, naše rota ztrácí. Máte odjakživa kliku! Sss!“

„Do Šlachčinců! Do Šlachčinců!“

Skláněl se již zase večer. Ale silnice se neustávala vlniti smutným, zmateným životem, plným chvatu, hanebného útěku, předbíhání a dohánění, strkání, nadávek, klení a rouhání. Znojný červencový den hynul v těžkém krvavém západu slunce. A v tomto krvavém západu míhaly se ještě krvavější proudy požárových geysirů, šlehajících do nebes ze zapálených vesnic. I část Tarnopole hořela.

Oddíl mašíroval vytrvale, vytrvale kupředu.

Co chvíli vzkřikl někdo jako rozkaz či jako otázku:

„Šlachčince?!“

Za oddílem pak kymácela se povozka Jeřábkova s vozíkem Kódlovým. Silák seděl zadumaně vedle červenolícího venkovana a bručel si:

„Až se bude suchá lípa...“

III.

Jan Budecius stál v těsné uličce vlaku. Oddělení byla přeplněna lidmi až ke stropu. Důstojníci, jednoroční dobrovolníci, milosrdné sestry, různí komisaři, činovníci a několik „obyčejných lidí“, patrně kupců a spekulantů – to vše byla peřestá směs, již vlak nesl k Petrohradu.

Bylo horko.

Ale teplý letní den v tomto vlaku, v těchto odděleních a v uličkách, přecpaných lidskými těly a prosycených lidským živočišným zápachem, o to strašnějším, oč více byl smíšen s vůní kolínské vody milosrdných sester, se přeměnil v hrozný trest boží.

„Pro Boha, otevřte okna, spaste mne, lidé!“ volala starší dáma, lapajíc ústy po vzduchu.

„Co blázníte, občanko! Vždyť jsou všechna okna otevřena.“

„Jaké šílenství! Hromy! Člověk cestuje již kolik dní za služební záležitostí a zde... takové množství lidí... Dámy, ovšemže, dámy. Rád bych věděl, kam a proč cestují tyto všechny dámy... Jistě jen pro svoji potěchu...“ hněval se starý podplukovník, potrhávaje rameny.

„Co znamená: pro svoji potěchu,“ ohradila se mladá nalíčená milosrdná sestra. „Není on příliš galantní – a hleďte, k tomu plukovník. Jakoby jen on služebně... a my ne služebně?“

„Ovšemže, služebně... služebně... Mnoho vy jste služby nadělaly, ví bůh,“ horlil dále plukovník. „U nás v divisi...“

„U nás v divisi, panstvo, byl jeden takový, ... nu, víte, galantní oficír,“ vjela zase milosrdná sestra se smíchem. „Od piky sloužil kdysi, ještě Alexandr III. ho na praporčíka povyšoval. Ví bůh, kde před tím boty lepil... Takový sapožník-praporčík, i teď jich je všude na tucty... a stále takovým chraplavým hlasem... nu, směšno, pánové... takovým chraplavým hlasem“

o ruskojaponské vojně – tam prý milosrdných sester nebylo... a šlo to, inu šlo to, až jsme vojnu prohráli...”

„Nu, nu,“ rozdurdil se náhle podplukovník dobrosrdečně a se smíchem, „rozumím, rozumím, sestřičko. Tehdy sapožníci bez vás vojnu prohráli... Ale nyní ti z generálního štábu s vámi dohromady vojnu vyhrají. Rozumím, rozumím, sestřičko. Víme, chacha, jakou vojnu...”

„Na posteli, hahaha...” rozesmál se činovníček se šilhavýma očima a se zlatými odznaky na ramenou.

„Sprostáci!“ sykla sestra a odvrátila se.

Mužští se smáli po celém oddělení, ba ve vedlejších místnostech ještě si vypravovali.

„Takový zemhusar...” syčela ještě sestra, dívajíc se unuděně do kraje.

Vlak letěl rovinou. Střídaly se zde malé lesíky borovicové, řídké a písčité, s březovými ruskými háji, občas vyplula z písčiny nebo ze zelené lučiny suchá, dřevnatá běloruská vesnice s širokými ulicemi, plnými dětí a prasat. Stanice, kde vlak zastavoval, skýtaly pouze novín. Potravin již po kolik týdnů nebylo v bohatých kdysi nádražních budkách a bufetech. Sedláci přestali vozit...

„Hřebíku, zákolníčku nikde nekoupíš, ba ani kouska plátna, za co jim chleba vozit, svoloči městské...”

Jan Budecius od rána nejedl a pocíťoval krutý hlad. Podivná svěravá bolest žaludku se smísila s těžkou bolestí hlavy.

Kéž by aspoň všichni mlčeli... myslel si. Od Homelu již poslouchal tento rozhovor. A vše jaksi shodně končovalo: prohrajeme vojnu. Ostatně, na co vojna, jak řekl lysý kupčik, jenž co chvíli vytáhl z váčku moskevskou klobásu a před žíznivýma očima všech ji mlaskavě a mastně žvýkal.

Na co vojna? myslel si Budecius. Na co tobě vojna, kupčíku? Stále budeš prodávat své preclíčky na Arbatě v Moskvě, vid’? Přijdou-li Němci, Němcům budeš prodávati. Rublíčky jsi bral, i marky bráti můžeš... čubčí synu... I krony austrijské... Vše jedno... naplevať! Naše země je veliká a bohatá, uživí ještě mnoho lidu. Všem by bylo ještě místo v Rusku...

Oj, oj, proč jen já na svět jsem se zro-dil?
oj, oj, proč jen mám mne na svět zrodila-a-a?
Už proto, bych tu o samotě seděl,
o samotě v sibiřské t’urmě-ě-ě.

To zazpíval náhle zadumaný činovníček, jež sestra nazvala „zemhusarem“.

Pojednou se všichni rozesmáli.

„Předně: jaké proč? Ptá se někdo z nás, proč se zrodil? Hled’te,“ vykládal vážně, doufaje strhnouti pozornost na svá slova jakýsi mladý student, technik, „hled’te, zrodili jsme se

všichni, jak ráčíte uznat, všichni, jak tu sedíme, tlačíme se – pardon, sestrico, já nehovořím o vás – mačkáme se tu ve vagončiku, abychom dospěli do drahého Pitěru. Za druhé, nemá smyslu, tázati se „proč?“ Proč slunce svítí? Proč slunce svítí? Můžete mi odpovědět, milostivý pane? Ejhle, tot' ono! Tot' ono, naše ruské „proč“. Proč já jedu do Pitěru? Vím já, proč? A víme my, jak tu sedíme všichni, proč jsme se zrodili? Ráčíte uznat, že nevíme, a ráčíte uznat, že ani rodičové naši nevěděli. Proč nás, proč oni sami se zrodili. Za třetí: bych tu o samotě seděl.“ Hospodine! O samotě! Pánové, slyšíte? O samotě! O samotě! O sa-mo-tě! My jsme všichni jako kaviár namačkáni – a on: o samotě seděl! Hahaha! Potom, považte! V sibiřské t'urmě. Pokud vím – a čítal jsem Někrasova cosi o Děkabristech – v sibiřské t'urmě bývá chládek, docela příjemný chládek. A zde? Jak jen je zde, pánové! O samotě v sibiřské t'urmě! A zde je jako v mandžurské sopce! Jen, hle, zde velevážený hospodin z Moskvy představuje jakéhosi boha lávy, či co...”

Všichni se smáli. Hospodin z Moskvy však protestoval:

„Příliš mlád... příliš mlád... aby mohl člověka urážeti...”

Jan Budecius slyšel vše jako v mlze. Bolest hlavy se stupňovala, až se mu zdálo, že má místo mozku vatu, a místo nervů přejemnou pavučinu, jež se trhá... při každém vnímaném slově. Bylo mu jako v polosnu. Myšlenky odlétaly jedna za druhou; dalo mu mnoho práce, zachytiti to či ono, nebo se úsilnou námahou vrátiti k některé uprchlici. Viděl, že musí vynaložiti mnoho síly, aby udržel zejména onu, jíž se zaměstnával po celou noc. Nespál, stojí u okna a přece sníl; snad i spal, stojí, to, co dovedou pouze vojáci. Viděl krajinu, rozsáhlou, žitnou, mírně zvlněnou. Svítí slunce – hned jasně, hned podmračně... Co chvíli pluje celý kraj v zlatisté záři, co chvíli utone ve stínu. Je to tak podivné... přízračné... Je to jako mythus... kraj, v němž se rodí mythus. Lány, úvaly, drobné háje... podivno, je to přece jen velmi prostý, velmi chudobný, zcela obyčejný kraj... A přece mythus! V dáli, na stráni, jen zcela zvolna se zdvíhající k západu, mezi rží a ovsem, v rolích, rozčleněných jako barevná šachovnice zelenými mezemi, jsou hnědé, živé čáry... jako čerstvě rozorané brázdy, vyryté mohutnými, bájeslovnými pluhy... Rozeznává okénka... u čerta! střilny... šišarty tomu říkali před dvěma lety... před dvěma lety... Perný! Co asi dělá? Liebermann-Kapička! Takový výborný blbec! Hle, leze mezi dráty... Stříhá... Stříhá... vždy se svými nůžkami. Našel si zbraň v této válce, výtečník! Nůžky! Povšiml si jich tehdy po bitvě. Jak jimi hrozně asi pracoval! Jedinou svojí zbraní... Bylo to prostě úžasné! Co však může o tom říci běžnými slovy? ... A vůbec: jak o tom mluví? Má podati zprávu o bitvě, o náladě a o situaci. V Petrohradě! Dobrá! Řekne se vám, hoši, podej zprávu – ty to budeš nejlépe umět! Chyba! Chyba se stala! Houby budu nejlépe umět. Měli jste poslat toho nejprostšího. Řekl by: tak jsme se do toho, pane profesor, dali a všechno jsme to na hadry rozsekali. A stačilo by to. I panu profesorovi. Však on by si už pomohl, aby měl správnou představu. Hofirka měli poslat. Nebo Vojtu Barocha. Ten by mu to hovorně vylíčil ve verších. Ale co já, nebožák, mám povídat? Začnu tedy zcela vážně... nebo začnu s trochou humoru a přejdu do vážného tónu... sakramentské školy! Zatracená komedie. Naplevat! A ostatně: nemysli na to! Začnu: začnu! A fertyk, jak říkávají konduktéři na rakouských železnicích.

Jan Budecius polkl slinu.

Ve vagoně byl hluk a šum. Student stále ještě vykládal. Všichni už zmlkli únavou a nikdo neodpovídal. Student toho využil a vykládal. Budecius matně naslouchal a zase mu připadlo, že má místo mozku vatu a nervy z pavučin.

„Integrála... rozumíte, in-te-grá-la! My ti dáme integrálu, řekli jsme si. Sešel se výbor a usoudili jsme... takový idiot... integrála... Všichni soudruzi studenti byli téhož mínění. K čertu jeho! i tu jeho integrálu. A my můžeme dobře i bez integrály...“

„A dovolte... dovolte... co je to vlastně...“ vmísil se pojednou tichým hláskem moskevský kupec.

„A mohu já to vědět?“ odpověděl student. „Ráčíte uznat...“

„Da, da! Ted' je doba revoluční,“ řekl kdosi, jenž po celou dobu jízdy nepromluvil ani slova. Byl to báťuška, silný, vousatý pop, jenž seděl nepohnutě u okna se zavřenýma očima a budil zdání statného spáče.

Všichni se ohlédlí po něm, i Budecius otevřel oči šířeji, aby lépe viděl, ač na tom zcela nic nezáleželo. A všichni se jaksi rozpačitě rozesmáli.

„Ho-ho-ho,“ smál se i báťuška.

Budecius zavřel zase oči, opět se opřel o stěnu uličky, tentokrát musel tak učiniti, neboť mu proběhl mozkem pocit ohluchnutí. Neslyšel již ničeho. Bylo mu náhle zima, i přejel si čelo bledou rukou, aby utřel pot. Pojednou cítil, že mu ruku někdo svírá.

„Vám není dobře... Mohu vám nabídnouti svůj flakon? Je zde tak dusno. I venku je horký vzduch. Snad vás to trochu osvěží...“

Byl to ženský hlas. Tichý a prostý.

Nyní ucítil, že nějaký měkký šat mu šustí před očima.

„Trochu čelo potříti... Nespál jste asi... Nu, všichni jsou takoví znavení... Je to hrozná jízda. Možná, že jste nejedl. Směla bych vám nabídnouti kousek chleba? Mám pouze chleba kousek, bez masa... Nebylo možno nikde nic koupit... Je vám již lépe? ...“

„Děkuji...“ řekl Budecius.

„Pán Polák? Rozumím polsky...“

„Ne, ne!“ rychle řekl rusky a otevřel oči. Zatracený „odekolon...“ jiného neznají, ti nebozí lidé, pomyslel si pojednou, pociťuje v hlavě neobyčejně jasno. A přece mu, zdá se, pomohl... Chtělo se mu usnout... umřít... nevím, co to bylo. Omdlít! U čerta! Ta dívka mu pomohla... Stála po celou cestu vedle něho, ani jí nepozoroval. Byla obrácena zády, dívala se z okna, neviděl jí do tváře. Až teď... musel asi vypadati bídě. Snad i vzdychl, že se obrátila a viděla jeho zbědovanost. U čerta! nežral už kolik hodin! Nikdy v životě nepoznal, co je to hlad. Co to může dělat, mrška...

Díval se nyní mlčky na děvče.

Byla to prostovlasá, černooká dívčina s přistřiženými vlasy. Pozorovala ho vážně, téměř soustrastně, podávala mu kapesník, namočený v „Eau de Cologne Russe“, jejíž flakon svírala druhou rukou nějak příliš nervosně, jak se nyní Budeciusovi zdálo. Na téže ruce v lokti visel uzlíček, jenž ji asi tížil. Jeho pohled se svezl sem.

„Vy máte hlad, je-li pravda? Proč jste to však hned neřekl? Můj ty bože, za chvíli jsme v Petrohradě – nač mně ten chléb zde v uzlíku? Ráda vám jej dám. Hle, zde je. Vy jste ale... hloupý jste, dovolte, bych vám to směla říci! A k tomu nosíte odznaky dobrovolníků... I jděte...“

Bylo mu náhle horko. Vzal pomalu chléb a – nevěděl, jak do něho. Dívala se na něj – toť ono! Stydl se za svůj hlad – toť ono!

„Je toho příliš mnoho... děkuji vám, báryšno. Není to tak hrozné, s tím hladem,“ lhal již veseleji, ulamuje kus nádherné kůrky. „Jedu z fronty, špatně jsem si rozpočítal jízdu. Vlak se hrozně zpozdil. Domníval jsem se, že budu večer v jedenáct hodin v Petrohradě. Snědl jsem proto včera svoje zásoby. A nyní je již dvanáct... je poledne, to víte... Jsem mizerný voják, když nevydržím několik hodin trochu hladu...“

„Nu, je to již dvanáct hodin... a bez spánku. Což já, přisedla, to jest, přimáčkla jsem se sem za jitra, vyspaná, nakrmená... Ale... dovolíte... vy přece nejste ruský člověk?“

„Hovořím tak špatně rusky?“

„Hovoříte velmi slušně... ale nejste ruský člověk. Ó, to se hned pozná! Ať jste kdokoli, nejste ruský člověk. Já rozeznávám pouze ruské lidi a ty ostatní. Ne, vy nejste ruský člověk...“

„Jsem Čech... Čechoslovák...“

„Čechoslovák... Máte na čapce běločervenou stužku... Jedete s bojiště! To je podivné! Jmenuji se Aňa Andrejevna...“

Odmlčela se a dívala se opět oknem, jakoby se nic nebylo stalo.

I Budecius mlčel. Proč mi řekla svoje jméno, podivil se pouze v duchu. Pozoroval ji nyní od zadu. Měla štíhlý, hnědý, čistý krk. Hm, má čistý krk, pomyslí si, aniž věděl, proč je to tak důležité. Vlasy nad šíjí se vlnily. Měly zvláštní, temně hnědý, bronzový odstín. Od ucha dolů se táhla modravá žilka. Zdálo se mu, že se zachvívá... Bylo to pojednou velmi zlé všecko!

Jedl svůj chléb a poručil si, myslet na něco jiného. Šlo to ztěžka. Nuže, bude naslouchati výkladu studentovu.

„Máme sice nyní prázdniny, ale čert pober všechny prázdniny. Znáte to přece: prašivé, malinké městečko, každý hlupák tě tu zná. Izvozcíkův výrostek na tebe pokřikuje: Míšo! I aby tě... povídám si. Gazetku jsem si předplatil, petrohradskou, interesantní... Hoj, dějí se to věci, povídám si. Otče, dej peníze, musím do Petrohradu. Proč? ptá se otec. Hle, zase to ruské proč.

Proč, proč, proč, povídám já, inu proto! Musím do Petrohradu. Zkoušky! To víte. I dal otec peníze. Já je vzal a již na stanici! A na tebe, prašivé městečko, naplevat'..."

„Naplevat'!“ řekl si Budecius, polykaje poslední kus chleba. Odvrátil se od studenta.

Aňa Andrejevna stála opět proti němu a dívala se mu do očí.

„Proč jedete do Petrohradu?“

„Služebně!“

„Budete tam dlouho?“

„Nevím.“

„Kde budete bydlet?“

„Nevím.“

„Cože, nevíte? Ke komu tam jedete?“

„K našim. U někoho z nich budu bydlet. Bassejnaja ulice, tuším...“

„To je blízko Něvského. Znáám to. Nu...“

Podívala se na něj opět přímo a směle.

„Proč vy jedete do Petrohradu...“ zeptal se jí pojednou, usmívaje se, jak se mu zdálo, jaksí hloupě.

„K našim. U někoho z nich budu bydlet. Litějný prospekt, tuším...“

Zasmála se hlasitě, až celé oddělení se na ni podívalo.

„A číslo domu chcete vědět?“ smála se dále. „Třicet tři. Nelze toho zapomenouti.

Třicet tři. Třicet tři stříbrných. Stačí říci: tovaryš Aňa Andrejevna. Já jsem totiž člověk partijný, víte, co to znamená? Pracuji v partii. U vás není eserů?“

Jan Budecius se nechtě zamračil.

„Aha, vy jste kadet! Není-liž pravda? V Miljukova věříte? Nechte toho, příteli! Je konec s buržoasií! Konec... konec... konec...“

A opět se zasmála. Tentokrátě bujně a div neposkočila jako hříbě. Koník! řekl si Budecius a rovněž se usmál. Za chvíli budou v Petrohradě. Bude jí tedy říkat „Koníku“ do té doby, než je vychrlí nikolajevské nádraží.

„Vy jste Koník...“ řekl jí šeptem.

„Ano, ano, ano. Já jsem sociálně-revoluční koník – a vy jste buržoasní slon... mamut... mastodont... Miljukovec... Docela nic se mi nelíbíte... Snědl jste můj chléb, zrůžověl jste

a naráz jste se stal buržoustem. Dokud jste byl hladov, vypadal jste tak zajímavě, byl jste takový bledý, proletář zkrátka... Docela nic se mi nelíbíte... Miljukovec..."

„Vy se mi však líbíte..." řekl zvolna. „Jste koník. Jako ta vaše „partyja“. Vy jste ovšem koník vraný – a to je velmi dobře. Neboť mně se nelíbí „Kůň plavý“ od vašeho Ropšina. Takovýto koník vraný... ano, tomu, myslím, ještě trochu rozumím..."

Dívka se zarazila a pohleděla naň velmi vážně.

„Docela nic mi neimponuje vaše řeč," řekla. „Docela se mýlíte, domníváte-li se, že můžete se mnou takto mluvit. Docela jste na scestí, myslíte-li, že by bylo možno se mnou koketovat, byť jen pět minut. Velmi se klamete, myslíte-li..."

„Co?"

„... že ve mně podráždíte ženu... Jsem tovaryš Aňa Andrejevna. A dosti! Rozuměl jste mi?"

„Ne."

„Tož jste hlupák!"

„Patrně!"

„A protiva!"

„Vždy!"

„Jste vy Čechoslováci všichni tak protivní?"

„Všichni!"

„Patrně proto jste nyní tak slavně zvítězili u Zborova..."

„Patrně proto..."

„Jste ohava! A dejte mi již pokoj! Představovala jsem si vás jinak..."

„Cože? Vy jste na mne... myslela..."

„Nikoli. Četla jsem o Čechoslovácích... toť vše. A nemluvte již na mne. Nudíte mne."

„Zapomněl jsem vám poděkovati za chléb."

Neodpověděla již. Odvrátila opět hlavu a zadívala se z okna.

„Pitě! Pitě! Sláva tobě, Gospodi! Nu, zdraví dojeli. Hle, lučiny hoří... Jaké je letos krásné léto... Lučiny hoří, pohleďte... To nejsou lučiny. To je suchá rašelina... Ale dejte pokoj, to jste student? Rašelina nehoří... A právě hoří... hoří jako uhlí... to jste činovník? On je zemhusar, on není žádný činovník," ozvala se do změteného rozhovoru a výkřiků nalíčená sestra...

„Pitěr... Pitěrka... Petrogradiška naše...“ prozpěvoval si pro sebe podplukovník, co vlak se hnál bažinami, předměstími, po můstkách, mostech, hrázích k městu, rýsujícím se před ním v letní pařlivé mlze a v stříbřitém prachu.

Jan Budecius rád by byl vyhlédl z okna, rád by uviděl město, jež dalo Rusku dvojí revoluci cara Petra a Lenina.

Náhle mu napadlo toto jméno... Hle, Lenin! Byl Rodzjanko... Puriškěvič... Miljukov... Kerenský... Černov... Podivná, šedá směsice. Ale je Lenin. U čerta, je to cosi temného, cosi ještě ne zcela určitého, co po několik týdnů hýbe Ruskem. Cosi strašlivého! Lenin! Přijel ne zcela dávno do Ruska v zaplombovaných vagonech. Němci ho ochotně propustili, ovšem. Říká se, že mu dali peníze na propagandu. Je to jejich agent, o tom nemůže býti sporu... Co však chce? Zkáz Ruska... Dobře... A co pak? ... Proč? Hle, opět ruské proč, milý studente. Lenin...

Neopouštělo ho již toto jméno. Měl chuť, optati se Ani Andrejevny, co ví o tovaryši Leninovi. Co o něm soudí ona i její strana... Ale Aňa Andrejevna zde stála zcela nepřátelsky. Bylo to úplně dobré! Kdo by se nyní obíral ženskými?

Ostatně: jak jen ho mohlo napadnout toto jméno? A vedle cara Petra? Lenin, který před několika týdny přijel... Placený agent císaře německého... Agitátor, jakých je dnes v Rusku tisíc, stotisíc. V každé děrevně pět... Efemera... Člověk, skrývající se pod cizím jménem... Dnes Lenin, jako byl včera Kerenský... zítra bude třeba Černov... Pozitří Savinkov... Liber... Dan... A třeba Trocký... A možná zas Lebeděv... A na konec třeba Ivan Ivanyč Ivanov... Petr nebo Capl... Naplevat'...

„Proč „naplevat“? Jsme v Petrohradě – a vy toho ani nepozorujete. Díváte se kamsi – nu k severu, zdá se mi... do Finska... a povídáte si pro sebe „naplevat“. Co to značí?“

Byla to Aňa Andrejevna. Opřela se rukama o jeho záda a tlačila ho z vozu. Vlak se právě zastavil v obrovském, hustě zalidněném nádraží.

Jan Budecius stále cítil v zádech dívčiny pěsti. Pomalu postupoval s proudem lidí, jenž se valil ven jako tekuté, husté těsto rozlévající se ihned na volném prostranství před nádražím.

„Hled'te – vy na Bassejnuju jedete touto tramwají. S bohem, Miljukovče... Nu, pospěšte, pospěšte, ujede vám. Sláva bohu jezdí tramwaje! Žijte blaze, ponurý Čechoslováku... trochu smělý... nu, což! Nezapomeňte...“

„Čeho nemám zapomenout, Aňo Andrejevno? ...“ Budecius ji uchopil za ruku a stiskl ji.

„Že se tak a tak jmenuji a že... ah, což! Do svidanija!“

Obrátila se rychle a uprchla. Zmizela naráz v davu, v nesmírném, hlučícím davu, jenž se nepřetržitě valil z nádraží...

Petrohrad! řekl si Budecius. Ne, nepojedu tramwají. Dám se pěšky. Času je dosti a nikdo mne vlastně nečeká...

Petrohrad! opakoval si stále. Šel oživenou ulicí, zastavoval se chvílemi, procházel nábřežími, prohlížel rudé domy, na nichž vesměs vlály rudé praporce.

Podivno! Petr Veliký stavěl Petrohrad. Petěrburg... Sankt Petersburg, hledme! A vše v rudé! Červené dvorce, zámky, villy, činžáky... I voda v Mojce, kam vhodili loni o vánocích tělo Rasputinovo, hle, odráží se červeně. Proklatě...!

Petrohrad... Petr a Alexěj... Nu snad... Ale Petr a Lenin? ...

IV.

Konečně vyšli na ulici.

Byla hodina s půlnoci. Ulice byly liduprázdné, mrtvé a – strašné. Bílé, hrozné světlo viselo nad městem a stálo mezi domy. Bylo to ono světlo, jež bývá první okamžik před jasným východem slunce, dříve, než se zmocní oblohy červánky. Mrtvé město v tomto přízračném světle bylo dvojnásob mrtvé. Rudá barva domů v tomto zlém světle byla dvojnásob rudá a strašná.

„Co je to?“ zeptal se Jan Budecius, cítě zimu v prsou.

„To jsou naše slavné petrohradské bílé noci,“ řekl kdosi dobrosrdečně. „My, krajané, jsme na to již dávno ovšem přivykli. Ale kdo sem přijede poprvé, diví se tomu. Zde to trvá čtrnácte dní... i více. Jsme na severu, zkrátka. To už vlastně není ani Rusko... To je Finlandie... Estonsko... Sever zkrátka!“

„Zdrželi jsme se pořádně. Ale stálo to za to. Pověděli jsme si nesmírně zajímavé věci. Je to jeden z nejkrásnějších večerů, co tak člověk zažije,“ řekl jiný, vousatý člověk, důstojný a rozšafný. Také krajan.

Budecius je ztěžka rozeznával. Byl již nesmírně unaven a vše mu splývalo v jedinou, tmavou hmotu. Lidé, pojmy, vzpomínky. Město ho ohlušilo a stále mu připomínalo něco známého, ale neurčitého, neskutečného... nějaký sen. Bílá a rudá, stále si opakoval a usmíval se pro sebe. Je to konec konců směšné... ze samého patriotismu trpím na tyto dvě barevné halucinace. Naši státoprávníci by měli ze mne radost, připomínal si vesele... Červený Petrohrad... bílé noci, nenechávejte mne bez pomoci, skandoval si v duchu. Neboť bylo cosi balladického ve všech věcech, ve všech lidech, ve všech událostech posledních dnů, jež zde prožil.

„Kouříte? Ani jste si po celý večer nevšiml doutníků, jež jsem položil na stůl. Stále jste si kroutil tuto svoji machorku. Nu, přivykl jste asi už machorečce, pravda? Ale zkuste, je to snad přece lepší... Já jich vykouřím denně... darmo povídat! Nelze spočíti! Beztak na to kouření jednou zajdu!“

Budeciusovi připadlo nejdříve podivným a poněkud nezvyklým, že člověk, který se k němu nyní připojil z hloučku, aby mu dělal společníka, mu vyká. Líbilo se mu to. Neboť tolik přerůzných „civilistů“ již v Kyjevě se na něj nalepilo se slovy: „Bratře, pověz nám něco

o Zborovu!“ Ne, těmto „bratrům“ se nechtělo mnoho vykládati o Zborovu. Hle, Bohumil Čermák! Místopředseda Odbočky Národní Rady pro Rusko!

Zapálil si nabízený doutník.

„Promiňte,“ řekl tiše, „jsem vlastně odjakživa kuřák doutníků. Ale jsem celý pitomý, neohrabaný... a pak: mám nedůvěru ke krajanům. Vás to jistě neurazí, řeknu-li, že jsem si myslel, neznaje vás: ty doutníky by ti mohly přijít draho. Nabídne-li se totiž něco vojákově z fronty, něco takového, jako jsou dokonce tyto doutníky, tu se vždy zdá, že jde o něco slavného: Štědrý večer, bývalé rakouské „Wertsendung“, „Červený kříž“ nebo něco podobného. Zkrátka: Liebesgabe. Dárek z přílišné, vojáčku, lásky...“

„Ale vy jste dítě. A k tomu chcete býti ironický! Vůči nám, kamarádům... Jaký dárek z lásky. Jsem ředitelem tabákové fabriky. Váří se tam po podlaze spousty takového smetí, jaké vám nabízím. Hle, váš dárek z lásky, když už mocí mermo ho chcete. A nemluvte již o tom. Co říkáte Stockholmu?“

„Maxa dovede pěkně vypravovat. Nevěděl jsem, že Prokop Maxa je takový talent. Víte, chtělo se mi ho očuchat jak pes... Představte si: člověk, jenž před několika dny ještě mluvil s vlastí. Měl jsem ještě nedávno takový zvláštní sen. Zdálo se mi, že jdu po náměstí malého českého městečka, kam jsem někdy jezdíval v létě. Představte si jen náměstí takových Hořic, Nechanic, Přelouče, Českého Brodu, Holic... Náhle cukrářka, kam jsem občas zabloudil v létě na zmrzlinu, volá na punčocháře Václava Matouše: Pane Matouši! Pane Matouši! – Co je, paní Lebdušková? – Jen se podívají, pane Matouši, to je pan Budecius. A chodí si tady docela volně po náměstí v ruské uniformě, ačkoli byl odsouzen k smrti. Skutečně! Chodím si v Nechanicích zcela volně po náměstí, ačkoli jsem byl odsouzen k smrti. Potkám pana Horáčka, potkám pana řídícího Malinu, potkám harachovské úředníky z panství, pana Rašína, zkrátka celé Nechanice. I policajta. A zase: chodím si zcela volně po náměstí, ačkoli jsem byl odsouzen k smrti. Pojednou přistoupí ke mně pan řídící Malina a řekne mi tiše: Znal jste Jaro Malinu? Znal, odpovím. Říkal mi před odchodem, že jde k vám. Ale bohužel, nedošel. Vím, odpovím. A náhle v tomto snu zmocní se mne taková tesknost, takový bezhraničný, přetěžký smutek. Náměstí v Nechanicích – a snad už je to zase v Holicích, je liduprázdné. Krámy jsou zavřeny. Rolety staženy. Okenice přikrývají okna. Ticho... naprosté ticho. Náhle slyším kohouta. Je to strašný, strašný hlas v tom tichu. Ale opět hrobové mlčení. Čtu štíty firem, slova mají hroznou mrtvost jako pohřební nápis. „Občanská záložna“. Zdá se mi, že nic nemůže býti na světě strašnějšího nad slova „Občanská záložna“. Jdu pomalu, pomalu do vedlejší ulice. Hostinec „U české koruny“. Hle, řeknu si: U české koruny! Toť revoluce. I vejdu. Nikoho tam není. Nálevna prázdná! Sál prázdný. V koutě sálu stojí piano. Jdu k němu, otevřu je, zdvihnu vysoko desku a opřu ji, přejeďu po klávesách – nic! Nic se neozývá... Ani tón. Biju do kláves – nic, jako když biju do peří. Pojme mne pojednou taková hrůza. Náhle se ohlédnu, mám totiž hrozný pocit, že mi někdo hledí do zad. U protější stěny stojí ohromný orchestrion. Ve středu, zdobeném a vyřezávaném, je figurka, nějaká hloupá taliánská práce. Polychromovaná. Má to oči lesklé jako skleněné knoflíky a dívá se mi to přímo do tváří... Vedle na stole je seznam „kousků“. Všecko možné tam mají... I „Bože carja chrani“, i „Kde domov můj“, i „Gott erhalte“ – Stojí to šesták, dvacet haléřů. Sakra! Hledám

a hledám, házím do toho pěti-, deseti-, dvacetikopějky – nic. „I ne, i ne, mladý pane, to ono jen za naše, za naše, za rakouské peníze hraje, vedí?“ povídá figurka nahlas fistulí tak pronikavou, až jde mráz po těle, a mrká, šilhá, chechtá se jak hrdlička. „I ne, i ne,“ stále slyším, a už jsem dávno venku, opět na náměstí – a stále: „I ne, i ne.“ Dovedete si představití větší hrůzu? A to město, mrtvé, bezhlasé – něco takového, jako je tento Petrohrad. Hle, domov. Člověk žije jako ve snu, slyší-li o něm vypravovati.“

Budecius se pojednou zarazil. Zdálo se mu, že proti svému zvyku se příliš rozpovídal. Bohumil Čermák šel vedle něho rovněž mlčky.

Město bylo ještě tišší, než před chvílí. Poslední světla v „kabačcích“ zhasla a snad jen v předměstských ulicích se svítilo za staženými záclonami v nočních hampejzích.

Čermák se pojednou zastavil a dotkl se rukou ramene vojáka:

„A co si vlastně myslíte o revoluci?“

Voják byl překvapen touto otázkou. Co si myslí o revoluci? Nikdo vlastně ještě takto zpříma nepoložil takové otázky. Přišla revoluce, všichni ji uvítali... Konečně je konec vlády „temných sil“. Konečně bude vládnouti Ruskem zodpovědná vláda a nikoli smrdutý mužík z Tobolské gubernie! Konečně je likvidován vliv Alexandry Fjodorovny na válku, konečně je odstraněn staroušek – Němčík Frederichs a armáda má zas svého generalissima, Nikolaje Nikolajeviče! To byl pro nás, pro Čechoslováky, nejpositivnější výsledek. Ale revoluce... revoluce se podobá tříkrálovému olovu. Rozlévá se ti před očima, a hle, stále nový a nový tvar, vždy podivnější, fantastičtější, neočekávaný, nenadálý...

„Co si myslím o revoluci?“ odpověděl pomalu Budecius až po chvíli. „Zatím ji jen vnímám... příliš stojím uprostřed ní. Nejsem s to, shromáždit své myšlenky v nějaký soud o ní. Bojím se jí, vítám ji, zmítá mnou, zápasím s ní. Hled'te, modlíval jsem se k Bohu, aby mi dal prožítí něco velikého. Dává mi prožívati největší válku, jaká kdy byla, a největší revoluci, jaká kdy byla. Je toho trochu mnoho na mne. Přál bych si býti často, ach, velmi často, tím nejprostším člověkem. Míti možnost, přijímati všechny věci s poklidem, tak jak přicházejí. Pozorují-li naše vojáky, mám velkolepý pocit jistoty. Tito lidé se nedají ničím vychýlit ze své víry. Kdyby nyní nastalo zemětřesení, najdou si někde skryt, budou chvíli čekat, až vše přejde, načež vylezou a půjdou dále svojí cestou až dojdou do zaslíbeného Československa. Je to podivuhodný, nádherný nacionální egoismus, který jim schvaluji, neboť kdyby byli všichni jako já, nic by nedokázali. V roce 1914 o vánocích čekali Rusy v Praze. Potom se zpěvem na rtech ustupovali s nimi od Krakova až po Kovel a k Tarnopolu. Šli vlastně stále více na východ než na západ. Přišel Brusilov – šli kousek na západ – a zase stanuli. Přišla revoluce – zajásali, ale záhy je jásot přešel... ale nerozutekli se nikdy... a nikdy jim ani na mysl nevstoupilo, že by jejich sen o Československu nedošel splnění. Přijde-li zemětřesení... budou snít třeba pod troskami světa o Československu. Přenáší-li láska hory, tato víra přenáší velehory a buduje mosty přes propasti. Je prostě nepřemožitelná, poněvadž je to náboženství. Pochybují, že je v kterémkoli jiném národě silnější a fantastičtější. Při tom všichni věří v osudovou moc této víry. Byť byla Karma sebe lítější, tato víra a jediné tato víra je s to, ji přemoci. Proto ráno vstávají, zpívají, škádlí se, dělají si šašky z každého nebezpečí. Ach,

kdyby měli uvažovati... rozbírat situaci... začnou-li to jednoho dne dělat, přijdou o svoji čarodějnou sílu. To si myslí oni o revoluci... Řeknou si: dobrá! revoluce! To nás však nerozhází... Ani zemětřesení nás nerozhází. Ať žije Československo! A co si myslím já o revoluci? Jsem velmi nešťasten, musím-li myslet dále, než oni. Tot' vše.“

Šli opět chvíli tiše.

Konečně se zastavili u nějakých vrat.

„Jsem doma,“ řekl Čermák. „Hle, naši se rozešli, aniž se s námi rozloučili. Jděte domů. Vyspěte se, potřebujete spánku. Chcete-li přespat u mne?“

„Ne, děkuji. Půjdu nyní do Bassejné ulice. Spím v redakci „Čechoslováka“ a rád se projdu. Sotva bych ihned usnul. Přeji vám dobré noci, či aspoň dobrého spánku...“

„Počkejte... řekněte mi ještě, co soudíte o tom, obrátí-li se revoluce proti nám... Vytvoří-li se zde situace... nu, zvítězí-li, na příklad Lenin...“

„Obrátí-li se kdokoli proti nám, bude naším nepřítelem... budeme s ním bojovat...“

„Všichni?“

„Všichni!“

„A bude-li to celé Rusko?... Nevěřím tomu, ale – – bylo by to strašné!“

„Bylo by to strašné... ale já věřím tomu, že by Čechoslováci bojovali proti každému, tedy i proti Rusku. U Zborova bojovali i proti Čechoslovákům...“

„Je to tedy silná armáda!“

„Nejsilnější na světě! ... Buďte zdrav. Dobrou noc!“

*

Jan Budecius osaměl.

Kráčel mechanicky mrtvou ulicí, naslouchal svým vlastním krokům, jejichž ohlas působil mu jakousi bolest. Vysoké vojenské boty „frontovika“ bily do dlažby jako do bubnu. Ozvěna tohoto pochodu mu připadala jako mnohohlasý zvuk průvodu celé armády, procházející Petrohradem. Jako když tudy kráčí československé vojsko! Rozeznával již jednotlivé osoby. Trojanov... Mamontov... Čeče! ... Husák... Syrový! Petřík, Voženílek, Gajda. Ale i Baroch, Andress, Hofírek, Liebermann. Vzadu šli šikovatel Horáček a Perný. Uzavírali průvod za oddílem kulometů.

Jaké je to vojsko! Nejsilnější na světě... opakoval si neustále.

Došel až na Marsovo pole.

Ano, zde bývaly vojenské přehlídky za carského režimu.

Zde pochodovaly gardové pluky Petrohradu. Preobraženci... Volynci... Zde projížděla jízda! Kozáctvo! –

Stanul uprostřed mohutné prostory, již viděl zaplněnou československým vojskem...

Hle, všichni se šikují v chromný čtverhran. Celá brigáda – ale což, je jich mnohem více, než jich bylo u Zborova! Mnohem více, než tři tisíce. Je zde první pluk, jenž nedávno přijal jméno Mistra Jana Husi. Je zde druhý pluk Jiřího z Poděbrad. Je zde třetí pluk Jana Žižky z Trocnova. Husitská brigáda...

Bratři, vykonáte svoji husitskou povinnost – tak nějak jim to vzkázal Masaryk ke Zborovu.

Ano, vykonáme...

Zdar!

To byla rána z děla...

Ne, to nebylo „zdar!“ To byla opravdu rána z děla. Rána z děla!

Budecius široce rozevřel oči. Zdálo se mu, že někde v dálce se ozvala rána z děla. Zná dokonale tento zvuk. To přece není hallucinace. Ne, to není hallucinace. To byla rána z děla. Ozvalo se to odkudsi... od severu to bylo.

Od severu... Na severu je Kronstadt...

Krása i hrdost ruské revoluce... Tak si tam říkají matrosové, kteří nedávno povraždili svoje důstojníky. Opora Leninova. Opora Klubu Internacionalistů a Leona Trockého.

Co je to? Střelí Leninův Kronstadt na Kerenského Petrohrad?

Budecius pohlédl mimoděk na svoje hodinky. Byly čtyři hodiny zrána. Ne, to není hallucinace. Což sem přijel jako mrzák, jenž není schopen klidně myslet? Což mu vypovídají nervy službu? Jaký je to voják vlastně, který nedovede rozeznati zvolání „zdar“ od skutečné rány z děla.

Toto byla rána z děla a střelí to Kronstadt na Petrohrad. Celé město mluví přece již tři dny o připravovaném povstání bolševiků. Burcev o něm psal včera zcela nepokrytě a vybízel vládu k energické akci. I orgán Plechanovův. Všecky listy, vládně orientované, i všecky listy měšťácké.

I Maxim Gorkij... ovšem, vybízel vládu k ústupkům, jinak prý bolševici...

Budecius se zaposlouchal.

Bylo však opět ticho. Marsovo pole, rozlehlé náměstí, zelo pustotou.

Klid a mír šel městem. Za chvíli začnou jezdit tramwaye. Lidé, dělníci a řemeslníci, obchodníci a činovníci, půjdou po práci. Domovníci budou zametati před prahem domů... vojáci půjdou na cvičení...

Nu, pozor s těmi vojáky! Je svoboda – jaképak cvičení. A ti ostatní? Je svoboda – jakápak práce?

Nu, buď, jak buď. Hle, Marsovo pole!

Tamto je palác Křesinské, milostnice carovy. Zasedá v něm nyní nějaký sovět. Prý bolševický. Pracuje se horečně na volbách do Ústavodárného shromáždění! Tamto je Zimní dvorec. Hle, sídlo carů! Sedí tam nyní Alexandr Fjodorovič. Spí Alexandr Fjodorovič? Možná, že je na frontě. Ofensiva prý zase vázne.

Včera četl na Něvském ohromný plakát, zvěstující vítězství Čechoslováků. Celý Petrohrad o nich mluví. Celé Rusko o nich mluví.

Hle, Marsovo pole! Stojí zde celá československá brigáda. Ne tři, třicet tisíc. Je to mnoho na brigádu. Ale budiž! Stojí zde v slavnostním čtverhranu, hudby hrají, prapory se sklánějí. Proč se sklánějí prapory? Skloní se přece až doma, před osvobozeným, zmučeným národem. Před presidentem republiky...

Uprostřed Marsova pole stojí nějaký památník.

Budecius, ač stál dva kroky od něho, dosud ho nespozoroval.

Přistoupil k němu.

Zde je nápis. Četl pomalu, slabikuje, plete si výrazy, pojmy.

Shledával pojednou, že nerozumí rusky. A přece bylo vše jasné.

V paměť prvním obětem, jež si vyžádaly počáteční dny ruské revoluce v únoru měsíci 1917.

Stál přece po celou dobu u tohoto sloupu a ničeho neviděl. Jak je to možné? A hudby hrají, vojsko sklání své prapory.

Není o tom pochyby již. Stojí přece na Marsově poli. Tam je Něva, tam je Zimní dvorec, tam je villa Křesinské... A tam na severu je Kronštadt.

Vše se shoduje, vše je zcela přesné.

Ne, není to přesné. Nemůže to býti přesné. Je to všecko nějaký hrozný chaos, zmatek, vír. Nu, zkrátka, je to revoluce...

Včera odpoledne, ještě před schůzkou s Maxou, přinesl Hurban z hlavního štábu nějaké podivné, smutné zprávy z fronty. Dosud nepotvrzené. Fronta prý povoluje. Armáda se rozpadá. O Čechoslovácích není přesných zpráv. Snad ustupují...

Ale nikdo tomu nevěřil.

Ani Budecius tomu nevěřil. A právě on tomu nevěřil.

Přijel do Petrohradu, aby podal zprávu o vítězství u Zborova. Podal zprávu.

Všem zářily oči. Všem vzplanuly tváře. Tiše, klidně, pozorně jej vyslechl Masaryk. Budecius viděl jeho oči, přísné, chladné, kterak chvílemi zasvítily, usmály se, prohloubily se ve vážnost a v hrdost.

Nabyl rázem pocitu ohromné důvěry a jistoty. Měl dojem, že „naše věc“ se bude pevně formovati v těchto suchých a klidných prstech.

S nadšením jej vyslechl Hurban, když mluvil o Slováků, který zajatému honvédskému důstojníkovi vysvětloval, že nyní už nebude jen Magyarország, ale i Tótország, k čemu důstojník nejen pokorně, ale i přesvědčeně přikyvoval „Igen“!

Všichni jej vyslechl s nadšením. Neboť přijel do Petrohradu, aby podal zprávu o vítězství u Zborova.

A nyní takový zmatek, takový zmatek! Marsovo pole, památník obětem revoluce, československé vojsko, „zdar“ a rána z děla, Kronštadt, Zimní dvorec, Kerenský a villa Křesinské...

„U čerta!“ vzkřikl nahlas. Obrátil se, otočil se kolem osy... nikde živé duše. Vzhůru na Něvský. Zabloudil vlastně. Neví ani, jak se dostane na Bassejnuju ulici.

Dal se na rychlý pochod.

Ranní chlad ho províval. Potkával již tu a tam chodce, osamělce i hloučky. Všichni se za ním ohlíželi.

Je to přece jen dvoumilionové město, tento Petrohrad, řekl si. Snadno člověk zabloudí. Lépe bude, zeptám-li se. Bude brzo pět hodin. Město se probouzí.

Opravdu, město se probouzelo.

Nevěděl ani, jak se octl na Litějším prospektu. Slabikoval nápis a vzpomněl si při tom, že toto jméno má jakýsi význam... že se s ním již někde sešel.

Vtom šel okolo něj hlouček několika mužů, mezi nimiž hlaholily ženské soprány. Hlučně se debatovalo.

„Říkám vám, Michale Nikolajeviči, že jsou to hlouposti. Starého čerta podniknou. Vláda stojí pevněji, než dříve.“

„Ostatně, továřiši, přiznejme si, že ani nám není zdrávo v buržoasním sousedství...“

„Dobře, dobře, ale považte přece: je vojna. Je potřeba sjednotit všechny živé a plodné síly říše.“

Budeciusovi se zdálo, že slyší mluvit samého Kerenského. Takto hovořival Alexandr Fjodorovič v poslední době velmi často. Všecky živé a plodné síly říše sjednotit. K obraně revoluce!

„Továřiši, továřiši, hleďte, můj známý, továřiš Čechoslovák!“

Budecius se obrátil.

Aňa Andrejevna vyběhla z hloučku. Poznala ho – a přímo k němu.

„Hleďme, toulá se nocí po Petrohradě... hleďme... Ani nevzdychl po spolupoutnici! A znal adresu, ulici i číslo domu. Zajímavé by bylo pohovořit si o tom, jak se mu líbí Petrohrad. Ale on je Miljukovec... toť ono! To je tovaryš Nina Alexějevna, to je tovaryš Šura, to jsou tovaryši ze strany, doktor Salzman, Foma Kostomarov...“

Hlouček se zastavil a nepříliš ochotně vyhověl touze Ani Andrejevny po představování.

„Tovaryš Aňa, není mnoho času nazbyt. Úžasně jsme unaveni. Celou noc jsme zasedali...“, bručel černý mužíček, zvaný doktor Salzman.

„Ničevó. My ženy nejsme ještě unaveny. A Čechoslovák je velmi zajímavý.“

Ale obě přítelkyně Aniny jevily netrpělivost a nepokojně vzhledly na sebe.

„Nu, ládno, jděte napřed. A vy mne musíte doprovodit, vy galantní Čechoslováku. Dva krčky. Bydlím tu nedalo, na Litějném, jak víte sám – jistě jste nezapomněl. Představte si jen: celou noc, skutečně celou noc jsme zasedaly. Jak se vám líbí v Petrohradě? Zajisté znamenitě! Touláte se nocí... Z nějakého „kabačku“ asi se kymácí domů, znamenitý Čechoslovák. Možná, že i u děvčátek pobyl... vypadá tak, věru. Nebo zase trpí hlad? Nemám, žel, chleba u sebe. Ach, a víte co? Víte co? Vy musíte s námi. Ke mně do bytu. Co se tak divíte? Jsem svobodný člověk. Čaje vám navařím. Nelekejte se, ani se netěšte: nebude nijaké avantury. Bude s námi Nina i Šura. Ale ani kdyby jich nebylo... nejsem pro vás žena, jsem člověk partijný. Vy cizinci ne a ne pochopit s této stránky ruské ženy... Jste jako čuníci... necudní! Stále jen myslíte na jednu věc. Nedávno mne provázel jeden takový... darebák a čuně. Ale já mu dala, krტიčnatému „musjé“!“

Budecius dosud nepromluvil ani slova. Nebylo možno. Aňa Andrejevna se ho zmocnila a vládla nad ním nyní zcela suverénně. Šel opět s onou mechanickou trpností, jež ho vlekla po celou noc ulicemi veleměsta; nějaký osud, proti němuž není okamžitě pomoci a na němž ostatně mnoho nezáleží, jím smýkal po dlažbě. Věděl pouze, že v dané chvíli je lhostejno, jdeli po Litějném nebo po Bassejné ulici. Ráno snad dojde domů. Až potom si odpočine, říkal si, a kladl jakýsi důraz na slovo potom. Jako by ho ještě něco očekávalo, co je nutno prodělati.

A co ho vlastně mohlo ještě očekávat? Jindy by dávno odmítl všechny tyto ztřeštěné Ani Andrejevny, Šury, Niny. Nač mu je zapotřebí, poslouchati ještě nyní jejich „partijné“ žvanění. Naplevat' na všechny ty jejich partie, na jejich popletené strany, na jejich pominutý socialismus, jenž zničí Rusko!

Ale nyní... nyní mu připadlo, že je vše lhostejno pro dnešek. Až zítra bude možno vše rozebrati, posouditi. Až zítra, milostivá slečno, Ano Andrejevno, nadšená pracovnice strany s. r. Jak praví vaše velectené přísloví: Těper někagda a zavtra vsjo razberjom. Vot!

Hlouposti! řekl si zase, snaže se pochopiti něco z toho, co mu nyní Aňa Andrejevna povídala. Strana jejich se musí regenerovati. Strana musí dělat jinou, t. j. svoji vlastní politiku,

neodvisle od Alexandra Fjodoroviče. Neboť Alexandr Fjodorovič patří státu, hospodářství. On přece nemůže dělati ve všem politiku s. r. Zejména v otázce prohloubení revoluce. Ano, ano, je potřebí prohloubení revoluce. Je to vlna, již nese doba, massa, sám celý národ. Rusko si přeje prohloubení revoluce na podkladě socialismu. Alexandr Fjodorovič má ruce svázané koalicí s buržoasií. Charašó! Ale strana se nesmí v této věci jinak vázat. Za chvíli, až bude po válce, nastanou nové úkoly. Bude uvolněn i Alexandr Fjodorovič. Strana může vytvořit koalici pouze se socialistickými stranami. Bude nejsilnější stranou Ruska, o tom již nemůže býti pochyby! Bude de fakto vládnouti Ruskem. Ústavodárné shromáždění...

Budecius procitl ze snění, z polospánku... Šel opravdu kymácivě, jako opilý, jak si uvědomoval...

„Neslyšela jste ránu z děla?“ zeptal se znenadání, zcela nesouvisle.

„Nikoli. Seděli jsme u nás v sekretariátu, nedaleko odtud. Pracovali jsme. Nikdo nic neslyšel... Zasedali jsme...“

„Zdalo se mi, že jsem slyšel ránu z děla. Stál jsem na Marsově poli...“

„Chachacha! Vy jste znamenitý bojovník. Sám Mars střílel z děla, rozumíte? Nechte toho. Jsme doma. Nino, Šuro, pozvala jsem ho na čaj, souhlasíte? Ovšemže! Nu, lezte, starý, do vrat, a pozor na schody. Světlo je dostatečné, vždyť máme bílé noci. Lezte, lezte, nejvyšší patro...“

Muž a tři dívky konečně se dostali do podkrovní, dosti prostorné světnice, bývalého atelieru. Zapálili si všichni cigarety. Nina a Šura nevěnovaly hosti téměř nijaké pozornosti. Vše se rozumělo samo sebou. Za okamžik zahučel samovar. Na stole octly se „bubliky“, preclíky nevalné, suché chuti, nějaké suchary a hromádka slunečnicových zrn.

„Berte si, panstvo,“ pobízela Aňa. „To je, Šuro, onen Čechoslovák, o němž jsem ti vypravovala.“

„Vy Čechoslováci jste prý úžasní šovinisté,“ spustila pojednou Nina, upravujíc „varenije“ na stole. „To je váš nacionální odznak?“ ukázala na stužku, již nosil na čepici.

„To jsou barvy mé země,“ řekl Budecius.

„Nezajímavé!“ šeptla Šura. „Nebude již nijakých barev na světě kromě rudé. Zaostalosti, předsudky. Nacionalistická reakce. Cítit je nemohu, všechny tyto barvičky... České, ukrajinské, polské... Zcela zbytečně rozdělují lidi... Hleďte, my Rusové jsme dávno vyrostli z této dětinnosti. Dávno... Vidíte, děti? Ani dříve nám náš, tak zvaný nacionální prapor, nic neznamenal, nic nám neřekly naše tři národní barvičky. Víkali jimi cara, mávali jimi při „Bože, carja chrani“ – můj bože, jaké nesmysly!“

Zapálila si novou cigaretu.

„Nemučte mého Čechoslováka,“ zaprotestovala Aňa. „Bili se za zdar revoluční ofensivy u Zborova. Jsou to pluky 18. června. Je to vojsko Alexandra Fjodoroviče.“

„A víš, že se mi začíná přejídat i náš slavný Alexandr Fjodorovič?“ zasmála se Nina. „Držím s Černovem. Jsem pro vládu socialistické koalice už nyní. Musí k ní beztak dojít!“

„I s bolševiky?“ zhrozila se poněkud Aňa Andrejevna.

„I s bolševiky. Raději s bolševiky, než s buržoasií. To je věc principiální. Prin-ci-pi-el-ní! S bolševiky se dohodneme, s buržoasií nikdy.“

„A co válka?“

„Ah... nějak to přece skončí... Ať se namáhají naši drazí spojenci. Dosti už pro jejich zájmy ruské krve vyteklo. Stačí, budeme-li pasivně udržovati frontu. Ofensiva Alexandra Fjodoroviče byla podnik nešťastný. Ne-šťast-ný, pravím tobě. Důsledky se objevují. Němci dělají protiofensivu a prolomili frontu u Tarnopole...“

Budecius vyskočil. Šálek s čajem se zřítil na zemi a rozbil se.

„Ó, vy nešetrný! Naše jediné nádobí...“ zahořkovala Aňa Andrejevna.

„Odkud to víte? Mluvte pro Boha!“ zvolal divě a uchopil Ninu za rameno.

„Především mne pusťte a nekřičte, v sousedstvu spí,“ řekla Nina, červenajíc se. „Nuže, v noci přišly zprávy. Fronta je prolomena. Fakt! Naši pustili obranu zákopů někde na sever od vašeho Zborova. Nevíme ještě podrobností. Němci podnikli útoky a všude postupují. Ztratili jsme zase mnoho lidí, celé divise se vzdaly, byly obklíčeny...“

„Cože to zde vykládáte? Obklíčeny? A co Čechoslováci? ...“ jekal Budecius, zbledlý, maje oči podlitly krví.

„Čechoslováci! Čechoslováci! Vy stále jen: Čechoslováci!“ vpadla podrážděně Šura a zablýskla hněvivě černýma židovskýmá očima. „Kdo by se nyní staral o nějaké Čechoslováky? Revoluce... revoluce je ohrožena! Pravdu má Nina. Nešťastná ofensiva Kerenského. Lépe bylo, nyní Němce nedráždit... Získá ti trochu oddychu k prohloubení revoluce. Vytvořit obrannou zeď proti buržoasii, proti reakci a kontrevoluci, jež zvedá hlavu. V tomto smyslu má tovaryš Lenin...“

Budecius dále neslyšel. Vyvstala pojednou před ním ohromná, lysá lebka Mordvina; ještě nedávno ji viděl večer na grandiosním meetingu v jakémsi cirku. Malé, neklidné oči se na něj záludně a posměšně dívaly, tupá ústa, jako nadmutá, hrozila vyprsknouti v smích. Mávl proti němu rukou. Ale lebka se zdvojnásobila. Usedl těžce do židle a řekl jako by do prázdna chroptivým hlasem:

„Zabte Lenina!“

Načež přivřel oči a nachýlil hlavu. Síly ho opustily.

V.

„Vy jste podivný voják.“

Otvíral zvolna oči. Zdálo se mu, že má na každém víčku kámen. Rozhlédl se, a ničeho, ničeho nechápal. Ležel na sešlé, kožené pohovce, potřhané, z níž místy vyčuhovala mořská tráva. Těsně u pohovky stál stůl. Dlouho pozoroval zpytavým pohledem střepiny čajového šálku, jichž hromádka tu ležela před ním na dřevěném podnose. Naproti na stěně visely jakési německé hodiny. Ukazovaly půl jedenácté. Zjistil pomalu na svých hodinkách, žež nosil na ruce, že je tomu tak. Poblíže na židli seděla Aňa Andrejevna a stále jako pro sebe opakovala:

„Vy jste podivný voják!“

Vzchopil se a posadil se na pohovce.

„Proč?“ řekl líně. Protáhl se, zív, jakoby odjakživa zde býval, rozpřáhl ruce a opět lenošně opakoval:

„Proč?“

„Protože od prvního okamžiku, kdy jsem vás poznala, umíráte mi pod rukou. Nestačím vám zachraňovati život.“

Aňa Andrejevna se zasmála.

Přistihl se, že je mu tento smích velmi milý. Bylo mu hned nějak veselo.

„Řekněte poctivě: vy jste dobře týden nespal?“

„Tři, čtyři noci... jistě,“ řekl rozpačitě a konečně se zastyděl za všechno. Rozhlédl se ještě jednou a lépe. Ovšem, nyní všechno pochopil. Chtěl vstáti.

„Ne, ne. Sed'te! Vypijte ještě šálek čaje. Ale nerozbijte mi poslední můj střípek. Nemám nic jiného, co bych vám nabídl. Vy u vás, v Čechii, pivo pijete, pravda-li? Pilsen – to je v Čechii, ne-li?“

Byla mu v té chvíli neobyčejně protivná vzpomínka na pivo. Ti Rusové jsou úžasní. Jak jen na to přišla? A nyní v jedenáct hodin dopoledne? Až pocítil fyziologický odpor.

„Byl jste tak sláb... Našli jsme zde trochu vodky. Zbyla z jakéhosi večírku. Ani nevíte, že jsme ji, snad z bezradnosti a zoufalství, co s vámi počítí, vlily do vás. Hled'te, pil jste vodku, ani o tom nevíte. Nu, a potom přišel nezbytný „odekolon“. A vy, vy, vojáku, posléze jste nám docela obyčejně usnul. To dovedou, myslím, jen vojáci. Říká se, že tam na frontě dovedou mnozí spáti dokonce za pochodu...“

„Snad,“ odušil a zadíval se na ni melancholicky.

„Nina s Šurou chvíli spaly, tak, oblečené, obě na této posteli. Před chvílí odešly a posmívaly se vám i mně. Šly do sekretariátu. Práce je dnes mnoho...“

Aňa se zamlčela a pohlédla neklidně do okna.

„Hled'te,“ pokračovala po chvíli, „já jsem opravdu podivuhodně svěží. Seděla jsem celé hodiny na této židli... a nechtělo se mi vůbec spát. Zde je čaj, pijte! Vezměte si bublíky, suchary již za nic nestojí. Seděla jsem zde, na této židli, a dívala jsem se na vás. Dobře jsem se dívala. Je ve vás cosi krutého... Vaše čelo prozrazuje fanatičnost. Víte, že jste volal: Zabte Lenina? Máte krutá, živočišná ústa. Nevím proč, stále jsem myslila na vaši vlast. Viděla jsem nějaké hory. Jsou u vás hory?“

„Nevelké. Ural takový...“

„Nu, ano, Ural jsem viděla, byl to Ural. Vidíte, jste cizinec, a já jsem musela nutně si vás představit ve vaší zemi. To je podivné! Jakoby na tom ví Bůh co záleželo. Řekněte mi, prosím vás, jednu věc. Připadá mi to velmi důležité. Líbí se vám Rusko?“

„Ano,“ řekl Budecius prostě.

„Nuže, je to zajímavé. Proč se vám líbí?“

Toto „proč“ přivedlo jej opravdu z rovnováhy. Proč se mu líbí Rusko? Proč, proč? Podíval se na ni rozpačitě.

„Jak se směšně tváříte! Nedovedete mi odpovědět! Bojíte se mne urazit. Myslíte si, že jsem přísná patriotka? Ó, jen mluvte. Vím sama nejlépe, jak je Rusko škaredé. Nudné a choré. Taková bažina nesmírná, plná bacilů. Dejte mi pokoj s Ruskem! Mně se vůbec nijak nelíbí!“

„Miluji Rusko!“ řekl tiše a pohnutě Budecius.

Aňa Andrejevna vstala. Přistoupila opět k oknu a dívala se chvíli na ulici. Budecius hleděl za ní. Nic se v pokoji nepohnulo. Jen německé hodiny na stěně tikaly.

Obrátila se pojednou a nějak se nepřírozeně rozesmála.

„Víte-li, ach, víte-li jen, vy bláhovče, že jste zaspal znamenitý den? Kdybyste viděl, jak vypadá naše ulice petrohradská dnes! Jaká sláva! Jaká sláva! Od rána chodí s jedné strany široké zástupy lidu. Dělníci opustili továrny. Vše se vyvalilo na ulice. Nosí standarty! Celý Kronštadt přistál dnes v Petrohradě. S druhé strany jezdí ozbrojené automobily, chodí oddíly vládního vojska. I kozáci projeli – z oken je buržoasie zdravila. Ach, buržoasie se jistě tetelí strachem. A dole jdou v zástupech i ženy. Jsou to ženy dělníků, dělnice, písařky na strojích... snad i nevěstky. Všechn vyvržený a ponížený ruský svět. Zpívají... Eh... nu, demonstrují proti buržoasním ministrům ve vládě. Nechápu, proč Kerenský tak dlouho drží Tereščenko! ... A my tu žvaníme!“

Budecius vyskočil. „Počkejte! ... Kam chcete? Kam pospícháte? Ulice je zatlučena lidmi. Nikam se nedostanete... Nesmysl! A pak – omdlel byste zase někde. Jen dopijte svůj čaj! Můj Bože, jak jste směšný!“

Ano, cítil to sám. Ale vedle toho se mu zdálo, že hlas Ani Andrejevny je vlhký a neklidný. Ne, ona nebyla směšná.

„A víte,“ řekla náhle, obrátivši k němu tvář a oči, plné slz, „víte, že je to vše strašné... strašné... Ah, teskno...“

Odstoupila opět od okna a usedla do své židle. Sklonila hlavu a přitiskla na oči obě ruce. Potom řekla zvolna:

„Tak vy milujete Rusko...“

„Ano!“ řekl na to tiše.

„Tak vy milujete Rusko?“ opakovala ještě a stále, majíc hlavu skloněnou a oči přikryté bílými rukama.

„Můj bože,“ řekla po chvíli, „co je zde k milování? Vy jste podivný cizinec. Nepoznala jsem dosud cizince, jenž by si zamiloval Rusko. Všichni nás nenávidí... Všichni námi zjevně nebo skrytě opovrhují. Evropa nás proklíná – v minulosti i dnes! Nejsme ani Evropa, nejsme ani Asie. Jsme Rusko! Jsme dno všelidské bolesti... Jsme amorfní hmota, neschopná organisace, nezralá pro plný tvar... Jsme děti mezi národy... Milujete Rusko?“

„Ano,“ řekl opět Budecius a zachmuřil se.

„Co znamená však toto vaše ano? Je to soucit? Je to velikomyslnost? Je to – lež? Tak zvané tragické slovo? Vy jste dekadent, pravda? I u nás byli takoví. Milovati mohli jen to, co čpí po mrtvole.“

Budecius se nyní usmál.

Naklonil se k Aně Andrejevně a řekl jí pevně:

„Miloval jsem vždy a jediné život. A nezajímaly mne nikdy mrtvoly. Proto vám povím toto: Okolo města Moskvy žil odedávna kmen, slovanský kmen Velikorusů. Tento kmen pronikl do tunder severu a vzdělal město Archangelsk, rozlil se dolů po Volze až k Černému moři a vzdělal město Caricyn, vzal Astrachan. Panoval v Kyjevě, v Černigově, v Poltavě, v Charkově na Donu, ale také na Kavkaze, na Krymu, v Bessarabii. Panoval v Polsku, na Červené Rusi, na Bílé Rusi, na Volyni, na Litvě, v Kurlandsku, Livonsku a Estonsku. Panoval ve Finsku. Poklonili se mu Tataři Kazanští, Pečeněgové, Volgari, Mordvini, Čuvaši, Baškirové, Tataři uřimští, Turkotataři, Kirgizi, Gruzini, Čečenci, Kabardinci, Arménové, Persové, poklonil se mu celý Turkestan, Chiva, Buchará! Taškenští Sartové! Tento kmen provrtal se celou Sibiří, podmanil Mongoly a Mandžury, sklouzl po březích posvátného Bajkalu mezi Burjaty, prošel sopkami mandžurskými a džunglemi ussurijskými – až k břehům japonského moře, a výše na sever, vzal Kamčatku, Sachalin, až k břehům Tichého oceánu. To je Rusko velikého cara Petra. To je Rusko živé, životodárné... To je Rusko veliké a evropské, neboť je to polovina Evropy. A Evropa není jen Německo, Anglie, Francie. Evropa je také Katalonie a Andalusie, Calabrie a Sicílie, Halič a Uhry, Balkán a Albanie, Island a Laponské ostrovy. Také Rusko je Evropa. Je to půl Evropy. Slovanská Evropa. Také my patříme do této slovanské Evropy. Vykazují nás rádi odtud. Nesmysl. Někdy v bezradnosti a z protestu sami se z ní vyřazujeme. Nesmysl! Rusko Ivana Hrozného se vyřazovalo z Evropy... Ale není už

dávno Ivana Hrozného... Je veliké, organisované, slovanské Rusko. Rasputinové táhli toto Rusko k Ivanu Hroznému. Únorová revoluce je táhne k Evropě. Únorová revoluce – toť Petr Veliký. ...“

Dívka sňala ruce s očí za jeho slov, a dívala se upřeně na něj. Její velké hnědé oči ho pozorovaly vnímavě a přece teskně. Mluvil, zdálo se jí, trochu těžce, postřehla jeho špatný přízvuk. Snad proto vše, co mluvil, bylo pro ni jakoby nové, dosud neslýchané. A přece to vše znala... již dávno! K čemu tato lekce? Ale to nebyla přece jen lekce. Říkal jí to cizí člověk. A říkal to vše tak těžce, jako s bolestí.

Náhle oba sebou prudce trhli.

Temný hukot, jenž po celou dobu rozvínoval ulici i tkvěl ozvěnou ve vzduchu této světnice, náhle propukl v mohutný křik, řev. Jako když podzemní, hlučící láva se provalí na povrch země a vyrazí s hrozným výkřikem. Byl to hromadný, hrozný výkřik, bezobsažný a přece plný obsahu, ne slovo, nýbrž signál...

Budecius vyskočil.

„Jen sed'te! To nic není! Volají slávu Leninovi, tuším. Znáám to již. Nu, milý, co tomuto říkáte?“ Aňa Andrejevna značně pobledla.

„To je Ivan... Ivan Hrozný!“ řekl zcela tiše.

Potom vstal, vrazil si čapku do čela, stáhl si řemen na rubašce a přistoupil k Aně Andrejevně. Podal jí ruku, silně stiskl její prsty a políbil je. Dívala se na něj ztrnule, sedíc nehnutě a trpně na své židli. Chtěla mu zřejmě cosi říci... leč nemohla nějak. Dívala se za ním, kterak odchází, opět mu chtěla říci, aby posečkal...

Ale on sám ve dveřích se obrátil a řekl jí:

„Nemylte se, Aňo Andrejevno! Také vy milujete Rusko!“

Aňa Andrejevna dlouho stála uprostřed pokoje po jeho odchodu a vytrvale se dívala na střepiny na stole.

VI.

Ulice se podobala kotli, na jehož dně bouřlivě kypí škvířivý, masitý a změtený obsah.

Hučelo to a šumělo jako les za bouře.

Valilo se to jako rozvodněná řeka v předjaří.

Jan Budecius, když vyšel z domu na Litějším prospektu, byl s počátku stržen tímto zdivočelým proudem. Neslo jej to. Stěží rozeznával kolem sebe jednotlivé tváře. Tak byly vesměs stejné ve výrazu! Ale přece: toto je dělník, patrně z Putilovky, toto je voják, hle, matros, student ve své uniformě, zde šat, jakési zbytky z činovníka, ba, je zde i známý

petrohradský „frant“, švihák, cosi jako „frajer“, módně oblečený. Tolik podivných lidí – a přece dav o společné jakési fysiognomii, vzrušené, podrážděné...

Na Něvský! Továryši! Na Něvský!

K Mariinskému dvorci!

Ničeho podobného! K Zimnímu dvorci!

Na Něvský!

Tak volaly první řady.

Náhle se rozvinuly standarty nad všemi těmito hlavami.

Nuž, to je jejich mateřština. Ohromná písmena, černá a nestvůrná, na rudém plátně, vlnícím se ve vzduchu!

Pryč s ministry nesocialisty!

Pryč s buržoasií!

Ať žije sovět dělnických, mužických a vojenských deputátů! Pryč s válkou!

Tuto standartu nesli dva invalidé, jeden o berlích, sotva se vleče, jiný s černou páskou přes oko. Za ní dvě studentky nesly další nápis:

Ať žije mír!

A zase:

Ať žije dělnická vláda!

Pryč se zrádci dělnictva! Pryč se sociálpatrioty!

Zemi pracujícímu lidu! Rozdělte zemi chudině! A konečně:

Proletáři všech zemí, spojte se! Ať žije Internacionála!

Budecius vzhlédl pak nad sebe. Nad jeho hlavou se třepetala rovněž standarta, jejíhož nápisu nemohl ihned rozluštit. Nesli ji dva matrosové ošlehaných, rudých tváří, s prořídilými zuby, sivých, podivných očí. Konečně mohl jasně čísti:

Ať žije občanská válka!

„Nu, tovaryši“ ozval se výkřik, „zapějte, zapějte něco!“

Ženský hlas, vysoký a ostrý jako hvizd větru v telegrafních drátech, zanotoval:

„Vy žertvoj pali v borbě rokovej...“^[1]

A již tuto melodii podchytily mocné mužské, ruské bassy.

A zněla nyní kolébavou a vlnivou notou této písně celá ulice. Krámy, okna – vše se kvapně zavíralo. Okenice všude klapaly... a kde jich nebylo, spouštěly se nervosně záclony ve všech oknech. Tiše přihlížely hloučky diváků... aby klidily posměch, nadávky, prokletí!

„S námi! Kdo jste pracující, s námi! Hanba kontrrevoluci!“

„Smrt buržoasii! Smrt!“

„Smrt! Smrt!“ opakovaly jarostné, divé hlasy.

Budeciusovi se konečně podařilo se vyplést z množství. Slyšel ještě za sebou:

„Hej, soldatiku, do řady, do řady! Jaký je to pořádek!“

Zahnul do postranní uličky. Zastavil se a chvíli byl na rozpacích. Ale potom, jako by byl hnán nějakým běsem, rozběhl se uličkou ku předu, našel paralelní ulici s Litějným a postupoval takto s průvodem. Když seznal konečně směr jeho, dal se úprkem k Mariinskému dvorci.

Zde stály pancéřové automobily. Hrozivé shlížely s jejich kupolí a otáčivých věží kulomety. Řídkým řetězem byli zde rozestaveni junkeři a důstojníci. I ženy-dobrovolci ženského batalionu, ozbrojeny puškami, několik členů revolučních úderných skupin, georgievská rota... V postranních ulicích stálo po sotně kozáků.

To je vše? pomyslel si Budecius a musel se usmáti. Hle, Alexandr Fjodorovič! Mnoho věrných, holubčík, nenasbíral.

Dva důstojníci rozmlouvali opodál...

To, co slyšel od nich, bylo podivné. Závěr: naplevat’!

Nějaký občan, velmi starostlivý a vážný, se k němu přiblížil a řekl obezřetně:

„Jakých hloupostí nadělali, Židi prašiví!“

„Proč Židé?“ namítl Budecius, jen aby něco řekl.

„Nu, právě Židé! Nachamkesi takoví! Miljukov, Kerenský – všichni jsou Židé. Svobodu dali – a teď, hleďme, tu jejich svobodu! Před svoločí, opilou a zlodějskou, se tady barikádují. Všech by jich... Židů prašivých...!“

Občan se rychle vzdaloval, co hluk houstl a se blížil.

Tváře důstojníků rovněž vzaly výraz velmi vážný. Budecius slyšel nyní zřetelně:

„A koho my tu vlastně ochraňujeme? Za koho my tu vlastně krky svoje sázíme, ha? Za takovou svoloč, za Kerenského. Sám všechno nadrobil, komitáty do armády zavedl, síly a odvahy nemá ani špetku, aby aspoň včas armádu na frontě zreorganisoval, frontu Němcům nevydal. Operetka je všechno, to je to! A on sám? Clown takový, žvanil a hlupák!“

„Věru, nemá to smyslu, Alexěji Konstantinoviči! A na konec ještě jakou moudrost vydumali: nedati se vyprovokovat! V nižádném případě nepoužití zbraní, dokud snad oni sami nezačnou. Výborné! Až budeš mít bodák v břichu, potom smíš použití zbraně. Blahoslavený Kerenský! Věru, je to všechno jedna svoloč!“

„Tak co vlastně chcete, pánové,“ nezdržel se Budecius, pozdravil po vojensku a obrátil se k důstojníkům. Oba sebou trhli a překvapeně si ho prohlíželi. Dříve za starého režimu bylo nemyslitelné, aby prostý voják oslovil důstojníka. Revoluce však uvolnila velmi radikálně styky podřízených s nadřízenými. Ba, oba důstojníci i poněkud zbledli, domnívajíce se, že je to nějaký špion Kerenského.

„Co tedy vlastně počítí, pánové?“ opětoval znovu Budecius. „Petrně se vším praštit... a nechati toho! Nechati zodpovědnosti! Předati ji bolševikům, tak? A ti Rusko odevzdají Němcům, tak? Protože se nám zdá Kerenský horší cara, tož lépe popustiti uzdu bolševikům. Oni vás sice všecky zařezou... ale buď si. Naplevat' na všechno, tak?“

Cítil, kterak se mu krev žene do tváří.

„Dovolte, dovolte...“ začal rozpačitě starší z důstojníků, „jakého jste pluku? Nejste Lotyš?“

„Nikoli. Jsem Čech. Československá brigáda!“

„Ah, vy jste Čech! Zborov! Nu, vaši jsou molodci! Ale dovolte, jakým právem jste vyslechl...“

„Nevyslychal... Každý, kdo stál na blízku, mohl vás slyšet. Ostatně tak, jak mluvíte vy, hovoří dnes všechno ruské důstojnictvo. Kde však chcete hledati východisko ze situace, než v samých sobě? Mluvíte stále o Kerenském. A což Rusko?“

„Rusko hyne...“ vzdychl mladý důstojník.

„Ano, hyne... Nuže, nelze jen od rána do večera melancholicky opakovati „Rusko hyne.“ Je nutno něco podniknouti, aby nezhylo. Jste muži!“

„A domníváte se opravdu, že Kerenský je lepší bolševiků? Domníváte se, že je nějaký rozdíl mezi polobolševismem a bolševismem? Hrozíte nám, že nás budou bolševici řezat. A ručíte nám za to, že nás Kerenský nebude řezat, až vykonáme svoji práci a budeme mocí jíti, jako onen mouřenín...?“ Starší důstojník se rozhorlil.

„Vše bude záležeti na vás,“ pokrčil Budecius rameny, uklonil se a odešel. Náhle se mu úžasně zprotivila celá rozmluva. Mrzel se nyní na sebe, že ji vyvolal. Ne, to nejsou muži, to nejsou vojáci, řekl si.

V té chvíli na prostranství před Marijinským dvorcem se vevalil dav. Nestačil mu ustupovati. Za několik okamžiků bylo náměstí zcela zalito massou jako kluziště vodou. Standarty vlály nad hlavami těchto lidí, slévajících se v jediné tělo, nesmírné, těžké a vlnité. Kdosi vpředu řečnil. Slyšeti ho mohli jen jeho blízcí. Ostatně na tom nezáleželo. Byl to někdo z nich, matros, soldát, činovník, student, dělník – všechno lhostejno. Neboť vše bylo již řečeno.

Napsáno na standartách, napsáno v časopise „Pravda“. Vysloveno Nikolajem Iljičem. Hotovo! Smrt buržoasii! Ať žije občanská válka!

Ach, nyní mluví kdosi ze „socialpatriotu“.

Hněvivý řev!

Dolů! Dolů! Pryč s ním!

Počkejte! Počkejte! Vyslechnout! Pobavíme se... pobavíme se...

Oj, oj, holubčík hlouposti mele...

Vlast v nebezpečí... Chlapečku, kde ji máš, kde ji máš, tu svoji vlast, che?

Nepřátelé... Buržoasie je náš nepřítel...

Ať žijí němečtí dělníci!...

Vtom nějaký vysoký, zdivočelý hlas se vyšvihl nad zástup a zařičel:

Ať žije Germanie!

Následoval mu s počátku tlumený smích, ale potom zazněl celým prostranstvím jásot, ničím již nepřehlušovaný, jásot, pod nímž se třásla okna Marijinského dvorce:

Ať žije Germanie! Ať žije Germanie!

Všechn vztek, všechny odpor byl v tom. Všecka negace. To Budecius, bledý a do hlubiny duše rozechvělý, cítil. To je onen pokřik renegátů, jichž otcové mluvili pouze česky, ale synové v Trutnově prohlašují: Ich habe tschechischen Namen, aber ein deutsches Herz. Hle, byli ještě nedávno také socialpatrioty, byli prostě Rusy. Stydí se za to, a řvou nyní: Ať žije Germanie. Pod okny ruské vlády! Může býti d'ábelštější slasti?

Ať žije Germanie!

Anebo je to „hec“ petrohradského „Podskalí“, rozumoval Budecius. Je to cynická kocovina, jak si v nich libuje pepická mládež všech velkých měst?

„Cože, slyšel jste, tovaryši,“ obrátil se k němu pojednou jakýsi muž z davu. „Vykřikují, ať prý se rozejdeme. Vyhrožují... Vy se rozejdete, holoubkové... celá vláda se rozejde... daleko dříve, než my... rozumíte? Nemyslete si, máme také vintovečky a kulometky... Naši Kronštadtci mají také jiné věci, jen si nemyslete, holoubkové. Uvidíme, kdo se rozejde. Podíváte se, jak naši matroskové-molodci vašim junkeříkům a kozáčkům zadky vyperou, krčky naříznou...“

Budecius neodpověděl. Hle, matroskové s kozáčky budou bojovat. Tedy už ne s Němci! Raději s kozáčky! S junkeříky!

Pojednou zachroptil ohromný pancéřový automobil a učinil nemotorný a těžký posun proti davu.

Vše se rozkolísalo na náměstí.

„Do bezbranného lidu...“ zaúpěl náhle soused Budeciův. „Horší, než carští pochopi! A to si říkají: demokracie! Do bezbranného lidu!“ hořekoval ustavičně.

„Nedáme se zbůhdarma postřílet,“ zvolal opět nějaký velitelský hlas. „Však uvidíme... I my si přineseme sebou potvůrky... K Smolnému! K Smolnému! K našim tovaryšům pro instrukce... K Smolnému institutu!“

„Do bezbranného lidu,“ hořekoval opět obrostlý človíček.

„Vždyť do vás nikdo nestřelí...“ namítl vedle něho Budecius.

„A okna... okna jste, tovaryši, viděl?“

„Jaká okna?“ podivil se Budecius.

„Okna ve dvorci. Buržoustů vyžraných – a každý je ozbrojen kulometem – všude jich je v oknech plno. Mířili do bezbranného lidu!“

„Kdo?“ podivil se opět Budecius.

„No, buržousti!“

„Asi se mýlíte, občane,“ usmál se Čechoslovák. „Okna jsou prázdná. A buržousti? Po celém Petrohradě sedí dnes buržousti ve sklepích. Sám jsem to viděl,“ zalhal vesele.

„A vy – vy nejste z našich?“ nachmuřil se nedůvěřivě človíček.

„Jsem cizinec. Jsem Čechoslovák.“

„Če-cho-slo-slovák... neznám.“ A obrátil se nevrle ke „svým“.

Dav se pohnul nyní za těmi, kdož volali: „K Smolnému!“

Budecius však zamířil v jinou stranu. Ulice byly poloprázdné. Jen stranou od hlavních prospektů, ve vedlejších ulicích, šel jakýsi zimomřivý život. Všude hloučky debatujících, všude drobné meetingy, hlučivé spory. Ani skrovné parčíky, drobné „skvery“, nebyly ušetřeny. Zde na podstavci, na němž dříve stála snad busta nějakého cara, stojí mladíček se skřipcem na nose a horlí, horlí... Jinde studentka shromáždila vděčné, lelkující posluchačstvo, sestávající hlavně z dobrovolně se demobilisovavších vojáků, desertérů z fronty, louskajících slunečnicová semena a volajících neúčastně svoje obvyklé: Právilno. V podvečer se shledají někde v kabačku: Vaska, Jegor i Nikita. Peněz není. V kasárnách jim jísti nedají, dokud je prokletý Kerenský u vlády. Báby sobě dosud nenašli, jež by je nakrmila. Proto už v noci něco podniknou. Buržoustů je mnoho v Petrohradě. Ochrany žádné. Milice? Čert vzal milici. Ještě pomůže.

A Vaska se zatím zabavoval.

Budecius viděl na nábřeží jednoho z oněch nesčetných ramen, jež tvoří Něva a její přítoky, vojáka, rezavého, širokých úst a hnědých zubů, rozesmátého, rozveseleného, který vystrojil několika výrostkům a kamelotům, vlekoucím pod pažďí haldy novin, skvostné divadlo.

Holí postrkoval kočku, již před tím někde chytil a hodil do vody, když úsilně plavajíc, dospěla vždy kamenitých schůdků, vedoucích k strmému, kvádrovému břehu.

„Nu, kotík! nu, nu, plavat se uč, kocourku, huš! Vidíš... vidíš... Ne, ty jsi chytrouš...! Tak na mne nesmíš, milounká... huš!“

Výrostci se ovšem mohli uřechtati.

„Jak jen můžete... jak jen můžete mítí takové srdce...“ ozvala se pojednou nějaká dáma, jež se zastavila nad ním. „Necháte jí, ubožáčku... nebohé zvíře! ...“

Soldatík vzhlédl k ní, mávl po ní holí a postříkal ji špinavými krůpějemi kanálu:

„Huš, huš, buržujko! Šatičky pokropíme, kočičko. Bude mi tu ona vykládati... Soucit se zvířetem máš a s naším bratrem, proletářem, nic, che? Ještě pokropit libo?“

Výrostci byli u vytržení. A dáma rychle zmizela.

I Budecius pomalu odcházel. Měl sice mnoho chutí svrhnouti soldatíka do vody a pokřikovati na něj rovněž „huš, huš“, nakonec však mávl rukou.

Po chvíli se octl před ohromnou kovovou sochou.

Byl to znamenitý „Mědnyj vsadník“, měděný jezdec petrohradský. Znal k němu i výklad. Tento rozložitý, těžký, široký kůň – to je Rossija. Tento gigantský, hrozný jezdec, tento strašný kovový car, sedící roztaženě, mohutně a ukrutnický na jeho hřbetu, toť samoděržavije.

Revoluce, jež svrhla již tolik památníků carského režimu, jež sňala i ohromný pomník Stolypinův v Kyjevě, nemohla hnouti s tímto „vsadníkem“, těžce vkořeněným v zemi...

Budecius stál zde dlouho... Samoděržavije... Bylo kdysi ochranou země proti temnotě... Degenerovalo... V rukách posledního Romanova se proměnilo již v pustou ohavnost... Bylo kdysi prestolem, k němuž vzhlížel národ v náboženském údivu. Sjednocovalo Rus nejen ve stát, ale i v církev. Pavel I. je odevzdal Prusákům, Nikolaj II. Chlystům. Gottorpská krev rozmetala nesmírnou slovanskou organizaci...

Ale „mědnyj vsadník“ zde stojí, tiše, nehnutě, suverénně.

Symbolisuje onu krutou potřebu despotismu, bez níž se neobejde temná polovina ruské duše?

Nějaký hukot se ozval za ním... Otázka zůstala nezodpověděna. Širokou třídou, jež se otvírala odtud a letěla do nekonečna, se hnaly po obou stranách při domech dva ozbrojené automobily. I osobní automobily, jež následovaly za nimi, byly přeplněny ozbrojeným lidem. Procházející

se obecenstvo a povaleči, všechna lenivá a bezcílná posádka ulice, rychle rozutíkávala na všechny strany.

„Bolševici... bolševici... Kronšadtci!“ ozvaly se vyděšené hlasy.

„Ale co vás napadá... občane. To jsou přece naši!“

„Co znamená – naši! Vy jste bolševik?“

„Nejsem – naopak.“

„Sláva Bohu! Sláva Bohu!“

„Nu, nu, to je bázně před blázný. Ale toto jsou naši, vládní vojska.“

„Přišly prý nějaké oddíly z fronty. Od Rigy...“

„I kozáci přijeli...“

„Sláva Bohu! Sláva Bohu!“

V průjezdě domu se rychle utvořil meeting.

Vládl jím plavovlasý a plavovousý muž, dobrých modrých očí. Široce rozkládal rukama. Občas si rozčísł prstem plnovous...

„Občané... občané! Především je nám všem potřeba klidu. Četli jste již vládní prohlášení? Vyšlo před chvílí o polednách. Vláda se postaví proti nestoudné provokaci. Vláda varuje vůdce bolševické strany. Zodpovědnost za následky necht' si připočtou sami. Považte jen, že dnes ráno stříleli dokonce z Kronšadtu na Petrohrad! Chtěli tak ukázat svoji moc, ne-li? Je to germánská provokace a kontrrevoluce zleva! Nic více!“

„Právilno!“

Budecius si sáhl na hlavu. Měl pocit ostrého píchnutí v mozku. Řečník pokračoval:

„Ale vláda již se rozhodla, silou zlomiti jakoukoli kontrrevoluci. Jen vás prosí, občané Petrohradu, zachovejte klid. Obnovte práci. Otevřte krámy. Pekárny chleba a bazary... Nebo nastane strašná hladová krise – a nový motiv vzpoury, vhodný nepřítelům revoluce. Neboť revoluce je ohrožena se všech stran. S prava i s leva. Od vnějšího i vnitřního nepřítele... Dnešní demonstrace bolševiků není tak nevinná. Odpoledne přistálo množství ozbrojených kronšadtských námořníků. Řadí nyní na periferii, vyslali svoje emisaře do kasáren a podařilo se jim, že část posádky zahodila zbraně a odepřela poslušnost. Ale do Petrohradu přibýly již oddíly frontového vojska. Vláda vydala zatykač na Lenina, Trockého, Stěklova a ostatní bolševiky a internacionalisty. Proslýchá se, že Lenin se ukryl v Kronšadtě. Zodpovědnost vlády před revolucí a před lidem je zajisté veliká. Nuže, spojme se všichni, revoluční občané Petrohradu, na podporu vlády a proti kontrrevoluci i germánské provokaci. Doba toho žádá. Je nedaleký čas, kdy Ústavodárné shromáždění rozhodne dále o osudu Ruska. Do té doby, občané, pořádek, klid a práci.“

„Právilno.“

„Právilno,“ řekl tentokráte pro sebe i Budecius.

„Vidíte, občané,“ pokračoval plavý řečník, „že vláda nehledí ani na popularnost či nepopularnost v širokých massách, a jde neohroženě svojí cestou. Naše strana, strana menševiků, chce ji podporovati. Víme, že i strana socialistů-revolucionářů jde cele za vládou. Dali jsme si v organisacích slib, že budeme opravdu pracovati k tomu, aby Rusko přivedla k Ústavodárnému shromáždění vláda lidová. Víme to i bez bolševiků – a nedáme se vyprovokovati jejich demonstrací. Jde nyní především o to, aby Petrohrad byl ušetřen krveprolití. Neboť jen o krveprolití se jedná tovaryšům bolševikům, o zmatek, o chaos. Situace v Rusku nám ovšem ukládá postup opatrný a rozmyslný. Buržoasie dosud třímá ve svých rukách všechny hmotné zdroje...“

„Tak vidíte!“ ozval se hlas z hloučku. „Bijte buržoasii – a bude ihned vše jiné!“

„Ticho...“

„Jaké ticho? Myslím, že jsme ve svobodném Rusku. Každý má právo...“

„Právilno!“

„Občané, tovaryši,“ zajíkl se plavý řečník, „nechte přece domluviti. Vždyť se může zde tovaryš přihlásiti o slovo... Nuže, řekli jsme, občané... Mluvili jsme o tom, že... Občané! Kontrevoluce zvedá hlavu! Nebylo by lépe, tovaryši, kdybychom zanechali partijských sporů a sjednotili se v boji proti kontrevoluci...“

„Proti buržoasii... jen se vyslovte zřetelně, tovaryši,“ ozval se opět týž hlas, zřejmě rozjitřený, podrážděný...

„Proti buržoasii i proti německým agentům,“ pohněval se plavý řečník a rozhodil rukama...

„Kdo je německý agent? Tovaryši, nenecháme se urážeti! Jsou prý němečtí agenti! Ale my známe také agenty Dohody, kteří honí ruský lid na jatky pro vítězství mezinárodního kapitalismu a imperialismu.“

Student v černém šatu vyskočil ku předu, rozhrnul rukama hlouček a postavil se tváří v tvář plavému řečníku.

Zvenčí sem stále přibývalo posluchačů, až úzký průjezd domu již nestačil.

„Občané, netlačte se... Pojdme na dvůr! Na dvoře domu je místa dosti. Na dvůr! Beztoho dům patří nějakému buržoovi. Na dvůr!“

Meeting se tedy přenesl na dvůr.

I Budecius, ač tušil, že se před ním začíná rozvinovati jeden z oněch nekonečných ruských meetingů, jak je přinesla revoluce, trvajících často na pokračování i několik dní, šel sebou. Pozoroval tváře posluchačů, jejich oči, ústa, chřípí, jejich lačnost po poznání, po pravdě,

i jejich nepřekonatelnou vášeň po výměně mínění. Byla to nejen zábavná ruská „boltovňa“, povídačka bez konce, končící mnohdy teprve v transcendentu, slovanská rozjímavost a besednictví, nýbrž byl to i obraz postupující revoluční vlny, jež naučila prosté lidi určité dialektice, propůjčila jim nebo probudila v nich výřečnost, rozevřela jim brány k četným tajemstvím. Byla to směs naivnosti a negramotnosti, ale i probuzené živosti ducha v prostých, talentovaných lidech, duchaplnosti a vtipu.

Nevnímal tento meeting již jen jako účastník, jenž chce vědět, co a jak. Bylo to divadlo! Vzpomněl na svoji profesi. Náhle ho vše zajímalo. Zcela zapomněl na to, že čas letí. Že dosud nebyl dnes na Bassejné ulici. Že nečetl ani novin a neví tedy vlastně, co se ve skutečnosti děje.

Dvorek domu byl ihned naplněn. I okna se otevřela a z nich se vyložili Petrogradci. Slovo však měl již černý student.

„A vidíte, tovaryši, já nejsem bolševik. Jsem levý eser. Ale musím vám říci, že tovaryš Lenin má pravdu. Levá frakce naší strany musí s ním souhlasit, byť s výhradami. Jediné důsledným socialismem zachráníme Rusko. Proto je nám především potřeba míru. Uzavřeme mír, získáme trochu času a oddechu k vypořádání se s buržoasií. Věříme, že náš příklad musí mohutně zapůsobit na naše tovaryše dělníky všech zemí, všech národů. Věříme ve světovou revoluci. Přijde, musí přijít. Ta přinese svobodu všem národům. Ale jediné diktatura proletariátu...“

„Tady máte proletariát,“ ozvalo se pojednou. Všichni se podívali vzhůru. Z nejhořejšího okna se vychýlila hlava a vysunula ruka, jež převrátila nádobu a chrstla nečistotu na dvůr.

Shromáždění s počátku ztrnulo. Ozval se i smích. Ale ustoupil ihned obecnému hněvu.

„Kdo se to opovažuje? Jistě buržuj nebo buržujka! Lid urážet, ponižovat! Hanba!“

„Ztrestat, nestoudníci! Ukázat jí, buržujce, co je to proletariát. Aby jí žerty přešly!“

„Nahoru, tovaryši!“

„Nahoru! Nahoru!“

Hlouček mladíků vnikl prudce do domu. Tlačil sebou i Budeciusa, jenž z nějaké trpnosti se nechal vléci. V druhém poschodí vyběhla na chodbu jakási služka a zvolala:

„To v nejvyšším patře, Marusja, prostitutka...“

„Ach, děvka oficiáská patrně,“ zasyčel kdosi z hloučku.

„Roztrháme ji na kusy...“

„Svoloč kontrrevoluční... čubka nějakého psa buržujského...“

Přitiskli Budeciusa ke dveřím jakéhosi bytu a hnali se dále. Opřel se o dveře a utřel si pot s čela. Celý dům hlučel překotnými hlasy, ze dvora ozvalo se pojednou jako zaržání divokých,

splašených koní. Budecius se zachvěl. Seběhl rychle dolů. Za ním už se řítily s hořejších pater „tovaryši“.

Dvorek domu se podobal dvorku blázince, kam vyvedli nejzuřivější šílence. Muži i ženy tam bušili do čehosi, rvali se o něco, tu a tam někdo mával urvaným kusem šatu. To „cosi“ vprostřed tohoto lidského, zmítajícího se chuchvalce, byla už dávno mrtvá, povolná věc.

„Bravo! Bravo, tovaryši!“ ozvalo se ze zástupu, když se objevil Budecius a za ním ostatní.

Budecius však kalným zrakem přehlédln shromáždění a cítil, jak strašně zbledl. Hanbou!

„Prosila, ječela, zapřísahala...“ vypravoval účastník.

„Ale my ji chytily... šup! Tu máš proletariát – a už letěla!“

„Sukně jí vlály...“ podotkl zase divák.

„Čubčí sukně, to víte, che, che!“ řekl někdo s divným smíchem.

Dvorek „pracoval“ ještě o popravě. Klubko se stále ještě zmítalo v prostředku, smálo se, přetahovalo...

Budecius vyběhl odtud s palčivou bolestí v očích. Měl pocit, že mu někdo chrstl písek do obličej.

Ulice byla oživena.

Zpozoroval, že vedle něho běží skupina námořníků, nesoucích pušky v rukou, jako když se ženou do útoku.

Někde vpředu, daleko před ním, hučel a kolébal se patrně nějaký ohromný dav. Připadalo mu, že snad se provalil Balt, že Finský záliv se chystá pohltit Petrohrad. Bylo to moře, byli to lidé?

Pojednou si s hrůzou uvědomil, že snad už je večer, snad už je noc. Měl hodinky, bál se však na ně podívat. Bylo jasno a připadalo, že je jítro. Ztratil vědomí času. Zdálo se mu ještě, že ulicemi vane podivný vítr a že nebe nad těmito domy, divně mrtvě modré, se na něj dívá jako oko chciplé husy.

Město bylo v pohybu.

Viděl nyní, kterak jedni utíkají tak, druzí opačně. A v dálce, před ním, byla široká třída ucpána jako zátkou něčím temným a pohyblivým, kymáclivým a šumivým. To byl dav.

Náhle – – náhle otrásl celým městem strašný, mnohatisícový, protáhlý výkřik. Jako když stádo rozlícené zvěři zařve hromadně kdesi mezi skalami.

Budecius se pojednou zastavil.

Po tomto výkřiku nastalo nepředvídané, strašné ticho.

A v tomto tichu slyšel zkušený voják s fronty úžasný zvuk... jako když prudce prší... jako když prudce a stejnoměrně dopadají kapky dešťové na sklo.

Tatatatatatatatatatatata...

Kulomet!

Kulometry!!

Tatatatatata... tatata... tata... tatata...

A ihned slyšel těsně kolem svých uší:

Fjí – fjí – fjí – fjí – fjííí...

Přitiskl se k zavřené výkladní skříni, k roletě, jež sípěla...

Kolem něho tiše a překotně přeběhli všelijací lidé.

Jiní se pokládali na zemi a skrývali hlavy pod ruce.

Nikdo již nekřičel... nebylo času! Každý spěchal!

Jen tu a tam bylo slyšeti zaúpění... ale to vše připadalo nicotným proti podivnému, velikolepému spěchu, jenž schvátil celou ulici.

Jakýsi matros proletěl kolem. Třímal nějak křečovitě revolver, otočil se vždy v běhu a vystřelil.

„Střílí proti svým,“ pomyslel si Budecius.

Za ním vbrzku následoval osobní automobil, řízený dvěma mladíky v „kurtkách“; na něm byly připevněny dva kulomety, jichž jícny zely vzhůru. Nějaká neviditelná obsluha, ležící patrně na dně vozu, je řídila.

Proč střílejí do oken domů, ptal se sám sebe Budecius.

Automobil však proletěl kolem něho. Bez odpovědi. Všude se sypalo sklo a rozmnožovalo Jak bizarní směs zvuků: pleskotu podrážek, odrážejících se rychle od dlažby, břinkotu okovaných podpatků, šustění šatu, kabátců i sukní, hekotu a lapání určených úst po vzduchu...

Pojednou se přivalila ona zátka. Jádru vzpoury... Valilo se to jako ohromný, chundelatý míč ulicí. Lidé byli nějak zapleteni do sebe, tvořili jakýsi celistvý, pospolitý chumáč, z něhož se nelze vyplést... Nějaká smolnice, na níž se nachytá různého peří... Rozevláté vlasy, vyjevené oči, rozevřená, zvlhlá a tekoucí ústa... Nikdo nemluvil, nikdo se, kromě o sebe, o nic nestaral, a přece to vše drželo pohromadě, tlačilo se vrtohlavě k sobě, překázelo si vzájemně v běhu, či v letu, klopýtalo... Dlažba duněla... nohy sebou prudce mrskaly

o kamení chodníku, o asfalt širokého prospektu... míhala se lýtka, a jako míče, jež hravě a kejklířsky vyhazuješ do výše, vyskakovala kolena... A zase do předu vyzvednutá a jakoby vzduchem nabitá čela, s nichž dávno odletěly čapky a klobouky... ruce, rozšvihující vzduch a vrážející prudce do sousedů!

Zátka se převalila. Její chropot, připomínající chrčení dodělávajícího slona, jehož vlekou kamsi mimo arenu, doléhal sem již slaběji. Za to tím jasněji zde nyní znělo strašlivé:

Tatatatatata...

Kule vesměs přeletovaly prchající – a zřejmě úmyslně. Neboť kdyby se střílelo po cíli... jak by vypadala asi tato ulice... kdo by unikl?

A přece tu a tam leželo tělo, zmítající se v smrtelném zápasu, tu a tam tichounce lkal raněný – nebo raněná.

Nyní prchali opět jen jednotlivci... A zase to byl matros, jenž se otočil a v běhu vždy vystřelil... jaksi z principu, neboť jinak to bylo nesmyslné.

„Opět střílí proti svým,“ vzdychl si Budecius.

A rychle se přikrčil do sporého stínu výrezu v domě, jež tvořila výkladní skříň.

Ulicí přijížděly nyní tři těžké, pancéřové automobily, v řadě vedle sebe, volně a hrozně. Věže jejich chrlily kulometný oheň ku předu, po délce ulice, hrozivě mlčely však kulomety, obrácené na obou krajních vozech proti domům.

Budecius viděl, kterak drtily raněné, smýkaly padlé, jež jim přišli do cesty. Motory duněly a těžce pracovaly, popohánějíce nestvůrné stvoření ze železa, sbitého silnými nýty, podobnými bradavicím.

Následovaly ještě dva a ještě dva... a za nimi se ozval dusot koní.

Těsně kolem něho přeběhlo nějaké děvče, jež k němu obrátilo chvatně a nedbale obličej. Připadal mu nějak známý.

Ach, byla to jistě Šura. Poznal její židovské oči. Zdálo se mu, že byla raněna do ruky...

Vzpomněl na Aňu Andrejevnu. Vzpomněl zejména, jak jí řekl na rozloučenou: Nemylte se, Ano Andrejevno. I vy milujete Rusko. Hle, Šura je na ulici. Kde je Nina? Kde je Aňa?

Vychýlil se kupředu.

Pojednou cosi těžce zadupalo o dlažbu těsně vedle něho. Zpěněné a neklidné, frkající zvíře jej přitisklo k roletě, uslyšel hvizd a pocítil palčivou ránu na zádech a na hlavě.

Shroutil se k zemi.

Kolem něj přešel ještě další kozák, mávaje nahajkou a proklínaje patrně celý svět. Potom projela celá sotňa, vyrovnaná, „strojná“, v čele esaul...

Byla to známá tvář... Licousy... Skřípec... Esaul Morgunov!

Chtěl na něj zavolati, ale neodvážil se. Bylo mu stydno.

Přikrčil se ke zdi, popolezl trochu stranou.

Rána nahajkou mu připadala nesnesitelnou. Ne proto, že štípala a žhnula. Byla to řádná rána. Ale jinak.

Nyní si ho již nikdo ani nepovšiml. Přitiskl se k domovním vratům, zavřeným a jistě i uvnitř zataraseným. Takový měl z nich dojem. Před vraty na dlažbě bylo rozházeno množství novin. Poztrácel je zde asi prchající kamelot, uličník gazetčik. Vzal do rukou jeden list, ojedinelý, ležící stranou, vypadlý asi z celku. Bylo tak jasno, že mohl dobře čísti – jako ve dne. Aniž prohlížel obsah, jal se čísti nápis, vytištěný palcovými písmeny: „Konec československé brigády. Kyjevský časopis „Kyjevanin“ přináší zprávu o zničení československé brigády, jež nedávno slavně zvítězila v ofenzivě 18. června u Zborova. Opuštěna jsouc na svém pravém křídle XI. armádou, byla obklíčena Němci, podniknuvšími útok do nastalé mezery. Dle zpráv očitých svědků, kteří se zachránili útekem, Němci Čechoslováky vesměs pobili. Čechoslováci sami sežehli svoje prapory a nechtějíce přijíti do zajetí, dobrovolně se usmrcovali, vrhali pod sebe bomby a stříleli druh druhu...“

A stříleli druh druhu... zašeptal Budecius – – a opět se zhroutil. Ležel tiše na zemi. Chvilí se díval do novin nepohnutě... vše mu splývalo...

Pak tiše zaplakal... Bylo to poprvé v jeho mužných letech.

VII.

Bylo již pozdě v noci, když Jan Budecius zaklepal na vrata známého domu v Bassejné ulici. Dlouho nechtěli ho vpustit.

„Taková je doba... všelijací lidé chodí...“ bručel domovník, když mu konečně otvíral.

Vystupoval zvolna nahoru, tápaje ve tmě, počítaje schody.

Konečně zazvonil u dveří redakce.

Dlouho se nic neozývalo. Až po chvíli uslyšel šumot, klapnutí elektrického knoflíku a konečně zaharašila závora. Dveře se otevřely a před ním v osvětlené redakční místnosti, plné novin, makulatury, knih a různého papíru, stál Horáček.

Budecius se na něj díval v nepochopení, jakoby ho nepoznával... Šikovatel Horáček stál před ním polosvlečený, rozespálý... příliš člověk a příliš živý! Ne, tentokrát to nebyla halucinace. A nesluší se ostatně na vojáka, aby trpěl halucinacemi. Totot' jest šikovatel Horáček z jejich roty... a nikdo jiný.

„Už jsme zde mysleli, že jsi někde zahynul na ulici,“ řekl Horáček a mnul si oči.

„Málem,“ odpověděl hluše Budecius, stále se dívaje upřeně na šikovatele.

„Pozdravuje tě Liebermann-kapička, Perný, Vojta Baroch... celá rota!“

Budecius sklonil hlavu. Neodpovídal. „Co je ti?“ podivil se Horáček.

„Kde jsi se tu vzal?“ vypravil ze sebe konečně Budecius.

„Přijel jsem s fronty... Od roty. To jest: od pluku. Vyjel jsem z Podvoločisky na Kyjev a odtud ihned jako kurýr sem do Petrohradu.“

„Z Podvoločisky? Pluk byl v Podvoločisce?“

„Nu, ovšem... Ale pojď konečně dál, nestůj ve dveřích stále. Co to máš v ruce?“

„Noviny!“ Budecius mu podal list novin.

„Zatracený „Kyjevlanin“,“ zaklel šikovatel. „Ten nám nadrobil! Lež to je... Lež!“

„Lež?“ otevřel široce oči Budecius.

„Ale ovšem! Vše je přehnáno... Československá brigáda zničena! Hlouposti... Kdo by mohl zničit československé vojsko? Pojď, odstroj se, lehni si. Povím ti to. Nebude-li tě to ovšem unavovat...“

Budecius náhle prudce zčervenál a chytil Horáčka za rameno:

„Neděláte si ze mne všichni blázny? Nejsem blázen já sám? Co se to děje na světě? Opravdu, nerozumím tomu... Ale řekni mi na svoji čest, při památce své matky, kterou jsi tolik miloval: československá brigáda...“

„Žije...“ řekl určitě Horáček. „Je celá, neporušená... Byly ovšem ztráty... ale brigáda žije. Soustředíme se k Podvoločisce...“

„Tedy ústup?“

„Ovšem... Rusové odkryli naše pravé křídlo...“

„Tedy přece... Rusové...“

Uprostřed světnice byla veliká tabule, na níž byly vyrovnány noviny. Na ní, jak bylo vidno, zřídil si Horáček lože. Noviny pod hlavu a plášť jako přikrývku. Ulehli nyní oba na tento rozsáhlý stůl, zhasili světlo. Záclony v oknech byly staženy, ale bílé světlo noci petrohradské sem přece jen vnikalo, aby dalo všem věcem v pokoji zsinatou tvářnost.

„Co to máš po ruce? Jaká je to kniha?“ zeptal se Budecius Horáčka, ukazuje na knihu, jež ležela u hlavy šikovatelovy.

„To je „Prosinec“. Dykův „Prosinec“. Vyndal jsem ji před spaním zde z knihovny. Četl jsem chvíli. Dostal jsem se vlastně do Petrohradu s ešelonem vojska, jenž jel na pomoc Kerenskému. Byli to dobří hoši... dobří Rusové...“

„Dobří Rusové... Prosinec... Máme červenec, tuším...“ prohodil Budecius pro sebe. A opět opakoval:

„Dobří Rusové... Dobří Rusové...“

„Nuže,“ vypravoval Horáček, „Rusové tedy odkryli naše pravé křídlo...“

„Bolševici...“ poznamenal Budecius.

„Ano, bolševici. Celá jedenáctá armáda se přes noc zbolševisovala. Bůh sud', jak to přišlo. Prostě konstatujeme, že je na pravo od nás prázdno. Dovídáme se, že Němci prorazili ruskou frontu na severu od nás na linii Troszaniec-Oleśów a že velikým obloukem postupují do našeho týlu. Od tvého odjezdu brigáda několikrát zasáhla ještě na frontě – více z důvodů morální posily ruským vojskům. Strašili námi zemljaky jako malé děti. Ustavičně nás dávali za příklad. My jsme prý orli, oni slepice. Orli potáhnou prý slepice za sebou, říkal neustále generál Selivačev. Nu, tahali jsme tedy ruské slepice, jak se dalo. Ale neutáhli jsme jich přece. Vždy utekly. S námi šli pouze kozáci, a ještě ne všicci, úderné bataliony, a ještě ne všechny. Krátce; ústup. Nechtěli-li jsme opravdu bídě a neslavně zajít, museli jsme se vyplést z pasti, z Thermopyl, v nichž nebylo vůbec možno přijmouti boj. Byli jsme kolikrát ve velmi kritické situaci, ale vždy jsme se probili. Postupovali jsme na Jezernou, na Tarnopol. Čtyřicátý devátý armádní sbor, s nímž jsme měli tvořit zálohu armádní v Jezerné, záhy rovněž povolil. Nestačili jsme v ariergardních bojích zasahovati na záchranu ustupující armády. Vojsko bylo vesměs demoralisované, štáby byly vesměs bezhlavé a bezradné. Rozkaz stíhal rozkaz... Lehkomyslně se rozkazy udílely... a zase odvolávaly. Do každé vojenské akce mluvil pět delegátů výborů, politických komisarů, různých Žídků. Každý vojenský rozkaz byl tisíckrát omluven, než byl vykonán. Množství řečníků se vždy vystřídalo. Velitel divise dal na př. rozkaz, aby byl vzat ten a ten kopec. Nedomnívej se, že mohl říci: Jděte, vyplňte rozkaz! Kdež! Byli vysláni řečníci k jednotlivým plukům a oddílům. Proč právě tento kopec, ptali se vojáci. Nebo řekli, až zítra. Jsme dnes unaveni. Obyčejně vystáli protiřečníci. Hlasovalo se: vyplniti rozkaz – nevyplniti rozkaz. Bylo-li odhlasováno, vyplniti rozkaz, řekli mnozí: Ať jdou tedy do útoku ti, kteří hlasovali pro. Nakonec nešel nikdo. Jinde usoudili takto: tato část Haliče patří Rakušanům... tento kopec patří Rakušanům. Vzítí jim násilně a bojem tento kopec – jejich území? To by byla annexe. A celé Rusko prohlásilo přece: mír bez annexí a kontribucí. Nepůjdeme! řekli si. Zradili bychom revoluci. Nijakých annexí, nijaké cizí půdy, nijakého loupežení imperialistického my nepodnikneme. Neprohřešíme se na revoluci. Revoluce je jim náboženstvím, jako jim byl dříve car. Nevědí, co to je. Je to něco tajemného, mystického. Je to jako Bohorodica. Revoluce...“

Horáček se odmlčel a ukroutil si cigaretu z machorky.

„Celé oddíly se vzdávaly Němcům! Prý na znamení protestu. Šílenci! Když jsem si představil, že po našem Zborovu, po tom velikolepém výprasku, jaký dostali ti hadráři rakouští, postupuje takto lacino, zadarmo c. k. armáda idiotů na naše záda... Jak se nafukují k prasknutí kadeti-aspiranti... jak válečnický a hrdinsky vypíná prsa tvůj hejtman Kohout, o němž jsi nám vypravovával... Měl jsem vztek, bratře...“

Odplivl si.

Budecius ho poslouchal velmi pozorně a v hlavě se mu jasnilo.

„Několik panických darebů,“ pokračoval po chvíli Horáček, „uteklo, opustilo své oddíly a hajdy do Kyjeva. Desertéři, nic více, než obyčejní desertéři. Zcela a navlas takoví, jako ti ruští. Aby v Kyjevě nějak omluvili svůj útěk, svoji deserci a svoji zbabělost, vymysleli si historii o zničení československé brigády. Přehnali do nemožných rozměrů kritickou situaci našich na frontě, jejich zbabělé, panické oči viděly všude samou zkázu, zničení, bomby. Vypravovali to po všech kyjevských kavárnách, hospodách a špitálech. Přemnozí kyjevští ulejšáci, kteří vždy hledají příležitosti, aby se vyhnuli své národní povinnosti, a které všechno svědčí, jakmile slyší o československém vojsku, poslouchali, rozumí se, tyto zprávy s účastí. Horší ovšem bylo, že se našli dva, tři darebové, kteří s tím šli do ruského tisku. „Kyjevanin“ přinesl článek „Tragedie Čechoslováků“, velmi sugestivní, jenž jde nyní ruskou veřejností a ruským tiskem. Trochu nám to sice dělá reklamu: hle, Čechoslováci se obětovali pro ruskou armádu, ale více nám to škodí. Pudí to přesvědčení, že jsme již hotovi, že nás není, že jsme všichni pobiti, že už není třeba se námi zabývat... že už nebudeme obtěžovati svojí existencí na ruské půdě, svými požadavky... Že už nebudeme nutit ruskou revoluční veřejnost, aby uvažovala také trochu o nás... že je dobře, bude-li o jeden nacionální problém méně na půdě Ruska, neboť jsou takoví janci, že se domnívají, jakoby československá otázka byla nacionálním problémem Ruska... sám Kerenský je geograficky tak negramotný, že dal svého času, ještě před Zborovem, kyjevskému Oberučevovi na jevo, aby ve vojenském okruhu kyjevském netrpěl nacionálních vojsk ukrajinských, polských, československých... To je dost, že nedodal také: belgických... Na druhé straně většina ruských socialistů považuje naši věc za vnitropolitický problém Rakouska. Všem jim přichází ovšem vhod zpráva o zničení československé brigády. Ach, a zatím brigáda žije... žije, a soustřeďuje se nyní k Podvolochisce...”

Horáček vydechl a natáhl se... řekl poslední věty téměř jediným dechem. Potom vyprávěl s úsměvem:

„Ale prohnali nás, bratři Rusové. Prohnal nás ruský zemljak, týž ruský zemljak, s nímž jsme spávali v společných úkrytech, s nímž jsme pivali společný čaj, jenž nám zpíval svoje písničky a my jemu svoje, jenž nás hostil cukrem a machorkou a my jej vypravováním o Čechoslavii! Prohnal nás náležitě. Ustupovali jsme mezi nimi jako mezi nepřáteli. Co nám mohli kde zlého provést, provedli. A stále jen: kontrrevoluce! Každý, kdo měl ještě odvahu bránit se Němcům, byl kontrrevolucionář. Čechoslováci, kozáci, úderníci... mnoho, jak vidíš, těch kontrrevolucionářů nebylo. Za to utíkajících, zbabělých, vzdávajících se do zajetí revolucionářů byly nepřehledné massy! Taková odporná, zvířecí, sobecká zbabělost... taková stáda pomínutých ovcí! Spílali nám, překáželi nám, museli jsme často ranami pažeb a nahajkami si klesit cestu kupředu... Byli by nás rozdupali, zařezali, Němcům prodali... Odháněli nám koně, přeřezávali postraňky, zvrhali vozy, rozkrádali drahocenný proviant a ještě drahocennější střelivo... Přepadali naše důstojníky a jednotlivce a ubili nám několik lidí...”

Zde se Horáček zamlčel a díval se chvíli k oknu.

„Nezažil jsem v životě nic strašnějšího nad tento ústup. Taková hanba! Taková nesmírná hanba! A při tom jsme museli krotit naše rozlícené kluky a pohněvané kluky, aby do nich nezačali střílet. Dovedeš si představit hrůznější situace? Hnali by je Němci a stříleli by do nich Čechoslováci...“

Vzdychl a mávl rukou:

„Eh, našim by to bylo snad už lhostejno. A Bůh sud', snad by to bylo i pomohlo. Nemohli s námi zacházeti hůře, než nejzarytější nepřátelé. Po srážce u Ostašovců opozdil jsem se s Perným, protože jsme chtěli odvézt tři kulomety, jež tam naši zanechali, aby se nedostaly do rukou Němců. O kulomety byla u nás nouze. Pro ukořistěné rakouské jsme měli málo střeliva, hoši ani nechtěli z jiných než z ruských střílet... tož jsme chytili Rusňáka, naložili kulomety na jeho vozík a rychle za svými. Chtěli jsme projeti vesnicí, jež na nás nečinila právě nejlepší dojem, ale Rusňák, potvora taková, začal křičet, dovolávat se tovaryšů, kteří hospodařili svým způsobem ve vsi. Tovaryši, vesměs bolševici, kteří se právě usnesli, že vyčkají příchodu Němců a vzdají se, toť se ví, ujali se ihned Rusňáka, obklopili nás, shodili kulomety s vozíku a rokovali o našem osudu. Porokovali a usnesli se, že nás do rána zavrout ve škole, v komůrce společně s učitelkou – a ráno nás buď zabijí, nebo vydají Němcům, nebo propustí. Snad by nás pustili dříve, ale báli se, abychom na ně nepřivedli kozáky. Zavřeli nás tedy s učitelkou. Pod oknem chodil hrozný Kalašvilli, Gruzín, který navrhoval před tím: ihned zařezat. Učitelka po celou noc klečela před obrazem Bohorodičky a modlila se za návrat Rakušanů. Byla to Polka. Pihovatá, nevlídná, bigotní... zřejmě nás nenáviděla. A já jsem se hádal s Perným – o ruskou revoluci. Stoupla mu do hlavy...“

„Dítě,“ řekl Budecius.

„Čas nesnesitelně pomalu míjel. Můžeš si představit, že nám asi nebylo veselo. Kalašvilli věrně a neúnavně chodil pod oknem a jistě prosil Boha, aby nám vnukl myšlenku útěku, aby nás mohl líbezný Gruzín zařezat. Učitelka bděla, modlila se. Před dveřmi byli zase dva jiní strážcové. Uniknouti nebylo lze. Byli jsme bezbranní a bezradní. Nezbývalo, než se odevzdati Osudu. Byli jsme připraveni na to, prchnouti, až přijdou Němci nebo se usmrtiti. V tomto rayoně postupovali všude Rakušané. Asi o půlnoci jsme zaslechli přede dveřmi hlasy, hašteřivý rozhovor, nějaké domlouvání se. Posléze se dveře otevřely, oba strážcové vešli dovnitř, a spustili hned na nás: „Marš! Ven! To věříme, budete se tu s učitelkou rozvalovat.“ I Kalašvilli se objevil za nimi ve dveřích. „Naši bratři po stodolách spí a oni se tu budou válet s učitelkou,“ spustil zase. Učitelka se jen pokřižovala nad tímto rouháním. Vyvedli nás před školu. Tam stál starý, pejzatý Žid. Dali jsme se nyní na pochod, Žid nás vedl. Kalašvilli nám cestou vykládal, že budeme nocovati u Žida, tam je to prý bezpečnější. A Žid nás ráno odevzdá Austrijcům, dostane metál a syna mu pustí z vojny. A on, Kalašvilli, bude ráno přihlížeti k tomu, jak nás Austrijci budou věšet. Milý Gruzínek mlaskal jazykem, jako když jí šašlik. Zmocnil se nás šibeniční humor. Co jsme měli dělat? Víím, že jsem se smál Pernému a líčil mu, kterak Žid bude chytati jeho panickou krev do nádobky, aby měl na macesy, a nic se nebude ohlížeti na to, že Perný je členem realistické mládeže. Přivedli nás konečně do Židova krámku. Všimli jsme si, že Rusňák, který nám vzal kulomety, spal tam na zemi, patrně opilý. Žid opatrně za sebou zavřel. Nyní se začala porada. Nejdříve Žid za nás zaplatil. Docela

si nás koupil za peníze. A při tom za rakouské. Potom měnil všem třem Rusům ruble za koruny. Podivili jsme se, kolik mají ti vojáci peněz! Mezitím otevřel láhev vodky a napájel je, ovšem pomalu, mírně a obezřetně, takže jsme se s počátku marně radovali. Na konec se poradili, že nás zavřou do skladiště, do něhož byl vchod z krámu. Ve skladišti bylo jediné okno, vysoko vyříznuté ve vlhké zdi. Pod tím oknem chodil opět Kalašvilli, prozpěvuje si. Oba druzí vojáci ho měli střídati, jak jsme vyrozuměli, vždy po hodině. Žid s ostatními bděl v krámě u dveří a vykládal. Osaměli jsme ve tmě. Chvíli jsme seděli nehnutě, šeptající, hádající se znovu o smysl ruské revoluce, připraveni na nejhorší. Ale po nějaké době jsme přivykli tmě, rozhleděli jsme se trochu a zkoumali obsah skladiště. Bylo tam všelikého harampátí, pytlů, více prázdných než plných, a v těch plných pytlech určili jsme otruby, oves a podobný balast. Ale bylo zde rovněž několik menších soudků, dle zápachu, petrolejových, několik soudků čistého líhu, několik lahví silné kořalky, jíž jsme se trochu roznítily k podniku, jenž náhle začal se zmocňovati našeho mozku. Sláva bohu, přestali jsme se hádati o smysl ruské revoluce... Rozvíjeli jsme nyní horečně plán. Vyčkali jsme vystřídání Kalašvilliho. Soldatík, jenž ho vystřídal, byl, dle rozhovoru, který vyměnili pod oknem, patrně tichý, dobrosrdečný člověk. Ke zdi jsme po chvíli narovnali pytle otrub a ovsu a vylezli po nich až k oknu. Bylo možno jím se protáhnouti. Nabídli jsme tichým hlasem soldatíkovi jednu z lahví. Přijal ji ochotně. Prý pro tovaryše, dodal. Ale napil se několikrát z ní a začal prozpěvovat „Sónce vschódit i zachódit.“ Studovali jsme dvorek. Pane, tam bylo překrásné špíny všude... Rusňákova kobylka stála u stodoly, dosud zapřažená ve vozíku a klímala. Uprostřed dvorku bylo velikolepé smetiště, plné slámy, hnoje, odpadků. Vrata dvorku byla pootevřena. Tudy procházela na „směnu“ naše stráž. Svítalo již. Pozorovali jsme, že jsme na konci vesnice na silnici, po níž mají přijít vytoužení Rakušáci, kadeti-aspiranti, hejtmani Kohouti a jiná císařská chasa. Ale od stavení vedla ještě slušná polní cesta kamsi obloukem do luk. Vše jsme bedlivě prozkoumali, když se k nám ozvalo ze dvorku tiché: Továryši, továryši! Jestli prý nemáme ještě jednu láhev – pro tovaryše. Ale máme. Jak bychom neměli. Pro něho, brata našeho, vždy máme. Přijal rozradostněně druhou láhev a zanotoval:

Mužik smotrěl na stěnu,
soldat mu lez na ženu,
soóldat mu leez na – že – nu!

Sami jsme ho museli zakřiknouti. Na štěstí v krámě se začal Žid v téže chvíli velmi hádati s Kalašvillim. Rozumí se, že jsme z toho měli radost. Původně jsme doufali, že vojáček pod oknem usne a my tiše prolezeme, protáhneme se úzkou dírou a prchneme do luk. Ale na neštěstí Perný našel balíky sirek a to změnilo náš plán, to jest, rozvinulo ho ještě a prohloubilo. Či na štěstí? Zkrátka, soldatík pod oknem po chvíli začal se dožadovati nových lahví. Dokonce opřel vintovku o zeď a pokoušel se vlézt k nám. Navrhli jsme mu, že jeden z nás vyleze ven, podrží soldatíka, jemuž druhý oknem podá nejen láhve, ale i soudky a různé jiné věci. Soldatík ochotně souhlasil. Vylezl jsem tedy ven, pozdvihl jsem soldatíka, co jsem měl síly, do výše k oknu, i soldatík přijímal z rukou Perného různý proviant. Vše se dalo tak tiše, že bylo slyšeti zřetelně hrůzné nadávky, jimiž v té chvíli častoval v krámě Kalašvilli Žida. Posléze soldatíka opustily síly. „Otdochnuť nada němnožko,“ prohlásil a usedl na zemi. Souhlasili jsme s tím úplně. Perný vylezl z okna, já jsem ho podchytil, i byli jsme na dvoře.

Soldatíka, jenž zatím již usnul, vynesli jsme ze dvora na louku, potom jsme tiše odvázáli Rusňákovu kobytku, ještě tišeji otevřeli vrata... Ale potom jsme snesli soudky petroleje, líhu, kořalky, celé balíky sirek, svíček, balicího papíru na prostřed dvora na smetiště; já jsem uchopil opratě kobyličiny, pobídl ji ku předu ráznými ranami bičem, Perný zapálil „puget“ suché slámy, vhodil jej na hromadu, hromada s počátku sykla, potom se ozvala rána jako z děla a k nebi šlehl ohromný plamen. Ale to jsme již byli venku ze vrat, zahnuili jsme na polní cestu do luk a pelášili... Ohlédl jsem se a viděl jsem ještě, jak Žid lomě rukama, vyběhl ze dveří krámků, jimiž před tím dlouho lomcoval, než povolily a za ním rozzuřený Kalašvilli s napraženým bodákem. Za okamžik vykulil se ze dveří i Rusňák a druhý voják, oba opilí. Kalašvilli jistě toho Žida někde z rozkoše skolil. Uháněli jsme po široké louce, kobyłka ku podivu, projevila neobyčejnou zdatnost, již před námi Rusňák asi úzkostlivě tajil. Za námi ozýval se ještě hluk, výstřely, ale nižádný nás nedostihoval. Střílejí tam patrně po sobě, pomysleli jsme si. Za chvíli osvěcoval nám cestu již mohutný požár. Celá vesnice hořela. V té chvíli bylo nám to oběma již nesmírně lhostejné. I Perný byl spokojen. Nic nedbal toho, že hoří revoluční armáda, jež se v tom zmatku jistě postřílí navzájem, že hoří Žid, Židovka a celá rodina, Rusňák bez kobytky, tovaryš komisar i dlouhán, jenž nám sliboval, že si nás vykrmí jak svinky, i učitelka, jež se modlila k Bohu za návrat Rakušanů. Celá ves byla ze slámy – nu, hoří... Co dělat, vzdychl si Perný, jehož zdá se, po chvíli přece jen tížilo trochu svědomí, že to byl právě on, který zapálil. Projeli jsme ještě za jitra jakousi spící vsí, potom za poledne jsme dostihli náš batalion. Nu, a to je téměř vše, co jsem prožil od té chvíle, kdy jsme se rozešli. Samé takové hlouposti...”

Horáček se protáhl a zívá...

„Podej mi pracku,“ řekl pojednou Budecius zvláštním hlasem.

„Tady ji máš,“ rozesmál se Horáček, tiskna kamarádovu ruku. „A teď už budeme spát. Jsme oba utahaní jako mlékařští psi...”

„Můžeme opravdu klidně spát...” řekl Budecius, podložil si ruce pod hlavu a zavřel oči.

Se stěny hleděla na ně přísně Švabinského předválečná podobizna profesora Masaryka.

VIII.

Po velikolepém Nikolajevském kamenném mostě se zázračnou kaplí svatého Mikuláše šli z Admiraltějské na Vasiljevský ostrov. Byla neděle.

Všude, všemi ulicemi, třídami, prospekty, všemi směry se valily proudy lidí.

Budeciusovi se zdálo do tohoto dne, že v Petrohradě není dětí!

A hle, takové zástupy štěbetající drobotiny, nastrojené a neklidné jako drůbež, se náhle objevily na ulicích.

Slunce pražilo. Byl horký letní den a i mlha na severu, ustupující nyní za Kronštadt, jenž z ní vyplouval jako zjevení, zdála se býti teplou jako bílý dým lokomotivy.

„Jaký klid a mír!“ vzdychl Horáček.

„Jaký klid a mír!“ opakoval Budecius.

V přístavu se zvolna kolébaly lodice, parníčky, koráby.

„Mohli bychom podniknouti výlet do Kronštadt...“ poznamenal Horáček.

„Mohli, ale nepodnikneme. Není-li užitečnější a hygieničtější pro nás, potulovati se v parku a sytiti se svátečním davem, tak podobným pražským zástupům, putujícím v letních nedělích do Stromovky? Kronštadt? Nevím... Bojím se, že by nám tam nebylo dobře. Snad je tam právě taková neděle jako zde. Ale je tam Lenin...“

„Což se ho bojíš? ...“

„Já? Nikoli... Je mi prostě nesnesitelný vzduch, nabitý otravou... přeplněný bacilly... Vědomí, že někde na blízku, v nějaké komnatce, skrytý, uschovaný před Kerenským, sedí nad papíry, jako v tajemné lučebně a vyrábí nové a nové preparáty, lučavky, žíraviny... Hle, jako by ani nijaké vzpoury nebylo, nijakých mrtvých a raněných – tak je dnes veselý Petrohrad! Je to taková prudká reakce na poslední dny... Nu, těšte se však, Petrogradci! Zabili několik matrosů, urazili ruku některému dělníkovi... ale Lenin sedí v Kronštadt... Strašlivá mongolská lebka pracuje horečně a s ohromující vytrvalostí, co vy se zde veselíte a doufáte, že už ničeho nebude.“

„Měli ho zabít...“ řekl Horáček.

„Měl jsem ho zabít... Oni... oni ho nezabijí. Mají ho příliš v sobě. I Kerenskému sedí v zátylku jako opice a tlačí mu na malý mozek. Zabil by ho jediný generál Šipov. Ale ten zabil sebe. Už není Šipovů... Jsou nyní noví generálové. Verchovskij... a podobní... On zabije Rusko...“

„A přece... přece snad není ještě konec!“ zvažněl pojednou Horáček. „Co by to znamenalo? Mohli bychom všeho nechat, jsou-li takové perspektivy...“

„Perspektivy – jsou nejhorší – – a myslím, že se nemýlím. Právě proto nemůžeme všeho nechat. Všeho nechat, znamená: utonouti. A nakonec – státi se takovými, jako oni. Ale oni? Oni mohou smrtelně onemocnět, a neumřou. Konečně Svatá Rus může i umřít – ale vstane z mrtvých. Kdybychom my vypili takovou dávku durmanu, jako oni, smrtelně onemocníme, umřeme a nevstaneme nikdy z mrtvých. Nejsme svatá Čechie ani svatá Čechoslavia.“

Kolem nich přešel veliký autobusový dostavník, natlučený lidmi, kteří seděli i na sedátkách na střeše, viseli jako hrozny na stupátkách, hlaholili, hádali se o místa, smáli se, flirtovali s děvčaty... Podivný ruch a chvat oživoval tento nedělní zástup. Horečná žízeň života sálala ze všech očí. Užij! užij! mluvily k městu, rozničenému, rozpálenému, nervosnímu, a zdálo se, že dodávají: nevíš dne, ani hodiny!

„Od časného jitra potuloval jsem se dnes po chrámech,“ řekl Budecius po chvíli. „Celé dopoledne věnoval jsem se pobožnosti. Byl jsem v chrámu Isaakija Dalmatského, v Kazanském Soboru, potom po Něvském jsem probloudil až k Alexandro-Něvské Lavře. Všude bylo nesmírné množství lidí. Troje procesí jsem potkal... I v menší cerkve a kaple jsem zašel. Lid se modlil, u oltáře zpívali popi, archijereji, mnichové... V Kazanském Soboru konal bohoslužby někdo velmi vážný – snad patriarcha. Bylo to vše tak podstatně jiné, než u nás. Přísné, hluboké, nejvýš vážné! Lidé lehali prsy na zemi, bili čely o dlažbu, zpívali exaltovaně a zase vzrušeně hleděli na oltář. Bylo to ruské obyvatelstvo Petrohradu – a zdálo se mi, že ho vidím poprvé... že vidím poprvé v Petrohradě Rusy. Tak mne to nějak vše překvapilo! Tato zbožnost je zcela jiná, než jakou uvidíš v kostelích Rakouska, Polska, Bavorska, Francie, Italie a Španěl. Tato zbožnost opravdu počítá s věčností... opravdu věří v zmrtvýchvstání... Obraz této pobožnosti podivnou cestou přivedl mne ke kapli Sixtinské. Zachvěl jsem se hrůzou a mrazem, neboť jsem viděl pojednou v dýmu kadidla nad hlavami těchto modlících se Rusů celý Poslední soud Michelangelův. Neznám strašnější věci na světě. Tito však, bradatí, modroocí, hromotluci i rusé, půvabné ženy, věří pouze v utrpení, nikoli v ztracení. Škrtají celé Inferno. Věří ve zmrtvýchvstání... všech, dobrých i zlých, ve vykoupení každého člověka a v jeho omilostnění, blahoslavení... Je to Východ, jenž věří ve věčný život... Tito Rusové již dnes se modlili za zmrtvýchvstání Ruska!“

„Ale Rusko není mrtvo...“ namítl tiše Horáček.

„Umírá...“ dodal Budecius.

Vešli do rozsáhlého parku.

S několika míst zněla hudba. Hráli Preobraženci, hráli Semjonovci, hráli Volynci. Gardové, nyní revoluční pluky... Zklamali prý v posledním bolševickém povstání, vesměs, odmítli vystoupiti na podporu vlády, ale nyní, dnes, v tuto veselou letní neděli, patří zase již Petrohradu. Jsou to děti velkoměsta a nechtělo se jim rušiti „hec“, který uspořádali tovaryši Kronštadtci. Nyní je zase pokoj, sláva Bohu! Na Vasiljevském ostrově je dnes „grandiosnoje gulanie“, lidová slavnost... Preobraženci, Semjonovci, Volynci se procházejí po cestičkách ohromného parku, civějí spokojenýma očima po okolí, louskají semínka... Někde na trávníku se utvořil hlouček, dva z nich zápolí, ostatní přihlížejí. Smějí se, tleskají, volají bravo, trhají květiny ze záhonů a hází je vítězovi... jsou svobodní. Stará babka, nesoucí košík preclíků, shrbená a mrzutá, přihlíží zde zadumaně a kývá povážlivě hlavou, pohybuje ústy. Celý výraz jejího obličeje, zdá se, chce vysloviti onu pověstnou větu moskevské stařenky z revoluce roku pátého... Dejž Bůh, aby už tu slobodu konečně zakázali...

Oba Čechoslováci přihlíželi chvíli hře.

Pojednou kterýsi voják se postavil před ně a dlouho, dívaje se jim stále zblízka do obličeje, si je prohlížel. Nevšímali si toho. Voják se však po chvíli rozesmál a ukazuje na Horáčka, řekl svému sousedovi:

„Hle, jaká podivná část – nosí rjumočky^[2] na pohonách. Hled'te, bratci, nosí rjumočky na pohonách. Nějaký pijácký pluk... nosí rjumočky na pohonách...“ chechtal se vojáček, louskaje slunečnicová semínka, a virtuosně vyplivuje zbylé slupky.

Budecius teprve nyní si uvědomil, čemu se veselý vojáček směje.

Horáček byl v rozpacích a trochu nervosně trhl rameny.

Volynci či Semjonovci nechali hry a nahnuli se sem. Opravdu, neznámý voják měl „rjumočky na pohonách“. Bylo jim to úžasně k smíchu.

„A ode kdy nosíš ty vlastně pohony 3. pluku?“ zeptal se Budecius, rovněž poněkud překvapený.

„Mamontov převzal celou brigádu od Trojanova, který odešel jako divisionář k ruské divisi. Naše divise se nyní jmenuje husitská. Náš pluk má jméno Mistra Jana Husi. Mamontov si přál, aby celá divise nosila černé pohony s rudými kalichy,“ vysvětloval Horáček. „Pluky se různí pouze čísly. Mnozí už to nosí... I já jsem...“

„Rjumočky na pohonách,“ smáli se opět vojáci, uzavírajíce vždy více kruh kolem Čechoslováků. „Povězte, tovaryši,“ řekl bled'oučký voják, průsvitný a pihovatý, s bleděmodrýma, znavenýma očima, „povězte, to celý váš pluk tak důkladně pije, že nosíte rjumočky? A vaši oficiři nosí už butylky a váš komandír vědro, ha?“

„Ano, docela tak, tovaryši,“ odpověděl jim Budecius se smíchem. „Náš komandír nosí vědro... oficiři butylky a vojáci rjumočky... My už jsme, prosím, takový pluk. Divný, co?“

Vojáci se zarazili. Byli tím poněkud vyvráceni z rovnováhy.

Leč „průsvitný“ se brzo vzpamatoval a zaútočil znovu:

„Vy, zdá se, jste Ukrajinci, tak? U vás na Ukrajině pijí vaši Chochli „spotykač“ z takových rjumoček, tak? Přízvuk v řeči máte takový nějaký chachlácký, malorosijský... Tak oni, hle: pijanský pluk na Ukrajině vydumali. Tovaryši, co myslíte... odříznout rjumočku na památku? Hle, on i šikovatelské proužky nosí – oj, oj, šikovatel! Na podpráporčíka tě už, brachu, nepovýší... doba je zlá, revoluční. Není třeba šikovatelů. Prožijeme i bez šikovatelů.“

A s úsměvem vytáhl nůž z kapsy.

Ostatní se dali do smíchu. Usmál se i Budecius, ale postoupil kupředu, vzal pihovatého za ruku a řekl mírně:

„Poslyšte, tovaryši, nechte toho... Hlouposti! Carských orlů nemá na pohonách – a vy najednou se i rjumoček bojíte? Proč svého tovaryše vojáka znepokojujete? To není tovaryšské...“

„Právilno!“ ozvalo se z několika úst. „Proč tovaryše soldáta urážet? Na oficiře by si netroufal, ryšavec... A najednou soldata bude urážet, našeho brata.“

Ryšatec se rozhlédl. Zdálo se mu, že je osamocen.

Nyní však vystoupil ze zástupu jiný voják, vysoký, černobrvý.

„Nu, nu, počkejte, neukvapujte se, tovaryši... možná, že ta rjumočka... ono, tento... je nějaký kontrrevoluční odznak. Všelijaká kontrrevoluce zase zvedá hlavu... hydra všelijaká reakce... kontribuce a annexe... jedním slovem buržoasie. Poptáme se, tovaryši, a? Nu, nic to nestojí, pohovořiti maličko.“

„Rozumí se... rozumí se...“ volal nadšeně malý, zelenavé pleti soldatík, jenž ke své prosté uniformě nosil bývalou důstojnickou čapku. „Rozumí se... buržoasie... čítal jsem kdysi v jedné gazette, že všecka svoloč je z Asie. Pravděpodobně i tito... typ zřejmě neruský... zřejmě buržoasie... zřejmě, tovaryši, zřejmě z Asie,“ zvýšil náhle svůj hlas a rychle přešlapoval.

„My nejsme z Asie,“ usmál se Budecius. „My jsme Čechoslováci.“

Všichni zmlkli.

S počátku se dívali rozpačitě druh na druh, mlčky, vážně a téměř starostlivě.

„Čechoslováci... Čechoslováci...“ začali slabikovati toto podivné jméno.

Ryšavec konečně zavřel svůj nůž a přistoupil k Budeciusovi. Vzal ho za řemen na pase a řekl k němu ostře:

„Tak proč nás nepustí domů? Tak proč nás zde drží, co? Proč nás nepustí domů?“

Budecius nechápal a díval se na „tovaryše“ nepokojně.

„Proč nás k babám nepustí...? Svoloč taková... máť jejich... prašivci...“

Ale ani ostatní tovaryši dobře nechápali tohoto náhlého hněvu. Ryšavec však stále se díval přímo do očí Čechoslováků.

„Proč, čerti, mučí nás všechny? Proč nedají peněz na cestu a už dávno našich bratců domů nepustili... poměštickou půdu podělit? Na co nás tu ještě třeba? Na frontě Čechoslováci bojují, všichni jsme četli a slyšeli... Hle, i v Petrohradě jsou už Čechoslováci, věrojatně už i v Moskvě budou. Všude čteš v novinách: Čechoslováci – heroji – zvítězili – zachránili – čest revoluční armády. Všude po ulicích slyšíš: „Čechoslováků je nám třeba... Čechoslováky by měl Kerenský do Petrohradu pozvat... heroje, molodce...“ Nu, pozvi, holoubku, pozvi, přijdou heroji, molodci, a – už, už jsou zde, s rjumočkami na pohonách.“

„Takoví mladí – a už jsou Čechoslováci,“ divil se malý, zelenavý, v důstojnické čapce.

„A odkud se vlastně vzali ti oni, jak se jmenují... Čechosobáci... zde v Petrohradě? Nikdy jsem neslyšel o takových plucích,“ pokyvoval hlavou vysoký černobrvý.

„Odkud... odkud... z Asie... z Asie... všechna svoloč přichází z Asie...“ poznamenal zase malý, zelenavý a pošinul si bujaře důstojnickou čapku do týlu. Bylo na něm vidět, jak napadlo Budeciusovi, že je z nich ze všech nejvzdělanější.

„Nadává nám,“ poznamenal Horáček, „Neví, co mluví,“ odušil Budecius a mávl rukou.

„To značí, že zradili Rosiju, Čechoslovákům prodali,“ zalkal pojednou tichý, skromný vojáček, jenž celou dobu mlčel a pokuřoval machorku.

„Pusťte mne, pusťte mne, ničeho neznáte,“ zvolal pojednou vyschlý, statný, rusovlasý voják, stojící v pozadí a pozorně naslouchající. „U nás, na Volyni, Češi žijí, znám to. Vzorné vesnice mají, chalupy čisté, chmel pěstují, pivo pijí. Kvasilov, Zdobunovo... u nás, blízko Dubna, znám to dobře... Neurážejte jich, tovaryši. Lid je to dobrý, dělný, akurátný... Jako dobrovolci šli na vojnu... za Rus bojovat...“

„Lžeš, hlupáku,“ ozval se zase jiný hlas, chraptivý a vysoký. „Lžeš... Austrijci jsou to. K našim se dobrovolně přidali. Ale Austrijci jsou to. V Kyjevě jsem jich viděl massy v šestnáctém roce. Všichni u nás dříve v plenu žili a – čerta tobě na Volyni! S našimi babami chodí... Německy rozmlouvají...“

„Německy... německy...“ zajikal se přesvědčeně malý, zelenavý.

„Ovšem, německy... sami jsme slyšeli... buržoasie taková...! německy, francouzsky hovoří... svoloč... a naši rodnou řečí ruskou povrhují... baroni takoví!“ chrptil zlostně tenorek.

„Cizinci takoví...“

„Židi!“

„Nachamkesi!“

„Čechosobaky!“^[3]

„Rjumočky sobě vydumali, hled'me! Ruský šat urážejí!“

„Němci!“

„Austrijci!“

„Maďaři!“

„Zajatci!“

„Naše baby nám odvádějí... S báryšnami líhají...“

„Čechosobákám prodali Rus, mátušku,“ zalkal opět skromný vojáček do obecného pokřiku, uprostřed něhož stáli Budecius a Horáček bezmocně, vyčkávající, až vše nějak skončí.

„Všech nás zařezat přišli do Petrohradu,“ ozvalo se opět.

„Kontrevolucija!“

„Hlavořezové takoví... Černogorci...“

Strašné, nekřesťanské zaklení rozrazilo náhle tento hluk. Mohutný, snědý chlap vpadl doprostřed houfu, srazil prudce černobrvého, hrozně schvátit za krk zelenavého, jemuž spadla důstojnická čapka, a mrštil jím divoce stranou, až nebožák vyletěl ven z kruhu, udeřil strašnou ranou ryšavce, až hekl a shroutil se. Množství diváků, jež se zatím shromáždilo, zatleskalo a volalo „bravo“. Chlapík byl oblečen v hnědou uniformu a měl na hlavě srbskou čapku.

„Majku! ... Já ti dám hlavořezy, svině! Černogorci! Já ti dám Černogorce, svině! Živili, bratři Češi! Že se vám chtělo s nimi rozmlouvat, se sviněmi! Koště na ně, na svinstvo! Nagajku! Řezat – a ne rozmlouvat... Svinstvo takové, chlív takový... hnůj! ... jejich majku. Svině jste, slyšíte, vy svině, ne tovaryši... Zrádci! Srbiju jste zradili, lotři. Psům Švábům jste ji nechali roztrhat, lenoši, bando zbabělá, sobci! Vy jste svoloč, vy, vy, o pitomou svoji svinskou krev se bojíte... německým dělníkům nechcete ublížit, ale Srbiju jste jim nechali na roztrhání, vy psi... Jací vy jste nám bratři Slavjané, psi jste, horší než Turci, slova nedržíte, nečestní... nečestní! zrádci! Bulhaři jste, psi... hleďte, vaši tovaryši, vaši raboči, vaši dělníci a sedláci, vaši Švábi celou zemi nám vyvraždili, ženy znásilnili, kojence prasatům házeli, obce spálili, úrodou a chlebem koně a osly krmili, starce naše po stromech celého Srbska rozvěšeli, celý národ vyhubili, povraždili – vaši tovaryši, Švábi, dělníci a sedláci – vy psi! A nikdo z vás ani prstem nehnul a nehne, a to jste bratři, Slavjané! To jste začali bojovat na záštitu Srbska! Styďte se, vy pohani, vy nečestná... nečestná chátro! Slova... slova neumíte zdržeti... hnůj jste takový, nečestný, nelidský, negramotný. Nagajky, ran přes zadnici je vám potřebí a ne svobody, vy lenoši – vy bazarčící, zloději erárních věcí... vy Bulhaři! V nose se šťouráte, semínka louskáte a stále jen máte starost, abyste Němcům neublížili – a vaši bratři Srbové vám před očima vykrvácejí, vy neznabozi, vy Mahometáni... Deputáty vybíráte, nuž, vyberte takové, aby se šli podívat do Srbska a posoudili, v sovět zasedli, radu dali, pomohli... Ani jedno město, ani jedna vesnice švábská nelehla popelem, za to vaši tovaryši, Němci celou Belgiju, celou Serbiju spálili, a vy, psi nevěřící, jim voláte za to bravo! Bůh vás ztrestá za vaši zradu, uvidíte, budete prokleti, pochcípáte jako prasata červenkou stížená, hlady pojdete i s tou svojí svobodou. Židi vám budou vládnout, Židům budete sloužit, Židům budete poplatní... vy zrádní psi... Bůh vás zatratí za všechno, prokletí... prokletí...“

Ohromný Srb stál zde uprostřed kruhu, jenž se široce uvolnil okolo něho, rozlícený, s pěnou u úst, s očima vzteklýma a ohnivýma, se zaťatými pěstmi.

Byl strašný.

Ticho, jež nastalo za jeho řeči a jež nyní tkvělo ve vzduchu, bylo rovněž strašné. Zdálo se, že sám Srb se ho nyní zalekl. Tovyáři na něho hleděli pokorně, hloupě a vyjeveně a nižádný z nich by se nebyl odvážil učiniti krok ku předu. Vkoval je svými slovy do země, obral je o všechnu řeč, o všechna gesta. Vzbouzeli dojem odsouzenců, kteří nyní čekají na vykonání rozsudku. Kdyby k nim přistoupil, sejmul řemen a každému z nich vypráskal, považovali by to za zcela přirozené, ba nutné. Mnohý z nich by to jistě vítal jako „východisko ze situace“.

„Co tu čumíte jak berani na vejce?“ rozkřikl se po chvíli Srbín do nesnesitelného ticha. „Marš! Marš domů! Nebo vás rozmlátím, kosti zpřerážím, vše mi je jedno! Marš! Majku vaši... Svoloč! Marš domů!“

Všichni ustupovali pozpátku, vrážejíce do sebe, zamlklí. – Potom se rozptylovali, zahanbeni, různými směry... Pouze vysoký gardista z Volyňské gubernie poklekl a několikrát se pokřižoval velikým, pravoslavným křížem.

Srb se nyní obrátil k Čechoslovákům:

„Pouze tomuto rozumějí, darebáci. Nijaké řeči na ně neplatí. Jsem už čtrnácte dní v Petrohradě, sloužím jako písař na srbském vyslanectví, chodím po ulicích, vždy se musím takto s nimi zlobit... s uličníky. Zde mám klacek v botě! Prásk! prásk! přes záda takové breptouny, koktavce, hlupáky! Co s nimi jinak chceš pořídit, gospodine? Uličníci... výprask potřebují, do školy chodit potřebují, občas zadek vyprášit... A to jim dají svobodu... uličníkům! Všecko můžeš dělat, řeknou jim, klukům! A ti hned jako divoši! Na stromy lezou, haluze polámají, celé stavení z legrace podpálí. Inu, kluci! Zadek jim řezat! Kalhoty vysunouti, a řezat...“

„Řezat...“ řekl konečně Budecius. „Přes zadek řezat... Ale řezali je příliš dlouho přes hlavu...“

„Nezastávej se jich, gospodine!“ na to Srb, „zradí vás na konec, jako nás zradili. U nás na vyslanectví zrovna včera vypravovali, že i Francouze na frontě západní zradili. Bylo jich tam několik pluků, loni tam dojely. Oni dnes tak, zítra onak: jediného slova nelze věřit. Prostě slova nedrží! Nelze, gospodine, nelze věřit, považ, jediného slova nelze věřit... A to je strašné!“

Zástup, jenž stál okolo nich, se ponenáhlu rovněž rozptýlil.

„Ale sláva Bohu, král náš Petr je živ a silen ještě,“ řekl Srb, „přece něco se na Korfu z naší armády uchránilo, dobrovolce v Rusku sbíráme, i v Italii budou, z Ameriky přijedou... dá Bůh i svatý Sava, že si pomůžeme ještě, dosud Švábi nesedí u mírového stolu, nediktují – a nebudou, gospodine, nebudou! I my budeme svobodni, i vy, bratři Češi, budete svobodni! A Rossija? To ví jen Bůh, co s ní bude...“

„Jen Bůh,“ řekl Budecius.

Rozloučili se nyní s mohutným Srbem, jenž se vzdaloval klátivě na svých dlouhých nohou, nesa hlavu maličko na stranu.

„Měl plné právo takto s nimi mluvit,“ děl Horáček, dívaje se ještě za ním.

Budecius neodpověděl. Díval se do stromořadí, kde stál několik kroků odtud vysoký ruský důstojník v hlubokém zamyšlení, kozák s červenými lampasy, krásné, pobledlé tváře, vroubené alexandrovskými licousy, se skřipcem na nose.

„Hled’“, řekl konečně Budecius Horáčkovi, „tamto stojí esaul Morgunov, náš známý z 23. divise. Zdá se, že nás pozoruje a poznává...“

Oba Čechoslováci zasalutovali...

Morgunov se smutně usmál a pokročil k nim:

„Zdorovo, molodci!“

„Zdravija želajem, vaše vysokorodije...“ odpověděli oba vojáci vesele.

„Eh, staré časy“, mávl rukou kozák a zasmál se družně. „Nu, což, tovaryši... přišli jste Petrohrad navštívit, tak? Nu, viděl jsem všecko, viděl... i slyšel. Darmo mluvit. Sám jsem chtěl, ... ale byla by z toho rvačka, zbytečná, neplodná. Lépe jim, slyší-li od cizinců kus pravdy. Svým už docela nic nevěří, tím méně důstojníkovi, kozákovi... Nu, dávno jsme se neviděli... A já jsem mnoho pěkného o vás slyšel! Molodci!“

„Rádi starat’sja!“ řekl Horáček.

„Nu, ruských zvyků ještě nezapomněli... Ruskem, zdá se, dosud nepohrdli... Velmi jsem si vás zamiloval, bratci. Nastala smutná doba nyní... Všichni jsme tak vítali revoluci... A nyní vidíme, jak je národ nezralý pro svobodu... Žal!“

„A což 23. divise“, zeptal se Budecius. „Oh, můj milý, není 23. divise! Není již Bělomorců, Oněžců, Pečorců a jiných, poctivých vojáků! Jaké to byly pluky! Dábla z pekla bys s nimi vyhnal! Němce z Berlína! A dnes? Lépe nevzpomínat... Ani nevím... Zavolali náš pluk – šel jsem od štábu divise zase ke svým kozáčkům – nyní do Petrohradu. Vládu chráníme. Zatčené bolševiky zase propouštíme... Trockého, Stěklova a ostatní. Cestu k novým nepokojům upravujeme. Všelijaké svoloči ministerská křesla přidržujeme. Stydno, bratci!“

„A generál Kord’ukov?“ optal se Horáček.

„Staříka Kord’ukova naši zemljáckové na bodák vzali. Jal se, nešťastník, přemlouvati své soldatíky, své holubčíky, děti svoje, jak říkával, aby svoji povinnost konali, od Němců vodky a brožurek na frontě nebrali, s nimi se v zákopech nebratřili. Kontrrevoluce! řekli na to Pečorci a staříka probodali. Ani po křesťansku ho pochovat nepřipustili... divoši! Eh! stydno, bratci...“

„Nebohý generál Kord’ukov!“ vzdychl Horáček.

„Byl to hrdinský voják, dobrý člověk“, řekl Morgunov. „Nikdy jim neublížil. A komandovat uměl! Lidi šetřil, s vyššími štáby se hádal, když hloupé rozkazy posílaly, o stravu, o šaty dbal, jen aby holubčíci, děti jeho, vše měli... Jak s bratry s nimi rozmlouval... milovali ho přece, do ohně za ním šli. Náš otec, náš dobrodinec, říkali. Nebylo jediného, jenž by toho o něm nebyl řekl. A najednou: vezmou na bodák!“

Bůh mne spas, ale nerozumím tomu, bratci! Nerozumím... nerozumím...“

Esaul si rozčíslnul knír a jeho oči se zamžily.

„A vím... vím, že všichni by zase šli, zase by šli na obranu otčiny, naší drahé, ponížené Rusi... Pokřičovali by se pravoslavným křížem, jako onen Volyněc, a šli by, šli by... s mohutným ruským urá... Pamatujete se přece? A všichni by šli... Eh, pouze...“

Odmlčel se zase.

„Pouze?“ řekl Budecius dychtivě.

Esaul se na něho podíval a vzal ho za ruku:

„Pouze deset takových brigád, jako je vaše. Stačilo by to dnes na celé Rusko...“ A potom dodal:

„Hled'te, usmířili jsme Petrohrad několika sty lidí...“

Horáčkova tvář se rozjasnila:

„Rusko není mrtvo... Rusko nemůže být mrtvo...“

„Rusko nesmí být mrtvo... nesmí zemřít!“, řekl Morgunov. „Hled'te,“ dodal po chvíli, „vím, kdo jste vy, Čechoslováci. Není mi potřebí skrývat se před vámi. Nuže, na moje svědomí a na svoji čest: nejsem monarchista! Nevěřím v samoděržaví. Jsem volný kozák, syn donské oblasti, vím, co je svoboda a dovedu ji cenit. Vím, jaký je náš národ. A vím, čeho je mu potřebí přede všemi frázemi dnešní doby, jimž nerozumí. Vím, že ho Lenin vede ke zkáze, zkoušeje na něm zločinnou vivisekci. Vím, že ho nezachrání Kerenský. Ale jest, kdo by ho mohl zachránit...“

„Alexějev? Brusilov?“ děl chvatně Horáček.

„Ne!“

„Spojenci?“ zeptal se ještě neklidněji šikovatel.

„Ne!“

„Kornilov?“ řekl nyní Budecius.

„Generál Kornilov,“ odpověděl pevně Morgunov. A potom dodal tiše:

„A ještě někdo!“

„Kdo?“

„Čechoslováci!“

Kozák i oba českoslovenští vojáci dlouho a mlčky na sebe hleděli ve stínu temného stromořadí Vasiljevského ostrova. V té chvíli rozžehla se všude elektrická světla...

IX.

Rychlík letěl z Petrohradu do Mohyleva.

V Mohylevě byl hlavní stan nejvyššího velitele ruských vojsk.

Byl jím generál Brusilov.

Když vlak zastavil v této stanici, vystoupil z něho profesor Masaryk se svojí družinou.

Byl v ní Jiří Klecanda i oba českoslovenští dobrovolníci.

Očekávali je zde na nádraží vojáci, vyslaní z Bobrujska.

„Odvezeme vás hned po audienci k nám do Bobrujska. Šest tisíc nových dobrovolníků tam nedočkavě čeká, aby vidělo profesora Masaryka. Musíte nám odpustit... nemáme je všechny ještě náležitě oblečeny, taháme se s ruskými intendanturami o každou čepici, o každou rubašku. Neumíte si představit, jaké je to trápení.“

Profesor Masaryk se usmál.

„Přijedeme...“ řekl krátce. „A doufám, že vás všechny oblekou i vyzbrojí. O tom budeme také mluvit s Brusilovem.“

Ale pobyt v Mohylevě si vyžádal dvou dnů.

Večer tedy v malém židovském hotýlku v jídelně při čaji vypravoval Horáček Bobrujským vše, co viděl.

Bobrujští poslouchali napjatě a hrdě.

„V předsíni generálově byla pochmurná, nepěkná nálada,“ líčil šikovatel. „Zvěděli jsme, že došly zase nějaké nepříjemné zprávy z fronty. Starý, šedivý podplukovník, o němž nám šeptali, že slouží od piky, a že jest miláčkem generalisimovým, dobrák jistě od kosti a věrný jistě jako pes, byl plný neklidu, stále k telefonu odbíhal, vzýval Boha a křížoval se. Zeptali jsme se ho na naši brigádu. „Ach, což ti! Molodci! Molodci!“ Stále opakoval to svoje „Molodci“! Celou armádu ariegardními boji zachránili, povídal. Obětovali se, ač zasloužili vlastně oddych! Potom ovšem přišly ty smutné zprávy. Austrijci vytěsnili ruská vojska z Haliče. Dobyli Husiatyna! Kolikrát jsme procházeli Husiatyn! Nu, doufejme, že ho ještě projdeme. Zkrátka, bratři, ty zprávy nestály za nic. Ruská obranná čára se opět posunula na východ. Rakušané jistě jásají. Na půdě Haliče nestojí dnes ani jediná ruská noha! Nu, budiž! Ještě není konec války a ještě uvidíme. My jsme měli takový pocit, že kdyby nám byli řekli: Němci obsadili Petrohrad, neskáceli bychom se jistě na záda nějakým zvláštním překvapením. Vzali? Tož vzali! Však oni ho zase pustí. Už jsme se tak nějak poruštili... Stali jsme se fatalisty. Věříme v ruský parní váleč...“

„Tak dobře, dobře, ale co ten Brusilov?“ nespokojeně zavrčel jeden z bobrujských.

„Co ten Brusilov! Počkej, přece,“ urazil se Horáček. „Nuže, ten Brusilov. Vyšel k nám adjutant. Nejvyšší velitel prý prosí. Vstoupili jsme do prostorného sálu, kdysi přijímacího pokoje Nikolaje Nikolajeviče, potom carova. Suchý, vrásčitý generál prostřední postavy nás

přijal. Na tomto člověku tedy, řekl jsem si, závisí z valné části osud Ruska. Byli jsme zvědaví na jeho slova. Masaryk vykročil proti němu. Znal jsem Masaryka z různých předválečných schůzí. Ale bratři, tento Masaryk mne překvapil. Štíhlý, elegantní, pružný, v černém přiléhavém šatu, černé glacé rukavice v ruce – já nevím, v té chvíli mi připadal jako suverén.“

„Co je to suverén,“ zeptal se mrzutě týž Bobrujský...

„Panovník... vůbec hlava státu,“ řekl ochotně jiný vojáček z Bobrujska.

Brusilov se mu uklonil. A ihned sám začal o brigádě. Mluvil o ní uznale... ne, tak to nelze říci. Mluvil o ní nadšeně. Vše nejlepší, co může voják, co může vrchní velitel říci o oddílu vojska. Obrátil se k nám a prosil nás, abychom vyřídili od něho, od Brusilova, zemný poklon brigádě. Mluvil pohnutě. Byl jistě rozrušen událostmi posledních chvil. Byl jistě roztrpčen rozvratem ruské armády a jako Rus, jako patriot před námi, cizinci, rozechvěn. Bylo mi ho v té chvíli nesmírně líto. Viděli jsme všichni, že se před námi stydl.

„A co Masaryk?“ zeptal se opět Bobrujský.

„Masaryk mohl šťastně navázati přímo na jeho slova o brigádě. Řekl o nás tolik pěkného, že bylo možno, abych tak řekl, ihned ho vzíti za slovo. Masaryk mluvil určitě, přesně a klidně. Líbil se nám, vojákům. O našem vítězství nemluvil sentimentálně. Ukázali jsme u Zborova, že se chceme bít, že myslíme svůj boj vážně. Můžeme znamenati pro Rusko v boji proti Němcům slušného spojence. Hlásí se nám po Zborovu množství lidí do armády. Mohli bychom postavit dva armádní sbory. Již dnes nebo v nejbližší době můžeme míti mužstva pro celý armádní sbor. V okolí Kyjeva se formují najednou čtyři československé pluky. Brigáda má tři, v Bobrujsku je mužstva pro čtvrtý pluk, i dosti mužstva na doplnění ztrát po posledních bojích. To je osm pluků, čtyři brigády, dvě divise, jeden hotový armádní sbor. Také dělostřelectvo a technické roty můžeme postavit. A snad i oddíl jízdy. Vytvoříme údernou gruppu, jež může býti s dobrými ruskými oddíly jádrem příští útočné akce na frontě. Žádáme tedy o souhlas, formovati tento armádní sbor a dva záložní pluky, kde bychom soustředovali své nováčky-dobrovolníky. Žádáme ovšem také o výzbroj a výstroj...“

Horáček se odmlčel a požádal o papirosu. Měl jich ihned hromádku před sebou. Všichni na něm viseli očima. A on hořel a zářil.

„Tady učinil Brusilov jakýsi posun, trochu nervosní. Mnoho toho není, řekl. Skladiště jsou poloprázdná, množství materiálu bylo zničeno na frontě, odneseno demobilisovávšími se vojáky. Desertéry! Tak to řekl s hořkým úsměvem. Rovněž průmysl válečný a na obranu nepracuje. Málo se nyní v Rusku pracuje, dodal. Ale něco pro vás bude! Jak tohle řekl, vycítili jsme všichni, že je vyhráno. Těmito slovy souhlasil vlastně se vším, čeho jsme požadovali. Kerenský schválil nábor ihned po Zborovu. Není tedy námitek, aby dobrovolci nemohli býti zorganizováni ve větší a řádnou vojenskou jednotku. Bratři... Kluci! Budeme míti korpus! Budeme míti československý armádní sbor! Pěchotu, dělostřelectvo – všechno zkrátka. Budeme armáda! Sen našeho podporučíka Rybáře je splněn. Padl pro něj u Zborova! Díky Zborovu a dnešnímu zásáhnutí Masarykovu, jsme vojsko! Jsme vojsko řádně organizované, s vlastními štáby, s vlastními reglementy, s vlastní řečí velící – hoši, musíme

umět velet i rusky, i česky – vlastními důstojníky, zkrátka, vrátíme se domů ne jako součást armády ruské, ne jako jednotlivé pluky, přidělené tomu či onomu ruskému tělesu, ale jako samostatný armádní sbor, snad dva armádní sbory... jako samostatná armáda pod svými prapory, zkrátka, kluci, jsme vojsko, opravdové vojsko! Dnešním dnem nastává nová historická etapa v našem hnutí na Rusi... jsme vojsko. A to všechno díky Zborovu a Masarykovi...”

Horáček se zadýchal a zajíkal nadšením. Všichni ho poslouchali s rozzářenýma očima, plni radosti. Nevrlý Bobrujčan se nyní usmíval a stále nabízel všem cigarety. Byl to již starší člověk, nosil snubní prsten na prstě, starý táta jistě. Měl nyní nesmírnou radost a po všech se rozhlížel, jakoby chtěl zjistit, radují-li se patřičně také ostatní.

„No, a co potom? Co potom?“

„Co potom? Masaryk mu podal spis, kde to vše bylo písemně vysvětleno, kde byl celý podrobný organizační plán. Zítra bude Klecanda, který patrně později zůstane zde u hlavního stanu jako náš důvěrník, jako náš první vojenský atašé, jednati s některými důstojníky štábu vrchního velitele. Tím byla naše audience skončena. Vyšli jsme. Masaryk byl klidný, neobyčejně klidný... Jiný by si snad mnul ruce po takovém úspěchu, kdy všechny naše požadavky byly přijaty bez námítky... on byl klidný jako Napoleon před i po bitvě – ohromně se nám, vojákům, tohle líbilo. My sami jsme byli mnohem neklidnější, nepokojnější. Tento klid byl strhující, tak to o něm řekl Budecius, téměř závistivě, pravda-li?“

Budecius, jenž tu seděl nepohnutě, ale účastně po celý večer, mlčky přikývl.

„Když jsme odcházeli, řekli jsme si oba: vše je v dobrých rukách. Brusilov a Masaryk. Oba hubení, klidní. Brusilov, Rus, jenž prožíval právě těžké hodiny, snad osudné hodiny své vlasti, voják a jistě temperamentnější než Masaryk, jevil se nám nicméně neobyčejně vážným, důstojným a klidným vojevůdcem, Masaryk, hle, profesor Masaryk, považte jen, jako organisátor armádního sboru... jak jsem řekl, suverén! Vůdce! Zkrátka: vše je v dobrých rukách.“

„Náš táta Masaryk!“ řekl pro sebe Bobrujčan. „Šak sme tu jako sirotci! Šak to bylo zmatku! Šak sme už potrebovali jednotné hnutí, jednotnou armádu, jednotné vedení, jednoho vůdce! Víte, vono je to přece jen lepší, když takovou věc, jako je ta naše československá revoluce, vede jeden člověk, rozumný, vážný, zkušený, starší a vzdělaný. Vono mnoho všelijakého povídání, plácání, každý si chce omočit, každý chce žvanit, aby ho bylo slyšet... vono po tom nic není. Jak to byly dříve ty rozbroje, ten Svaz a Dyrich a Petrohrad a Kyjev, vono to za nic nestojí a vojáky na frontě, kerý maj umírat a bojovat, to jen votravuje. Zaplat' Pámbu, že je to takhle. Sou teď takový divný časy, čert ví, co bude zejtra, a tak teda je nejlepší, když je jediný vůdce, pořádek a kázeň. Já to našim bratřím, když některý jako nadávaj na to, či na ono, pořád říkám. Himlhergot, kluci, tak kam ste vlastně přišli, na vojnu či co? Mysleli jste, že tu budete k muzice chodit, retky kouřit, pivo chlastat, žrát a nic dělat? A voni, kujóni, všelicos... blázny si ze mne dělaj, říkaj mi dědku, všelijaké hlouposti už taky vod těch Rusáků pochytili, na oficíry žehraj... nu, taková holota, skoro si měli zůstat tam, kde byli. Jiný zas, a taky sokolové dokonce, pořád jen choděj, všechno kritisujou, výcvik prej že je špatnej, povely, vrčej,

pošťuchujou, na všecko se kysele tvářeš. Jářku, povídal jsem vonedá jednomu, tak proč pak sem's nepřišel dřív a nedal to všecko do pořádku, co? Už jsi tady dávno moh bejt, už vod čtrnáctýho roku jsi tady mohl uplatňovat ty svoje reformy, tak co? Či jsme ve čtrnáctým nebojovali ještě za českou samostatnost? Ty chytřej! Tak proč jsi přišel až teď, s kyselým ksichem, a nic tady nenecháš na pokoji, všecko je ti špatný. A von na mně, že to byl starej režim a teď že je novej, a pořád mlel vo ty koruně Romanových. Ale já mu řek: Kruci, přestaň mně už s tou korunou Romanovejch. Na takový vejmluvy ti kejchnu. Na carské službě jsi byl, carsky děnky jsi bral, a najednou koruna Romanovejch. A dyby i tenkrát koruna Romanovejch... vzal tě čert, pořád lepší, než Franta Habsburg. Byli bysme aspoň samostatný, nebyli bysme v Rakousku. A na konec, mně, tátož vod pěti dětí, kluk si mně přivedl u Zborova sem do vojska, šak je teď v rekonvalescentu v Bobrujsku, řekne, že měl ženu a dítě... A proto sem teda, hoši, dneska tak rád, že máme v těch věcech pořádek. Můj kluk mně všecko vypravoval, jak to tu bylo, no, bývalo to všelijaký, neveselý, a proto sem teďka tak rád... že tu ten táta Masaryk je. Je to přece člověk rozvážlivej... a ty naši kluci jsou jako kůly v plotě tady v tej Rusiji... potřebujou, holt, někýho tatíčka... na kerýho by se mohli spolehnout... kerej má vážnost u nich. No, ale to se musí říct, že není jedinýho, kerej by se opovážil říct proti němu slovo. Kluci by ho roztrhali. Masaryk – to je jako svatej vobrázek, a je to tak dobře. Kluci to potřebujou, sou beztoho někdy jako vrtáci!“

Bobrujčana nikdo se neodvážil přerušovat. Hovořil pomalu, vážně a dobromyslně.

Budecius s něho nespouštěl oči.

Tito vojáci, řekl si, jsou mravní jádro vojska. Na těch bude nyní nejvíce vlastně záležeti. Mají smysl pro autoritu, dovedou ji ctít sami i propagovat úctu k ní. A ničeho více nemáme nyní tak zapotřebí!

„Jsme ostrov v bouři, bratři,“ řekl k vojákům ztlumeně. „Kolem nás je rozbouřené, zdivočelé moře. Pohleďte na Rusko... jedeme z Petrohradu, viděli jsme tam pokus o rozvrat, viděli jsme frontu, bratříčkování s Němci, neochotu bojovat na obranu vlasti... a ví Bůh, co všecko jsme ještě viděli a co všecko ještě uvidíme. To jsou leptavé, bouřlivé vlny toho moře. Narážejí stále a stále na naše břehy. Takový vytrvalý, hrozný, nepřetržitý útok na konec musí přece jen tyto břehy, sebe tvrdší, sebe pevnější, rozleptat. Proto se musíme bránit. Musíme dobře vědět, co se na tom moři děje, musíme hledět všechny škody nahradit spojenou prací, odolávat, vzpírat se, nedat se zhltnout, rozmetat, rozbořit, rozervat, rozleptat... K tomu je potřebí, abychom všichni se sjednotili, byli svými; věřili si, nerozptylovali svých sil. Jsme ostrov v bouři. Jsou bouře, jež smetou celé ostrovy, jež odnesou i části pevniny. Bouře, jež hřmí vůkol nás, je úžasná! Je chvílemi i hrůzně krásná, že až láká k sobě... chvílemi hypnotisuje nás, slibujíc bůhvíjakou duhu. A při tom leptá naše břehy... stojíme jí v cestě... jsme něco cizího uprostřed ní... překážíme... a při tom jsme malý ostrov, jakých shltla už tolik... Jsme ostrov v bouři.“

„Ale jsme pevní jako ostrov korálový...“ řekl kdosi z vojáků patheticky.

„A snad jsme i loď na vzbouřeném moři, která pluje za svým cílem...“ řekl jiný.

„Ne, jsme ostrov... to je správné!“ řekl Horáček. „Nejsme nic zmítavého ani zmítaného. Jsme ze skály, máme tvrdé kořeny, tvrdé břehy, zelenou vegetaci a zdraví, a za kloboukem květ. Jsme cosi solidního, pevného, nekursujeme po hladině mezi různými pevninami, nejsme dopravním nebo nákladním parníkem. Vyrůstáme ze země a žijeme svým životem. Stavíme na svém ostrově hrad samostatnosti, pevný, nedobytný. Pracujeme na této stavbě, nehledíce na rozbouřené moře kolem nás, jež co chvíli přivalí sem svoji vlnu a často rozruší kus vykonané práce. Kdo se pevně nedrží naší půdy, toho uchvátí vlny a odplaví.“

„A taky všelijakého braku se můžem zbavit, že ho hodíme teda jako těm vlnám,“ poznamenal starý Bobrujčan.

„Jsme pevní jako ostrov korálový...“ řekl opět se zálibou mladičkový voják, rovněž z Bobrujska.

„No, ty seš takovej básník,“ zasmál se starý, „víte, on je takovej básník.“

„Jak se jmenuješ?“ optal se ho Budecius.

„Ivan Kohoutek!“ řekl voják, sotva dvacetiletý.

„Pravoslavný?“

„Ovšem, ovšem. Přijal jsem loni pravoslaví. Bylo nás asi dvacet, důstojníků a jednoročních dobrovolníků. Mně byl vojenský náčelník v Bobrově za kmotra.“

„Jednoroční dobrovolník? Student?“

„Ano. Absolvent gymnasia. V osmnácti jsem maturoval. Šel jsem dobrovolně k odvodu, abych si to odbyl, se studiem to bylo stejně riskantní, beztak by mne v prvním, nebo v druhém roce odvedli. A přerušované studie jsou prý nejhorší. Uznali mne, odvedli, a dokonce mi dali medaili, za nějakou blbost potom na frontě. A loni v Brusilovské ofenzivě jsem byl zajat. Teď při zborovském náboru jsem přišel do vojska. Jsem už téměř měsíc v Bobrujsku a rád bych už na frontu.“

„Kasá se, co, floutek,“ smál se zase starý. Ale jinoch se uhodil v prsa a zarecitoval s ohněm:

„Jsme pevní jako ostrov korálový...“ Budecius se na něho podíval. Jeho hlas nezněl mu příjemně.

Starý Bobrujčan vstal a obrátil se ke všem hartusivě:

„A teď, děti, spát! Zítra je ještě den. Byli byste jako kořata! Dost jsme si toho napovídali, a ještě si zítra všechno dopovíme. Hajdy, hajdy, na kutě. Tatíček starej náš, tatíček Masaryk taky už jistě spí...“

Rozešli se. Budecius rozevřel okna svého pokojíka, jež sdílel s Horáčkem.

„Je plno hvězd na nebi,“ děl zamyšleně. „Dobrou noc,“ řekl Horáček unaveně a ulehl.

„Dobrou noc,“ šeptl jeho druh a vyložil se z okna.

Celý dnešní den proběhl jeho mozkiem.

„Vše je v dobrých rukách,“ řekl si na konec. „Je potřebí jen věřit!“

X.

„Stýská se mi po rotě...“ řekl Horáček za jízdy.

Budecius zamumlal cosi na důkaz souhlasu.

Ujížděli všichni na několika automobilech z Mohyleva k Bobrujsku.

V prvním voze jel pan profesor.

„Jedeme Bílou Rusí,“ řekl po chvíli Budecius, pozoruje krajinu. Louky, močály, prastaré, šumné lesy, krajina travnatá se střídala s písčinami. Byla to nesmírně smutná rovina, bezlidná, pustá, a silnice, po níž ujížděli, byla vrchovatá tesklivostí. Lesy, lučiny, písčiny – lučiny, písčiny, lesy – písčiny, lesy, lučiny..., jak to bylo bezměrně únavné a truchlé! A silnice, protínající tento strašidelný kraj, byla opravdu bez konce a byla nejtesklivější ze všeho.

„Zde prý byla prvotní sídla Slovanů. Odtud snad jsme, dle pověsti, vyšli i my,“ řekl zadumaně Budecius. „Zde kotvilo plemeno Bílých Charvátů, jež odtud se rozešlo paprskovitě na všechny strany, hlavně na východ, na západ, na jihozápad. Odtud snad i vyšli oba bratři Čech a Lech se svými družinami. Jaký je to přesmutný kraj! Podivno! Neboť i přesmutná je duše Slovanů...“

„Stýská se mi po rotě...“ řekl zase Horáček jako pro sebe.

Ale Budecius ho patrně neslyšel a povídal si dále:

„Je zde syro, mlhavo, úžasně nevlídno. Jiné plemeno se zrodilo na slunci, v bohaté a skvělé vegetaci, při sopkách, při žírných řekách... jiné se zrodilo na horách, blíže nebesům, věčnosti, Bohu... jiné při mořích... my jsme vyšli z těchto močálů, z těchto písčin, z těchto vlhkých a syrových lesů, hlinitých a písčitých, truchlivých a tichých... z těchto bažinatých travin. Zde jsme tedy žili mezi zubry a losy, mezi kanci, jezevci, včelami. Ve vlhku, v hlíně a v špíně, z nichž jsou uplácány běloruské vesnice. Zde jsme tedy chroupali ovesný chléb, prolézali lesy a brodili se močály... Měli jsme dlouhé vlasy, spletené v copánky, tělo přikryto režným plátnem a kožemi, v rukách kyje, kamenná kladiva. Strašlivá metafysická úzkost, jež zde padá na duši s těchto přesmutných nebes a oblak, tíha nevlídné, drsné země a věčný zápas s ní, zdaž to nejsou prvobytné znaky naší duše? Říkají také, že jsme vyšli z poříčí Dunaje. Oh, myslím, že bychom byli jiní. Bojím se, dívám-li se na tento kraj, že jsme vyšli odtud. Připadá mi, že se tu setkávám s naší pradávnou, pravěkou stopou. Je to přetěžký atavistický smutek, jímž mne jímá tato krajina...“

„Stýská se mi po rotě...“ řekl opět Horáček. „Ale uvidíme aspoň brzo Bobrujsk. Uvidíme zase naše vojsko. Uvidíme přece dnes šest tisíc našich vojáků. Uvidíme zase svůj ostrov, československý svět... Unavovalo mne již Rusko...“

„Myslím,“ obrátil se k nim z předního sedadla Ivan Kohoutek, „že jich za ty dva dny bude sedm tisíc. Přicházejí k nám noví dobrovolníci ne po dnech, ale po hodinách. Každou chvíli vidíme státi před baráky, v nichž jsou kanceláře doplňovacího batalionu, nové skupiny, nově přišlé transporty. Známi se tam setkávají. Bývá to veliká legrace. Ale hoši jsou nadšení, přicházejí s prapory...“

„Konečně uvidíme zase naše kluky...“ zaradoval se Horáček. „Je to opravdu oddych, přijít mezi ně, octnouti se pojednou mezi nimi, dívat se do těchto poctivých a přímých fysiognomií našich Čechů, Moravanů, Slezáků, Slováků! Díky Bohu, že jsou naše země tak vzdáleny Asie...“

„Ale všechna svoloč pochází z Asie, pamatuješ?“ usmál se nyní Budecius. „Snad pocházíme i my z Asie. Rozhodně od Araratu po potopě světa! Jsme ovšem jinačí, než tito zde kolem nás. Ale nejsme jiní. Od Dunaje, Vltavy, Visly, od Adriatiku a Černého moře na východ a severovýchod až k Baltu, k Ledovým mořím a až k Pacifiku – jsme všichni nesmírné, jediné plemeno. Není mezi námi zdaleka tolik rozdílů, jako mezi národy germánskými a románskými. Jevíme mohutnější soudržnost, i když časem si spíláme, jako vyspílal onen Srb ruským zemljakům na Vasiljevském ostrově, i když časem se pobijeme, jako se pobili Bulhaři se Srby, Poláci s Rusy, my s Poláky a nyní za světové války všechno Slovanstvo navzájem; přece si mezi všemi národy světa nejlépe vzájemně porozumíme, nejdříve se shlukneme v pospolitou hromadu, po čichu se poznáme mezi ostatními. Tady, v Rusku, to pociťuji pojednou tak živě, tak organicky, že jsem Slovan – a je to pro mne téměř objev, neboť to pociťuji, kdy jsem dříve o tom jen theoreticky věděl. Nevím dobře, co to je, ale zcela to přeplňuje mého ducha – a nehledě na všechno, dovedl bych překypěti... přivinouti k sobě všechny, i tohoto polského chlopa, nečistého Bělorusa, Novgorodce, Moskviče, Pskovce i Tverce, Ukrajince i Donce, srbského čiču i bulharského sedláka. Všichni jsou obuti v lápti, mají vlasy po staroslovansky spleteny v copy jako naši Detvané na Slovensku, mají rezný šat, opírají se o ruchadlo, o otku jako Přemysl Oráč, bojí se Boha, ale také vlkodlaků, bludiček a víl. Je to praslovanský oráč, sedlák, mužík – nerozeznáš je téměř od sebe, postavíš-li je do řady. Hle, to je náš rod, to je naše pramenisko, věčný zdroj našeho života, kořání našeho kmene, vývařisko našich sil. My sami už jsme velmi jinací, našich tváří již se dotkl dech ostatního světa, vryl se v ně styk s ostatními plemeny. Ale je-li v nás jaká síla, pramení odtud.“

Budeciusa však poslouchal pouze Horáček. Vítr vál s rovin a dusil jeho slova. Mladičký Ivan Kohoutek velmi toho litoval. Rád by se byl vmísil do rozmluvy, rád by byl na sebe upozornil. O Budeciusovi leccos slýchal. Znal to jméno i z domova, byť jen povrchně. Dnes mu lichotilo, že s ním může rozmlouvat i strašně rád by vyvolal hovor, v němž by mohl jakkoli odporovat. Stále se ohlížel, stále jen čekal na příležitost.

„Jedeme k Berezíně,“ řekl si po chvíli Budecius. „K Berezíně! Ach ne, to nebyla tragédie Napoleonova. To byla tragédie Ruska! Napoleon pokračoval v díle Petrově: chtěl připoutat Rusko k Evropě. Ale Rusko bylo již ovládnuto oním samoděržavijem, jež mu nyní připravilo takový pád a ponížení. Veliký císař myslel na Evropu. Rusko myslelo na Asii, domnívající se, že myslí samo na sebe. Všichni darebáci, všichni osvícenci se radovali z toho, že Rusko 1812

zachránilo Evropu od Napoleona. Napoleon chtěl zachránit Rusko od Asie. A Rusko a Berezina, zničivše Napoleona, daly Evropě Svatou Alianci, Průšáky, Rakousko a ruský despotismus. Radujte se, nepřátelé císařovi! Raduj se Evropo, osvobozená od „Codex Napoleon“, radujte se, osvícenci! Veliký „nepřítel“ lidstva, Sjednotitel! – je mrtev, ať žije svatá Alliance! Jaké jsou ironické někdy osudy lidstva! Francouzská revoluce vyslala tohoto svého císaře do světa, aby naučil národy lepšímu životu! Nejtemnější mocnosti světa se spikly proti němu; staří císařové i jakobínská mládež, bojící se jeho velikosti, bojící se vůbec lidské velikosti a milující vezdy jen lidskou stádnost. Tedy Berezina! Průšáci, Rakousko, ruský despotismus! Ruský despotismus je mrtev. Zítra bude mrtvo Rakousko. Bude zlomeno i Průšáctví! Dejž Bůh, aby bylo zlomeno na vždy, aby bylo mrtvo. Na Berezině stojí 6000 vojáků, stojí v městě Bobrujsku. Nenávidí Průšáky! Opovrhují Rakouskem. Přejí Rusku něco jiného, než ruský despotismus. Bojují za svůj stát. Za obnovu svého starého státu. Za jeho velikost a slávu. Ale... to by nemělo být všechno... Rusko... Slovanstvo... Evropa!“

Budecius zmlkl.

Vítr, jenž nepřetržitě vál s písečím a z travin, opíral se do vozu, do skel před šoferem, jež hvízdala. V ústech vysychalo, zraky pálily.

Budecius pociťoval bolesti v hlavě. Připadalo mu, že trpí snad horečkou. Těžké, přetěžké myšlenky procházely jeho mozkem.

Tedy z této pouště! – – – –

Nad obzorem vyplula pojednou obrovitá, opálová oblaka. Jakoby nějaká skrytá sopka vydechla náhle sloup bílého, převalujícího se dýmu. Ale tento bělošedý příval se nyní roztrhal, jeho rozevláté kusy, odervané od mocného mateřského těla, se rozeběhly oblohou, šedomodrou, to jest, bezbarvou.

„Bobrujsk!“ vykřikl kdosi před ním.

Z lučin, bzučících včelami, vyplulo v mezeře oblak město, stará pevnost z roku 1812, pevnost, založená proti Západu, proti Napoleonovi. Skrčená, ztracená v zeleni, zákeřná na této rovině nad Berezinou... Budecius se hněval na Puškina za jeho báseň o Berezině.

Ale již vjížděli do města, minuli hlavní ulici a směřovali k ohromnému prostranství, ohraničenému na západě baráky, stejnoměrně se řadícími k sobě, na východě březovým lesíkem, Vzduch se tetelil nad prašnou, šedou prostorou, z jejíž hloubi se pojednou ozval úchvatný a zbožný hlas hudby. Automobily se rázem zastavily.

V nastalém tichu bylo slyšeti přetesknou píseň. Hudba hrála „Kde domov můj!“

Všichni, kdož nyní vystoupili z vozů, ztrnuli. Pan profesor smekl klobouk. Ostatní salutovali

„Pane presidente!“

Byl to ruský důstojník, velitel bobrujských Čechoslováků. Přiblížil se na tři kroky k Masarykovi a pozdravil jej šavlí. Hlásil mu počet přítomného vojska.

Budecius vzhlédl. Před ním, v šedohnědé propasti prostranství vyrůstala z mrtvé půdy o stín temnější nepohnutá hradba. Bylo to téměř bezbarvé a hrůzné. Bylo to šest tisíc Čechoslováků-dobrovolníků. Nikdy před tím neviděl pohromadě takovou massu československého vojska!

Masaryk postoupil kupředu. Zdálo se, že sotva znatelný, a přece nesmírný vzdech vyšel mu vstříc z této živoucí hradby.

„Na zdar, bratři!“ řekl pohnutě nalomeným hlasem, v němž Budecius poprvé zřetelně ucítil nepřemoženou vlnu citu. Cosi mu sevřelo srdce a vzhlédl očima, plnými vděčnosti, k profesorovi.

Ohromující „zdar!“, jež se ozvalo v odpověď, rozrazilo vzduch, až z březového háje vzlétlo hejno ptáků! Byla to i odpověď na hymnu „Kde domov můj!“ Odpověď mužů, přemáhajících tesknici!

Budecius se zachvěl štěstím. Ohlédl se po Horáčkovi, jenž tu stál nehybně s očima vlhkýma. I v těchto očích stálo vítězné: 6000 Čechoslováků na Berezíně!

Rychlý pochod, jež nyní spustila hudba při přehlídce, vehnal všem červeň do tváře. I panu profesorovi. Byla to silná lavina mužnosti, jež je všechny zchvátila. Těla se vzpřímila, hlavy se zvedly.

Sbohem, dumavé chvíle u psacích stolů, rodících tak často vzpouru proti Bohu, proti přírodě, proti krvi, pomyslel si Budecius. Nyní jsme všichni vojáci! Konečně jsme všichni muži! Konečně se nás zmocňuje blahoslavená, suverénní síla bojechtivosti, pravěčná a ryzí. Jadrná a spravedlivá! Veliký stimulans a rozmnožovatel života, slavná vůle k soutěži a k vítězství! Pryč s mnišskou a babskou malátností!

Šest tisíc Čechoslováků stojí na Berezíně! Pět tisíc jich čeká v Borispolu! Tři tisíce vítězů od Zborova nebude osamoceno! V Bílé Rusi a na Ukrajině se organisuje nová slovanská síla! To je konečně ona druhá tvář, ona jasnější tvář, výrazná, ostrá, rozhodná, jež vyplouvá z tvé mlhy, Slovanstvo! To je konečně obraz tvé síly, o níž snad ani nevíš, Slovanstvo! Po nekonečných věcích přišli jsme znovu ke své prakolébce. Nepoznáváme se, sláva Bohu, hledíce v tvé vody, tajemná země bělocharvatská! Propůjčil jsi nám svoje oruží, Iljo Muromče! Chceme se tedy bít také za tvoji slávu. Neboť jsme jedno! Jsme jedno od Domažlic až do Vladivostoku! A jsme polovina země! Ty, Makarove, veliteli bobrujského záložního batalionu Čechoslováků.

I ty, Masaryku, učiteli pražské university! Šest tisíc Čechoslováků stojí na Berezíně. Nad hlavami jim vanou stuhy československých praporů! V ruce třímají ruské pušky! V těchto znameních musí zvítěziti!

Vojsko prošlo nyní slavnostním pochodem před svým vůdcem. Všecky oči se dívaly jasně a určitě do jeho tváří. Bylo v nich odhodlání, jež přecházelo ve fanatismus. Všichni tito lidé byli ochotni ihned umřít na jediný povel.

Kdosi se dotkl ze zadu šatu Budeciusova. Byl to starý Bobrujčan.

„Brečel bych...“ řekl neklidně, trhaje zarostlými tvářemi.

„Proč?“ zeptal se tiše a schválně Budecius.

„Proč... proč... já nevím... brečel bych a pral bych se s celým světem. Mám je strašně rád... strašně rád... ty kluky... mizerny... ztraceny... kluky! Tolik potřebují někoho poslouchat... milovat... A tenhle starý, suchý pán... je...“

„Co?“ šeptl Budecius.

„Vůdce!“ řekl tiše a přesvědčeně Bobrujčan a sáhl po kapesníku...

ČÁST II.

XI.

V kavárně „U české koruny“ v Kyjevě bylo plno kouře a plno hlasů. Aninka prodávala kávu a buchty.

„Zase je to dražší...“ mumlal kdosi. „V patnáctém roce to stálo všeho všudy pár kopejek. A teď už to počítají na ruble. Ztracená revoluce, ta tomu Rusku dává co proto...“

„I mlčte... vy kontrrevolucionáři... Děláte si pěknou ostudu, čeští vojáci! To je ta demokracie vaše. Kudy chodíte, nadáváte na ruskou revoluci. A carovi byste byli ruce líbali. A když chudý ruský lid, ruští dělníci, svrhli tuto hrůzovládu, vám se po ní nyní stýská! Styďte se! Pomalu už o vás budou všude mluvit jako o černosotněncích.“

To mluvil člověk středních let rozšafného, poklidného vzezření. Pokušoval lulku a popíjel ze skleničky bledého, slabého piva, zvaného „pivco“. Byl oblečen v občanský oděv a rozvážně rozkládal rukama.

„Dnes už,“ pokračoval, „jste to dopracovali tak daleko, že se vás ruská dělnická třída musí obávat jako nebezpečné síly, ohrožující revoluci. Jste s kozáky, s těmi otrockými psy samoděržaví, dnes už jedinými nepřáteli ruské revoluce... Jděte, a řekněte někde v dělnickém sovětu, že jste Čechoslováci, uvidíte, jak se na vás všichni nepřátelsky dívají...“

„To není pravda,“ namítl jiný hlas od malého stolku, v rohu, kde seděli dobrovolníci. „To není vůbec pravda... Ostatně já nevím, jak tady v Kyjevě. Když ale odcházela naše parta z Jekatěrinoslavi do vojska, dostali jsme právě od místního sovětu rudý prapor se zlatým nápisem: „Bratřím Čechoslovákům, bojovníkům za svobodu národů!“ Vycházeli jsme s místními dělníky, uhlokopy velmi dobře. I sedláci nám všude přáli. Co vy to tu povídáte

o tom, že jsme nepřáteli ruské revoluce? Kdo vám to řekl? Kdybyste raději mlčel! Přejeme ruskému lidu svobodu, jako ji přejeme sobě a každému na světě...”

„Přejete... přejete mu svobodu... hm, přejete... Tak proč mu nadáváte?“ hněval se opět člověk v občanském oděvu.

„Nikdo doopravdy nenadává... Ostatně, že je dražší než dříve – tot’ pravda. V patnáctém roce jsme kupovali v Jekatěrinoslavi půl funtu masa za dvanáct kopejek. Zajíce jsi dostal za šest kopejek – nikdo to ani nechtěl, Rusové to vůbec nejedli. Holuba také nejedli, to zas je posvátný pták u pravoslavných! Chleba a klobásy bylo, co srdce ráčilo... A teď...”

„A teď! Protože spekulanti a buržoasie úmyslně všechno zdražují, protože tak činí z nenávisti k revoluci,“ horlil občan. „Chtějí revoluci přivést do úzkých, donutit ji k ústupu. Mají k ní nedůvěru...”

„Mužici jsou chudina... a také zdražují,“ ozval se opět týž hlas dobrovolníkův... „Podívejte se na bazary. Kde je chleba, máslo, vejce, drůbež... Ani nedovážejí... mají také nedůvěru. Nejen k revoluci, ale k penězům vůbec. Nikdo neví, co bude v budoucnu...”

„Tak!“ zvolal občan. „Tady to máme! Nikdo neví, co bude v budoucnu! Tak, tak, vojáckové! Vy myslíte, že budete válku protahovati do nekonečna? Co bude v budoucnu! Mír musí být! To je to! Musíme už konečně jednou domů. A to je právě to krásné, že ruská revoluce usiluje o mír. A my, místo abychom ji v tom podporovali, chodíme a hulákáme: Válka, válka, až do vítězného konce. Kdepak je ten váš vítězný konec? Dnes už je jisto, že válka skončí nerozhodně. Ty časy už tady nejsou, že vítězná armáda vešla do poražené země a tam v hlavním městě diktovala mír! Tahle válka tak jistě neskončí! Uvidíte! Německo již dnes nabízí Dohodě mír. A Dohoda, ač dostala tolikrát na frak, stále ještě řinčí zbraněmi, stále má málo krve a stále si myslí, že to na konec vyhraje.

Houby vyhraje! O mír se jedná dnes celému světu a ne o vítězství. Rusko chce mír! Co zmůže Dohoda bez Ruska? Ať tedy uzavře mír! A my půjdeme domů!”

„Kdo je to my?“ ozval se nyní jiný hlas od stolu dobrovolníků.

„To je otázka! My – my všichni! Což máme opravdu málo války? My všichni, Češi, Němci, Maďaři... Každý toho má dost, a zejména my, dělný lid...”

„My jsme také dělný lid, soudruhu,“ zazněl opět hlas. „My jsme také utlačovaní a vykořisťovaní. Ale tolik se tě ptám – a odpověz mi bez vytáček – kam se to chceš vrátit domů? Do Rakouska? Nu, dobrá, vrat se tedy, vrať, a zpívej zase tedy ty i tvoje děti pokorně a poslušně „Zachovej nám, Hospodine,“ když si toho tolik přeješ. Jen se vrať a uvidíš – jak ti huba změkne a ztichne. Jak budeš hovořit o revoluci, ty chytřej... Já ti zas povídám tohle: právě proto my, dělný lid, se domů nevrátíme dříve, dokud nebude tento náš domov osvobozen od toho tvého Rakouska. My, dělný lid, který vstoupil do našeho vojska, se do Rakouska nevrátíme, to si pamatuj – a můžeš to tam vyřídít. Jmenuji se Bartoš, abys to věděl a nezapomněl. Můžeš jim tam vyřídít, že Bartoš z Plzně a jiní soudruzi se na Rakousko vykašlou – tak to řekni, rozumíš! A že se vrátí jen do Československa! A kdyby toho

Československa nemělo být – tož se nevrátí raději vůbec, vzal to čert! Snad nám v tom Československu po válce nebude o mnoho lépe, než dřív, snad tam budeme musit dít třeba ještě víc... ale nebude tam aspoň té austrijacké otročiny, těch blbých lajtnantů a okresních hejtmanů... Budeme pracovat na svém a bude nám jistě lépe, aspoň v duši.“

„To je správné! Výborně!“ ozvalo se z několika míst.

„Poslouchej, soudruhu,“ začal opět občan, „to je sice všechno hezké, ale nezapomínej na jednu věc. Jsi dělník a tvým programem je třídní boj. Já se Rakouska nezastávám. Já jsem také proti Rakousku a proti každé monarchii. Ale já ti jen říkám, že buržoasie, náš úhlavní nepřítel a vykořisťovatel, je všude stejná. Máš záruku v tom, že česká buržoasie bude po válce lepší? Že český měšťák nebude vykořisťovat českého dělníka? Naopak! Uvidíš, že se ti bude ohánět vlastenectvím, bude ti jím ucpávat ústa, jen aby tě ještě více podmanil. I kdyby dnes Rakousko zvítězilo, bude to jen nakrátko, neboť příkladu ruské revoluce bude následovati brzo celá Evropa, celý svět! A potom bude i po Rakousku...“

„Potom... potom... potom může býti všelicos. To víš, vítězné Německo a Rakousko, opilé silou svých zbraní, si dá naočkovat nějakou revoluci – od Ruska, bezmocného, bezbranného, vydaného na milost i nemilost Němců. Dokud je ruská revoluce tady, aby oslabovala v době války Rusko a tak uvolnila Němcům síly na východě, tak je dobrá. Zvítězí-li hohen-zollernské Německo na Západě, dovede se potom už spravit i s ruskou revolucí na Východě. Fronta je prázdná skorem Němci se mohou procházkou projít až do Moskvy, a najednou tu budeš mítí cara, chlapečku, nějakého bratrance Vilémova, a třeba by to byl i ruský velkokníže. Germanofilů bylo mezi nimi také dost. A máš po všem. Máš po revoluci v Rusku a po celém světě. Celá Evropa – říkáš... ano, ano, celá Evropa bude ne v revoluci, ale v piklhaubně. Kdybys raději už dal pokoj s báchorkami! A to tvoje povídání o revoluci! Dobrá! Ale to, co vidíme chvílemi tady v Rusku, to přece není revoluce. Je to praobyčejný zmatek, nepořádek, v němž se má dobře ne revoluce ale kdekterý zloděj, lupič, šílenec, vrah a násilník. Lepší holub v hrsti, než zajíc na poli. Je to náramné pohodlí pro vás, kyjevské šviháky, čekati klidně na světovou revoluci a pokuřovati dýmku. Chodit sem mezi poctivé a obětavé naše kluky a plést jim hlavy nesmysly. Sami ani prstem nahnout, ale otrávit kdekoho, ošklíbat se na naši armádu, která také svojí krví musí zaplatiti i tvoji lepší budoucnost, milý soudruhu! Pořád je mi milejší ten můj holub v hrsti, to moje Československo, kde budu moci své děti posílat aspoň do české školy – už za to by stál všechn ten boj, – budu moci jim dáti přirozené vychování, nestanou se z nich duševní mrzáci a bezcharakterní odrodilci, kteří zapírají potom i svého táta, nu, zkrátka, je to něco, kdežto tvoje světová revoluce je mlha, báchorka, sen, zcela nic. Tak je to, milý soudruhu, a kdybys měl kusa cti v těle, kdybys nebyl obyčejný žvanil a k tomu zbabělec, šel bys s námi. Takhle jsi rád, že svoji zbabělost můžeš něčím omluviti: čekáš na světovou revoluci. Tak si na ni počkej. A my, bratři, nemáme čas čekati na takové krásné sny. My máme práci před sebou. Musíme bourati Rakousko. Je to kus perné práce. Ale jsme dělný lid a jsme práci zvyklí. My budeme však také budovati – Československo. Až ho zbudujeme, přijdou zase takovíhle soudruzi s lulkou, budou si mnouti ruce za snu o světové revoluci, a budou zase ohrnovati pysky nad naší prací, ale to nevadí. My budeme přes to dělati svoji povinnost. Domluvil jsem, soudruhu!“ Chvíli bylo ticho.

„Soudruh“ byl zřejmě zaražen. Pokuřoval mocně ze své dýmčičky a těkavě bloudil očima kolem.

Najednou však kdosi se přihrnul k jeho stolu. Byl to širokoplecí, hranatý, nízký muž s ohromnou lebkou, hnědých a rozhněvaných očí. Odstrkoval nevrle svoje sousedy, kteří se pokoušeli ho zadržovati, až dopadl téměř na stůl přes občana s lulkou a ze vši síly udeřil před něho do stolové desky.

„A já jim povídám,“ zařval, „voni syčáku, voni trhane, voni hokynářko, že jich tady víckrát nesmím uvidět, nebo jim roztrhnu držku. To jich přejde potom tohleto kušnění. Já bych se s nima tolik necáral, jakýpak vysvětlování? Babě nic nevysvětlíš, kamaráde. Takovýhle trhání a držkouni nikdo nepolepší. Polepšuj někoho, kdo už má plny gatě. Voni nám budou votravovat naše kluky? Ti toho měli akorát zapotřebí. Na nich jsme zrovna čekali! Až nám to všecko jako vyložejí, vedí! My jako zmoudříme z těch jejich vejžvyků, vedí? My půjdeme za tatíčkem Můňou, vedí? My se zřekneme Masaryka a zvolíme si jejich Můňu, vedí? To to vytrhnem, vedí? A já jim rozpáru chřtán, vedí?“

„Nononono!“ vztyčil se naproti němu občan s lulkou. „Tady je máme, ty český vojáky. Pak že nenadávají. Pak že nevyhrožují a neznásilňují. To je ta svoboda...“

„Já jim dám svobodu, syčáku!“ vzkřikl chlapík, a udeřil svého odpůrce mocně pěstí do prsou.

Celá společnost se zdvihla. Bartoš z Plzně vyskočil a odtrhl siláka od stolu:

„Přece se tady nebudeme rvát!“

„A třeba rvát... takový trhan!“ zlobil se silák.

„Češi mezi sebou...“ řekl jiný člověk, rovněž v občanském.

„Nechaj si to – voni Čechu! Voni jsou taky dobřej Čech! Ale do knedlíků!“ odsekl silák, sápage se stále na občana s lulkou a sípě:

„Já mu chci vosladit svobodu. Von si myslí, drban, že my se necháme urážet. Říká nám ty nejhorší sprostáctva do očí a my na to bloumáme. Dříve bychom ho už dávno vyrazili z hospody, rošťáka. Von myslí, že je moudřej, že sežral celej socialismus, žvanil. Ale já tě, ty lotře, do republiky nepustím, kdybych tě měl voddělat! Takovejch pysků tam bude zapotřebí! Telecí hlavo! Pusťte mne, sakra, to je moje věc, já se s ním vypořádám. Kluci, nebud'te blbí a pusťte mne!“

„Pane Kódl, nechaj toho!“ ozval se nyní přísný hlas vojáka, jenž před chvílí vstoupil právě do kavárny a pozoroval celý výjev.

Silák se obrátil po známém hlasu a vzpřímil se.

„Ah, to sou voni,“ řekl mírněji a spustil ruce na stůl. „Tak voni už přijeli... A přivezli pana profesora?“

„Přivezl... Tak jdou sem a nechají toho. Šetřejí svých sil pro lepší práci. To není žádné hrdinství, rvát se v hospodě...“

„Já se umím rvát všude dobře, v poli i v hospodě...“

„To je chyba. V poli by se měli uměti rvát lépe. Ale jdou sem, napijou se se mnou piva. Voni rád.“

Pan Kódl pomalu opouštěl svého protivníka. Konečně se na něj podíval naposled a řekl na rozloučenou: „Voni...“

Byla to jeho nejstrašnější nadávka. Oba dobrovolníci nyní usedli v koutě zase uspokojeném a otevřeli láhev piva.

„Neviděl jsem jich od Zborova“... řekl Kódl a poplácal kamarádovi po zádech. „Vypadají ale špatně...“

„Voni vypadají zase znamenitě, pane Kódl,“ řekl s úsměvem Budecius. „Jak vidím, potloukají se po Kyjevě a rvou se tady po hospodách. To jim svědčí. Opravdu, cvalík...“

„Tohleto mně můžou říct jen voni, vedí? Jinýmu bych už dávno natřel kokos. Takhle směl se mnou mluvit jen můj bárin, potom pan Syrový a pan Švec, potom nebožtík pan Rybář a pan Březa. Protože já se tady nepotloukám a tu rvačku mně zrovna voni přetrhli. Já tady nakupuju pro naše kluci...“

„A co nakupují?“

„Řemení...“

„Jaké řemení?“

„Bylo jich teď několik povýšeno na praporčíky. Holečku, to není jako u druhé divise, která se musí formovat ganc nová od začátku i s oficírama. U nás budou teď fungl noví prápoři, ale všecko samá stará vojna rozvědčická. Všecko za chrabrost povýšeno. A kluci jako řemen. Mašin, Nouzák, Beránek, Teringl... nu a ještě někteří. Potřebujou oficírský řemení. Tak jsem ho přijel kupovat. No, a klukům nějaký kouření, břitvy, kartáčky na zuby, čokoládu, to vedí! No, a zašel jsem sem na kafe, a tady ten syčák...“

„A jak se mají kluci?“

„Ale kluci se mají všude dobře, to vedí. Tak jsme jim po té komedii u Tarnopolu, kde na nás židáci stříleli z oken, když jsme tady ustupovali k Podvoločisce, sedli na vlaky a jeli. Přijedeme jim do takovýho hnízda polskožidovského a ukrajinského, Polonoje se to jmenuje. Projeli jsme Proskurov, Žmerinku, už jsme mysleli, že jdeme do Kyjeva na oddych, a kluci už se těšili na zdejší frajle. Ale tu máš, najednou jim to bylo Polonoje.“

„Město?“

„Městečko – svinský! Když jsme tam přijeli, tak lidi dyrektně před náma utíkali.“

„Proč?“

„Protože jim nákej židák agitátor řekl, že jsme Černohorci. A ti prej každýho, koho potkaj, zařežou... Ale já ho tak chytit, kluka kudrnatýho! Já bych ho nezařezal, ale znovu bych jim ho obřezal, syčáka! No, tak... no tak, ale voni viděli, že nejsme Černohorci, nýbrž pořádní lidé, tak se s náma už dnes spřátelili a naši kluci už tam choděj s holkama. Je tam Mamontov a štáb divise!“

„Už máme tedy štáb divise? Ještě před několika dny v Mohylevě...“

„Jo, u nás to jde všechno jako elektricky, to vědí! Mamontov zavádí všude lvíčky na čepicích a na pohonech kalichy. Rusáci říkají těm lvíčkům sobáčky^[4] a těm kalichům...“

„Rjumočky...“ usmál se Budecius.

„Ano, rjumočky. To je jim psina! Já myslím, že ten Mamontov si dá vypíchnout oko, aby vypadal jako Žizka. Já myslím, že se ten člověk u nás Čechoslováků zblázní. Voni jim říká: bratři, my Čechoslováci... to je sranda! A kluci maj z toho radost i špundus. A maj ho rádi. Voni sou kluci náramně dobří a přitulní ke každému, kdo jim, chudákům, ukáže vlídnou tvář. A tamhe ten syčák si tady dovolí něco povídat...“

„Nechají ho,“ vpadl Budecius, „nestojí jim za to. Je to civil, kouknou. A co teď, kde jsou teď kluci?“

„No, náš první pluk je teď v Berezně. Máme novýho komandíra, kapitána Štěpanova. Všem se líbí... Pan Husák a pan Syrový se vrátili už do pluku. Ani nečekali v nemocnici na vyléčení. Přijeli voba dva ještě celí zakrváceny, že prej to bez pluku nemůžou vydržet. To sou fešáci! Syrový má pryč voko. Kluci říkají, že mu to Mamontov strašně závidí. Komandantem druhého pluku je Gajda a ve třetím pluku mají fotra Gibiše. Je to starej rakouskej dědek hejtman, ale moc dobřej. Říkají, že sou s nim moc spokojeni... Tak se teď ty regimenty tam okolo Polonoje spravují, až radost. Čtvrtej pluk taky se už formíruje i atalerie. Máme už i svýho zvěrolékaře, Lenfelda. Kluci jezděj s kanonama, jako by se na nich narodili. To vedí, atalerie. Dělej vodu. Vonedá už jsem chtěl dát jednomu pár přes držku. Urážel první pluk. To vedí, mně tak šáhnout na první pluk, nebo na mýho bárina, nebo na pana Syrovýho! Ale řek sem si: seš taky náš kluk, ty syčáku, a nechal jsem ho bejt! Je to správný, že si každěj chválí svoje. Vojsko má bejt pyšný na svý regimenty. No, a co jsem to ještě chtěl... jo... a všichni se těší na návštěvu pana profesora a dějou se tam velký přípravy. A tadyhle ten syčák si myslí...“

„A co dělá moje rota?“ rychle se optal Budecius.

„Ta je chudák na tom zle. Je bez komandanta. A vedí, co je taky nového a co jsem jim zapomněl říci? Skála, ten jejich známej mládeneček, je taky praporčíkem. Dostane rolu po Březovi, až se vrátí. Už psal do roty, že je to s ním lepší. Psal odněkud s Krymu. Doslal kluk pořádný nervenšok.“

„Tak Skála bude velitelem?“ podivil se Budecius.

„Ano, chystají mu rotu. Všichni na něj s takovou láskou vzpomínají. Vedí, teď je dobře, potřebují jako soli. Přicházejí noví lidé, všichni jsou jako zjančení vod těch Rusáků. Debatovali někdy až do rána o všem možném, a ráno, když jdou na cvičení, jsou jako chciplí. Některý kluci ani spát z toho nemohou. Ale když je ráno felák zavolá do roty, to utíkají jeden přes druhého, ač večer třeba vychvalovali vzpouru a nevím co. To takovíhle syčáci všechno...“

„A o nějakých nových bojích se nemluví?“

„Ale čert tomu rozuměj. Prej se bude obnovovat rumunská fronta, to vedí, já tomu moc nerozumím. Prej snad budeme ve spolku s těma Rumunama, čert aby je vzal! Kdopak ví, co by z toho bylo. Já povídám, že kdyby všichni takovíhle syčouni nechali kušnění a šli na frontu s námi, udrželi bychom to třeba my Čechoslováci sami. Ale když už i naši lidi začínají takto žvanit – já nevím, co z toho bude. Možná taky, že tu všichni zařvem, vedí, milej pane. No co, je vojna! Tak co!“

Budecius se zamyslel.

„Je to vlnobití...“ řekl posléze pro sebe. V tom vstoupil do kavárny nový návštěvník. Mladička jeho tvář se rozšířila a usmál se srdečně a přátelsky na všechny kolem. Budecius ho poznal. Byl to Ivan Kohoutek z bobrujského záložního batalionu.

Mladík zamířil k němu.

„To se divíš, že se zase vidíme, což? Jedu s resolucí k profesorovi Masarykovi. Jako delegát bobrujských jednoročáků...“ vykládal ostatním.

„S čím že to jedou?“ ozval se nedůvěřivě pan Kódl.

„S resolucí, bratře!“ odpověděl Ivan Kohoutek, udiveně si prohlížeje chlapíka.

„Předně si nechaj toho bratra, a za druhý si daj pozor na kušnu,“ zavrčel silák, rudna v obličej. „A pana profesora nechají s pokojem. Ještě voni ho přijedou votravovat. Jakou že to mají resoluci, voni bratře, zadek se jim natře?“

„No, no, ty seš nákej sprostěj...“ vydechl Kohoutek a obrátil se k Budeciusovi. „Je nás tam celá skupina jednoročních dobrovolníků. Nechceme, abychom zase i tady trpěli za to, že nás v Austriji neudělali důstojníky. Bude prý se povyšovat nyní... Odhlasovali jsme resoluci...“

„I že se nemrzej ho poslouchat,“ funěl těžce Kódl, tahaje svého druha za kabát. „Já myslel, že jde z fronty – a on ze záložního. Dva dny je vojákem a už chce bejt oficírem. Taky si to mohlo zůstat, kde bylo, takový vyžle. Takovíhle kluci – a resoluce! Odhlasovali – tak prosím! Voni už taky hlasují, kdo má či nemá bejt oficírem. Na frontu, mládenečku, a potom můžou vo něčem mluvit. A ještě jim to nebude slušet! K panu profesorovi! Hleďme ho, křena! Ten má tak zrovna čas na takovíhle blbiny.“

„Pardon, bratře...“ řekl sklesle nešťastný Kohoutek.

„I nechaj si to, voni jeden Taliáne. Jsou dva dny ve vojsku a už lezou taky s resolucema. Já bych každýho, kdo přinese nějakou resoluci, nejdřív přetáhl holí. K sakru! chybí-li ti něco,

dyť můžeš kdykoli přijít k praporovi a říci mu, že té třeba bolí zub... a ne hned k panu Masarykovi s resolucí... Vždyť, ty vole, bysme takhle měli samý oficíry a žádný vojáci, ty chytřej! Za chvilku přijde společenstvo kominíků a taky bude mít resolucí... To máš jako ty zdejší kyjevští ulejšáci: zakládají stranu. No, nazdar! A prej, vojáci, organisujte se. Tak teda budeme mít jednu rotu sociálních demokratů, jednu národních sociálů, jednu rotu agrárníků, mladočechů, klerikálů – i kušete mně, všichni! To by byly regimenty! A pak se postřílíme mezi sebou a Němci se budou na to koukat. Vy jste mně ale kluci flákany. Jestliže mně někdo přijde s něčím podobným do pluku, tak ho roztrhám na kusy... Roztrhám!“

Pan Kódl zrudl a jeho oči se rozběsnily.

„Ty seš nákej reakcionář...“ osmělil se Kohoutek.

Vtom pan Kódl popadl láhev od piva, rozmáčkl ji vzteky v rukou, až se pořezal od skla, a rozesmál se:

„Ty vole!“

Více neřekl. Obrátil ke Kohoutkovi svoje široká, ohromná záda a odplivl si. Potom si zapálil cigaretu a pouštěl prudce obláčky kouře do výše.

Budecius se nyní lépe rozhlédl po místnosti.

Byly zde různé tváře, vesměs československé. Polovina přítomných byla oblečena v občanském oděvu. Byli to zajatci kyjevští, vesměs zaměstnaní jako dělníci v místních závodech.

Budecius pochopil nyní všechno. Pochopil nenávist svého drsného druha vůči nim, nastrojeným, růžolícím, spokojeným, utrácějícím před očima dobrovolců s prázdnými kapsami značné peníze za buchty, za pivo... mnozí z nich je dokonce hostili kávou, platili za ně útratu!

„Vy se zdáte býti rozumný člověk,“ přisedl k němu náhle právě jeden z nich. „Měl byste toho dobrovolce napomenout, aby tak nemluvil. Nedělá to dobře. Tím se agitace pro armádu jen poškozuje. Vidíte, já jsem také se rozmýšlel, mám-li k vám přistoupit... ale takovíhle lidé vezmou člověku chuť.“

Budecius se na něho podíval s nelíčeným údivem.

„No, ano. Vlastně, člověk nyní opravdu neví, stojí-li to už za to,“ pokračoval nový soused. „Támhle soudruh, co prve mluvil, neměl jen tak nepravdu. Já myslím, že bude brzo konec války. Nač tedy stavět nyní veliké vojsko? Zbytečně to vzbuzuje podezření u mnohých pokrokových kruhů. Já vím, co se povídá u nás v závodech. Nač prý ti Čechoslováci sbírají to svoje vojsko? Jistě kontrrevoluce. To prý Kerenský neměl dovolit. Nu, a my, co jsme také Češi, tím hrozně trpíme. Za chvíli nás vyhodí z práce. A přece si našinec takto vydělá v Rusku slušné peníze, že nežije jako zvíře. Když od nás odejde někdo do vojska, tu je vždy úplný poplach v továrně.“

„V které?“ zeptal se Budecius.

„V Demijevce,“ řekl soused. „Je to nyní čím dál horší. Odstrkují našince, kde mohou. A to všechno hlavně proto, že prý máme kontrrevoluční armádu. To víte, naši odmítli na frontě se bratříčkovat s Němci, naši volají po vítězném míru, po rozboření Rakouska... nu, zdá se to těm Rusákům všechno kontrrevolucí. Nač prý v okolí Kyjeva takové veliké, disciplinované vojsko. Ukřívají prý naši vojáci ty nejzpacštěnější ruské důstojníky mezi sebou...“

„Náš Makarov je vlastně také takový starorežimník...“ vmísil se Kohoutek, jenž pilně poslouchal.

Budeciusovi bylo náhle velmi nepříjemně. Uvědomil si, že je tomu vždy, kdykoli se tento hoch objeví v jeho blízkosti.

„Nevím, co je na tom pravdy,“ pokračoval občan z Demijevky, „ale konečně přicházím někdy i sem a poslouchám naše české lidi, naše dobrovolníky a tu slyším od důstojníků i prostých vojáků, že by se do toho mělo praštit, že by měl být pořádek, že Kornilov a kdesi cosi, a že naši hoši by mu šli na pomoc, víte, hlava mi jde často z toho kolem. Kam by to vedlo, dovedete si to představit?“

„Byli bychom zrádci ruské revoluce,“ řekl ohnivě Kohoutek.

„Inu, což, pobili by nás tu všechny,“ dodal občan z Demijevky. „Ani jeden by se nevrátil domů živ a zdravý, to je to! Vyhnali by nás z práce a ještě by nás svlékli do naha. Víte, pane dobrovolníku, věc je taková. Dneska už tu revoluci v Rusku nic nezastaví, to je to. Musíme s tím počítat. Já na příklad, jsem před válkou nebyl žádným socialistou. To víte, cukrář v Horažďovicích – jakejpak socialista! Ale tady v Rusku to člověk všechno jinak musí brát. Musí cítit s chudým ruským lidem, který přece tak utiskovali. Já jsem v Demijevce dělám tam truhlařinu, nu, naučil jsem se to, tak vidíte... a musím přece cítit s těmi Rusy. Založili tam organizaci, volili sovět, nu, bylo nás tam pár Čechů, vstoupili jsme do organizace, máme i svého důvěrníka. Ono je to k tomu dobré, že aspoň máme někoho, kdo by za nás promluvil a hájil naše zájmy...“

„A jaké jsou to zájmy?“ zeptal se Budecius klidně.

„No, zájmy... naše, dělnické zájmy... zkrátka, naše sociální postavení, naše mzdy...“

„Chcete tady zůstat?“ zeptal se opět Budecius.

„Inu... zůstat... To ne! To se rozumí, že se chci vrátit domů. K ženě. Vždyť je mi teprve osmadvacet let. Co by... Ostatně... ostatně, revoluce, jak vidíte, je všude na postupu... Vy asi myslíte... hm...“

„Ale vždyť celé naše vojsko je nadšeno ruskou revolucí...“ řekl pomalu Kohoutek.

„Inu, já vím,“ odušil občan cukrář z Horažďovic, „já myslel, že si myslíte... proč jako nejdu... tento... k vám do vojska?“

Kohoutek chtěl cosi namítnouti, ale Budecius ho rychle přerušil.

„Protože vedle toho, že jste cukrář z Horažďovic a truhlář z Demijevky, jste zcela obyčejný český zbabělec...“

„Dovolte... jmenuji se Josef Peroutka...“

„Tak je to omyl. Jmenujete se Václav Poseroutka...“

„Jo, jó,“ zachechtal se náhle dlouho mlčící pan Kódl. „Jo jó, bude to takový. Jen to zjistěj, voni kapusto, v matrice, jen si to tam zjistěj! Náboženství římsko-katolické, už jo... porod manželskej...“

A rozesmál se na celé kolo. Ale pojednou ustal, vyskočil na židli celý rudý v obličej, a vzkřikl:

„Ven! Hned všichni ulejšáci ven! Marš!“

„Ale, pane Kódl,“ vykřikla Anička, nesoucí buchty.

„Ven, ven, kušovat a ven! Nebo vás rozbiju na prach! Marš!“

„Ale, pane Kódl, peníze...“ ozývalo se zoufalé volání Aniččino do hluku, jenž rázem zaplnil malou, těsnou místnost.

„Všecko zaplatím,“ řval pan Kódl, „ale nesmím je vidět... Lotři! Psi červení! Zaplatěj tady za chudáka našeho kluka tuhle špinavou žbrundu a při tom ho balamutěj, votravujou mu duši. Couráci! Hlavy telecí! Smradi! Ven, ať už vás nevidím, vy rošťáci! Já vám dám dělnej lid! A já nejsem dělnej lid? Vy myslíte, hovada, že jsou mezi námi jen hrabata a uhlobaroni? Že jsme samí velkouzenáři a židáci z Příkopů? Já vám dám buržoasii – kde ji máte, tu buržoasii? Ach, vy lotři! Já vám dám měšťáky. A co sou voni, pane Poseroutka? Voni patřej mezi rošťáky, když my patříme mezi měšťáky! Dou, hybaj, valej si to, nebo jich rozmáčknu jako vostružinu! Marš ven... tak...“

Pan Kódl supěl jako vlak... Jeho čelo bylo hrozné, rudé a naběhlé žilami. Byl by v této chvíli rozdrtil každého, kdo by se mu byl vpletl pod strašnou pěst’.

Kavárnička se zavlnila, zachumelila...

Nyní však po všech občanech z Demijevky i odjinud nebylo již ani potuchy. Za pultem pak tiše plakala Anička.

„Kolikráte jsem vám říkala, pane Kódl, abyste sem nechodil. Vyházíte nám hosty. Za nějaký čas sem nikdo nepřijde a my to můžeme zavřít. Krajanu se tak těžko žije, zvláště dnes, a vy ještě...“

„Kleště! ... Co to stojí? Zaplatím vám to. Myslíte, že jsem peníze ukrad? Ne, breberko. Peníze nekradu. A tomuhle pajzlu se říká česká kavárna? Kde se scházejí ulejšáci z celého Kyjeva, aby tu votravovali naše kluky, když sem některý zabloudí? To loni tady ještě takovej ulejšák nesměl ani ceknout... ani kafe ste mu nenalili. To byla starodružinická kavárnička, a byli ste na to pyšní. Teď už ste taky revoluční? Kšeftujete se vším jako židi... Loni tady

měli na ceduli českou korunu. Teď ji sundali, prej je revoluce... Prej by to byl monarchismus. Vy kujoni! Tak nebrečej tady a vyvalej, co to stojí..."

Dobrovolci, kteří zde zbyli, se bavili nesmírně Kódlovou energií. I soudruh Bartoš z Plzně se usmíval.

Budecius se konečně zdvihl a odvedl pana Kódlu od pultu, kde platil a těšil svým medvědíím způsobem Aničku.

„Já vím..." řekl venku nesměle, „já vím..."

„Co?" zeptal se Budecius.

„Že se na mne hněvají... Ale já za to nemůžu. Já tuhle ničemnost, já tuhle lež a tohle babství nemohu vidět... zalknul bych se hněvem a vztekem. Jako by bylo všude málo zmatku a málo bláznovství... já nevím, připadá mi, že je celý svět ožralý... revolucí! Já se taky rád napiju, ale d'as ví, že neztratím nikdy jasno v hlavě. Kruci... mně se však zdá, že tři čtvrtiny lidí, které potkávám na ulici, mají mozky namočené v čistém špiritusu jako mycí houby... Tak se to nějak všechno opile potácí a bleptá páté přes deváté... Nebo jsem sám opilý? Po tom všivém pivcu? Řeknou mně něco, prosimich... já už tomu nerozumím."

Kódl smutně svěřil hlavu.

Budecius mlčel.

Kráčeli tedy tiše dolů k Vladimírské ulici.

Na rohu však zaslechli za sebou hlas, jenž je volal. Doběhl je Ivan Kohoutek. Budecius se zastavil a podíval se na hochu pohledem téměř bolestným.

Ale mladík se nahnul až k jeho uchu a šeptl mu:

„Mistře... to jest... chtěl jsem s tebou bratrsky pohovořit... já totiž, já jsem... tady to mám..."

„Co je to?" zeptal se Budecius, přijímaje rozpačitě z rukou Kohoutkových svazek několika tlustých sešitů.

„Já totiž... zkrátka... psal mi již před válkou Machar... něco jsem mu poslal... Tohle je obšírnější práce... credo... jakési moje credo či... confiteor. Jenže je to prosa..."

„Ten kluk je vožralý..." poznamenal pan Kódl truchlivě.

„Pardon, bratře... to není... jaksí..." bránil se Kohoutek. „To je prosa. Vlastně román. Je toho skoro šest set stran. Myslel jsem si... když jsi spisovatel... ó, ano, ano, já to vím! Myslel jsem si tedy, že bys to mohl přečísti. Začal jsem to ještě v zajetí. Ale hlavní věc jsem napsal i skončil v Bobrujsku. Psal jsem to celé noci..."

„Jak se to jmenuje?" tázal se Budecius nejvýš udiven.

„Dimitrijeva naplnění.“

„Jakže?“ užasl pan Kódl a zvažněl.

„Dimitrijeva naplnění... bratře!“ řekl Kohoutek opravdově.

„Poslyš...“ řekl Budecius s trochou rozpaků, „bojím se, že nebudu mít nyní s dostatek času, abych přečetl tvých šest set stran románu.

Napiši ti... sám ti o to napíše... až budu volnější... doufám, že...“

„Zkrátka,“ vyhrkl konečně pan Kódl, „milej mládenečku, já jim něco povím. Já jim dám radu – ale nikomu nevyzraděj moje tajemství...“

Kohoutek na něj překvapeně vzhlédl.

„Vedí co?“ pokračoval pan Kódl, „nevědí, co? Tak kouknou: tady to maj! Tak! A dou s tím rovnou do hajzlu. A už ať jich nevidím! Nebo jim naplním Mitrojeva, až jim pukne lebec. Kluci na frontě se bijou a von tady píše šest set stran. Zmiznou... nebo jich... kopnu do... Dou!“ řekl drsně na konec k Budeciusovi, vzal ho prudce za ruku a táhl pryč.

„Dou!“ řekl klidněji po chvíli. „Znám Arména. Napijeme se u něho dobrého vína a sníme šašlík. Utratím poslední peníze, co jsem si přivezl z Taškentu. Vem to čert všechno! Zítra bude celý svět v Kosmonousích. Veřej si mně nebo ne.“

„Ostrov v bouři,“ odtušil polohlasně Budecius.

„Co to povídali?“

„Nic!“

XII.

Jiří Skála konečně vystoupil v Berdičevě z vlaku. Oddychl si po nekonečné cestě z Oděsy sem, narovnal zkomatělé a brnící údy, protáhl se a usmál se. Usmál se na celý svět.

V kapse měl dopis, který mu oznamoval, že je jmenován důstojníkem.

Jakási dosud nepoznaná šťastná pýcha zaplňovala celé jeho nitro. Již v Oděse si koupil uniformu, šavli, boty, krásné, nové, štíhlé. Všecko ho opojovalo. Každá tato drobnost připadala mu velikolepá. Čapka, odznaky praporčíků... hvězdička!

Ne, to není nafoukanost, přesvědčoval sám sebe. A přece by se nyní nejraději viděl v zrcadle. Neboť – a to, prosím, je nutno rozlišovat od veškeré nafoukanosti takových rakouských oficírů – on je dnes československým důstojníkem! Konečně, je to krásné! Je to krásné! Vrátili se domů, přijde tam dolů do myslivny v Rájci, nikdo ho nepozná! Psi se rozštěkají, srnka Isabela plaše prchne k Orlici. Vyjde otec: ano, ten jediný ho pozná. Stiskne mu uznale ruku – jako muž muži, a odvrátí oči, plné slzí.

Ne – je to hloupé! řekl si nevrle a mávl rukou. Kdyby mne slyšel Březa, vysmál by se mi... vynadal by mi! Bože, jak je to hloupé a naivní. Léta jdou... není přece již oním mladíkem, jímž býval tehdy v Praze... před válkou. Každá žena ho mohla polapit, zachtělo-li se jí... Taková paní Kolářová – vzpomínal... Ne, toto je však neodpustitelná pošetilost, dětinnost a ješitnost. Taková zamilovanost do sebe, jež je jen a jen protivná! Jaká paráda! Povinnost, strašná povinnost, vážná zodpovědnost je býti československým důstojníkem. Tento kříž svatého Jiří, jež nosí na svém srdci, zavazuje k dalším činům. To je pouze drážditel a rozněcovatel... neboť drak není dosud překonán. Jak jen mohl myslet na takové malichernosti? Jak jen on může propadat ješitnosti horší než studentské... on, důstojník československého vojska... muž! Hle, jeho ostruhy řinčí... psali mu, že bude nejspíše velitelem roty, nosí tedy ostruhy... ale to je zcela vedlejší... to vůbec není to...

Jiří Skála pocítil pojednou, jak se začervenal.

Nádraží v Berdichevě bylo plno lidí. Ach, ovšem, je zde sídlo štábu jihozápadní fronty. Hle, generálové, plukovníci, kapitáni... Snad se vrátí domů jako kapitán. Kapitán československého vojska, Jiří Skála. A padne-li... padne-li... ano, jeho otec rozešle příbuzným smuteční oznámenku: Padl náš syn Jiří Skála, kapitán československého národního vojska v Rusku. Umřel za svobodu vlasti. Tak nějak!

Jiří Skála pocítil, jak se mu zamotala hlava.

„Jaký je to hezký praporčík,“ zaslechl nyní za sebou měkký ruský hlas. Byla to jakási milosrdná sestra. Ohlédl se po ní, ona po něm a usmála se. Již se obrátil a již ji chtěl následovati, když náhle před něj předstoupil kdosi známý, pozdravil po vojensku a ohlásil se.

„Bože, to je Perný,“ vydechl s uspokojením. „Jaký jsi zarostlý! Co to znamená?“

„Především ti gratuluji, bratře praporčíku. Potom jsem rád, že tě zase vidím – a zdravého.

Báli jsme se, že to bude horší. A za třetí: nosím proto vousy, poněvadž mi pan Kódl nepřivezl ještě břitvu z Kyjeva.“

„Vypadáš jako ruský student-revolucionář...“ poznamenal Skála.

„Však nemohu pro ruskou revoluci ani spáti pořádně,“ usmál se tiše Perný a jeho bledá tvář ještě pobledněla. „Je to vlastně veliká chyba, že jsme na tom odpočinku,“ dodal ještě tišeji. „Myslím, že máme trochu dlouhou chvíli. Ráno a celé dopoledne obyčejně se potulujeme po lučinách a polích, míváme teď taktická cvičení, starý Ivšín najednou je znamenitý válečník... ale odpoledne bývá zpravidla prázdno... a potom, milý Jiří, večery, večery... V ukrajinské vesnici to hučí jako v úle. U jedné chalupy mají mužáci meeting, u druhé jsou nějací studenti Ukrajinci, kteří jsou doma na prázdninách, hádají se o ukrajinskou centrální radu, o Michajla Hruševského, svého kyjevského „bat’ku“, o němž jiní nepokrytě tvrdí, že byl profesorem ve Lvově, že je v rakouských službách a že celý ten ukrainismus je vlastně humbug a rakouský výrobek. A dále je meeting Čechoslováků. Mluví se o Masarykovi, o Národní Radě, o ruské revoluci, o Munovi, o českých bolševicích... nu, nesměj se, jsou prý už také čeští bolševici... snad jsou v Kyjevě, nevím. Nebude to snadná práce, držeti rotu stále v dobrém duchu. Chlapci

mnoho debatují... totiž... všechno debatuje, celé Rusko debatuje, vše, vše kolem nás. I naše paní hrabýňa a její dcerky komtesky debatují s našimi důstojníky. To je totiž naše panstvo na zámku v Berezné, kde je náš štáb ubytován. A všechno – všechno je takové zvláštní, podivné... řekl bych: teskné. Nejtesknější jsou tam západy slunce. Dívám-li se tak na ně, vzpomínám vždy na kterýsi západ slunce v roce 1914. Bylo to v srpnu na počátku války. Četl jsem tehdy v novinách, že Němci spálili Lovaň a lovaňskou bibliotéku. Viděl jsem v tehdejším západu slunce ten požár... požár té bibliotéky. Domníval jsem se tehdy, že se musí něco státi... prokletí celého světa... slavné zapřísáhnutí všech kulturních lidí, že nikdy nikdo z nich nepodá žádnému Němci ruky. A hle, Němci spálili ještě Remeš, vedou ponorkovou válku... ne, nevím, co to všechno znamená. Opouští mne úsudek. A přece se mi zdá, že je jediný únik z této bezměrné lidské bídy..."

„Jaký?“

„Ruská revoluce..."

„Ale já ti nerozumím, bratře Perný,“ zašeptal Skála. „To jest, nevím dobře, co se vše stalo, snad nejsem orientován... Víš přece, že jsem byl na jihu..."

„Ano, ano,“ řekl kvapně Perný. „A jak se ti dařilo?“

„Byl jsem u dobrých lidí. Krajané z Oděssy se mne ujali. Byl jsem v sanatoriu pro ruské důstojníky na pobřeží Černého moře. Bylo tam ovšem velmi krásně. Ale byly to snad celé týdny, kdy jsem o sobě ničeho nevěděl. To je doba, vyřazená z života. Nevím nic, co se dělo. Až potom a nyní se kuse dovídám. Doufám, že jsem zdrav. Rota je na odpočinku, chci tedy k ní, mohu býti při ní. Zotavím se u ní nejlépe. Budu s vámi chodit na taktická cvičení. Tak je to vše nejlépe. Ale nevím, co je jinak s rotou. Psali jste mi stručně o událostech od Zborova až do Berezné. Ale ty, na příklad, mluvíš, jak jsi dříve nemluvíval. Chybí mi a bude mi asi vždy chyběti tento duševní vývoj roty. Všichni tak debatujete o ruské revoluci? Co dělá Baroch, Liebermann, Hofírek, Andress, Horáček? A ostatní?“

„Jsou všichni zdraví. Horáček se právě před krátkým časem vrátil z Petrohradu. Přijede k nám Masaryk!“

„To je přece krásné!“ zvolal Skála nadšeně.

„Je. Zdvihne to silně ducha vojska..." řekl Perný.

„A je nutno ho zdvihat?“ optal se Skála neklidně.

„Nu... je to stále ještě dobré... hoši jsou znamenití..."

„Stále ještě? ... To mi nezní nejlépe... A což – co myslíš? Budou mne mít rádi, když jsem teď praporčíkem?“ Jiří Skála se zarděl.

„I budou,“ usmál se Perný. „Nebudeš-li se za nás stydět! Jsi opravdu nádherný praporčík... Bojím se, že vysadíš všechny důstojníky ze sedla tam nahoře... myslím u těch komtes. Budeme žárlivě sledovati tvoje úspěchy. Tvoje triumfy budou našimi triumfy. Není to k zahazení pro

žádnou rotu, má-li takového krásného oficíra. Konec konců, je to úplná idylla vlastně, kterou nyní žijeme. A myslím, že při ní zlenošíme a odvykneme střelbě z kulometů a děl. Jak by to bylo krásné, kdybychom se nyní mohli takto vyrovnání a usmíření vrátiti do vlasti!“

„Jak to: vyrovnání a usmíření?“ podivil se Skála.

„Nu, však uvidíš. Hoši hrají divadlo, pořádají se přednášky – úplný mír, pravím tobě, mír, tábor skautů, výlet, tak něco! A rozhovory jako ve studentských čítárnách, debaty, dokonce – hádej – nu, o náboženství. Zřizují se knihovny, čtou se knížky, krajané posílají i všelijaké staré kalendáře, vše se čte. Konají se přednášky, nedávno měl jeden profesor z osmé roty přednášku o Chelčickém... Byla velmi zajímavá...“

„Budecius je v rotě?“ zeptal se Skála, poníživ hlas.

„Přijede asi brzo. Byl rovněž v Petrohradě. Stále ho někam posílají...“

Vtom se mihl kolem nich chlapec gazetčik s náručí novin.

Jiří Skála na něj zavolal:

„Kyjevskaja mysl!“

Hoch mu podal noviny. Oba dobrovolníci do nich zvědavě nahlédli.

„Generál Kornilov je jmenován vrchním velitelem,“ vykřikl Skála překvapeně. „Sláva Bohu! Sláva Bohu! Je to náš přítel...“

Perný mlčel.

„Dejte nebesa nebo kdo jste říditelem lidských sudeb, tomuto člověku sílu, odvahu a štěstí... aby se jeho dílo podařilo.“

„Jaké dílo?“ otázal se Perný.

„Spása Ruska!“ odpověděl pevně Jiří Skála a rozhlédl se kolem. Připadalo mu, že všichni zde zevlující Rusové, důstojníci, vojáci, lékaři, činovníci, milosrdné sestry musí volati slávu. Slávu!

Ale nic se nehnulo.

Gazetčik dále se prodíral mezi shluky nebo náhodně se utvářejícími proudy lidí, valících se buď na perron nebo odtud do dvorany.

„Pojďme odtud!“ řekl rozhodně a vykročil kupředu.

To je chvatné, hloupé nádraží, kde lidé se výhradně zabývají svým spěchem. Ale město... město bude jistě jásat! Budou chodit průvody se zpěvem, rozezní se všechny zvony v pravoslavných kostelích.

Ale ulice, jež je uvítala před nádražím, byla všední, hluchá a plná špinavých Židů berdičevských, švadronicích svojí nesnesitelnou hantýrkou.

Pojala ho ošklivost.

„Pojďme... pojdme...“ řekl posléze nervosně a tahal Perného za rukáv. „Nu, ale kam?“

„Kamkoli... Já nevím. Něco se stane... Rusko... Rusko bude spaseno!“

Toulali se ulicemi mlčky, bezcílně, nesmyslně.

Perný se svého přítele nyní obával podrážditi. Kráčeli konečně dlouhou, úzkou parkovou cestou až ke štábu jihozápadní fronty.

Když došli k vratům, vyšel z nich menší, zavalitý člověk širokého, smavého obličeje, chytrých očí, mžouravě se převalujících z koutka do koutka, jako u čínské modly. Vypadal požívačně a přece neobyčejně skromně, kolébal se se svým visutým bříškem, jaký mívají sošky Budhovy, na tenkých nohách, ovinutých špatnými ovinovačkami; úzký pás, přepínající jeho rubášku sklouzl mu pod břicho; bylo cosi vyjeveného a spolu moudrého v celém jeho zjevu. Filosof i filuta!

„Ale to je Hořčíčka... Augustin Sylvestr... znám ho z Kyjeva, z university,“ zvolal Perný a zamířil hned k němu.

Bývalý egyptský dragoman se však neobyčejně zamračil, když viděl krajany. Jeho poklidný a sybaritský obličej se stáhl a vyjadřoval jedině: nesmírnou nevrlost.

„Na zdar!“ křikl na něho Perný – –

„Servus!“ zasyčel dragoman a hleděl zřejmě uniknouti.

„Ale což mne neznáš? Byl jsem s Budeciusem v universitě v Kyjevě...“

„To je možné... nepamatuji se.“

„To je praporčík Skála,“ představoval Perný.

„Těší mne,“ odsekl Hořčíčka.

„Chtěl jsem se tě zeptati,“ řekl zvolna Skála, „co je nového ve štábu...“

„Kornilov... A to sami jistě víte. Máte v ruce noviny...“

„Co tomu říkají ve štábu jihozápadní fronty?“

„Všelicos. To i ono. Je to dobře. Není to dobře. Znáte je: žvaní!“

„A co ty tomu říkáš?“ vyhrkl nedočkavě Skála, který o dragomanovi slýchal od Budecia.

„Nic!“ sykl Hořčíčka. „Jak to: nic?“

„Nic!“

„Já myslím, že by to mohla býti spása Ruska...“ neobyčejně pomalu promluvil Skála.

„A možná, že je to největší nebezpečí pro Rusko... pro ruskou revoluci...“ šeptl Perný.

„Promiňte mi, jste oba Vašci,“ děl Hořčíčka nedbale.

Skála sebou trhl. Ale rychle se uklidnil a děl dále:

„Dejme tomu, že jsme oba Vašci. Ale pravděpodobně se teď něco stane. Jmenování Kornilova vrchním velitelem už samo ukazuje, že je tu touha po nápravě. Po nějakém radikálním řešení. Já věřím ve spásu Ruska...“ řekl patheticky Skála.

„Myslím, že spása Ruska je v ruské revoluci,“ řekl Perný.

„Není co spasit...“ řekl temně Hořčíčka a zašklebil se.

„Jak to?“

„Není Ruska... Je mrtvo! To, co vidíte, je zdechlina... mrcha. To, co se v ní ještě hýbe, to jsou už jen červi, kteří se živí touto mršinou. Áno, áno, kamarádíčkové, nečumte, prosím, na mne. Žádný Kornilov tady nepomůže... Žádná lidská síla tady nepomůže. Žádný učený doktor nevzkřísil ještě mrtvého, ani Lazara, ani dcery Jairovy. Áno, áno, kamarádíčkové, áno, áno. Servus, musím jít –“

Hořčíčka nedbale zdvihl prst k čapce a chtěl odejít. Ale Skála ho mocí zadržel:

„Počkej, prosím tě... Snad bys nám mohl říci, co se pro nejbližší dobu chystá ve štábu fronty?“

„Nic!“

„Jak to: nic?“

„Povídám zřetelně: nic! Nic se, kamarádíčkové, nechystá. Poněvadž nikdo nic neví. Štáb – nepracuje prostě. To není přec práce, co tam vidím. Jsem tu několik měsíců, již od loňska, od Brusilova. Tehdy se pracovalo. Nyní se nedělá nic. Jsem tlumočnickem všech jazyků, jichž je nutno zde užívat, od němčiny, do turečtiny. Nemám nyní co dělat. Důstojníci chodí z oddělení do oddělení, povídají, vodku pijí. Nevím, nač čekají...“

„Na zázrak!“ zašeptal Skála.

„Ano, na zázrak,“ řekl chmurně Hořčíčka. „Ale můj milý praporčíku, vada je v tom, že zázrak nepřijde. Nepřijde Kristus a nevzkřísí Lazara. Nespasí Ruska...“

„Proč?“ podivil se praporčík.

„Proč? Proč?“ supěl Hořčíčka. „To je směšné, mladý muži. Povím vám to však. Protože Rusko – je posedlé. Ano, ano, nedivte se. Je posedlé ďáblem. Plete se totiž do božských funkcí.“

„Nerozumím,“ zabreptal Perný.

„Nerozumíš? Ty bys tomu mohl rozumět, a právě ty, poněvadž jsi rusifikovaný Vašek,“ rozhněval se Hořčíčka. „Nuže věz: Rusko si usmyslelo, že spasí svět. Chce býti Spasitelem. Chce se dáti ukřižovat za všechny lidi. Konečně: all right! Chce-li se mu toho veškerou mocí! Ale horší: Rusko si usmyslilo, že přetvoří svět! Přetvoří, kamaráde. Přetvoří! A to je rouhání. To je proti Tvůrci. Proto bude zatraceno. Na věky věkův! Amen. A já odtud odjedu. Uprchnu. Neudrží mne zde. Nejsem Slovan. Nejsem Slovan! Nejsem Čech. Jsem ještě pořádný a čestný chlap. Tohle už je jen dílo ďáblů. Červený a černý ďábel se tahají o Rusko. Hrají o ně v karty. Nechci tady zhynouti, kamaráde. Nechci přijíti takto hloupě o spásu své duše. Dejte mi všichni pokoj! Polibte mi šos! Všecko je vůkol zaprodáno Luciferu. On zkoupil celé Rusko, kamarádíčkové. Nečumte na mne, u sta milionů hromů! Proč na mě tak blbě čumíte? Myslíte si, že jsem blázen. Ale žádný na světě vám neřekne plnou pravdu mimo mne. Já konečně se odtud již nějak dostanu. Uteču. Do Japonska! Do Číny! Do Indie! Na výšiny Zarathustrovy. Dávno jsem se v duchu na vše vykašlal. I na vaše Československo! Jaké jsou to všechno titěrnosti. Nejsem Čech, jsem Francouz. Ale čert vzal Francouze! Jsem Ind! Jsem Tibetan! Jsem člověk z Afghánistanu! Ne, jsem starý Kopt z Haběše. U sta milionů hromů, nečumte na mne jako na blázna. Vím, kde jsou v Egyptě skryty nejvzácnější svitky Alexandrijské knihovny. Vím, kde se v jižním Španělsku nalézají přístavy bývalé Atlantidy. Ó, kamarádíčkové, to, co provedlo Rusko proti Bohu, to se trestá. To nelze nechat jen tak. Představte si jen, pokud stačí vaše vaškovské mozkovice, představte si jen, že se někdo opovází vložit hloupou a nezkušenou pracku pozemského červa, pracku, která zítra shnije a zbude z ní sotva hnůj, do božského velestroje. Nic se nestalo – na štěstí! Země se nevyvrátila ze své astronomické dráhy, moře nezalila kontinenty, všechny sopky nevybuchly. Tolik ještě velikomyslnosti i tolik slitování! Ale svatokrádežná ruka musí býti ztrestána. Rusko... Rusko je mrtvo. Áno, áno, kamarádíčkové, áno, áno.“

Mávl nevrle a prudce rukou. Vytrhl se jim a spěšně odcházel, mruče pro sebe ještě v povzdálí:

„Áno, áno, kamarádíčkové, áno, áno.“

Oba Čechoslováci tu stáli ztrnule a směšně drahnou chvíli.

Posléze Skála se probral a řekl nalomeným hlasem k Pernému:

„Pojďme... pojďme na nádraží. Pojedeme do Polonoje... K rotě!“

Perný ho zvolna následoval.

XIII.

Hofírek, „špinavý jako prase“, jak se o něm s oblibou říkalo nejen u roty, ale nyní už u celého batalionu, dnes si čistil na zápraží před chalupou boty a prozpěvoval písničku, kterou prý pochytil ve štábu divise v Polonoje od jednoho písaře a od té doby si ji zamiloval:

„Všecko je stvoření boží,
i ta mrcha ženská,
i ta mrcha ženská!

Jenom jsem s ní jednou nebyl,
a už se mně stejská,
a už se mě stejská!“

„Kušuješ s tím,“ ozvalo se za ním z chalupy. „S tím se jistě vyznamenáš před novým
práporou. Měl by ses raději naučiti nějaký vinš.“

Byl to Vojta Baroch, jenž takto předstíral opovržení, namáčeje velikou, černou kůrku chleba
v čaji a nakukuje z okna.

Ale Hofírek pěl dále:

„Už se všichni voženili
a já ještě počkám,
a já ještě počkám...“

Až mně srdce láskou shnije,
pak ho hodím kočkám,
pak ho hodím kočkám.“

„Kočky by ho nežraly,“ prohodil opět Vojta Baroch z okna. „Nejvýš prasatům můžeš hodit to
svoje srdce.“

K chalupě se přiblížil nyní robustní chlapík s nakroucenými kníry. Byl to Andress, zvaný
dragoun, pyšný na svoji někdejší příslušnost ke kavalerii. Prohlásil už z dálky k Hofírkovi:

„Já mu budu dělat koňucha!“^[5]

„Komu?“

„Was hajst komu? Práporovi! Bude míti přece jako rotný koně. Himllaudon! Já, kluci, mu
toho koníka voježdím, uvidíte! To bude koník! Ten bude jen tancovat!“

„Nohy máš k tomu křivý dost,“ sekl Baroch.

„A ty... ty máš křivou hubu, jo!“ rozzlobil se dobrý Andress. A dodal ihned jedovatě: „Když
jsem sloužil v Linci, měli jsme u švadrony jednoho wachmajstra, který měl taky takovou
křivou hubu, jako ty. Mančaft vo něm říkal, že mu švadrona tou hubou projede galopem, než
by mrk. Taky ji furt pouštěl na špacír a i v noci spal s votevřenou hubou. To byla jinčí vojna,
než tohle. Tohle, to je legrace.“

„Tak´s tam měl zůstat. Beztoho seš Němec!“ zlobil ho Baroch.

„Krucí, neříkej mi, že jsem Němec, nebo tě rozsekám na cimpr campr. On mi bude říkat, že
jsem Němec. Jak si to foršteluješ? Jednu ti trhnu – a fertyk!“

Andress, dotčen na bolavém místě, se rozkatil.

„No, no,“ chlácholil je oba Hofírek. A zapěl znovu:

„Všecko je stvoření boží, i ta mrcha ženská...“

„Nastoupit! Nastoupit!“ volal na blízku za stodolou nějaký hlas.

„Sakra, kluci,“ vyskočil Baroch. „Kde mám vintovku? Neviděli jste moji vintovku?“

„To seš jó soldát,“ poznamenal uštěpačně Andress.

Baroch konečně vyletěl z chalupy s vintovkou v ruce, upravuje si šat.

„Musíme se na to vyštapičirovat. Ať má novejš praporek z nás radost. Vždyť je z nás. Můžeme být na to pyšní!“

Dobrovolníci se scházeli na blízském palouku. Šikovatel Horáček je již pořádal v šik.

„Včera v noci přijel,“ vypravoval kdosi. „Viděl jsem ho. Bude bydlet v jedné chalupě se Švecem.“

„Jak vypadá?“

„Je trochu pobledlý, ale jinak dobře.“

„Však jsem se bál, že to skončí v blázinci!“

„Ty blázne! Takových nervenšoků je! No, ale drželo ho to silně.“

„Kluci! Tamhle už jde!“

„Hofírku – knoflík! Zapni si knoflík!“

„Hoši, utřete někdo Liebermannovi nos.“

„Sakra... já jsem doma zapomněl kotýlek.“

„A já mám vintovku bez štyku...“

„To budou nohy! Počkejte!“

„Vojna jako řemen!“

„Březova škola!“

„Já myslím, že bude Jako Rybář...“

„No, je jako panenka...“

„Tak už tiše...“

„Mě tlačí lžíce v botě...“

„Chichi!“

„Nesmát se! Bratři...“ byl to Horáček, jenž ještě v rychlosti přehlédli šik. Potom energicky zvolal:

„Smirno! Ravněni na pravo!“^[6]

Skála se přiblížil až k šiku. Horáček předstoupil před něj a hlásil:

„Bratře praporčíku, devadesát osm mužů!“

Skála se značně udivil. Potom zvolal zvučným, a přece rozpačitým hlasem:

„Na zdar, bratři!“

„Zdar!“

„Volno!“ velel mladý praporčík.

Obešel všechny a náhle se zastavil v zamyšlení.

„Devadesát osm mužů... devadesát osm...“ opakoval nějak teskně. „Bylo nás stošedesát u Zborova. Chybí tedy šedesát dva bratři. To je slabá rota. Nu, známí! Vojta Baroch! Hle!“

Vojta Baroch nečekaně vystoupil z řady a spustil:

„Milý bratře praporčíku Skálo,
nediv se, že nás je už tak málo.
Dobří kluci naši už jedí jen šutr,
u Zborova zhltila nám je země-mutr.
Velmi často na ně vzpomínáme,
strašnou pomstu za ně přísaháme.
Veselí jsme zas a už se nermoutíme,
však tu vojnu nějak dokroutíme.“

Všichni se podivně usmáli těmto veršům. I tvář Vojty Barocha přes všechno chtěný cynismus vyjadřovala určitý stesk.

Skála mu podal ruku a spěšně poodešel na pravé křídlo šiku. Tam stál ohromný Andress vedle Liebermanna.

„Jak se máš, kapičko?“ oslovil člověka z Mostu praporčík.

„Ujde to...“ odvětil Liebermann, stíraje si svoji „libellu“ s nosu.

„A nůžky máš ještě?“

„Ještě!“

„Na co je chceš nyní... je oddych...“

„Ty jsou vždycky potřebny...“

„Stříhá si teď nehty, bratře praporčíčku,“ poznamenal Andress a dodal vesele: „Hohoho!“

Slovo „praporčíček“ vyvolalo smích. I Skála se usmál. Ale pojednou se rozhlédl, jakoby ještě někoho hledal, a zeptal se nejistě:

„Plšek?... Kde je Plšek?“

„Který Plšek?“ zeptal se šikovatel Horáček.

„Plšek přece... koktavý...“

Všichni se na sebe nechápavě podívali.

„Ale bratře praporčíku...“ řekl smutně Horáček, „vždyť jsme ti přece psali, že...“

„Co?“

„... že padl! Padl u Zborova. Jeden z prvních.“

„Padl! Ano, ano... Vzpomínám! Strnad! Plšek! Ano, ano! Tak mi nějak připadlo snad, že to není možno. Nyní si vzpomínám, že jste mi to psali...“

„Je nás teď devadesát osm, bratře praporčíku,“ řekl Horáček, aby převedl řeč jinam. „Ale čekáme každý den novobrance z Bobrujska na doplnění početního stavu. První batalion již dostal doplnění. Doufáme, že před příjezdem Masarykovým budeme zase ve slušné formě. Také výzbroj i výstroj bude nutno doplnit.“

„Budu se o vás starat, bratři, ze všech svých sil,“ řekl praporčík téměř tiše ke své rotě. Ale všichni ho slyšeli.

„Máte-li někdo nějaké přání či stížnost, přijďte jen ke mně. Nikoho neodmítnu. Ostatně snad mne znáte. Nic se mezi námi nezměnilo. Byl jsem určen za vašeho velitele. To neznámá, že bych přestal být vaším bratrem a přítelem. Odpočiňte si, a naberte nových sil. Možná že nás očekávají ještě nové a nové Zborovy. Stůjme všichni při sobě. Buďme si věrni, necht' se kolem nás děje cokoli. Ať jsme, kde jsme, zůstaňme vždy jen Čechoslováky a Slovany. Náš plukovní prapor nám to zcela jasně a zřetelně rozkazuje. A nyní všem vám zdar!“

„Zdar!“

„Rozchod!“

Šik se rozsypal, jako by byl z proutí. Někteří obklopili ještě svého praporčíka, jiní se rozešli do chalup. Záhy bylo slyšet daleko široko Hofírka:

„Všecko je stvoření boží...“

Šikovatel Horáček a Perný doprovázeli Skálu do jeho bytu.

„Jak jsi se měl v Petrohradě?“

„Různě,“ odtušil šikovatel. „Zažil jsem tam bolševickou vzpouru i její potlačení Kerenským. Byl tam také Budecius. A víš, koho jsme tam potkali? Morgunova. Esaula Morgunova.“

„Mluvili jste s ním?“

„Ovšem. Budu ti všechno vypravovat.“

„Poslyš... mám takový zvláštní, tesklivý pocit... Nevím dobře, co to je. Myslím si totiž... ještě včera byl jsem až zbytečně pyšný, že jsem tím praporčíkem. Ale dnes, když jsem přišel před rotu, bylo mi nějak nesmírně stydno. Je to ohromná zodpovědnost, cítím ji v srdci i v mozku. Bylo by snad čestnější, kdybych veliteli pluku prohlásil, že se za důstojníka nehodím. Sejmu všechny tyto krásné cetky a přijdu zase mezi vás...“

„Co to mluvíš, bratře praporčíku?“ pohněval se šikovatel. „Jsme všichni rádi, že jsi naším velitelem. Jsi z nejstarších vojáků pluku, jsi z Tarnovských prvních přeběhlíků, máš zkušenosti přes svoje mládí takové, jakých nemá tak hned někdo u pluku. Přišel jsi přece už o vánocích 1914 s Březou k nám, prodělal jsi všechny boje, byl jsi raněn, blízek smrti. Jsi přirozeným nástupcem Březovým – a nikoho z našich chlapců to nepřekvapilo. Jsi inteligentní, chrabrý a zkušený voják, proč bys nemohl býti velitelem naší roty? Všichni tě máme rádi upřímně a oddaně, těšili jsme se na tebe, dočkati jsme se tě nemohli. Věř, že nikdo z nás ti důstojnické hodnosti nezávidí, naopak, jsme na tě pyšní. Proč ty řeči? Potřebujeme nyní – a právě nyní, velitele energického, rozhodného a spravedlivého. Znáš přece všechny své lidi od prvního okamžiku, kdy sem přišli, znáš je téměř po rodokmenu. A to je jádro roty. Až přijdou ti noví, budou námi zcela přirozeně asimilováni. O to se už naši chlapci sami postarají. Už nějak rotu zaměstnáme, aby se nám nerozklížila. To víš, okolo nás se děje všelicos. Právě proto potřebujeme tebe, mladého, zaníceného a energického člověka. Spojuješ v sobě Rybářovu jemnost a ušlechtilost, i Březovu odvážnost a čestnost. Co může rota chtít ještě víc? Ty jsi Rybář i Březa, ty jsi tradice naší roty.“

„Mlč už!“ přerušil ho Skála. „Já vím, co jsem. Nuže, dobře tedy. Budu vaším velitelem. A dovolíš, abych se ti svěřil s jistou pochybností?“

„Nu?“

„Cítím,“ řekl unyle praporčík, „že Zborov byl veliký mezník. Cítím to jen, jak říkám. Ostatně nevíme nikdo, co bude zítra. Ale já cítím... tak nějak vnitřně to vím: nebude nám již nikdy tak, jak nám bylo před Zborovem.“

„Proč?“ podivil se Perný, jenž mlčky naslouchal.

„Těžko říci, proč! Nevím to prostě. Cítím to však.“

„Žijeme přece v úchvatné době,“ dodal Perný.

„Ano...“ odpověděl nyní praporčík vzdáleně, jakoby již myslel na něco jiného.

Došli k jakési chalupě, kde se rozloučili.

Ale praporčík Skála nevešel dovnitř. Chvilí zde stál jako v rozpacích, potom šel dále úvozovou cestou mezi domky a stodolami rozsáhlé vesnice, až vyšel na lučinu, široce se rozléhající za vsí. Vysoké, stoleté duby, lípy a buky v hustých ostrovech přidávaly jí rázu divadelní kulisy. Bylo to jako neskutečno; a Jiřímu Skáloví se opravdu zdálo, že takové scenerie snad ve skutečnosti nikde neexistují. A přece prudký vítr se opíral do tohoto mohutného stromoví; byl to zvuk mocné harfy, velikolepý a slavný. Tento hlas větru vstoupil v jeho duši. Duj, jen duj, divoký větře, řekl si – zmocnilo se ho v této chvíli veliké pohnutí. Ošlehej moji holobrádkovskou tvář, vyper mne, očisti mne od všech nicotnosti, od veškeré malosti. Učiň ze mne muže! Dej, ať nejsem už mládenečkem, citlivkou, hořícím srdcem, tklivým a poetickým. Propůjč mi sílu, již nyní tolik potřebuji. Sílu ducha, i sílu meče.

Mladý důstojník vytasil šavli a políbil její lesklou a chladnou ocel.

XIV.

„Možno?“

Byl to mladistvý hlas, který se ozval za dveřmi. Neznámý, ruský hlas. Podívali se všichni na sebe.

„Možno!“ řekl nejstarší z nich. Byl to podporučík Švec.

Dveře se otevřely a vstoupil mladý ruský student v známém školním stejnokroji;

„Dovolíte pobesedovati s vámi? Člověk je tak osamělý zde na vsi, a touží po společnosti. Nuda, pánové, úžasná nuda. Nevím věru, co pocítí. V Kyjevě je ovšem živo, ale co v Kyjevě? Jak tam prožítí s holýma rukama? Nezbývá, než zůstali nějaký čas na vsi. A tu, hle Čechoslováci! Inteligentní, vzdělaný národ. Rád si člověk pohovoří. Promiňte vtíravosti, prosím...“

„Prosím,“ řekl zase vlídně Švec.

Jinoch se rozhlédl po světnici. Sedělo zde několik důstojníků, i prostých vojáků. Pili čaj.

„Není libo čaje?“ nabídl Švec.

„Děkuji. Rád se napiji... S vámi! Totiž, pánové,“ začal student, „vy Čechoslováci mne neobyčejně zajímáte. To jest: idea! Idea vaše je nesmírně zajímavá. To znamená vlastně, že vy bojujete za úplnou samostatnost své země, není-liž pravda?“

„Ano!“ řekl zase Švec a usmál se trochu.

„Nu, a vidíte-li, tak tedy řekněme... to jest: položme otázku přímo: vy bojujete proti své dřívější vlasti, ne-li?“

„Ne vlasti... maceše, řekněme co nejmírněji,“ namítl kdosi z přítomných.

„Právě, právě, maceše! To je, pánové, to je to pravé slovo. Jediné správné slovo. Maceše! Proti maceše,“ radoval se student. „Já tomu, pánové, docela dobře rozumím. Ó, vy ani nevíte, jak dobře vás chápu. Právě já mohu vás co nejlépe pochopit. Tak! Nuže, vy si vybojujete Československo, pravda? Vy odtrhnete Čechoslováků od Austrie, pravda? Vy patříte ke straně samostatnosti, pravda?“

Čechoslováci, zdálo se, nerozuměli dobře. Díval se opět nechápavě jeden na druhého a připadalo jim, že příchozí student není snad střízliv.

Jediný Budecius, jenž právě přijel toho večera a před příchodem hostovým vypravoval svým přátelům o všem, co zažil v těchto dnech, se podíval na mladíka pronikavými a pochopujícími očima.

„Abyste mi totiž rozuměli, pánové,“ začal zase student s jakýmsi nadšením, „já proto s vámi tolik sympatisuji, že rovněž patřím ke straně samostatnosti. Já dovedu jako málokdo pochopiti, co to znamená boj za svobodu. Pohleďte kolem sebe, prosím! A řekněte mi, kolik nalézáte v tomto Rusku pochopení pro svoje nacionální ideály? Zajisté přiznáte, pánové, že minimální. Něco podobného je i se mnou... to jest s námi. My rovněž nalézáme tak úžasné málo pochopení pro své nacionální ideály v této ohromné, pravím, zbytečně ohromné říši. Říši, přátelé, která svým centralismem nestvořila ze sebe opravdové vlasti, dobré otčiny a domoviny pro své národy. Říši, pravím, která je sama o sobě monstrum. Ohromná, netvárná a morálně nestvůrná! Říši, tvrdím nepokrytě, která je arénou násilí a trvalým divadlem bezpráví. Nuže, jaký může býti osud takové říše, rcete mi, prosím, s veškerou upřímností duše? Já naproti tomu ve jménu věčné, nepřetržitě a svaté žízně po svobodě, jež oživuje a obohacuje, o vyšší stupeň života všechny račy, všechny národnosti, nemohu, než žádati také sobě, také svému národu, svobody a samostatnosti, svobody a samostatnosti úplné, zřetelné a trvalé! Já vím, přátelé Čechoslováci, že nikdo mne nemůže pochopit tak dobře, jako vy. Právě! Jako vy. Vaše snahy a naše snahy jsou si tak blízké, ba v mnohém zcela shodné! Nuže...“

„Nuže – jaké jsou to: naše snahy? Nerozumíme vám dobře,“ řekl podporučík Švec.

„Ale pánové, pánové!“ usmál se jinoch. „Jak to: nerozumíte mi? To je přece zcela jasné. Já jsem přece...“

„Rus?“ řekl Budecius a sykl ono s v tomto slově tak nepříjemně, až Skálovi se zdálo, že někdo něčím ostrým škrábl po skle.

„Rus? Chcete říci snad Malorus?“ řekl student zaváhav. „Ale především jsem Ukrajinec. Ano, pánové, my Ukrajinci, my, vaši pokrevní bratři... ostatně, nač o tom hovořit tak sentimentálně. Znáte přece Ševčenka! Znáte přece jeho znamenitou poemu „Jan Hus“. Ano, pánové, my Ukrajinci si pokládáme za zvláštní čest, že vám smíme stisknouti ruce! Ano! Vy bojujete za samostatnost Československa, my bojujeme za samostatnost Ukrajiny. Ó, neumíte si, pánové, představit, jaký to bude nádherný stát! Podolská, kyjevská, černigovská, charkovská, poltavská, volyňská atd. gubernie, celá oblast vojska donského – to jsou vlastně také Ukrajinci! – celá Kubáň, Chersonská gubernie, Krym to vše spojíme pod křídla svatého

archanděla Michaila, patrona Ukrajiny. Ožijí zase staří slavní Zápороžci, Syčevici, volné kozáctvo, ožije svobodný, nezkrocený duch Mazepův... ponese do Turek kříž... budeme vašimi mohutnými spojenci! Chápete mne, bratři Čechoslováci? Pryč od moskevského jha, pryč od potatarštělých barbarů, od plavých a ryšavých bradáčů velikoruských, z nichž každý vypadá jako Jidáš! Noví Mazepové vstanou, aby napravili tvoje nešťastné dílo, Bohdane Chmelnický! Volná bude Ukrajina! Šče nevmerla Ukrajina! Hurrá!“

Mladík, jehož olivově snědá tvář zbrunátněla a jehož černé oko vzplanulo, vyhodil do výše čapku, již neustále křečovitě dosud třimal v prstech. Pojednou se však zarazil a podíval se po přítomných. Díval se postupně s jednoho na druhého, posléze jeho ruka sklesla a posadil se na židli.

Byla chvíle mlčení.

Všichni přítomní tu seděli nyní nehybně, téměř mrtvě, jako loutky. Nekonečná trapnost visela ve vzduchu. Konečně se cosi zablesklo. Byl to oheň sirky, zapalující cigaretu.

„Pánové,“ začal zase student, „přišel jsem sem snad přece nevtán? Snad jste měli nějakou důležitou poradu, možná, že to byla porada vojenského charakteru... tedy, nerad bych. Pochopte, že by mi bylo velmi líto, kdybych vám byl způsobil nějakou nepříjemnost. Vím, jak je to protivná věc: vtírat se někam. Ale Bůh mne chraň, měl-li jsem něco podobného v úmyslu. Já pouze... abych tak řekl: ze sympatie, z analogie... to jest – nu, ano, z analogie našich snah, našich nacionálních cílů, našeho zápasu, tak příbuzenského přece, našeho velikého a svatého zápasu za svobodu. Za svobodu našich národů, pánové. Z lásky k vašim stuhám národním. Nemiluji své modrozluté národní stuhy o nic méně, než vy své bíločervené, ujišťuji vás, drazí přátelé.“

Mladík se nyní hltavě napil čaje ze sklenice, načež začal znovu:

„Ostatně proces decentralisace, to jest, přesněji řečeno, nacionálního rozpadu starého Ruska, jako historický proces a jako výslednice dějinného vývoje i dějinné spravedlnosti, pokračuje nezadržitelně... nezadržitelně, pánové. Nedávno v Kyjevě byl všeukrajinský sjezd. Zúčastnili se ho také delegáti z Bílé Rusi. Bělorusové rovněž si žádají práva národního sebeurčení. V tom je velikost ruské revoluce, že vyřkla toto osvobozující slovo. Bílá Rus chce býti svobodna, volna, samostatna, Ukrajina již proklamovala svým universalem tuto touhu po samostatnosti, Finsko a Polsko jsou svobodny, svobodna bude Litva, Latvia, Estonsko, Krym, Besarabie, Sibiř... Ano, jako vy si žádáte rozpadu Rakouska, tak my Ukrajinci si žádáme rozpadu Ruska... přejeme si ho, pracujeme k němu ze všech sil. Já, pánové, patřím právě ke straně samostatnosti, k našim statečným „samostijníkům“. Nemůžeme se spokojiti s nějakou federací, s nějakým dualismem... byla by to smrt Ukrajiny. Představte si jen: bohatá, krásná Ukrajina by měla svými silami a mízami vyživovati suché, neplodné gubernie kacabské. Čert je vezmi, Kacaby! My Chochli se obejdeme bez nich překrásně, děkujeme jim zdvořile za vše, co nám nabízejí. Drazí přátelé, chápete mne přec, že ano?“

A mladík se opět napil čaje tak prudce, že div neshodil sklenici se stolu.

„Nuže, já vidím, že jste mne pochopili,“ pokračoval. „Nevěřím, rozhodně nevěřím pomluvám nebo skeptickým řečem, jež se tu a tam o vás šíří. Nemohl bych nikdy pochopiti, že by mohly býti mezi vámi nějaké difference. Nemůže býti diferencí. Nesmí jich býti. Jsme rodnými bratry nejen po krvi, ale i po ideí. Nuže, pánové, ať vedle volné, svobodné a samostatné Čechoslovie žije volná, svobodná, samostatná Ukrajina! Hurrá!“

Ale opět jediné mlčení mu bylo odpovědí. Všichni jeho posluchači seděli zde vytrvale nehybně jako v zakletí. Nikdo z nich se neozval k odpovědi, nikdo z nich neopětoval jeho nadšeného hurrá! Srdce těchto mužů jako by ustydl v ledu.

Mladík, zdá se, konečně pochopil.

Vstal zvolna. Pobledl značně, ale zase zčervenál, přejel si rukou přes čelo a sbíral se zahanbeně a nesmírně uražen k odchodu. Ale u dveří se ještě zarazil, obrátil se a řekl zvýšeným hlasem:

„Tedy je to přece pravda, že vy, Čechoslováci, jste kontrrevolucionáři. Že jste přívrženci starého režimu. Že jste byli bídnými otroky Romanovou! Že jste zavilými nepřáteli všeho nového, co se rodí v této zemi! Dobrá! Jste hosty na Ukrajině. Ale Ukrajina ve vás hostí svého nejhoršího nepřítele! Jste rozestaveni okolo stolice naší Ukrajiny, Kyjeva našeho, jako hlídky nepřátelské! Jste přichystáni přepadnouti nás a vydati nás Moskalům. A tomu všemu říkáte boj za svobodu. Buďte prokleti! Buďte třikráte prokleti. Ať nic dobrého se vám nezdaří! Ať každý váš počin už v zárodku zajde, zhyne! Zhyňte všichni za svoji zradu! Za zradu na revoluci!“

„Ticho!“ zahřměl najednou Švec, vyskočil a uchopil revolver.

Rázem se octl před studentem, který zcela zdřevěněl, nebyl s to couvnouti a začal se třásti na celém těle. Chtěl s počátku něco namítnouti, cokoli prosloviti, ale jazyk mu zkameněl. Hnědé oči Švecovy se na něj nemilosrdně dívaly. Byly zlé a velké, z jejich hlubin šel nesnesitelný žár i nesnesitelná zima.

„Až přijedete do Kyjeva, vyříd'te svému baťkovi, Michailu Hruševskému, toto od Čechoslováků,“ promlouval zvolna a určité Josef Jiří Švec. „Předně: Čechoslováci se táží, který rakouský arcivévoda vezme na sebe ona křídla archanděla Michaila, aby zbudoval novou samostatnou říši slovanskou? Hle, Franz Ferdinand to byl, který toužil, aby zase nad říší Habsburků slunce nezapadalo. Tentokráte tato říše měla jíti tedy na východ. Čechoslováci unikají z Austrije. Ukrajinci nastupují do Austrije. K Haliči i ostatní Ukrajinu. Ať žije revoluce ke cti a chvále arcidomu rakouského! Revoluce, která zvětšuje panství militaristických císařů. Germania Polsko, Austrija Ukrajinu! Gratulujeme vám, pánové! Za druhé: Československo a Ukrajina. Hus a Mazepa! Vyříd'te baťkovi Hruševskému: Češi a Slováci se sjednocují. Velikorusové, Malorusové a Bělorusové se rozcházejí. Naše nacionální revoluce tvoří a sjednocuje. Jeho nacionální revoluce rozkládá a rozrušuje. A to všecko v dané chvíli pour le roi de Prusse. A konečně za třetí, v domě oběšencově nemluvte o provaze. Jsme na Ukrajině. Rádo se zde zrazovalo už v minulosti. Nuže, nemluvte příliš vy nám o zradě. Konečně pomněte slova Tarasa Bulby: Já tě zplodil, já tě také zabiju. Zplodila

vás Austrija. Zplodila vás společně s ní také nyní ruská revoluce. Austrija vás nezabije – tu zabijeme my. Ale zabije vás ruská revoluce. A nyní běžte sbohem, chlapče. Chcete-li koho od nás pozdravovati na Ukrajině, tož pozdravujte sochu Bohdana Chmelnického na sofijské plošadi v Kyjevě. Na svatého Václava v roce 1914 přísahali jsme pod ní věrnost sobě a Slovanstvu. Nebojte se o nás. Přisahu zdržíme. Budeme bojovati za svobodu svoji, Slovanstva a všeho světa! A nyní jděte! Učiníte nejlépe, neobjevíte-li se nikdy již v tomto domě. Pašol!“

XV.

Venku byla nádherná a vonná letní noc. Svítíl měsíc a hvězdy. V zahrádkách u chalup, kde kvetly slunečnice, máky a jiriny, vydechovala těžce a opojně máta. V dáli zvučel potok. Vzduch byl vlhý, teplý, smyslný. Vůně sušeného sena provanula celou vesnici. Někde před chatou hrál kdosi na harmoniku. Nějaký mužský hlas k tomu pobrukoval:

Luče bylo, luče bylo nechoditi,
luče bylo, luče bylo neljubiti...

Ale za okamžik se ozval překrásný hlas dívčí, vynesl se k hvězdám a třepetal se tklivě nevýslovnou nocí jako ptačí trylek, opojený radostí a steskem. Dívčina zpívala:

Oj, létala hrdlička čerez sad, čerez sad, hej!
rozpustila pirjačko na ves sad, hej! ves sad!
Na kuročci pirjačko v oden rjad, v oden rjad, hej!
Ljubimosja, serdeňko, v oden lad, hej, v oden lad!

Tři mužové procházeli osvětlenou cestou mezi chatami k silnici, vedoucí pod zámeckým sadem. Okna poměščíckého domu byla ještě osvětlena. Kdosi tam hrál na klavír. Otevřeným oknem padaly zvuky Chopinova Nocturna na dřímající ves. Všecky tyto hlasy splývaly v jakousi opojnou píseň, polychromickou, plnou vůně a tetelícího se citu. Po chvíli vše utichlo. Jako by nadešel všemu dlouho ždaný oddech. Okna v zámku ztemněla, bylo slyšet klapot zavíraných dřevěných okenic. I vesnice ztichla. Zanikl mužský i dívčí hlas, ticho, nesmírné a hojivé, sestupovalo víc a více k zemi s nebes. Jen potok zvučel v dálce.

A do tohoto ticha náhle jako cosi mimozemského a hvězdného spadla nová píseň. To začal slavík v zámecké zahradě. Jeho hlas se s počátku třásl jako nejistotou, ale nyní zněl již ostře, jasně a přechistě.

Tři mužové, tři vojáci, se zastavili a chvíli naslouchali nepohnutě. Konečně jeden z nich pronesl slova, jež, zdálo se, pocházejí z jiného světa.

„Myslím,“ řekl hlas, „že takto sotva lze odbýti takový problém, jako je ukrajinská otázka. Tomu mladíkovi se přece jen mělo trochu blíže objasniti naše československé stanovisko. Vždyť přece, bratři, on mluvil celkem vážně, a to, co řekl, stálo přece jen za diskusi.“

Byl to hlas Perného.

Oba jeho průvodčí však neodpovídali.

V lehkém poryvu větru se chvěla osika v parku, těsně vedle cesty, kudy šli. Slavík neustával tlouci.

Mluvil tedy Perný dále:

„Hled'te, žijeme zde na Ukrajině. Žijeme v samém středu toho skutečného živlu ukrajinského. Problém ukrajinský přece není tak nový. Mluvílo, psalo se o něm již dříve. To, co řekl Švec, bylo, myslím, zbytečně příkré. Nevím, je-li nám zdrávo, získávati si denně nových a nových nepřátel.“

Šli nyní opět všichni tři dále.

„Ten hoch mluvil docela zaníceně...“ pokračoval Perný. „Mluvil o své Ukrajině s tímž nadšením, s nímž by například zde Skála mluvil o Československu. Co myslíš, bratře Skálo?“

Ale bratr Skála jen cosi nesrozumitelného šeptl.

„Švec je ovšem přímočarý člověk,“ děl dále Perný. „Příliš uvykl pevné představě celistvého, jediného, nedělitelného Ruska. Snad většina z nás jí přivykla. Ale to neznamená, že máme pravdu. To neznamená, že tato představa je vrchol všeho slavjanofilství. Ukrajinci se cítí být národem. Ukrajina chce býti svobodná a neodvislá. Co proti tomu my, Čechoslováci, můžeme dělat? Co proti tomu můžeme namítat?“

Nikdo mu neodpověděl. Jen slavík zpíval a noc ukrajinská voněla nesmírně.

„Vidíte,“ začal po chvíli opět Perný, „přišli jsme sem, do Ruska, a co vše se od té doby zde stalo! Co vše se změnilo! Největším našim hříchem je, že jsme přišli do země, již ve skutečnosti neznáme. Přišli jsme do země, již jsme viděli vždy jen ve snu. Věděli jsme na příklad o Ukrajině, že zde mají krásné písně, tance, kroje... Že měli zde svého básníka, Ševčenko...“

„A Gogola...“

Byl to Budecius, jenž konečně promluvil.

„A Gogola,“ dodal Perný. „Oba jsou ovšem básníci Ukrajiny.“

„Oba jsou ovšem básníci Ukrajiny,“ opakoval po něm Budecius.

Zmlkli nyní všichni tři a zastavili se. Budecius, jehož stroze řezaná tvář byla v této chvíli ozářena měsícem, položil znenadání svoji ruku na rameno Perného.

„Gogol!“

Řekl to výrazně a jasně jako heslo, jako smluvené úsloví.

„Gogol,“ opakoval nyní, „to je Rusko a Ukrajina. Neboť Ukrajina je Rusko. Neboť Ukrajina je okrajina Ruska. Neboť Malorussija jako Bílá Rus – je Rusko. Neboť Kyjev je pramát ruských měst Neboť odtud pochází pravda ruská. Nevím ničeho o pravdě ukrajinské...“

„Ale,“ namítl Perný – –

„Ale?“ řekl Budecius jako s podivem. „Ale vždyť od Karpat, od Červené Rusi přes Bílou a Malou Rus, přes Velikou Rus až k oceánu je to stále a nepochybně Rus. Odtud až tam – je to svatá Rus. Je to, chceš-li, tvoje Rus, celá rozpiatá na kříži za vykoupení lidstva. Je to nesmírné teritorium nesmírného ruského ducha. Nemůže žít jedna Rus bez druhé. Ani duchovně, ani fysicky. Ani hospodářsky, chceš-li. Zlobí se Chochol na Kacába, jako se zlobí Lhota na Dvory. Tahá Chachlák Kacába za bradu, protože Kacáb tahá Chochla za čupřinu. Putují Moskali do Kyjeva, do pramáti měst ruských, pomodlit se v kyjevopečerské Lavře u hrobu Konstantina Ostrožského, poklonit se v Zlatoverchomichajlovském monastýru „moščám“ Velkomučednice Barbory, v Sofijském Soboru hrobu Jaroslavovu. I putují Kyjevané do Moskvy, mátušky bělokamenné, ke zvonici Ivana Velikého, do chrámu Vasilija Blaženého, do velechrámu Krista Spasitele. Všude carstvuje nad nimi jediný, přísný, byzantinský jejich Bůh, Bůh ruského mužika, mužika od Dněpru, od Dviny a Pripjati, od Volgy.“

„Amen!“ řekl Jiří Skála.

V tichu, jež nastalo, nebylo již slyšetí nijakých hlasů, nijakých zvuků. Slavík zmlkl. Na obloze vyplul malý, černavě sivý mrak a přešel přes tvář měsíce. Perný, který cítil nesnesitelný zmatek v duši, vyhrkl náhle prudce, jakoby chtěl přehlušit nějaký ďábelský vnitřní hlas, nedávající mu pokoje:

„Zbláznili jste se všichni! Nevidíte skutečnosti! Nevidíte ničeho. Jste slepí jako sovy. Básníte! Jste básníci! Veliká skutečnost však vám utíká mezi prsty. Na příklad, tento spor!

Výborně! Znamenitě! Ale jak se zařídíte, až Ukrajina, a řekněme: samostatná Ukrajina, bude skutkem? Kam potom utečete před touto skutečností? Jsme na Ukrajině. Máme vojsko na pravém i na levém břehu Dněpru. Samostatná Ukrajina bude třeba již zítra faktem, zachce-li se toho ukrajinskému lidu. A slyšeli jste, že se mu toho chce...“

„Lidu?“ opřel se rozhorlenému Pernému Skála. „Tomu studentovi a jemu podobným se toho chce, toť vše. Lid o ničem neví. Lidu se chce možná docela jiných věcí. Tohle všecko je právě to básnění. Zkušenosti ze studentských debat. Zblázníš mi tímhle naše lidi v rotě. Vykládej Barochovi, Andressovi a Liebermannovi, těm znamenitým chlapcům, tyhle věci, a uvidíš, jaký budeme mít na konec zmatek v rotě.“

Skála byl již pohněván.

„Neodpověděli jste mi na otázku. Co budeme dělat, bude-li zítra samostatná Ukrajina?“ Perný se nedal odbýt.

„Budeme poslouchati rozkazů!“ řekl temně Budecius.

Perný se zarazil. Naprosto neočekával této odpovědi. Přímou ztrnul. Věru nepomyslel na něco podobného. Přece však se vzpamatoval a řekl téměř ironicky a jízlivě:

„Mamontových...“

„Ne! Masarykových! Národní Rady! A možná, že jejich rozkazy nám bude tlumočit třeba Mamontov! Jsme ještě vojáci?“

„Jsme revoluční vojáci...“ prohodil Perný.

„Třeba vojáci ze Saturnu. Buď máme vůdce a budeme jich poslouchati, nebo budeme po vzoru ruských zemliáků o všem nejdříve diskutovati a hlasovati. Protože však jsme vojáci, českoslovenští vojáci, budeme poslouchati rozkazů československé Národní Rady. Neboť kdo diskutuje a hlasuje o rozkazu, není voják.“

„Masaryk má jistě svůj názor na Ukrajinu,“ namítl ještě Perný.

„Jistě, můj milý,“ odušil Budecius. „Ale buď jist jedním! Vedeme vojnu s Rakouskem a Německem, pravda? Nuže, stane-li se Ukrajina spojencem Rakouska a Německa – budeme bojovati také proti Ukrajině. Bojujeme proti Bulharsku. Stane-li se však tvůj vlastní bratr a tvůj vlastní otec spojencem Rakouska a Německa, budeme bojovati proti tvému bratru a proti tvému otci. A staneš-li se jím ty sám, budeme bojovati proti tobě...“

„A Rusko?“ osmělil se Skála třesoucím se hlasem.

„Tedy proti Rusku... Proti celému světu, zblázní-li se tento svět. A třeba proti nebi...“

Budecius se chvěl nyní po celém těle.

Oba jeho soudruzi již umlkli nadobro. Nikdo se neodvážil vzdorovat. Byli proniknuti vnuknutím, jež je varovalo. Jež jim říkalo, že by je na místě zabila sevřená pěst Budeciusova. V jeho očích se nyní usídlil fanatismus a exaltovanost náboženských blouznivců.

Šli chvíli všichni tiše po světlé silnici. Vzduch se ochladil poněkud, noc se prohlubovala. Byli již téměř na polonojské cestě na konci vesnice.

„Hled'te, bratři,“ řekl po chvíli Budecius smířlivějším hlasem. „Na světě je mnoho bezpráví. Mnoho špatnosti. Mnoho všelijaké, nejvíce mravní bídy. Rusko se s ní bolestně vyrovnává, ztrácejíc při tom polovinu svých sil. Trpí Indie, Irsko. Trpí dělníci na jatkách chicagských, trpí čínští kuli, trpí zlatokopové na Sachalině i v Arizoně, negři v Americe i v Africe, všude je plno nesmírného utrpení. Ale já neznám většího hříchu proti přírodě, větší ničemnosti a větší morální bídy, než kterou představuje Rakousko. A neznám většího nebezpečí pro člověka a pro lidstvo, než které představuje Německo. Ozbrojený Prušák, drzý, bezohledný, nafouklý jako křeček, bude ti rozkazovati, bude určovati každý tvůj krok, předepíše ti každé tvoje dýchnutí i kýchnutí, milý Perný. A jemu bude přisluhovati – víš kdo? Však ho znáš. Hejtman Kohout – bezcharakterní, bídná, amorfní hmota bez srdce a bez ducha, sprosták i lokaj – Rakousko. Z milosti těchto apokalyptických zvířat může tedy tvoje Ukrajina dostati samostatnost. Rusko se jí zřici nemůže. Dobré dvě třetiny, pokud mají střízlivý mozek,

nezřeknou se Ruska. Zvítěziti může pouze třetina – kdož ví, jak to vlastně aritmeticky vypadá – třetina Hruševského. A ta může zvítěziti jedině a výhradně: s pomocí Rakouska a Německa, poněvadž jinak je směšně slába, směšně bezbranná, kabaret, operetta, fars! Nemá ani živelného souhlasu lidu, ani vojska. To, co má, je pro kočku.“

Budecius se odmlčel. Byl již zcela klidný. Vytáhl dokonce z kapsy doutník a zapálil si ho.

„Petrohradský! Je to dar od Čermáka. Vyřídil jsem mu mezi řečí pozdrav od plukovníka hraběte Galena. Pamatuješ se na to ještě, Perný? Odcházeli jsme tehdy z Rakouska – navždy. Opouštěli jsme 88. pluk – navždy. Opouštěli jsme drahého hejtmana Kohouta – navždy. Přijali nás tehdy naproti Burkanovu – plukovník Galen a jeho pobočník. Chceš si tedy zapálit čermákovské cigáro? Víím, kouříš málo. Jsi abstinent – tak se to sluší. Ale poslyš ještě něco, co bych ti rád řekl, abys mohl lépe spát. Neztracuji tvé Ukrajiny. Neboj se o ni. Navrhuji ti toto: ponech Ukrajinu Rusku – Rusko se ti za to decentralisuje. A více: promění se ve Spojené státy. Dříve nebo později k tomu musí dospěti. To bude jeho záchranou. Spojené státy ruské! Červená Rus. Malá Rus. Bílá Rus. Veliká Rus. A ostatní Rusko. Nuže? Snad s tím takto můžeš souhlasiti. Jestliže se někomu tak úžasně líbí ukrajinské písně, nechť se učí tedy ve škole obecné ukrajinskému jazyku. Ale jazyk Gogolův vládniž vedle toho od moře Černého do moře japonského. Nebude škodit ani nám, ani Polákům, Srbům a Bulharům, ani Lužičanům a Kašubům, bude-li každý z nich znáti a hovořiti rusky – jako všichni Američané hovoří anglicky. Neboj se, nestihne nás osud amerikanisace, jazykového poangličtění, jež je možné v Americe, kde lidé nežijí v nacionálních kompaktních tělesech, nýbrž všemožně promíšení. Ale i kdyby někdy, v dalekém budoucnu, jsme se rusifikovali – a jistě, že by se Rusko zase počestilo, popolštilo, posrbštilo, kdybychom my Slované splynuli v budoucnu i jazykově, kulturně, – nebylo by to neštěstím, byl by to jen další uzel vývojového řetězu, další krok sjednocovacího procesu lidstva. Vidím, že se mi posmíváte i v této tmě... nuž, posmívejte se. Zatím se starejme o to, abychom se negermanisovali, abychom se dobře počestili. Nuže? Pojdme domů! Pojdme spát! Usmíření, pravda-li, bratře Perný? Bude se nám zdáti o spojených státech ruských. Bude se nám zdáti o spojených státech slovanských. A až se vrátíme ze všech těchto zápasů, bojů, výprav, výbojů – domů, bude se nám zdáti o milenkách.“

Obrátili se nyní a nastoupili cestu k svým chatám.

Před nimi na bílé silnici se pošinovaly dva stíny loudavě kupředu.

Když došli blíže, viděli, že je to děvče a voják. Byl to Čechoslovák. Držel děvče kolem pasu. Hovořili. Dívčina mluvila malorusky, Čechoslovák jí odpovídal řečí, o níž byl pevně přesvědčen, že to je ruština. Ale byla to čeština. Hovořili stále rušněji a lyričtěji.

„Hle!“ řekl Budecius. Bylo to poslední slovo rozhovoru.

Perný byl doma nejdříve. Ulehl mezi kamarády a za okamžik pevně usnul. Poprvé po dlouhé době.

XVI.

„... doneseme svorně k cíli prapor svůj!“

Rota se vracela z taktického cvičení. Zarudlé, znojnë tváře vojáků sálaly ohněm tělesného rozjaření.

„Rozchod!“ povelal Skála.

Jako když se rozsype sud – řada se rozklížila, vojáci se rozběhli po svých chalupách.

„Oběd! Oběd!“ se ozývalo po chvíli.

„Ke kuchyni!“

U kuchyně byla tlačénice jako vždy po návratu ze cvičení.

Utvořila se ihned fronta.

„Nováčkové dozadu!“

„Kdoví proč?“

„Ať se učí pořádku!“

„Jak to, pořádku? Jíst chce každý!“

„Kdo dřív přijde, dřív mele.“

„Jsme si všichni rovni. Je demokracie.“

„To se ví! Jsme všichni bratři.“

„Jsme všichni Češi!“

„Správně!“

Horáček musel zakročiti.

„Co se tu děje? Že se nestydíte? To jste vojáci? Po četách – a basta! První četa! Na každého se dostane. Nikdo nebude hladov. Nač ten hluk?“

„My z třetí čety jsme tu byli dřív! Kdo by čekal?“

„Mlčet! Řekl jsem: první četa! Nikomu z vás ta polévka neuteče. A pořádek musí býti! Víte, že se každý den čety střídají.“

„No, no. To je jako za Rakouska!“

„Co je jako za Rakouska?“ rozhněval se šikovatel. „Když se vám něco nelíbí, voláte na pomoc Rakousko. Když se po vás chce trochu pořádku, křičíte něco o Rakousku. Každý, kdo nechce poctivě dělat své povinnosti, ohání se Rakouskem. Ale já vám povídám, že všechen

rakouský pořádek byl ještě jarmark proti tomu pořádku, jaký musí býti v Čechách, až přijdeme domů. To nebude jako za Rakouska: to musí býti více a lepšího pořádku, než za Rakouska. Tak – a pamatujte si to. Jestliže si někdo představoval, že přišel do židovské školy a ne do československého vojska, tak si to spletl. To mohl raději zůstat tam, kde byl. Dost! Po četách nastoupit ke kuchyni!“

Dav hladovců se utišíl poněkud, ale tlumené reptání neustávalo.

Přes to „fronta“ se vyřídila a vše šlo nyní rychleji kupředu.

„Stejně jedna kuchyně nestačí na tolik vojáků,“ poznamenal po chvíli mladičský dobrovolník.

Horáček se po něm ohlédl. „Není jich více,“ řekl.

„Tak se mohou pořídit,“ namítal vojáček. „Vždyť se sebralo tolik peněz na naši revoluční akci. Někteří zajatci upisovali na půjčku po stovkách.“

„Neupisovalo se však na polní kuchyně,“ řekl nevrle šikovatel. „Ty máme od ruského eráru. Kdybychom měli z peněz, sebraných na revoluční propagandu, tisk a podobné věci platit také polní kuchyně, kam bychom přišli?“

„Přece tolik peněz nepůjde jenom na propagandu?“ horlil dosud mladík.

Horáček již se pohněval.

„A víš ty, bratře, kolik těch peněz je? Viděl jsi, že někdo někde dal stovku. A již si představuješ miliony. Co tohle povídání znamená? Ještě tímhle budeš otravovat naše lidi? Revoluce, sověty, bolševismus, Ukrajina, universaly, anexe a kontribuce a polní kuchyně s propagandou! To je tak právě salát pro naše vojáky. Ostatně, my jsme se už někde viděli, což? Kde jen?“

„V Mohylevě.“

„Ach, v Mohylevě! Ty jsi z Bobrujska, ten delegát, který tehdy přijel s tím starým do Mohyleva? Jakže se jmenuješ?“

„Ivan Kohoutek!“

„Ano, už vím. Představoval jsem si tě, odpusť, rozumnějšího. No, však se spřátelíme.“

„Já jsem si to všechno představoval také jinak...“ zanotoval Ivan Kohoutek.

„Jak?“ užasl Horáček.

„No, vidím, že to bratrství a ta demokracie je tady hodně děravá. Ještě tu hodně schází do té představy opravdového revolučního vojska. Na příklad pozoruj zde, že mnozí bratři ani nechápou, co se kolem nich v Rusku děje...“

„A ty chápeš?“ otázal se ironicky Horáček.

„Chápu... neboj se, bratře-šikovateli!“ Také Kohoutek se snažil býti ironický, dáváje zvláštní přízvuk na slovo „šikovateli“ a usmívaje se. „Teď už nejsou ty doby, když řekl šikovateli o něčem: to je bílé, muselo tomu podřízené mužstvo bezpodmínečně věřit. Jsme revoluční vojsko, a každý voják má svoji hlavu a svoje přesvědčení. Dnes nám už nebudou šikovatelé předkládati k věření, čemu sami nevěří. Naši hoši se tady v Rusku naučili myslet. Vráť se domů s ohromnými zkušenostmi. Leckterý prostý voják rozumí dnes celé řadě věcí lépe, než šikovateli.“

„Máš pravdu,“ usmál se Horáček. „Rád ti to přiznávám. Přes to, řekne-li ti týž šikovatel: Pozor! V pravo bok! musíš ho poslechnouti, kdybys měl v hlavě třeba vynález telefonního spojení s Marsem. Pokud stojíš v šiku, nebo třeba zde ve frontě u kuchyně, budeš poslouchati vše, co ti služebně nařídím. Jinak si můžeš mysliti, co chceš, a dělati, co chceš. Přihlásil jsi se dobrovolně – kam? Do vojska. Věděl jsi, že to je – vojsko, kam jdeš. Jestli sis představoval něco jiného, tedy jsi se zmýlil. Máš dosud čas se vrátit do zajateckého tábora. Můžeš tak kdykoli učiniti, jakmile se ti život u nás nebude líbit a nebude-li se ti líbit pořádek, k němuž se všichni dobrovolně znají a v němž už od čtrnáctého roku žijeme. Jestliže však jsi sem přišel, abys tu stál co stál a při každé nejnicotnější příležitosti otravoval ovzduší, narušoval pořádek, pomni, že bys mohl býti také z vojska vyloučen. Ztráta takovýchto jednotlivců neoslabuje našeho vojska, naopak, posiluje je. To si pamatuj a tím jsem s tebou pro dnešek skončil.“

Dobrovolníci, kteří stáli na blízku, souhlasili se svým šikovatelem.

Ivan Kohoutek pocítil, že je osamocen, zkrotí. Ihned začal řeč o něčem jiném. Byl v rotě několik dní, přišel s posledním doplněním z Bobrujska. Navštívil již všechny chalupy, kde bydleli vojáci roty. Někde četl i úryvky ze svého románu. Posměch, jenž ho nyní stihl, byl mu nesnesitelný. Pocítil, že je Horáček nepříjemný člověk. Spolu však se mu zdálo, že on, Ivan Kohoutek, je nekonečně bystřejší, vzdělanější a duševně rozvítější. Ani nechtěl uvěřiti, když mu řekli, že Horáček je právník.

„To že je právník? Inteligent? Vždyť mu česká literatura končí Macharem, Sovou a Březinou.“

S Kohoutkem přišlo ještě padesát jiných nováčků. Byli to vesměs prostí lidé, důvěřiví, hodní, kteří se na slavnou rotu opravdu těšili.

Ale tohoto dne měl Ivan Kohoutek zvláštní neštěstí.

Neboť po obědě šikovatel Horáček opět shromáždil rotu na paloučku u své chalupy; museli se všichni dostaviti v plné zbroji a v úplném polním výstroji. Tu a tam někdo zahuboval, ale nejvíce hovořil Ivan Kohoutek, stojí na křídle třetí čty.

„To je honění! To přece už dávno umíme. Co to zas bude?“

Horáček ho sice neslyšel, ale řekl k celé rotě trochu slavnostně:

„Musíme si dnes zopakovati rotná cvičení v uzavřeném útvaru, abychom před Masarykem vypadali přece jako vojsko. Už jsme dlouho necvičili v uzavřené rotě. Je to několik formací,

několik pochodů. Bratr praporčík se přijde podívat, jak nám to jde. Nuže, bratři! Smirno! Budecius, vyříditi! Kdo to tam mluví při pozoru?“

„Kohoutek!“ ozval se udavač Liebermann.

„Co je?“ Horáček předstoupil před třetí šik.

„Bratře šikovateli, dovol mi otázku,“ řekl Kohoutek odvázně. „To budeme uctívat Masaryka militaristickou parádou?“

„Pohov!“ zavelel nejdříve Horáček a zčervenal. Přistoupil před Ivana Kohoutka, podíval se mu pevně do očí. Pak řekl ostře:

„Ano, československé vojsko pozdraví po vojensku svého nejvyššího velitele. Jelikož však jsou mezi vámi někteří, kteří to snad nemohou srovnati se svým svědomím, navrhnou veliteli roty, aby byli od této militaristické parády osvobozeni. Kteří si přejí?“

Horáček předstoupil opět před celou rotu a obhlédl své hochy.

Nikdo se nehlásil.

„Což Kohoutek?“ zeptal se šikovatel. Ale ani Ivan Kohoutek se nehlásil. Pouze se úzkostně zatvářil.

Ale Horáček opakoval neústupně: „Což Kohoutek?“

„Já jsem se jen tak ptal, bratře šikovateli,“ žalostně zazpíval Kohoutek.

Kdosi se rozesmál. Za okamžik se smála již téměř celá rota.

Ivanu Kohoutkovi bylo hrozně. Pocítil, že Horáčka nenávidí.

Po chvíli přišel praporčík.

Odvedl rotu na onu rozsáhlou lučinu za vsí, kde byl nedávno v první den po svém návratu. Zelená pastvina, na níž byla tráva posečena, byla již plna vojska. Byly zde všechny tři pluky a oddíl dělostřelectva, jenž se formoval v Polonoje. Na tomto místě měl tedy profesor Masaryk přehlédnouti pluky, které se bily u Zborova.

Jednotlivé oddíly cvičily zde nejdříve po rotách, potom po praporech.

Sevřené útvary pochodovaly po pevném zeleném trávníku, pušky s bodáky na ramenou, podobny ostnatému, obrovskému ježku, rychle se blížícímu tu kupředu, tu napravo, tu vzad.

Když pak přijel velitel pluku, štíhlý, junácký kapitán Štěpanov na překrásném urostlém koni, tu stál před ním celý pluk, slitý v jediné, mohutné a hrozné těleso, les bodáků.

Posléze velitel brigády Mamontov provedl závěrečnou zkoušku se všemi oddíly, jež se zde shromáždily.

Tak pochodoval nejdříve nejstarší pluk Mistra Jana Husi s praporem České Družiny, nejstarší vojáci, nejstarší důstojníci. Jeho pochod uzavíral oddíl Maximových kulometů, vlečených koníky, jež vedl jednooký Jan Srovný. Seděl v sedle pevně, jako srostlý se zvířetem, voják hrdina každým nervem. Uzavíral slavnou falanx důstojníků, již vedli Čech, Husák, Švec, Voženílek, Fierlinger, Šidlík, Kouklík a ostatní, vesměs kavalíři řádu svatého Jiří. Chyběli mezi nimi přemnozí, kteří buď padli nebo se nevrátili dosud po svých zraněních z lazaretů.

Šel zde druhý pluk, vedený mladistvým, štíhlým Gajdou.

Pružný, energický důstojník, bledé, ostře řezané tváře, ocelových, rozhodných a chytrých očí, vedl svůj pluk sebevědomě; neboť pod jeho velením prosekával se druhý pluk z obtížného obklíčení při ústupu od Zborova 20. července u Volosůvky a Podhájčků, kde byl přepaden Rakušany a Němci, opuštěn a zrazen sousedními ruskými vojsky.

A konečně prošel i slavný třetí pluk Jana Žižky z Trocnova, vítěz u Domamoryčů 21. července, kde ztratil svého nezapomenutelného velitele štábskapitána Alexějeva. Nyní vedl tento pluk „starý“ Gibiš, rozšafně, zřejmě šťasten, že je opět „kůň pode mnou, pluk za mnou!“

Nová československá artilerie projela na konec tryskem. Děla brčela a drnčela, koně odfrkovali, vojáci dělostřelci zářili.

Plukovník Mamontov byl šťasten.

„Děkuji vám, bratři! Bylo to krásné. Na zdar!“

„Zdar!“

„To zalehne panu profesorovi v uších,“ poznamenal starostlivě Liebermann, když byl nyní povelen pohov.

„To byla rána z kanónu,“ radoval se Andress.

„Jo, jedna rána z kanónu! To byla kanonýrská salva, ty chytřej,“ vysvětloval Hofírek.

„Každej stál jak strom,
bouchlo to jak hrom.“

recitoval Vojta Baroch a hledal, od koho by si připálil cigaretu.

Kohoutek ihned přiskočil a posloužil.

„Cos tomu říkal, perníkáři?“ zlobil ho Baroch místo poděkování za oheň.

„Dovol, já nejsem žádný perníkář. Jak jsi přišel k tomu perníkáři, prosím tě. To jsou nápady!“

„Protože doposavad nejsi žádný voják. Nechci ti říkat ucho, tak ti říkám perníkáři. Poněvadž vypadáš jako perníkovej voják na koni, víš? Máš takovej sladkej ksichtíček, plnej moudrosti a politej marcipánem.“

„Ale dovol, bratře Barochu, proč se mám dát od tebe urážet?“

„Tomuhle ty říkáš urážení? No, to jen ukazuje, že nejsi žádný voják, anobř perníkář. Jinej kluk by mně už něco správnýho odpověděl, a ty řekneš: dovol, bratře Barochu.“

Ivan Kohoutek se odvrátil.

Někdo se dotkl jeho ramene. Byl to Perný.

„Rád bych si s tebou vážně pohovořil,“ řekl. „Přijď dnes večer k nám do chalupy. Těm chlapcům, zdá se, dobře ještě nerozumíš. Vidím, že leccos dobře myslíš, ale obvykle s tím přijdeš nevhod, nedostí dobře se vyjádříš – a jdeš z posměchu do posměchu. Nech je být. Nejlépe, nepřítí se s nimi. A nějaký ten hrubší vtip nebo přezdívku musíš unést, byl bys za chvíli zde nemožný.“

Ivan Kohoutek vzhledl vděčně k Pernému, že se ho ujal.

„To je všechno asi Horáčekův vliv,“ poznamenal.

Perný se musil zasmát:

„Hloupostí! Horáček je nejvýtečnější člověk, jehož znám. Stará se o nás všechny přímo dojemně. Nu, je to zanícený patriot. Jeho vlastenectví, vždy nadšené a horlivé, je trochu nekritické. To víš, je to voják, bere vše nesmírně vážně a opravdově. Já se na příklad na celou tu vojančinu, takové dnešní parády, dívám vždy trochu s úsměvem. Jako na hračky. Chtějí-li to páni, budiž. Ne protestuji. Nikdy jsem nebyl nijakým vojákem vlastně. A přece nikdo zde o mně nesmí říci, že bych nebyl dělal dobře svoji povinnost, v rozvědkách i u Zborova. Tím naše vojsko neučiníš revolučnější, vezmeš-li mu tyto parády. Ohromná většina těch chlapců má je k smrti ráda. Hudba hraje, země duní mohutným pochodem tisíců. Tak to má být, řekl by Budecius. Já říkám jen, budiž, chcete-li už mocí mermo! Nu, vidíš, není to vše tak zlé. Zvykneš zde. Nováčkové se zde nevítají nijakým jástem. Musíš se sám sžít s rotou. A máš-li něco nového na srdci, myslíš-li, že bys mohl něčím přispět k prohloubení duševního života v rotě, neboj se, tvůj přínos se neztratí. Já za svou osobu tě vítám. Přijď jen dnes k nám do chalupy. Čtvrtá četa.“

Perný mu podal ruku. Kohoutek byl nadšen a stiskl ji s veškerou horoucností.

Praporčík Skála se usmíval. Byl šťasten a spokojen. Kapitán Štěpanov se podívil, jak rota, jež byla vlastně několik neděl bez velitele, kdy při nedostatku důstojníků po bitvě u Zborova jen letmo jí velel vždy několik dní nějaký praporčík přidělený později jinam, je nyní v pořádku, jak vzorně a svěže vypadá.

Byl nyní dán rozkaz k odchodu.

První pluk jako domácí šel naposledy. Opět před očima všech jeho vojáků prošly ostatní bratrské oddíly.

Budecius vzpomněl na Martovo pole v Petrohradě. Tyto prapory se skloní před Republikou. Před Tomášem Masarykem. Před náčelníkem Státu...

Konečně dal se i první pluk na pochod k domovu. Celý druhý batalion zpíval svoji zamilovanou píseň:

Prapore náš rudobílý,
znaku staré české síly,
vlaj a duj!
Doneseme svorně k cíli
prapor svůj.

A nad hlavami všech vlál a dul starý prapor České Družiny.

XVII.

„Šach!“

„Oho!“

„Jaké oho? To je krásný šach!“

„A co tento kůň?“

„Skolí ho tento střelec. Zapomněl jsi na něj, příteli, nadobro.“

„Hm!“

„Tož tedy rošáda...“

„Nevadí... Hle, nemohu ti pomoci. Šach!“

„Hm! Tož tedy takto...“

„Takto? Šach... a abych tě už netrápil: šach mat!“

„Co dělat? Skládám zbraně. A složme to vůbec. Hleď, jak je venku krásně. Pojdme do zahrady!“

Venku bylo opravdu krásně. Skvělé srpnové slunce zalévalo zelenou, bujnou zahradu zámeckou. Ve veliké jídelně, po jejíchž stěnách sklouzaly sluneční blesky, sedělo několik důstojníků. Někteří hráli šach, jiní rozmlouvali o denních událostech svých rot, ostatní četli noviny. Byla zde Kyjevskaja Mysl, Russkoje Slovo, Russkija Vědomosti, Rječ, Novoje Vremja a ovšem i Russkij Invalid.

„Budou k nám přiděleni někteří Bělgorodští...“

„Což! Budou vítáni. Důstojníků potřebujeme jako sůl.“

„Ale přece jen to není naše tělo a krev!“

„Proč? Musí přece jednou dojít k nějakému vyrovnání. A konečně nás ty rozpory vlastně už omrzely. Každá síla, vhodná a chtějící pracovat, musí být jen vítána. Kdož ví, co nás všechno čeká. Kde je ten Kornilovec?“

„Kornilovec přijde. Šel do vsi, má tam v rotách nějaké příbuzné. Je to výborný hoch. Sláva tobě, Gospodi, až dosud se setkáváme se slušnými lidmi z těch nových.“

„Nábor jde prý skvěle!“

„Povídají, že už nás je dvacet tisíc!“

„Dvacet tisíc! Toho se měli dožít Rybář a Březa. To byl přece jejich sen: veliké vojsko! Armáda všech druhů zbraní.“

„No, roste tu korpus! Tady Čeček už se chystá u nás na čtvrtý pluk.“

„Škoda, že už dnes nejsme divise. Jen si představte: čtyři kompletní střelecké pluky o třech praporech! Artilerijská brigáda! Technická rota! Nic není krásnějšího nad ukomplektované oddíly! Když všechno klapne na muže! Rozvinuješ celou divisi do bojového pořádku! Určuješ rezervy! Přiděluješ úkoly – a nyní celý nádherný stroj se pohybuje kupředu! A což to! Vedle tebe další divise. Korespondujete spolu, soutěžíte. Celý československý armádní sbor za podpory dvou dělostřeleckých brigád jde kupředu! Přes pahorky, přes lučiny a pole, oddíly procházejí lesem, brodí se řekou, ale jde se kupředu!“

„Jde se kupředu... A my tady kysneme!“

„Hrajeme patience!“

„A špatné partie šachu!“

„A víte, že opravdu není vyhlídka na nějakou slušnou práci?“

„Slibují nám rumunskou frontu.“

„A což Kornilov?“

„Kornilov? Než dá armádu do pořádku, než sežene aspoň deset opravdu věrných sborů...

A s tím stále ještě se rozumný generalissimus neodváží útoku na Němce...”

„Spíše se Němci odváží útoku na Rusko. Z Rigy prý nastupují.“

„Jsou tam Latyši...”

„Latyši! Latyši! Bývalo, kamaráde, bývalo! Také se už mezi nimi šíří bolševismus. Čert poberi!“

Kapelník David usedl ke klavíru, udeřil do kláves a doprovázej se, zazpíval krásným, ušlechtilým tenorem arii Lenského z Oněgina:

„Kuda, kuda, kuda vy udalilis...”^[7]

„Ach, bratři, nevzpomínat raději... Když sem přijdou noviny, vždy se třesu nějakou úzkostí, mám-li do nich nahlédnouti. Lépe ničeho nečísti, nic nevědět. Nyní by bylo nejsprávnější, býti na frontě a chodit z ataky do ataky! Bít se! Nevynechat dne! Lítat po polích v prachu a v kouři, za tebou hřmějí děla, před tebou hřmějí děla, v pravo, v levo hřmějí děla. Kulomety štěkají jako psi... Hvízdot kulek kolem uší vypadá jako pískot všech ďáblů a čarodějnic o nějakém sabatu. Vzryvy, údery, oheň, mrak, překrásné, kovově znějící rány granátů, šrapnelů, jež praskají jako ocelové struny na nějakých velikých houslích, hrajících nad tvou hlavou. A vše nějak skončí. Smrtí nebo vítězstvím. Skončí-li to vítězstvím, začíná zítra boj znova. Eh, bratři...“

„Tohleto máš ve Francii... Pojďme do Francie!“

„Pojďme!“

„Ba pravda, hoši! Jaká vojna, když nevíš, nezradí-li tě zítra všechno, třeba tvůj vlastní otec? Zrada, zrada, zrada! Všude, na všech stranách. Ovzduší je naplněno zradou, vzduch, který dýcháš, je naplněn zradou, zrada! Na trůn ruských imperátorů byla dosazena zrada. Jí se nyní klaní celé Rusko!“

„Křapíku, pojď, střelíme si zajíce...“

„Křapík“, důstojník, nosící tuto přezdívku, odmítl.

„Už mně ani zajíc nebaví. Takhle kdybys věděl o hezké holce...“

„A o rjumce vodky, ne?“

„Třeba i o rjumce vodky. Nevadila by, bát'uško!“

„Vzpomínáš, v Orvanicích, minulého roku o velikonocích. Spasi Gospodí! Vavroch udělal tabuli. Samá studená jídla. Stůl se jen prohýbal. Bylo ještě všeho hojnost. Teď lítá jako splašenec a shání něco, abychom přece nevypadali žebrácky, až přijede Masaryk. Tehdy jsme mnohou sklenku vypili spolu, vid', Křapíku?“

„Mhm!“

„Ty jenom teď mhm! A tehdy jsi toho napovídal. A zpíval! Pamatuješ: Po rjumočkě, po rjumočkě..., Ach, ty sukyn syn! A teď se tváří hloupě.“

Křapík se opravdu tvářil hloupě.

„Což to,“ ozval se jiný hlas s konce stolu. „Hoši jsou celkem dobří. I ti nováčci! Chodí rádi na cvičení. Jenom se mi zdá, že se mezi Rusy naučili meetingovat. To je vám samá debata. Nedávno jsem přišel mezi ně a oni vedou velikou rozmluvu o – lordu Kitchenerovi. Sám toho mnoho o lordu Kitchenerovi nevím. Utopil se. Znameníť voják. Byl v Indii. Dobrá. Ale jeden takový mrňavec, kluk jako ještěrka, stále mele o lordu Kitchenerovi. Možná, že kluk neumí rozebrat pušku. Že neví, kde je muška na vintovce. Ale o lordu Kitchenerovi toho věděl rozhodně víc, než já. Byl jsem tím téměř zahanben.“

„Máš pravdu. Meetingují nám opravdu trochu mnoho. A nemá to celkem nijakého smyslu!“

„A co mají dělat? Cvičení, dobrá! Odpoledne nějaká škola, výklad o něčem. Dobrá! Ale to stále ještě zbývá mnoho času. Na frontě, dejme tomu, bývá také někdy nuda, že nevíš, do čeho bys prst strčil. Ale tam je jiná atmosféra. Spí se. Odpočívá se. Vzpomíná se na domov. Nervy jsou ustavičně zaměstnány nepřítelem, i když se nestřílí. Ale zde? Taková idylla!“

„Věru, idylla!“

„Nejsou vojákům zdravé idylly...“

„Jedni meetingují, druzí chodí za holkama.“

„Ty holky – to se naučili od Křapíka.“

„Ba ne, od Bergra támhle, od Beržéra.“

„Bratři, arménskou!“

„Co je to zas?“

„Arménskou anekdotu chce zas někdo vypravovat. Zas chce býti někdo bit. Dostat hobla!“

„Ó, mládenci, za tohle mně budete kačat!^[8] To není obyčejná anekdotka. Eto nastojaščij armjanskij aněkdotík!“^[9]

„A tak sem s tím!“

„To je totiž hádanka: je to pod postelí, a má to začáteční písmena **j** a **b**. Co je to?“

Nikdo nemohl uhádnouti. „Vzdáte se? Nuže: jedna bota!“

„Ty lotře!“

„Jaký lotr? Ale tohle jistě neuhodnete: Je to pod postelí a má to začáteční písmena **d** a **b**. Co je to?“

„Dvě boty – ty klacku!“

„Dobře. To jste uhodli. Ale což toto: je to pod postelí a má to začáteční písmena **t** a **b**?“

„Zabte ho! Hobla! Hobla! Davide, zahrej tuš! My ho chceme, svoloč, kačat! Hrej, Davide, hrej!“

„Kluci, nechte mne. Vážně! Povím vám pěknou anekdotu. Opravdovou. Tak vám přijel moskevský kupec do Petrohradu. To víte, Petrohrad, veleměsto, moderní, evropské, skoro neruské, a Moskvíč ještě v dlouhém starosvětském šatu kupeckém, s bradou, celý takový staromodní. Ale o Petrohradě mnoho slyšel, tam že je pravý mrav a že je nutno učiti se mu od Petrohradců. Kupec si to pamatoval a když už vlak ho přivezl do Petrohradu, tu vstupuje do nádražního bufetu, umínil si, že se bude učiti mravům od Petrohradců. A právě u bufetu stál takový nastojaščij frant petrohradský, opravdový švihák podle mody, a unylým hlasem

poroučel si od báryšni v bufetu různé dobroty. „Především vodky dobré, vodočky pravé nikolajevské, prosím, báryšňo, karafičnick tak střední,“ povídá ten frant. „I mně karafičnick vodočky pravé nikolajevské, karafičnick, báryšňo, i mně karafičnick,“ opakuje po něm moskevským basem kupec. „A potom, báryšňo,“ povídá ten frant, „selátka kousek s kaší, garnýrek pěkný udělejte, obložte zadeček...“ „I mně selátka kousek s kaší,“ zase tím basem ten moskevský kupec, „i mně obložte zadeček, báryšňo... garnýrek pěkný.“ „A citrončík, nezapomeňte,“ povídá zase ten frant, „citrončík, báryšňo, vložte pěkně do zadničky.“ „I mně,“ povídá teď zase tím basem ten kupec, „i mně, báryšňo, citrončík vložte do zadničky“ – – –

„Hohoho! Hohoho! Hohoho!“

„Neříkal jsem, že to je sukyn syn?“

„A neříkal jsem vám, že mne budete kačat?“

„Davide, hrej tuš! My ho přece jen, svoloč, musíme pokačat.“

I kačali všichni Vavrocha.

Vtom někdo zvolal:

„Panna Sofia!“

Všichni i s Vavrochem se nyní nahrnuli k oknu.

„Pěkná holka jako každá Polka!“

„Má pěkný výběr tady. Tolik důstojníků!“

„Ona má Křapíka!“

„Jedeš –“ ohradil se Křapík a celý se zježil.

„Křapík takovéhle cukroví nemiluje.“

„On miluje takové cukroví, že má o něj pak vážnou starost Nathan der Weise.“

„Kdo je to zase?“

„Ale tadyhle doktor Langer!“

„Podívejte se! Podívejte se! Tady to máte. Všichni jsme utřeli mlsnou hubu!“

„Co je?“

„No, támhle je Skála, tamhle na cestě. A ona rovnou k němu. Naši noví prápoři se mají k světu! No, ten nám vypálil teda rybník. No, nazdar!“

„Křapíku, běda!“

„Běda!“ řekl Křapík melancholicky.

Panna Sofia, zámecká dcerka, modrooká, štíhlá, hezounká Polka, ušlechtilých a pobledlých tváří, rozdělených červenými, silnými rty, podala Skálovi ruku, již on obřadně políbil.

„Hled'te, kujóna!“ poznamenal kdosi za oknem.

„Velmi špatně jsem spala po tom, co jste mi včera řekl, pane praporčíku,“ řekla komtessa. „C'est triste! Vy tedy skutečně myslíte, že od nás odejdete – to jest, celý pluk?“

Zarděla se. Sklopila oči a ryla slunečníkem v písku cestičky.

„Komtesso Sofie, jsme vojáci...“ odtušil mladý důstojník.

„Nikdy ještě na našem statku nebylo tak krásně, jako nyní,“ prohodila zase dívka. „Nikdy nebylo tak živo. A nikdy jsme se zde také tak dlouho nezdrželi. Papa zemřel v Petrohradě. Byl důstojníkem suity Jeho Veličenstva, a starost o Bereznou ponechal zcela mamaše. My, já a sestra Honorata, jsme se učily ve Varšavě, potom jsme byly obě v Lausanne ve Švýcařích. Sem jsme jezdily jen v létě. Pravda, těšily jsme se na Bereznou. Ale jakmile nastaly první podzimní deště, už jsme pomýšlely na město, na Varšavu nebo na Petrohrad. Ale nyní...“

„Nyní jsou ve Varšavě Němci a v Petrohradě bolševici...“ řekl stísněně Jiří Skála.

„Ano...“ zašeptala dívka. „Je strašná vojna! I revoluce... Bože můj, jak jen se to všechno skončí?“

„Věříte v Boha. Tož doufejte v něho!“ Praporčík se usmál.

I děvče se usmálo:

„Ale več doufáte vy? Vy Čechoslováci nevěříte v Boha, neviděla jsem mezi vámi kněze. A přece je u vás tak dobře a bezpečně!“

„Protože máme pušky! Kulomety! Děla!“

„Hu, jaké hrozné věci! A přece je to krásné.“

Viděla jsem vaši zkoušku na pastvině. Bylo to uchvacující. Váš profesor bude bydlet u nás, pravda? Chtěla bych padnouti před ním na kolena a prositi ho... prositi ho úpěnlivě, vroucně, neodbytně, aby vás tu ponechal... prositi ho tak dlouho, až by svolil...“

Skála se jen usmál.

„Ó, – vy se smějete... To není hezké. A mamaša má tolik strachu... Slyšel jste? Spálili zámek knížete Sanguška. Prastarou, vzácnou knihovnu, plnou drahocenných, jedinečných svazků. Celá prvokřesťanská kultura byzantská... Rukopisy, inkunabule, ikony, bible, díla světců a otců církevních, všechna moudrost a krása východního křesťanstva. Celou Slavutu vypálili. Zničili všechno na prach. Nebohý kníže! Takový ušlechtilý stařec! Nikdy nikomu neublížil. Celý život shromažďoval jen svoje knihy. A najednou všechno je obráceno v popel. Dílo celého života. Poklady lidského ducha. Nebohý Sanguško!“

„Kdo to učinil?“

„Mužící...“

A dívka se zachvěla při tomto slově, jakoby vyslovila jméno Satanovo.

„Oh, nemůžete nikdy pochopit, kterak se jich bojím...“ třásla se panna Sofia. „Kolikráte se mi zdálo – a byl to vždy takový neodbytný sen – že jich je plná tato zahrada. Sta, tisíce, hrozná, šedivá massa, jako stádo vlků se svítícíma, strašnými očima. Hemží se jich plno po cestách, šlapou po trávnicích, lezou po stromech jako hrozná, krvežíznivá gorilly, lámou větve, rvou růže, mávají svým selským nářadím a páchnou svojí machorkou jako zvířata, vypuštěná z chlévů. Šplhají po zdech, jejich strašné obličej se objevují už v oknech, nahlízejí dovnitř, už někteří vskočili do pokoje, křičí: pijámo, pijámo, a již drtí a lámou můj ubohý klavír... Potom začne honba... Honí nás, mne, mamašu, Honoratu. A víte, kdo je vede? Marfa – komorná! Tolik jsem ji vždy milovala! Celovala jsem ji jako rodnou sestru. A víte, nyní se jí bojím. I Honorata se jí bojí. I mamaša. Co chce Marfa, to se nyní stane. A hle, ona vede mužíky. Ona jim všechno ukazuje. Ona o všem ví. A mužící se valí otevřenými okny, vypáčenými dveřmi, všemi otvory, i komínem z krbu vylézají jak podzemní čerti... Strašno!“

Dívka zbledla a její oči nevyjadřovaly teď nic než hrůzu.

„Komtesso Sofie...“ Skála hledal slov, jimiž by ji uklidnil.

„Hled'te, dříve jsem si vyjela ráda na koni. Mám takového krásného koně, Angloaraba. Však jste ho jistě viděl. Jezdívá na něm nyní občas kapitán Štěpanov, aby se aspoň trochu proběhl, nešťastný Fenix, chudinka! A teď, teď se bojím. Zajedu dále do vsi, mužící mne uvidí někde s pole, nadběhnou všelijak, zabijí... Neutečeš, vím, neutečeš jim, vím to dobře. Neutečeš, mužíkům, vím to dobře, nikdo z nás jim neuteče. Ani já, ani Honorata, ani maminka! Přijdou, spálí, sekýrami nás rozsekají... ach, a ví Bůh, co všechno s námi udělají... Tak se vypravuje... ne, ne! Strašno! Strašno! Strašno!“

Dívka si zakryla tvář, náhle vzplanuvší jako v horečce, oběma rukama. Potácela se chvíli po pěšině, až sklesla na blízkou lavičku, jakoby schváčena smrtelnou slabostí. Skála se nad ní sklonil v rozpacích. Viděl, jak je hezká. Rád by jí nějak pomohl...

„Ale vždyť jsme přece na zámku my, vojáci. Mužící přece nebudou útočit na nás. Ani na vás. Nejsou tak zlí, zdejší mužící. Bydlím v chalupě, náš mužík je dobrosrdečný, tichý člověk...“

„Všichni jsou dobrosrdeční... tiší... ale najednou: pojďme na zámek! Nikdo se nevyzná v mužické duši. Mamaša jim nikdy neubližovala. A oni vždy přišli, s blahopřáním, při obžinkách, na Paschu, zdvořilí byli, uctíví... A přece se jich bojím. Nikdo nepochopí... nikdo!“

Vzhlédla nyní prudce ke Skálovi a vyhrkla

„A co bude, až vy odejdete! Co bude, co bude, co bude? Řekněte mi jen, co bude? Až poslední váš voják zmizí tam za tím kopcem? Víte, co bude?“

Skála nyní už sdílel její strach. Tušil, co bude. Bude to, co je nyní všude v okolí, kde není spolehlivého vojska. Požár, drancování, zabíjení...

„Neodcházejte! Neodcházejte, pro jméno Kristovo! Neodcházejte odtud! Nesmíte odejít! Jste křesťané, jak byste nás zde mohli zanechat... těm – na pospas. Snědí nás... Rozkoušou nás, i s kostmi, dravci, hyeny... Nesmíte odejít, máte-li srdce v těle. Jste muži! Jste hrdinové! Rytíři svatého Jiří, vesměs... nesmíte zde zanechatí nebohých, bezbranných žen... nebylo by to čestné! Slyšíte? Nebylo by to čestné! A kam nám také zbývá uniknouti? V Petrohradě, sám říkáte, jsou bolševici. Bůh ví, co je v Moskvě. Ve Varšavě jsou Němci. V Kyjevě jsou Ukrajinci. Všude je revoluce v Rusku. Všude ve světě je válka. Kam nám zbývá uniknouti? A hle, jen u vás, u Čechoslováků, je nám dobře a bezpečno. Bůh vám žehnej, Bůh žehnej vaší vlasti, ať je svobodna, Bůh vás provázej na každém vašem kroku – jen neodcházejte od nás. A odejdete-li... odejdete-li přece... nedej Bože... ale odejdete-li přece, vezměte nás... vezměte nás sebou... kamkoli... do Čechoslavie... do...“

„Do války... do revoluce...“ řekl smutně praporčík. „Neboť tam jdeme. V nich žijeme. Kam bychom vás měli vzít, vás, slečnu Honoratu, vaší matinku? Do zákopů? Do útoku či do ústupu, kdož ví, co nás čeká! Do bitev s námi chcete jít? Na pole smrti?“

„Třeba do pekla... Ach, můj Bože, můj Bože, odpusť mi toto rouhání.“

Dívka se opět zachvěla. Potom však vstala, usmála se trpce a řekla tiše:

„Odejdete odtud... ani nevzpomenete... ani nevzdychnete. Co je vám po nás? Po proklatých pomeščících. Po Polácích! Víím, nemáte nás rádi. Máte raději Rusy. Sestra Honorata říká: jaká škoda, že to nejsou Poláci! To mluví o vás. Já však... já... i přes to, že... mně se bude stýskat... pochopte to přece, vy nešiko!“

Jiří Skála se zarděl. Stál nad ní. Rozpačitý, neohrabaný, učinil pouze rukou podivný posun, jakoby chtěl někoho odehnati – a snad i obejmouti. Přisedl k ní posléze na lavičku –

Ale dívka hbitě vyskočila:

„Ne, ne... zde ne! Promiňte... pohled'te, vaši se na nás dívají z okna...“

Uprchla.

Skála se zdvihl a pomalu kráčel k zámecké budově. Když vstoupil do jídelny, ohlušil ho obecný, slavnostní pokřik:

„Bravo! Bravo! Skála!“

„Ať žije hrabě Skála-Komarowski!“

„Necht' zazáří jméno Skála v paprscích koruny Komarowskich!“

„K vašemu erbu Skálů připojen budiž i erb hrabat Komarowskich!“

„Co chcete?“ řekl Nathan der Weise. „Scala je starý šlechtický rod milánský. Viděl jsem ve Veroně náhrobek Scaligerů.“

„Skály žeru! Výborně. To si asi říká nyní panna Sofia.“

„No, nechte ho už, nechte. To je všechno ze závisti. Sami by kocouři mlsní, nepohrdli. Ale nikdo si jich nevšimne. Jen si přež, bratře Skálo...“ děl moudře Nathan der Weise.

Ale bratr Skála, celý rudý, mlčel a mlčel. Jen se podivně a rozpačitě usmíval tomuto hroznému přívalu, jenž se na něj sesul, když vstoupil.

Kapelník David přisedl zase k pianu a spustil:

„Věrné naše milování...“

„Kdybyste šli raději do rot! Všimněte si raději vojáků! Přednášky, nebo něco takového...“

„Už chystáme divadlo...“ řekl doktor Langer.

„No, to je něco...“

„Neboj se, bratře batalionský!... Vždyť my s hochy vycházíme co nejlépe.“

„Hm... a co ty komitety? Prý chtějí komitety... výbory?“

„Hračky... viděli to u Rusů...“

„Právě, právě! A vizte, jak se ty hračky Rusům vyplácejí.“

„Naši kluci jsou jiní...“

„No, dej Bůh!“

V koutě jídelny stál hlouček. Důstojníci se kupili kolem – Kornilovce.

„Přihlásili jsme se v Černovicích,“ vypravoval Kornilovec. Generál z nás utvořil zvláštní rozvědčický oddíl. Bojovali jsme pod ním u Stanislavova v Kerenského ofenzivě. Skvostný chlapík! Skvostný voják! Povídám vám, bratři: člověk, pro něhož lze jít opravdu a bez nadsázky do ohně. Nás má rád. Jak se rozzáří, potká-li někde našeho vojáka. O brigádě mluví s velkým uznáním. Rád vzpomíná na Františka Mrňáka, který ho vyvedl z rakouského zajetí. To vám je generalisimus! Jsme s ním nyní v Mohylevě. Jsou mezi námi i někteří Srbáci. I Rusové. Jmenujeme se teď „První slavjanský úderný pluk“. Řekne-li Kornilov slovo: jdeme do ohně. Třeba do pekla!“

Skála, jenž zaslechl poslední slova, sebou trhl.

Třeba do pekla! Tak nějak to řekla panna Sofia. Chovala se tak podivně ke konci. Což ho miluje? Což ji miluje?

„Chceme poprosit profesora Masaryka, aby přišel také k nám. Beztak navštíví Kornilova, když je nyní vrchním velitelem. Nechť navštíví také nás. Jsme také jeho děti!“

„Jistě navštíví Kornilova! Jistě!“

„I Borispol navštíví. Celou druhou divisi. Stejně se musíme my Čechoslováci jednou sjednotit.“

„Ale idea slavjanských pluků je správná! Jedni oduševňují druhé! Zejména Rusy. A ani byste neřekli, co takoví Rusové, nadšení a proniknutí nějakou ideou, dokáží. U Stanislavova se bili jako lvi! Molodci! To zas my jsme proti nim opatrníci! Takoví chytráctí hrdinové! Opravdu!“

„No, no! Naši kluci se u Zborova také bili jako lvi!“

„Ano, zajisté, vždyť já o nich nemluvím...“

„Proto!“

„A tys přijel právě z Mohyleva?“

„Ano. Přes Kyjev!“

„A co dělá Rusko?“

„Hloupostí! Ale doufejme, že se z toho dostane. Je to první omámení. Všude se již ozývají hlasy po vystřízlivění. V Moskvě budou v blízkých dnech zahájeny všeruské státní porady. Sejdou se zástupci všech stran. Odtud má vyjít plán reorganisace státního ústrojí i armády. Každý si od nich mnoho slibuje. Není opravdu potřebí zoufat. Není opravdu nic ztraceno ještě. Jak říkám: hlouposti. Tu a tam hlouposti, násilnosti, průvodní zjevy každého velikého převrate A Kornilov? Hm, nadávají mu. Neprávem. Zvykli si prostě nadávati každému generálovi. To však nesmí nikoho mýlit. Dnes nadávají, zítra budou blahoslovit. Taková je ta široká ruská duše. Dnes se hněvají na každého, kdo chce obnovit pořádek, kdo chce překazit chuliganstvo, darebáctvo, lenivost, kdo chce dáti uzdu temným pudům massy. Zítra ho budou jmenovat zachráncem vlasti. Pro nás je to nejvyšší štěstí, že je Kornilov vrchním velitelem. Rusko bude spaseno!“

„Rusko bude spaseno,“ oddychl si Skála.

„A my s ním!“ řekl kdosi.

„Půjdeme zase do boje!“

„A přísámbůh! Budeme se bít jako lvi!“

„To budeme!“

„I Rusové se zas budou bít, uvidíte,“ poznamenal Kornilovec.

„I budou báťuškové!“

„Však už je nejvyšší čas. Shnili bychom tady jako padavky.“

„Mne už tady všechno mrzí!“

„Čert vezmi Bereznou!“

„Davide, zahrej: Marš vpirjod, družja v pochod!“

„Ne, naši: Spějme dál!“

„Však už jsme si pomalu zpívali: Spěme dál!“

„Bratři, ať tedy žije náš nejvyšší velitel, generál Lavr Kornilov!“

„Hurá Kornilov!“

„Nazdar generálu Kornilovu, synu chudého kozáka-mužika, zachránci demokratického Ruska proti reakci z prava i z leva! Na zdar!“

„Konečně... jsme zas trochu vojáky. Masaryk uvidí vojsko. Však už bylo na čase...“

„Byl nejvyšší čas... Zatracená idylla!“

„Zatracená idylla!“

XVIII.

„Strč prst skrz krk!“

„Hihi!“

„Co se směješ, báryšňo? To jsou zvláštnosti naší řeči. Že to nevyslovíš? Zkus to!“ sváděl Vojta Baroch domácí dcerku z chalupy a štípal ji do tváře.

„Trč... prs... chrs... krs... hihi,“ zkoušela „báryšna“.

„Prs! I ty jedna! Ty filuto!“ radoval se veršotepec. „Mlč, večer tě vemu do divadla. Pudeme na galdu. Tam je dycky mačkanice!“

„Mačka-nyca,“ smála se Ukrajinka.

„Nyca! Nyca! to je hlavní město v Riviére. To víš, my jsme inteligentný národ! U nás to není jako tady u vás v Labuni. U nás má každý gymnasium. Já mám taky gymnasium. Měl jsem být oficírem – ano, da, da! Nediv se, holka! Byl jsem v Turcii, Švecii, Švejcarii, ve Francii, v Germanii a v Turcii!“

„V Turcii dva razy?“ smálo se děvče.

„Da, da. V Turcii dva rázy!“ odpověděl voják vážně a bez rozpaků. „A doma tři mázy – budějovického,“ dodal pro sebe. „Bude se hráti Baj-Kaj-Laj! To je jako po ukrajinsku, víš? Chaj – žive vilna Ukrajina!“

„Chaj žive!“ řeklo děvče.

„Na zdar, Barochu! Co děláš?“ Byl to Budecius, jenž vstoupil.

„Učím se od báryšni ukrajinštině. Může to člověk dobře potřebovat. Zas budu umět o jeden světový jazyk více. Kdopak dneska může pohrdnouti učením. Všichni se musíme učit, řekl nějaký filosof. Za to ji vezmu večer do divadla. Je to hodná a přítulná holka, vid', Matreno, či

Mařeno, nebo jak ti řikají. Mlč, jsi harna děvčina! Vidíš, že umím ukrajinsky. Řekneš harna a už to je! Pane, to jsem já:

Žádný máslo, žádnéj tvaroh,
vždycky jenom Vojta Baroch.

Ale moc mne mrzí, že mne nevzali k tomu divadlu. Pamatuješ se, jak jsem hrál v Krzywe Młynáře i jeho dítě i všechny duchy? A tady – takový nevďek! Starej Jůza mne nechce. Že bych mu prej zdemoralisoval dramatický sbor. Dělal jsem sice zkoušku před doktorem, ten se smál, to víš, tak chytře, po židovsku, nu – a pak mne vyhodil. Žádná slušná ulejevanda se mně nechce naskytnout! Už holt zůstanu tím starým frontovým, bojovým vojákem. Gerojem. Da, da, Matreno! Něznáješ ty, kdo jsem já takovej! Ale ty mně poznáješ, jej Bogu, ty mně poznáješ. Ale to už budu pryč – ponimáješ? Fuč! Plakat budeš!“

„To je velmi možné, Barochu. Raději bys mně měl pomoci skládat věci...“

„Cože? Snad není nějaký nástup či ústup?“

„Nekonečně hloupější věc, můj milý. Přišel rozkaz z Kyjeva. Na emisi. Čert aby je sebral. Vidíš... to dělají ty mizerné školy. Jak se tam o někom dovědí, že má nějaké školy, že umí něco napsat – nebo dokonce promluvit, šup s ním na emisi. Rozkaz přišel z Národní Rady, z náborové komise. Posílají tři sta emissarů do celého Ruska!“

„Hm, a mne nepošlou,“ předstíral Vojta Baroch rozhorlení. „Právě jsem tady vykládal Matreně, že mám také gymnasium. A promluvit umím také...“

„Možná, že bys přivedl svým humorem do vojska více dobrovolníků, než já svým žvaněním. Bůh ví, co si tam o mne myslí. Nedovedu si sebe jako agitátora a lidového řečníka ani představit.“

„To zas já bych to uměl,“ řekl Vojta Baroch sebevědomě. „Nejdříve musíš zařvat, abys ihned strhl pozornost: Občané a občanky! Soudruzi! Bratři a sestry! Přátelé zemědělci a hasiči! Uhnětený lidé! Pak se musíš ze vší síly udeřit v prsa. Takhle! To už musíš něco obětovat, bratránku! Potom zdvihneš zaťatou pěst do výše. Takhle! Zahrožíš směrem k místodržitelskému radovi nebo k soudu. Při tom zdvihneš bradu do výše. Tak. A potom řekneš: běda vám! Můžeš koulet očima. Pak uděláš malou přestávku, aby mohli křiknout: Výborně! Tak jest! Nyní se toho rychle uchopíš a uděláš takový – nu, jak se to jmenuje? ...“

„Finále...“

„Ano, finále. Řekneš rychle: Vidíte, sami to uznáváte. Lid sám rozsoudil. Lid sám bude soudit. No – a je to. Už’s to vyhrál. Ale beze žertu ti něco řeknu: nechtěl bych být na tvém místě!“

„Věřím. Zase ti Rakušáci! Zas ty prokleté uniformy! Zajatecké tábory. Mluvení o samozřejmostech! Vykládání, vysvětlování, přemlouvání. Polemiky s hňupy, se zbabělci, s renegáty.“

„To máš, jako když z chléva kydáš hnůj, vid', Matreno. Běž, holka, pěkně prošu, uvař nám čaj. Beztak nám nerozumíš. Nu, idi, čaju navari. Matrena, pěkně prošu.“

Matrena poslechla. Tak přivykla již těmto československým prosbám-rozkazům, že nikdy ji nenapadlo vzdorovat.

„Ty jejich austrijské mozky,“ pokračoval Vojta Baroch, „jsou asi pořádně zaneřáděny. Zahnojeny. Protože, když ještě dnes někdo čeká na emissara... na informace, dnes, po Zborovu... tak je kráva!“

„Křivdíš snad. Možná, že jsou opravdu ještě po Rusi naši lidé, kteří dobře nevědí, co se děje.“

„Můj ty Spasiteli...“

„Tobě se to zdá ovšem snadné vše, pochopitelné. Hůře je, že právě já... Zkrátka, pochybuji o sobě. A zase: nelze se protiviti rozkazu. I toto emisařství je nutné. Kdo to má dělat? Vím, že všichni emisaři jdou neradi od svých rot, ba jdou se vztekem. Ale někdo jítí musí. A mně – mně se tak nechce!“

„Inu, my tady, myslím, žijeme jako prasata v žitě,“ řekl Baroch drasticky. „A tam venku je jistě velký sajrajt. V mátušce Russiji! Komu by se do toho chtělo?“

Ač snad nemínil, vyřkl Vojta Baroch velikou výčitku. Budecius ji rázem pochopil.

„A kdy jedeš?“ zeptal se ještě veršotepec.

„Dnes v noci. Tak o půlnoci chci vyrazit. Musím pěšky do Polonoje, to jsou téměř tři hodiny. Časně ráno, tak ve čtyři, odjedu do Kyjeva.“

„To půjdeš ještě do divadla?“

„Půjdu.“

Skládání „věcí“ netrvalo dlouho. Velký plášť ruský byl „zrolován“ záhy a co nejšikovněji. Baroch byl mnohem obratnější, než jeho druh. Do „suruky“, mošny ruských vojáků, se vecpala jedna rezervní košile, něco kapesníků, nějaké knížky, mezi nimi Puškinův „Pugačevský bunt“ a Máchův „Máj“, krásně vázaný, dar Čermákův. Potom notes a v něm opis Masarykova zápisu do pamětní knihy prvního pluku z nedávné návštěvy v brigádě.

„To přečtu všelijakým poražencům...“ řekl si Budecius, rovnaje vše na stole, i vzpomínaje slavné návštěvy. „Kdyby bylo možno to vše natočit do filmu – to by byla teprve propaganda! A místo textu Masarykovy projevy, maximy, výtahy z jeho řečí k vojsku. Bylo to překvapující! A nezapomenutelné. Rakousko musí být zničeno! To už ani neřekl můj klidný profesor. To řekl bojovník! To promluvil duch fanatický. Což je i dobré. Nejopravdovější bojovníci musí být vášnivci. Zničím jen toho, koho toužím opravdově a nadobro zničit. Rakousko musí být zničeno! To bylo oko nejen přesvědčené, ale i planoucí. Tak se může mluvit, k vojákům! A vojáci? Pravdu děl onen starý Bobrujčan v Mohylevě. Byli šťastni, že mají svého tatíčka. Ale byli i pyšní! Vždyť ho na počátku ruské revoluce prohlásili diktátorem. Pochodovali před ním jako před suverénem. Několik dní byl veliký svátek.

Všichni chodili nějak slavnostně, čisti, oholeni, s blýskajícími botami. Ne, nebudu k nim nic řečnit... nebudu se bít v prsa. Zcela prostě jim budu vypravovat o československém vojsku. O České Družině, o rozvědkách, o Zborovu, o druhé divisi, o našich dělostřelcích, kteří tak skvěle defilovali před Masarykem. Jako pohádku jim to budu povídat, jako dětem za večera jim budu vypravovat – hlupákům! Už tu mohli vlastně také dávno být!“

„Věci“ byly sbaleny. Matrena přinesla čaj.

„Vidíš, Matreno, jaká jsi šikovná holka,“ pochválil ji Baroch.

„Holka...“ smála se Matrena.

„Tak a teď půjdu pro večeři. Dnes je dříve k vůli divadlu. Bude guláš. Dej sem kotýlek, já ti to vezmu.“

Ve dveřích se Baroch srazil s Perným.

„Jdu se rozloučit,“ řekl dobrovolník pohnutě. „Slyšel jsem, že odjíždíš, a na delší dobu.“

„Zdá se, že na delší dobu. Taková emisařská cesta trvá prý několik měsíců. Musím jít, ale nejsem nadšen!“ Budecius se nachmuřil.

„Bude se nám po tobě stýskat. Mně především. Tolik ti vděčím...“

„Hlouposti!“ odbyl ho Budecius.

„Konečně nám všem. Byl jsi přece jen duševní hlavou roty...“

„Hlouposti!“

„To nejsou hlouposti. Teď víc než jindy...“

„Přestaň už, prosím. Zase ukrajinský problém, ne?“

„Ne, ne. Mám něco na srdci. Budeš ještě mluvit s praporčíkem?“

„Zajisté!“

„Hled! Nu, jak bych ti to řekl? On je mladý člověk. Je to výborný voják, o tom nemůže být sporu. Hrdina – rozhodně! Máme ho všichni rádi... to jest... zdá se, že má přece jen jinak málo životních zkušeností. Nezcela správně chápe psychologii kolektiva...“

„U všech čertů! Zas psychologie! Zas kolektiv! Vy chcete mít z důstojníka Boha, Otce vševědoucího. Chcete-li kaši a nemáte-li jí, křičíte: Proč nám prapor a nevymůže kaši? My rádi kaši. Tedy také Boha, Otce všemohoucího! Jděte mně do horoucích pekel!“

„Tož věc je vážnější,“ řekl důležitě Perný. „Mluví se o tom v rotě, nedělá to dobrý dojem, a jemu to škodí. Já ho znám, já vím, že je tady vinno spíše jeho mládí, trochu lehkomyšlnosti, ješitnosti. Ale kdyby se na to upozornil, snad by... Kdybys mu na příklad ty řekl...“

„O čem se mluví? Co mu mám říci? Co jste zase s Kohoutkem spískali?“

„Nikdo nic nespískal, ale fakt je, že praporčík jezdí nyní odtud z Labuně častěji na velitelství pluku do Berezné, než je potřebí. Viděli jsme už v Berezné, že se s ním něco děje. Když byl pluk rozdělen do Labuně, Titkova a Gricova, mysleli jsme si, že to přejde, že to byla nějaká legrace. Ale Skála nyní jezdí téměř obden do Berezné a naši hoši ho nedávno viděli na okraji labuňského lesa s komtessou. Oba klusali na koních. Hochy to dráždí, cítí v tom nedemokratismus a obviňují ho, že zanedbává rotu pro nějakou komtessu. Není to sice pravda s tím zanedbáváním roty, rota má nyní opravdu vše, co v této situaci, v níž nyní žijeme, potřebuje, ale přes to mu to škodí nesmírně a hochy to od něho vzdaluje. Jsem přesvědčen, že kdybys mu to řekl... nějak... poslechně tě na slovo!“

„Vy jste blázni,“ odpověděl pouze Budecius a mávl rukou.

Baroch, jenž stál již chvíli ve dveřích s gulášem v kotlících, vyprskl náhle ve smích.

„Co vyčítáš praporovi holku, ty františkáne?“ obořil se na Perného. „Každej pořádněj voják, když si odbude svoje věci a srovná si dle předpisu kavalec, jde se vohlídnout po nějaký kosti. Já mám tadyhle Matrenu, Andress má Filku, i ten blbej Liebermann střásá svoji kapičku za bujná ňadra nějaké báby. Jen ty a Kohoutek chodíte večer zadumaně po silnici a sosáte mléko z mléčné dráhy. Kohoutek je ferina a brepta, rád by strašně něčím byl a každému všecko závidí. Jednou závidí vyschne jako nahnilej vořech. A mně se zrovna prapore líbí, že se ty chuderky komtessky ujal. Dneska, můj milej, je to riskantní věc, jezdit někde s komtesskama. Kdybych tak já vosedlal hajtry starýho Jeřábka Habsburga a vsedl na kůň tadyhle s Matrenou, tak s ní můžu takhle vítězoslavně projet celým Ruskem jako osel s oslicí, palmy nám budou házet, bude to znamenat vítězný Proletariat. Ale, můj milej františkáne, to není žádný hrdinství. Hrdinství je, když se náš prapore ujme opuštěné komtessy, protože od komtess a od hrabat dnes ani pes buřta neveme. Jo, to je dnes, holečku, vyvrhel. A holka je mladá, hezká, je to taky člověk, čili jak náš Hofírek zpívává, „všecko je stvoření boží“. Co má ten náš prapore taky pořád dělat? Chcete, aby vás pořád poučoval, vzdělával, prohluboval vašeho ducha, bděl nad duševním rozvojem roty. Na konec vždy ho posloucháte už jen vy dva, ty a Kohoutek, a to jen proto, abyste se s ním přeli. Já už dávno sedím u Matreny, Andress už někde dusí Filku, starý Liebermann střásá kapičku bábě za ňadra, někteří čtou noviny a knížky, jiní hrají dámu, ostatní vrtí stolečkem a prskají legrací při seancích. A vy ještě tejráte prapore. O čem jste to posledně hovořili? Jo, o thé... o thé! Ne, o theismu. Tak jsem si tehdy myslel: uvařte si lipový thé a kápnete na to, rozřešíte to. To se nedivím praporovi, že potom utíká k fešandě. A vy mu to jistě závidíte, vy nunváři!“

„Měl bys slyšet jiné bratry...“

„Jiné bratry... jiné bratry tím asi stále obtěžujete, stále štvete, pořád jim říkáte: že je to pravda, no, řekni! A oni už na konec z omrzlosti řeknou, jo, jo, pravda, pravda! Co mají taky s vámi dělat, když nedáte pokoje. Vymysleli jste si komitét, jakživo to u nás nebylo, dali jste se do něho zvolit, a teď děláte štiky v rybníku. Proháníte sebe, taháte nás na meetingy, proháníte prapore, vymejšíte si práci i vady na rotě, abyste měli o čem kušnit... jděte mně na kolo! Hrajete si na spolek, udělujete slovo, říkáte „debata je přerušena na pět minut,“ poněvadž při vašem nekonečném sezení už to každej potřebuje, aby mohl poodběhnout na záchod, končíte schůzi, „příští schůze zítra o šesté hodině večer“, ale nejraději byste začali už

schůzovat o osmé ráno a skončili schůzi o půlnoci. A my, co jsme vás tam zvolili, si myslíme: no, jen si pohovořte, páni konšelé. Kdybyste aspoň k tomu měli čtvrtně budějovického piva, dost možná, že byste přišli na nějaký nápad. Ale po čaji kručí strašně v břiše a proto si vymejšíte takový strašný věc, jako že prapore zrazuje rotu s frajerkou. To já pášu větší hřích, neboť zrazuji svoji Nandu Vršovandu tuhle s tím dobyt看em, s Matrenou, která není hodna, aby mý pražský holce rozvázala opánky od obuvi její. Jestli budete štvát proti praporovi, kerej je správnej a fešnej kluk, tak na vás, vy holoto, složím takovou písničku, že nebudete moci v rotě vobstát a poletíte odtud, jako když vám zadek zapálí. Tomu perníkáři Kohoutkovi se nedivím, že pořád kdáče a kokrhá, je to zelenáč... ale ty, Perný, který jsi tady už tak dlouho – a naletíš také na každý žvást“

„Ale co ten guláš?“

Byl to jasný, veselý hlas, jenž se ozval z okna. Všichni se obrátili.

Venku u okna stál Jiří Skála, který vyslechl poslední části jejich rozmluvy.

Baroch i Perný se začervenali. Ale Baroch se vzpamatoval nejdříve:

„Guláštiček třeba chladnej sníme,

bratra praporčíka pohostíme.

Třeba něco jiného má rád.

Ať zkusí, co papá proletariát.“

„Kulhá rytmus,“ poznamenal Budecius.

„To má od Zborova,“ bránil se Vojta Baroch. „Pěkné verše!“ pochválil mladý důstojník.

„Odkud to tak rychle bereš?“

„No, jsou trochu střelený ty verše. A odkud to tak rychle беру? To je moje tajemství. Ale rád vám ho za papirosku prozradím.“

A když si zapálil „praporčickou“ papirosu, svěřil se s tímto:

„Víte, já jsem totiž jasnovidec. Mně se vždycky v noci zdá podrobně všecko, co se druhého dne stane. A tu si skládám verše jako si velebník připravuje čtení z evangelia na každou neděli. Tady Matrena ví, jak spávám – do rytmu. A Budecius to zná taky, spává tady taky. Vsadím se, že ty moje básně jsou lepší než jeho...“

„Dojista!“ potvrdil Budecius.

Praporčík vstoupil do světnice a podal nejdříve ruku Pernému:

„Neboj se, neuteču vám s komtesou. Ani duševně. Spíš by komtessa ráda utekla s námi. A to, jak víš, není možné.“

„Tak vidíš, ty františkáne. Teď můžeš jít a dát tenhle cumel Ivanu Ivánovičovi Kohoutkovičovi. Až budu mít tadyhle s Matrenou dceru, tak mu ji zasnoubím, aby měl taky

holku. Opěrná jim poteče mlíko po bradě,“ hlásal veršotepec. „Á, hleďte, Liebermann. A s kapičkou! Co chceš, mamute?“

„Roz... rozloučit,“ řekl člověk z Mostu.

„To je jako pohřeb,“ poznamenal Budecius. „Smuteční hosté se scházejí... No, to je pěkný večer.“

„Tak, už je to tady,“ zařval náhle ve dveřích jiný hlas. „Tak už jedu, vedí. Krucifix! Už jedu s nima. Copak voni si myslují, dětino? Bárin mně dovolil a plukas mně pustil taky. Co kdyby jich tam chtěli zabít? Přece si nenecháme zařezávat naše kluci, a správný kluci, a voni sou starej fešák. Já jedu s nima. Bárin stejně pojede do Moskvy na schůzi Národní Rady. Tam se s ním setkám. A voni přeci jedou také přes Kyjev do Moskvy, ne? No, tak viděj. Co tady? Kluci tomu teď říkají idylla. Potřebuju já nákou idyllu! Ani nevím, co to je. A zas leccos nakoupím a přivezu. Panečku, ale měl jsem nos. Vyžebal jsem na našem mužíkovi, který bil včera svini, kus prasečího masa. Na cestu. Zle se mít nesmějí, vedí, když jede Kódl sebou. Tady mám zborovskej kinžál. Kruci! Nepřeju ho nikomu, ani císařoj Vilémoj. Jó, já mám dobrý srdce. Tak v noci dem, co? Spát už nebudem, co? A co je tohle? To je flaška vína. A vodkud je ta flaška vína. Ta flaška vína je vod žida z Polonoje. Správně zátkovaná. Švindl vyloučen. Moses Aronovič Chamajdes – tak, prosím.“

„Co se to jen děje?“ divil se Budecius.

„No, co se to děje! Že jede Kódl sebou, to se děje. A teď mně musej sebou vzít, i kdyby nechtěli, vedí? Teď se jich nespustím, starej pane. Teď je s nima amen, teď mají Kódlu na krku. Teď už za holkama nebudou chodit, dám na nich dobrej pozor. Zlatý časy jsou pryč, Kódl bude hlídat. Musím jich přivést živýho. Bárin mi to laky nakazoval. A co, jaký teď řeči! Tady je flaška.“

Silák se rozhlédl po přítomných a jeho zrak utkvěl na Perném:

„Dou sem, voni zelená sedmo. Tady tohle vodšpuntujou! No jo, a už ať to je. Posloužej slušnejm a pořádněj lidem, voni abstinente!“

„A můžeš v rotě povídat, že tady s rotným chlastáme a že to nejni demokratický,“ dodal jízlivě Baroch.

„To můžou povídat, co chtěj. Ale teď, když už to vodšpuntovali, vzali hlavní vinu na sebe.

Kdyby to víno nebyli vodšpuntovali, nepili bysme ho, vedí. No, líznou si taky!“

Na tolik Perný nebyl ortodoxní, aby si nelízl.

„Tak, a teď dojdou pro mládenečka?“

„Pro mládenečka? Pro kterého?“

„Pro toho mrcifouska. Pro básníka. No – pro Kohoutka.“

Perný předvídal něco nedobrého. Zdráhal se.

„Nu, přived' ho, neboj se!“ rozhodl Skála. „A voni, Kódl, žádné koniny!“

„Tak voni už taky poroučej? No, co dělat. Jsou komandír, musím poslouchat!“

Perný opravdu za okamžik přivedl Kohoutka, nepokojně sebou vrtícího, mládenečka těkavých, provinilých očí. Nabídl mu sklenku. Vypil ji ze samé rozpačitosti rázem a ihned zrudl.

„Hled'te ho, premonstráta!“ řekl Baroch, jsa pamětliv všech řádů mnišských.

„Básníci přece jen rádi usrknou vína,“ poznamenal praporčík.

„Víno je dobré,“ přisvědčil také Liebermann, jehož kapička se povážlivě třásla nad sklenicí, z níž upíjel.

„Víno je nápoj bohů, na Olympu bohové seděli, pili víno...“ breptal Kohoutek.

„Ten kluk je už úplně vožralej,“ radoval se pan Kódl. „A pak chce spasit svět. Lokne si a svalí se pod stůl. Člověče, voni by u vojska nesměli bejt ani kobylkou, co tahá buben regmenc-tamboraj. Maj ještě ten román? Ještě sepisujou, skládaj? No, skládaj, skládaj. Až toho budou mět tisíc stran, tak to rozmícháme jako karty, dáme to halabala na sebe, jak to přijde pod ruku, a pak to bude mít teprv nákej smysl. No, nebrečej, voni sou hodnej!“

„Co jen je dnes tomu Kódlvi,“ divil se Baroch.

„Je mně – pětáctyřicet let. Bárin mně pohladil po lysince. A Štěpanov, který má zase dneska svátek mně dal storublovku, přinesl jsem mu nedávno všelijaké věci až z Ufy. Však jsem byl, mládenci, švorc. To mně stála Anička vod Český koruny tolik peněz!“

„Ale Kódl? Anička?“ káral ho Skála.

„Pane Skála, voni se pletou. To bylo jináč! A vůbec, kluci, než vod jedem zas do daleký ciziny, ať se máme dobře. Já bych to v tej vaší idylle stejně nevydržel. Ale než vodjedu, dám vám všem mravný naučení. Šířte to po celém pluku! Předně: neztloustněte mně tady moc. Vypadali byste jako kanovníci a žádný vojáci. Když jsem byl malej, přišel k nám totiž takovej strejc, co prodával ptáky. Co se zubíš? Ptáky prodával. Měl všelijaký, každýho doved pojmenovat správně podle přírodopisu. A měl tam taky takovýho jednoho, dost tak strakatýho, kterému říkal kanovníček. Pročpak mu říkáte kanovníček, ptal se ho můj táta. No, von je to dobrej pták jinak, řekl strejc, ale von jenom pořád žere a – ne, schválně to neřeknu, co řek ten strejc. Tady Kohoutek se zubí. To se zubíš, že je to vo kanovníkoj, vid', ty pokrokáři! Ale mně nepřivedeš do rozparku, jak říká můj bárin. Chceš něco vo pastoroj nebo vo rabínoj? Já je všechny stejně miluju.“

„Raděj ne, pane Kódl,“ odporoval Skála. „Řeknou teď další radu přece, další mravní naučení!“

„Tak, za druhé,“ pokračoval pan Kódl, šťastný a rozjařený, „kluci, nezkazte se mě tady. Nežvaňte moc, pucujte vintovky a mějte prach v suchu. Nebrejlej na mně, voni taky maj prach v suchu, no voni, co píšou ty romány! Nehádejte se, mějte se rádi, když budete hodný, Kódl vám něco přiveze. Kruci, slíbili jste to starýmu pánovi, že budete hodný, jestli ho zklamete, tak je Kódl váš úhlavní nepřítel. Znal jsem taky ještě starýho pána Riegra, ten to říkal správně: milujme se a nedejme se! Kdyby mezi vás lezli bolšáci a něco plkali, semhle, támhle – tak je kopněte semhle! To vám povídá starej Kódl. Jinýho s nima nic nemůžete dělat. A třetí mravný naučení? Tady je. Přečtěte si to.“

Kódl vytáhl z kapsy list novin. Byla to „Národní Politika“.

„Tak tady to máte. To je seznam mrtvej Čechů, co se dali zabít za Rakousko. To vám tady nenechám, to vezmu sebou těm balvanům v lágrech. Ale měli byste všechny ty jména znát nazpaměť! A jestli se mně někdo zpronevěří! Kdo vzal jednou na hlavu čepici s touhle stužkou, tak je poznamenanej! To už s něj ani Kristus Pán svčenu vodou nesmyje. Jestli ale přece někdo z vás by zradil tyhle barvy, tak ho Kódl zabije, kdyby ho měl honit po celým Rusku. Nedávno prej nákej Mlynařík... Ježíš Marja! To jsou teda moje tři mravný naučení.“

Pan Kódl se napil. Jeho oči, jež při posledních slovech úplně zdivočily, se po vydatném doušku zmírnily. Jeho tahy změkly. Usmál se konečně a dodal:

„Holky? Holky můžete... Kterýpak Čech by holky nemiloval? Já jsem na ně už trop! Á, vy syčáci – víno už je v tahu. Tak, a teď půjdeme do divadla, pográtujeme komandírovi pluku a potom hajdy na cestu. Tady je můj ranec, tady je můj kinžál, tady mám hůl jen na tu drobnější svoloč.“

„Ale sed'me ještě – – zazpívejme si!“ navrhoval Kohoutek.

„Hled'me ho – už nemůže vstát, proto říká sed'me. A to jeho kokrhání nebude, mládenečku, nikdo poslouchat, aby to věděl. Šel sebou, šel!“

Před labuňským divadlem stály již shluky dobrovolníků. Hlasitý, rušný hovor, smích, vtipy, nářázky se nesly tmou. Divadlo bylo zřízeno z rozsáhlé stodoly, osvětleno lampami a bylo to dle všeobecného úsudku nádherné nebo také správné divadlo.

Doprovázeči Budeciusovi se usadili pohodlně na lavice, jen Baroch šel k stání do zadu s Matrenou, jak byl slíbil. Dívčina čekala trpělivě na něj po celou dobu rozhovoru u peci nespouštěla očí se svého Vojcecha.

Hudba hrála, na scéně zpívali muži a ženy, jež byly zase jen přestrojení muži-dobrovolci, s nadšením a s nepadělaným citem:

„Praha je všech Čechů ráj!“

Hrálo se dlouho přes půlnoc s nekonečnými přestávkami po ruském zvyku. Byla zde celá ves, všecka děvčata. I z Berezně přišli hosté.

„Praha je všech Čechů ráj,“ znělo ještě daleko potom, když už Budecius i pan Kódl se rozloučili za vsí na rozcestí se všemi známými, mezi nimiž nechyběl ani Kohoutek. Byla hluboká noc a nesmírné ticho. Novolunní. Šli tiše, mlčky po prašné silnici směrem k Polonoje.

„Mám je, neřády, rád. Ale...“ šeptl pan Kódl a mávl rukou za sebe.

„Idylla?“ řekl Budecius.

„Eh, což... ale jestli se mi někdo z nich zkaží... Jestli se mi někdo zpronevěří...“

ČÁST III.

XIX.

Byl krásný, slunný, smířlivý den na konci srpna 1917.

Odpolední slunce vyzlacovalo kupole Sofijského Soboru, sklouzalo po ulicích kyjevských, oživených, hlučných, téměř mírových. Celému Rusku se snilo tehdy o smířlivosti.

Kupečeskij sad!

Byl zde koncert. Po hlavní cestě promenovalo množství obecnstva. Procházeli se zde důstojníci, ozdobení řády, polští uláni, vystrojení, vyšperkovaní různými zlatými a karmazínovými nášivkami, s polskými orlicemi na čapkách, s růžovými lampasy na jezdeckých kalhotách, švihácky střižených, vězících v štíhlých lakovaných holinkách se zvonivými, stříbřitými ostruhami – zkrátka důstojníci, junkeři a vojáci polských legionů, jež se po proklamaci polské neodvislosti nyní hojně všude organisovaly z Poláků bývalé ruské armády. Vesměs světlovlasí a modroocí krasavci a vesměs kavaleristé, proto také oči všech dívek, polských, ukrajinských a ruských, jakož i přemnohých dívek židovských, visely téměř výhradně na nich. A přece byli zde i nejnovější domorodci kyjevští, důstojníci prvního ukrajinského pluku Tarase Ševčenka, vysocí, mohutní Hajdamáci s tmavými očima a s černými, visícími kníry, na hlavách vesměs ohromné; chundelaté ruské papáchy s ukrajinským přídavkem, rudou střechou, volnou, pytlíkovitou, převislou na stranu a opatřenou rudým střapcem jako u tureckých fezů. Někteří z nich, ozdobeni na límcích, na rukávech, na kalhotách nášivkami, odznaky i lampasy modrožlutých, ukrajinských barev, vyholených tváří i lebek, na nichž tu a tam se skvěla stará volnokozácká čupřina nebo i copík, připomínali přímo slavných Záporožců ze slavného obrazu Rjepinova. Nescházeli zde ani Kozáci a Kavkazané, štíhlí, olivové pleti a překrásných mandlových očí, z nichž téměř každý byl „kňazem“, knížetem, i když měl třeba doma na Kavkaze, někde okolo Tiflisu chajdu a stádo ovcí. Mezi tímto davem se mihl i srbský důstojník nebo jihoslovanský dissident, Slovinec nebo Chorvat, přišlý sem z Oděsy, kde nechtěl složit přísahu králi Petrovi

a Velkému Srbsku, nýbrž požadoval Jugoslavii, federativní stát – a snad i republiku. Bylo málo těchto dissidentů, ale přece utvořili jihoslovanský batalion v rámci revoluční ruské armády pro hněv všech ostatních Srbochorvatů, s nimiž se nezdravili a s nimiž by se nejraději po zákonu své krve a její teploty, porvali někde v dobré vinárně Ljuby Kostiče. Byli zde ovšem i Čechoslováci, prostí, skromní, demokratičtí, vždy bez peněz, málo elegantní, ale přes to pružní, kostnatí a zdraví. Od ruských řadových důstojníků, od prašných, nevzhledných pěšáků se různili pouze úzkou bílo-červenou stužkou na čapkách, na místě bývalé carské kokardy. Chodili zde zpravidla po dvou, vážní proti lehkomyšlnému okolnímu davu, starostliví, možno říci, methodičtí. Nejméně mluvili a přeli se, aspoň nejméně hlučně.

Budecius, jenž se prodíral touto promenádou, tiskna v náprsní kapse pověřující listiny pro svoji emissařskou cestu, jež byl dopoledne dostal v kanceláři Vojenské komise Odbočky Národní Rady, si uvědomil, že je neděle. I připadlo mu to podivně zvláštním. Hle, neděle! Neděle ve válce! Je to snad poprvé, co to pociťuje od počátku vojny. Podivný jakýsi klid leží na Kyjevu. Spokojeni byli dnes ráno ve Vojenské komisi! Pochvalovali si, jak překrásně se daří nábor dobrovolníků. Vše jde výborně! Ukrajina? Nu, což! Prohlásili jakousi autonomii, budiž. Přejme jim svobody, chtějí-li ji, znají-li se k ní, cítí-li se Ukrajinci. Jednotu Ruska stále ještě uznávají, a pochybujeme, že hnutí tak zvaných „samostijníků“ nabude zde vrchu. Stále cítí svoji souvislost s Ruskem, a nemáme tedy nejmenší příčiny se strachovati nebo chovati se vůči nim nepřátelsky. Naopak. Budeme jich možná potřebovati! Jsou ovšem mezi nimi austrofilské proudy, je to vliv části haličské inteligence rusofobské, jež za invase Rusů v Haliči a potom při jejich ústupu je vystěhovala na Ukrajinu, ale jsou v menšině. Dokonce toto ukrajinství jako nacionální idea brání trochu tuto část Ruska proti ohromnému sociálnímu rozpadu, jehož známky pozorujeme v ostatním Rusku. Ukrajina je ovšem selská država, proto jsou i tady selské bouře. Ale i ty mají značné motivy nacionální. Držiteli velkostatků na Ukrajině jsou přece z valné části především Poláci. Nedivme se proto. A jinak? Jinak se zdá, že nastala perioda vystřízlivění. Vláda Kerenského, ač se třese občas jako všecko v Rusku, nicméně sedí – a sedí pevně. Po likvidaci červencového buntu bolševického v Petrohradě se její postavení upevnilo. Rozvratné živly poznaly, že vláda má moc a může této moci kdykoli užít. Konečně i v armádě se ozývají hlasy, volající k pořádku. A nejsou to jen důstojníci. Protikladem matrosů kronšadtských jsou stále ještě matrosové černomořští. Hlásí se ovšem k revoluci, ale povelí-li jim jejich kontreadmirál Kolčak vyplouti na moře proti Turkům, vyplují bez odmluvy. Vyslali dokonce do celého Ruska své delegáty, a vybízejí ke kázni a volají po vyhnání Němců z Ruska a po vítězném, demokratickém míru. Moskevské státní porady přinesou jistě ozdravení poměrů. I fronta se, doufejme, vyzdraví z první horečky, již propadla po Tarnopolu. I desertérstvo se umenšuje, ukrajinské a polské pluky slibují, že půjdou na jihozápadní a západní frontu proti Němcům, jsou tu úderné pluky, pluky Ústavodárného Shromáždění a jiné formace, jádra, k nimž se jistě přidruží vzpamatovavší se ruští zemljáci. Vždyť desertéři se již vrací, mnozí mají domů daleko, jíst není co, krásti a drancovati přece nelze tak, jak si snad představovali, a pobyt v plucích je pro ně dnes i otázkou vyživovací. Také vlaky jezdí lépe než před měsícem. Zkrátka, všude je viděti, že revoluce se ujala, že reakce z prava ani z leva nemá naděje na úspěch. Volby do Ústavodárného Shromáždění dopadnou, a to už dnes je možno říci, ve prospěch demokratických elementů. Monarchisté, i ti nejmírnější, propadnou při nich zcela jistě,

bolševici snad projdou jako slabá, radikální socialistická strana, ale bezvlivná a nemohoucí. Lid prohlédá, začíná pochopovat převrat, touží po demokracii, všechny jeho naděje se upírají v Ústavodárné Shromáždění. To jest jim symbolem jednoty a spásy. Je to dnes nejsvětější heslo ruských lidí, nedotknutelné sacrosanctum veškerého ruského života. A my Čechoslováci? Rosteme, bratře, rosteme. Denně přicházejí dobrovolníci do Bobrujska i do Borispole na sborné punkty obou našich divisí. A přicházejí vesměs v dobré náladě, optimističtí, veselí, bojechtiví. Máme tu přece zdatný, krásný a mravně zdravý národ! Co se nám může státi? Nepřestali jsme býti rusofily ani dnes, ale události nás poučily, že je nejlépe, spoléháme-li především na vlastní síly. Tož, jen jdi, bratře, informuj ještě opozdilce nebo lidi, neznalé vývoje našeho hnutí, burcuj, získávej nové vojáky naší československé revoluci.

Burcuj! opakoval si nyní Budecius ještě jednou sám pro sebe. Jdi, a burcuj!

Dobře mu to celkem povídali. Dobře tedy, půjde. Jak mají také hovořiti k emisarům? Dobře tedy, půjde. Zítra ráno odjíždí do moskevské gubernie. V noci nebo pozítří, vše záleží od vlaků, bude v Moskvě. V Moskvě! Vzpomněl opět na Napoleona. Dobrá, podívá se tedy na Moskvu, na tu Moskvu! Ale – – co je to?

Zastavil se a naslouchal. Mimo něho proudily davy lidí. Ach, ano, je neděle. Vyšli si Kyjevané, aby poslechli koncert, co na tom divného? Ruští důstojníci, kozáci, Kavkazani, Poláci, Ukrajinci, Srbi a Chorvati se Slovinci, Čechoslováci... ale co je to? Ano, to je Dvořák.

Hudba hrála Dvořákův Slovanský tanec.

Slovanský tanec!

Chyběli pouze Bulhaři. Ale i ti jsou zde. Vzpomněl, že dnes ráno ve Vojenské komisi se mluvilo o tom, že by se místo velitele československého armádního sboru, jenž bude za krátko zformován, mělo nabídnouti Radku Dmitrijevu. Tedy i Bulhaři jsou zde. Všichni!

Slovanský tanec!

Stál a naslouchal. Ještě nikdy mu melodie, již přece tak dobře znal, již přece tolikrát v životě slyšel, nepřipadala tak zvláštní a – osudová, jako nyní.

Ale nová vzpomínka ho zamrazila. Neodbytně se mu vtírala do duše závěrečná scéna z Wyśpiaňského „Wesele“. Viděl, kterak všichni se drží za ruce, Polák s Rusem, Bolgarin se Srbinem, Čechoslovák s Ukrajincem, všichni jsou ve svých krojích, je to jako podivný, maškarní ples pod heslem „Slované“, a tančí! A tančí! Tak, jako tančí tam ti... ve Wyśpiaňského „Svatbě“; oči v daleku, ruce mrtvě položeny na ramenou, loutky, truchlivé, mlčící páry, jako k smrti! A hudba hraje...

Slovanský tanec!

A posléze – bum! Oder na buben! Všichni se rozprchnou, utíkají od sebe, opovržlivě mávají rukama, jako když odhánějí mouchy. Hle, nyní si prohlíží druh druhá, nechápavě, cize... Nyní se diví, jak to bylo možno...

Polák s Rusem. Bolgarin se Srbinem. Čech s Ukrajincem...

Ale již dosti! Již je konec. Hudba dohrála. Obecenstvo tleská. Přeje si přídavek. Tož přídavek: Marseillaisa. Výborně! Hurrá! Marseillaisa!

Tedy přece sympatie k spojencům? K Francii?

Což, to snad... kdož ví... ale to je nyní nová ruská hymna. Ano, prosím, Marseillaisa. Je to přece píseň revoluce. Ale slyšte ji dobře:

Allons enfants de la Patrie!

Les enfants de la Patrie?

Kde jsou? Kdo jsou to?

Nu, prostě: tito všichni! Nezapomínejte však:

Contre nous de la tyrannie...

La tyrannie!

Poláci, Češi, Srbi, Chorvati, Slovinci, Bulhaři mají své hymny...

Zpívá se také: Šče ne vmerla Ukrajina.

Rusové? Snad byste si nepřál Bože, carja chrani? ... Dovolte! Rusové nemají nacionální hymny, rozvažte laskavě! Rusové měli hymnu carskou. Něco jako Gott erhalte... Ale nacionální hymny nikdy neměli. Zpívali: Silnyj, děržavnyj, carstvuj na strach vragam, car pravoslavný... Ale ani slova o Rusku, neračte zapomínati! Ani slova o nějakém národě, o nějaké vlasti... Naproti tomu la tyrannie! A Patrie? To je Rusko, vlast všech, to je mohutné teritorium, oživené nesčetnými národy, pestřejší než Rakousko, pestřejší než celá Britská Imperie se všemi dominiemi a koloniemi! To je prosím, Rusko. Neračte zapomenouti na tuto okolnost. A nyní:

Allons enfants de la Patrie.

A nyní je to země svobody! Ano. Svobody! Všichni jsou zde svobodni. Znáte píseň Otrěčem sja ot staravo mira?

Zřekneme se starého světa. Zříkáme se starého Ruska! Ať žije Rusko nové. Svobodné. Svobodné pro všechny. Rusko internacionální. Ruština je zde pouze dorozumivací řeč. Předobraz budoucího světa. Konečně, je nám lhostejno, jaká tam bude řeč. Možná – i německá! Jde o princip, ne o nacionální předsudky. To jen vy, Češi, stále... nedovedete se jaksí vybavit z pověry, nedovedete se vysunouti do vyšší polohy nazírání... do vyšší i čistší... lidštější. Stále totéž nižší, živočišné lpění na druhu, třídě... rače... národnosti! A my Rusové? Ne, my nemáme nacionální hymny. Nepotřebujeme jí. Vyrůstli jsme, báťuško, nad všechny ty malichernosti.

Ale vždyť jste 1812 potřeli Marseillaisu? Vždyť máte svoji Ouvertuře solenelle od Čajkovského, kde Marseillaisa utíká před Bože, carja chrani... Vždyť jste stvořili Svatou Allianci?

Chyba se stala, báťuško, chyba, otče rodný. Ale i přes to Alexandr vložil tam slova ruská: všichni králové pozemští složí koruny svoje k nohám jediného Krále Nebeského a Samoděržavcem národů křesťanských nebude nikdo jiný, než sám Kristus!

To proti Napoleonovi?

Ano, proti Napoleonovi. Neboť i on byl tyran. Antikrist!

Proti všem tyranům.

Proti všem barvám jediná barva rudá. Rusko nemá hymny ani barvy. Je jediná barva na světě, jediná barva rudá.

A bude-li i rudý tyran?

Hm! ... Vzpoura bude, báťuško, vzpoura. Rusko je jediná vzpoura! Jediná barva rudá. Jediná barva rudá. Nesneseme tyranů! – – –

A přece je neděle. Přece je den Páně. Smířlivý, slunný letní den. Dněpr není řeka, to je příval stříbra. Někde se protrhla stříbrná hora a z jejího lůna trysklo a nyní, zde dole, od Podolu k jihu proudí živé, obnažené tekuté stříbro. I vzduch je pln jeho chvějného prachu, jeho zázračný odlesk září v očích všech těchto lidí. Ne, ne, Wyśpiański! To je opravdu veselý, krásný, svěží den. Však záhy přijde podzim, listí sletí se stromů, vítr se přizene se stepí, déšť přikvapí, stromy, park – vše bude holé, kostnaté, souchotinářské! Neopouštěj nás, léto! Neprchej, přesladký jeho dechu! Zůstaň s námi! Je nám tolik zapotřebí tepla v zemi syré a nešťastné! Ale proč nešťastné? Šťastné! Hle, hudba hraje valčík z Oněgina. Oněgin tančí s Olgou. Veselo je dnes u Lariných. Veselo! Cože, Wesele? Ale to je polské, to se nás netýče. Jak to, netýče? Není-liž to slovanské?

Veliká, ozubená tvář se na něj nyní dívala v úžasu.

Kde jen viděl tento široký, smavý obličej chytrých očí, mžouravě se převalujících z koutka do koutka? Věru, čínská modla. Filosof i filuta!

„Hehe...!“

„Hořčička?“

„Hehe... Hořčička!“

„Nazdar tedy, Hořčičko!“ pozdravil ho Budecius.

„Svobodný zednář se modlil? Je mu úzko? Nebo je v úzkých?“

„Nejsem v úzkých a nejsem svobodný zednář! Co zde děláš, dragomane? ...“

„Nejsem dragoman a nic zde nedělám. Lelkuji. Každý teď lelkuje. Čumím na Dněpr.“

„Krásné, že?“

„Co?“

„Dněpr!“

„Nevím. Sotva. Pochybuji. Ne, nic není krásného v této zemi. Pouze ženy jsou tu krásné. Rusko je země krásných žen. Nic jiného o něm nelze říci.“

„Hleďme, dragomana!“

„Proto jsem zde. Hledám ženu. A najednou vidím tvoji přenesmírně trpící tvář. Kamaráde, vím... vím dobře, co se vaří v mozku. Ale nech toho. Chceš-li, pojď se mnou. Potřebuji dnes bábu, pěknou, chorošeňkuju ruskuju babu. Nelze žít bez bab, nejsi-li kastrát. Kdybych se nebál, že budu potom mluvit fistulkou, kdybych se nebál, že ještě více ztloustnu i zblbnu, tak bych... Ale dnes – dnes už od rána se rouhám Bohu, rouhavě a nestoudně si opakuji Verlainův verš:

Mon Dieu, vous me frisez d'amour...

Ale podívej se jen dobře na mne. Ani pětirublové holce bych nestál za to. V Kahýře si každá černá krasavice vážila bělocha. Zde – darmo mluvit. A přece! Porco! Jaké krásné, jaké krásné ženy. A tys jich ani neviděl, což?“

„Ne, neviděl.“

„Pokrytče! A což tato – ha?“

„Která?“

„Nu, tato, krátkovlasá, která na tebe tak brejlí. Jaká krásná ženská! Škoda, že s ní jde ten Žid s Židovkou.“

Budecius se podíval na děvče, jež mu Hořčička mrknutím oka ukazoval. Così v něm hrklo. Poznal je. Byla to Aňa Andrejevna.

Dívala se na něj upřeně jistě už delší chvíli. Stála opřena o zábradlí veliké naddněprovské terassy na konci parku, zády obrácena k Dněpru, několik kroků od něho. Vedle ní stála Šura a nějaký člověk temné pleti a trudovitého obličeje.

Hleděl na ni chvíli ztrnule, nepohnutě, ač ji dobře poznával.

Hle, Aňa Andrejevna. Prostě: tovaryš Aňa. Jeho zachránkyně, hostitelka, odpůrce. Ani na ni za celou dobu nevzpomněl. Opravdu. Byl mezi vojáky. A hle, nyní Hořčička, hledající ženu, mu ji ukázal. Jak je Rusko maličké, nikam neunikneš před Aňou Andrejevnou.

Konečně ji pozdravil.

Kývla hlavou a smutně se usmála.

Hořčička zaplesal:

„Výborně! Tak se přece dělají známosti. A já tu chodím nešikovně jako lední medvěd po ledové kře, jako hladový pes láskou vyplazuji jazyk, jako zamilovaný sumec mrskám vousem, poskakují jako rozjitřený kocour, vrtím sebou jako vilný pavián... nic, nic, nic! Jaká hrůza!“

„Pojďme!“ řekl Budecius.

„Nebude z toho nic?“

„Nic!“

A Budecius usplíšil kroky, až mu Hořčička nestačil. Ne, nebude z toho nic, opakoval si ještě v duchu. Ani se neohlédl.

„Pojďme již z parku,“ děl po chvíli. „Mám hlad, toužím povečeřeti!“

Neměl hladu, netoužil povečeřeti. Ale aby Hořčičku aspoň trochu odškodnil, řekl přesvědčivě:

„Jsi, milý dragomane, ve špatném revíru. Zde nebývá nic k mání. Je příliš světlo a příliš slušná společnost. Pojď se mnou. Povečeříme v jednom malém restaurantu a potom půjdeme do kavárny „Francois“. Tam najdeš vše, čeho potřebuješ. I hudba tam bývá.“

„To je dobře. Hudba je afrodisiak. A špatná kavárenská hudba je dobrý afrodisiak k špatným ženským. Rovněž předchází-li jakákoliv večeře. Rozhodně, kamaráde, si dám bouillon s vejcem a hodně pepře. Kde je ten tvůj jeden malý restaurant?“

„Zde, na Křeščetiku!“

Za okamžik již seděli a večeřeli.

Dragoman jedl labužnický. Dlouho postrádal buffetu a vybíral různé ruské zákusky, mayonézy, paštiky, kaviar, seled'ku. Potom vypil svůj bouillon. Usmíval se spokojeně.

„To je jediné, po čem se mi bude jednou stýskat: ruská kuchyně a ruské ženy. Všecko ostatní tu nestojí za nic. Po kuchyni ovšem nejvíce: potřebuješ jí denně, ženy jen občas.“

„Tedy se neoženíš?“

„Já? Hehe...“

„Ani se nezamiluješ?“

„Já? Hehe...“

„Jak tedy chceš skončit?“

„Chtěl bych skončit ve španělském klášteře. Popíjel bych dobrého vína, pojídal bych dobrých jídel a modlil bych se k Bohu. To by bylo už v době, kdy muži nepotřebují žen...“

„Proč ve Španělsku?“

„Mou vlastí je celý svět. Hlavně svět katolický. Jsem katolický křesťan s mírným nádechem pravoslaví: miluji ruskou vodku. Mohl bych skončit také v některém řeckém klášteře, třeba na Athosu. Probíral bych se ve starých byzantských písmech, popíjel bych vína řeckého a pojídal bych beraního masa.“

„Jsi ve výborné náladě!“

„Dostal jsem čtrnáctidenní dovolenou ze štábu fronty, nějaké peníze na způsob remunerace, i odebral jsem se do města Kyjeva, obhlédnout, je-li někde nějaká otevřená díra, vedoucí z Ruska. Neboť, kamaráde, já zde nebudu. Nemiluji Ruska!“

„Já miluji Rusko!“

„Já vím. Očekáváš, že se ti ten zdejší ruský chám bude bít za tvoje Československo. Běda, kamaráde. Ani za sama sebe se nebude bít. Nechá si nabít od jiných.“

Budecius se usmál, jakoby pochyboval.

To Hořčičku dopálilo, zrudl a zaječel.

„Už toho mám všeho dost! V nic už nevěřím z Ruska kromě ve vodku, kaviar a v ruskou bábu. Jste všichni jakoby zpitomělí ruskou hypnosou. Vrtolavost se vás všech zmocnila. Sami sebe hubíte. Nevidíte ani krok před sebe. Zblbli jste všichni a zjankovatěli. Rusifikovali jste se. Jste už úplně jako oni. Čekáte jako oni, až někdo přijde a zařeže vás. A přijde – přijde – přijde! Kdo? Prušák! A zařeže vás, ovšem, ovšem, vy Vašci! Neboť jedno ti řeknu – a vzpomeň na mne, až mne tu nebude: kdybyste byli při smyslech, kdybyste nebyli opilí jak ševci na jarmarku, kdybyste měli krapet zdravého mozku v palici, rozmyslu a rozhledu, intuice i spekulace, už byste dávno vzali svých pět švestek a zmizli byste odtud dříve, než bude pozdě. Tohleto nesmírné stádo vůkol rozšlape vás na padrť a prach! Čeho zde pohledáváte, naivní Čechoslováckové, sladovníci a dráteníci, nebozí knedložrouti, zde, v odvěké německé kolonii? Neboť – a nemyl se, znám tvoji dětinnou theorii o skryté organizační síle Ruska. – Rusko je německá kolonie, bylo jí a bude na věky. Nic Rusové v Rusku nesorganisovali kromě anarchie. V nic ruský člověk nevěří kromě v anarchii, v nic jiného v Rusku nedoufá, nic tak nemiluje a v ničem není tak svůj a tak šťasten jako v anarchii. U všech pathmosských zvířat! Což toho nevidíte? A kdože organizoval ruský stát? Od nepaměti Němci, Severci. Ani Rurikovci nebyli Rusové. A ovšem už vůbec jimi nebyli Romanovci. Nejruštější bylo Rusko za Ivana IV. A to byla anarchie. Smůta, jak říkají. Smůtnoje vremja. Petr Veliký je kníže německé. Je veliký – Veliký germanisátor! A od té doby už nepřetržitě, už methodicky – je v nich přece německá krev! – Hosudarové a imperátoři ruští organisují z této země rozsáhlou německou kolonii. Samoděržavije v Rusku je artikl německý, systém jediný a racionelní, jak spoutati anarchistické ruské zvíře. Rusko, všimni si toho, snad nikdy nevedlo s Německem války. To pouze nešťastný a hloupý

Nikolaj II. nějak nešikovně do toho vlezl – a teď Rusko neví jak z toho, a strašně rádo by z toho! Ale najde si už cestičku! Bude zas německé, poněvadž jiným neumí býti. Je v pradávném historickém zajetí u Němců! Nuže, předrazí sladovníci a dráteníci? Čeho jste sem přišli hledati? Hled'te, cítím s vámi trochu. Zajímám se kapku o vaše drahé krky! Snad je mně vás i trochu líto. Když mně bylo třináct let, byl jsem také ještě Čechem. Když jsem ve čtrnácti letech dospěl, stal jsem se již Evropanem. Z téhle vzpomínky na blažené, uličnické dětství je mi vás přece trochu líto. Proto slyšte moji radu: Pryč! Pryč odtud! Rychle, než bude pozdě! A čím dříve, tím lépe. Ihned! Což nepozorujete, jak se vás všech již Rusko zmocňuje? Jak vám ruský vzduch rozleptává plíce, srdce, vnitřnosti? Ale všechno je marno. Vy – vy tomu rozumíte lépe. Co vám bude povídati nějaký světoběžník, chlap cynický, který se opovází říci o svaté Rusi, že z ní má nejraději vodku, kaviar a báby! E pur si muove! A přece mám pravdu! Poznáte to jednou – a ovšem, pozdě. Neboť budete snědeni, rozšlapáni, rozmačkáni, rozetřeni jako zrna mezi dvěma mlýnskými kameny. A ty dva mlýnské kameny se jmenují: Věčný návrat Ruska k německému jihu a věčná ruská láska k anarchii.“

Budecius zesinal.

Ještě nikdy takto neviděl dragomana. Seděl zde, rozšklebený světoběžník, rudý jako rak, koulel očima a chvěl se po celém těle vztekem. Náhle zakřičel rozběsněným hlasem:

„Platit!“

Zaplatil vše a vyvlekl svého společníka na ulici. Tam ho chytil za rameno a křikl mu do ucha:

„Víš, co tohle je? To je starý maurský nůž z Cordoby. Tím se zabiju, nepodaří-li se mi uniknouti z Ruska. Neboť smrt, jako smrt!“

Potom odstrčil prudce Budeciusa a dal se na útěk oživenou, planoucí ulicí.

XX.

Budecius došel až k pomníku Stolypinově.

Zde jako denně od prvních dnů revoluce byl meeting.

Socha velikého státníka byla odstraněna s podstavce, na němž nyní se střídali řečníci a hlásali svoje rozdílné poznané pravdy.

Budecius chvíli naslouchal.

Ne, nechápal ničeho. Snad zapomněl rusky. Viděl s hrůzou, že celým slovům nerozumí, smysl vět nechápe... Myslel na něco jiného?

Myslel na něco jiného!

Ale do hluku ulice a do vývodů vášnivého řečníka, neúměrně k podstavci zaměňivšího sochu Stolypinovu, do třeskotu tramwaye a hukotu automobilů zavolal nyní těsně za ním jasný hlas:

„Jak je Rusko malé, nikam neunikneš před Aňou Andrejevnou!“

Budecius se užasle obrátil. Což někdo čte jeho myšlenky? Konečně, je to běžná, koketní fráze. Než opravdu, Aňa Andrejevna a její společníci stáli za ním.

Dívka se opět smutně na něho usmála. Potom však pohodila jaksi vzdorně hlavou, přistoupila k němu a uchopila ho pevně za ruku, řkouc:

„Pojďte, můj jediný ruský imperialisto! Představím vás svým přátelům.“

Její přátelé stáli těsně za ní. Představila neznámému mladíkovi „svého“ Čechoslováka.

Šura zamumlala něco neochotně. Budecius poznal, že to je její bratr, inženýr a jméno, nějaké ruskožidovské, znějící jako Abramovič, Rabinovič nebo tak nějak, přeslechl.

„Ale vy jste přece Čechoslovák!“ řekl inženýr. Znělo to jako námitka nebo výčitka.

„Ano, jsem Čech! Čechoslovák...“

„Tovaryš Aňa nám právě o vás vypravovala. Vaši petrohradskou avanturu líčila. Nu, a přijela za námi nyní do Kyjeva. A víte, že jsem vás potkala tehdy večer, když kozáci hnali vzbouřený lid ulicemi... zranili mne trochu při tom. Zajímalo by mne vědět, byl-li jste na té či oné straně. S kým jste držel?“

Šura se rozesmála a obrátila se k svému bratrovi.

Ale jeho trudovitá tvář se nepohnula, jeho temné oči jen přísně a zase chvílemi blaseovaně hleděly na Čechoslováka.

Budecius se nezdržel úsměvu. Hle, určitost partijních lidí! Soudí vždy člověka jen podle toho, „s kterou stranou drží“.

„To víš, Šuročko, že držel s Kozáky,“ vpadla Aňa Andrejevna.

„Kozákům to velmi slušelo,“ zasmál se Budecius.

„Kozákům to vždy sluší, perou-li do bezbranného lidu,“ ušklíbala se Šura. Inženýr se zamračil.

„Nu, vždyť uvidíme...“ šeptl spíše pro sebe než pro ostatní.

Budecius rázem pochopil, že tu nemá co činit.

„Jsou to náhody v životě,“ řekl rychle a konverzačně. „Kdo by si byl pomyslíl, že se zase sejdem, pravda? Nu, viděl jsem vás, Ano Andrejevno, přeji vám mnoho štěstí. Spěchám... odpusťte, nerad bych také vás zdržoval...“

„Ale... Co si myslíte? Nic nás nezdržujete! Docela nic. Jsem ráda, že vás vidím. Přece jsme tehdy v Petrohradě si tak zajímavě pobesedovali...“

Aňa Andrejevna vložila svou ruku pod jeho rámě.

„Nikam vás nepustím! Spěcháte... Všichni spěchají. Chvilčku můžete s námi se potoulat. To je pěkný nezpůsob: uvidí svoji petrohradskou družku a už od ní utíká. Pěkný hrdina – Čechoslovák! Život jsem mu zachránila, panstvo, a teď tento nevděk!“

Aňa Andrejevna se rozhlaholila ve smích, jenž nicméně Budeciusovi připadal poněkud strojeným.

„No, nezdržuj pana Čechoslováka, Aňo...“ konejšila ji Šura.

„Za nic na světě nám neuteče, nesmí nám utéci. Objeví se vždy jako zjevení, tajemný, všude tam, kde se chystá nějaká vzpoura... musíme tomu přijít na kloub. Tajemný cizince, nepřinášíte-li zase v náš starý Kyjev vzpouru?“

„Vzpouru?“ podivil se Budecius a marně se snažil vyprostiti svoji ruku.

„Nu, ano, vzpouru, vzpouru. To je vám asi nepříjemné slovo,“ sykla Šura.

„Dovolte, abych se vás zeptal... promiňte mé otevřenosti: co zde vlastně děláte, vy Čechoslováci v naší Rossiji?“

Byl to inženýr. Jeho ústa ztrnula v nehybném, trvalém úsměvu.

Budecius na něho zběžně pohlédl. Tak mu připadala zvláštní ta jeho slova. V naší Rossiji! Pravda, pravda, co jenom zde vlastně děláme? Co zde děláme?

Nemohl mu odpovědět.

Zahleděl se náhle úzkostně v oči Ani Andrejevny, jakoby u ní hledal záchrany.

Dívka se stále pevně držela jeho ramene.

„Prosím, to je zcela zdvořile míněná otázka,“ dodal nyní inženýr s týmž výrazem ve tváři, o němž nebylo možno říci, je-li to úšklebek nebo hněv.

Budecius, jenž byl nyní už přesvědčen o tom, že dnešní večer mu nepřinese nic jiného než strážení a utrpení, se již neopanoval a řekl příkře:

„A co vy hledáte v Rossiji, pane?“

„Ale, pánové!“ lekla se Aňa Andrejevna.

„Drzost!“ poznamenala Šura. „Necht' nezapomíná tvůj Čechoslovák, tovaryši Aňo, že je tu cizincem! Že je tu hostem.“

„Jsem ruský občan, pane Čechoslováku,“ řekl inženýr, stále s týmž úsměvem ve tváři. „Dovolíte mi tedy, jako ruskému občanu, jako občanu svobodného revolučního Ruska, optati se vás: kdo jste vy a co zde vlastně hledáte? Dovolte mi ještě toto: nemám opravdu nijakých urážlivých úmyslů. Bůh zachraň! Mohu mít nějaké urážlivé úmysly, Šuro, Aňo? Vidíte, že nemohu mít nijakých urážlivých úmyslů. Dávám vám své čestné slovo. Čestné slovo

revolučního občana. Řekněte, Šuro, Aňo, co to znamená, čestné slovo revolučního občana Ruska? Vidíte, co to znamená. To znamená mnoho! To znamená všechno. To znamená, že...“

Budecius chtěl opravdu odejít. Bylo mu vše nesnesitelné.

„Ale to se musí vysvětlit,“ žádala Aňa Andrejevna. „To je zřejmě nedorozumění. Že je to nedorozumění, Šuro?“

Šura pokrčila rameny.

„To znamená, že...“ pokračoval inženýr, „že v Rusku, v revolučním Rusku, musí být nyní jasno, ve všech věcech jasno, tudíž musí se i vyjasnit nejasná dosud všem revolučním lidem Ruska úloha Čechoslováků na našem území. Představte si jen věc na příklad s právního, s mezinárodního hlediska. Vy jste přece Rakušané. A nyní zde na území ruského státu organisujete svoje oddíly. Jak máme na to nazírat? Může Rusko dopustit, aby vojáci, kteří stáli ještě nedávno proti němu v zákopech, oblékli nyní ruské uniformy a ozbrojili se? Ale konečně, vy můžete říci známou frázi: sebeurčení národů! Dobrá! Bůh s vaším sebeurčením! Vy jste však ozbrojeni. Tu se naskytá další otázka, která může zneklidňovati ruské revolucionáře. Proti komu jste ozbrojeni? Hle, kde je pes zakopán! Proti komu, tovaryši? Vy řeknete ovšem, a říkáte to všude: proti Rakousku. Dnes, v revolučních časech, dokonce říkáte: proti rakousko-německému militarismu a imperialismu. Ale to jsou všechno, milý pane, slova, slova, slova! Jste ozbrojeni, a to je pro nás nejvážnější. Dnes proti Rakousku, zítra proti Rusku. Posbírali jste chytře pušky, jež poházeli naši ruští vojáci. Oni se demobilisují, vy mobilisujete. Oni odzbrojují, vy se ozbrojujete. Oni vyhánějí své důstojníky, vy svoje důstojníky nově a nově tvoříte. Oni vypovídají poslušnost a rozrušují disciplínu, vy se snažíte disciplínu upevnit. Ruská živelná a lidová demobilisace vzrůstá den ze dne – a den ze dne s ní vzrůstají vaše ozbrojené sbory okolo Kyjeva. Až poslední ruský voják zahodí svoji pušku, bude ruská revoluce zde státí bezbranná a bezmocná proti po zuby ozbrojenému sboru Čechoslováků, po uši zamilovaných do starého režimu, proti hrstce sice, ale bezbranné miliony proti ozbrojeným tisícům, kteří mohou několika výstřely zničit všechny výboje a plody revoluce. Rozumíte mi nyní? Chápete, proč ta naléhavá, ač zdvořilá otázka?“

Budecius pokrčil rameny. Nechtělo se mu odpovídati.

„Neodpovídáte, ovšem,“ pokračoval inženýr. „Chápu to. Jste, zdá se, čestný člověk. Nechcete raději říci nic, než přiznat celou věc. Ale tato celá věc je taková – dovolu, abych to sám řekl za vás – nuže, taková: My Čechoslováci máme svoje cíle, svoje vlastní, abych tak řekl neodvislé plány. My chceme zničit Rakousko. Je to sice stát konstituční, měli jsme tam vždy více občanských svobod, než v nejšťastnějších svých dobách mělo Rusko, ale my přes to toužíme mít svoje vlastní, nacionální, šovinistické, buržoasní a militaristické hosudarstvo. Pro toto hosudarstvo nemůže mít ruská revoluce smyslu. Celá podstata této revoluce je jiná, směřuje jinam. Proto se nemůžeme od ruské revoluce nadít nijakých podpor. Kerenský nám sice něco sliboval, ač rozpačitě – je to vůbec rozpačitý gospodin! – Ale Miljukov nám slíbil už více a pravé kruhy by nám asi přislíbily nejvíce, tím spíše, mohly-li by s námi trochu počítati. Sami se boje s revolučním Ruskem neodvážíme. Ale svojí silou, svými bajonetty můžeme dopomoci pravým kruhům v Rusku k znovunabytí moci. Dnes můžeme jít

s Kerenským, neboť Kerenský, to není ruská revoluce, Kerenský je, jak se mu s oblibou nyní v Rusku říká, ruský Danton, Kerenský je „okrasa“ ruské revoluce, neškodný ornament, ředitel divadla, řečník a sám herec, recitátor a omdlévající tragéd, Kerenský není nic, a toto nic nemůže dlouho trvat, bude snědeno buď lidmi z prava nebo z leva. My, Čechoslováci, přirozeně si přejeme, aby toto nic bylo snědeno lidmi z prava. Proto nelibě neseme všeobecnou vlnu, jež odnáší celé Rusko do leva. Což, abychom zkusili tuto vlnu zastavit? Rozhlédneme-li se dobře, vidíme, že nestojí nám celkem nic v cestě. Máme svoje bajonety! Pobjíme, postřílíme, zmasakrujeme revoluční elementy ve městech, dělnictvo i bezbranné hladové vojáky, odešedší z fronty, sedláci, vždy krotcí a pokornější, sami se uklidní, inteligenci pošleme zase pěkně do Sibíře nebo za hranici, a Rusko odevzdáme Pavlu Nikolajeviči – Miljukovu. On, vždy věrný ká dé, zamění zakrátko konstituční demokracii za konstituční monarchii, pokloní se Michalu Alexandroviči, tož poslednímu Romanovu, ten zakrátko podobně jako Alexandr I. se vyléčí ze svých svobodomyšlných snů, a než se od této události rok s rokem sejde, budeme mít v Rusku opět Michaila, Imperátora a Samoděržavce všech Rusů. Imperát, Samoděržavec všech Rusů, Osloboditel Slovanstva, přivtělí k Rusku Halič, odejme západohaličským Polákům poslední zbytky svobod, jimž se těšili v Rakousku, osvobodí Čechoslovii, dá z vděčnosti věrným Čechoslovákům nějaké výhody kozácké, jimž budou říkati svoboda, učiní z Čechoslovie jakousi Westmarku imperialistického Ruska, Balkán ve střední Evropě, semeniště všech budoucích válek... Všecko bude nadšeno, vše bude hráti Bože, carja chrání i českou nacionální hymnu – a lidé v Rusku budou vzpomínat jako na nějaké dřevní časy na ruskou revoluci léta páně 1917...”

Inženýr zmlkl. Jeho tvář opět se složila v onen výraz ošklebu a blaseovanosti, jež měla před tím. Ale jeho oči nyní hleděly na Čechoslováka zničujícím pohledem, s vědomím jistoty vítězovy, jenž docela zničil odpůrce.

Budecius mu naslouchal nyní již klidně, ač silně zachmuřeně. Jeho snědá a oholená, drsná tvář, připomínající nyní zarudlé tváře středočeských sedláků z Podřipska, klidné, ale svéhlavé a urputné, fanaticky se přidržující své myšlenky, vyjadřovala nepohnutelnou vnitřní jistotu a chlad. Neodpověděl.

Aňa Andrejevna za této pomlky sklopila oči. Uvolnila svoji ruku zpod ramene dobrovolníkovy a po chvíli nejistě vzhlédla k inženýrovi. Šura se jen usmívala. Posléze, aby nějak přerušila mlčení, řekla nadšeně:

„Právilno!“

Budecius se na ni pátravě podíval, usmál se konečně a dodal svoje: „Právilno!“

„Právilno! Právilno,“ zasmála se pojednou Aňa Andrejevna hlučně a nervosně, „právilno! Chytli jsme ptáčka, Čechoslováčka! Neví nyní kudy kam z klece. Oj, nepřemožitelná je ruská revoluce! Ani vy Čechoslováci ji nepřemůžete! Nepřemůžete! Nikdo na světě jí nepřemůže. Nikdo! Nikdo!“

„Tedy z našich zbraní máte strach, Aňo Andrejevno?“ zasmušil se zase Budecius. „Hleďte, představte si tedy, že není Čechoslováků, odešli, nezbylo po nich v Rusku ani vidu, ani

slechu. Není nijakých strašidelných ozbrojenců, děsících růžové sny ruské revoluce. Není nijakého nebezpečí uvnitř Ruska. Jsou sice Němci, ale s těmi se, řekněme, už nějak smíříte. Můžete mi říci, Aňo Andrejevno, co bude potom?“

„Co bude potom?“ odpověděl spěšně za Aňu Andrejevnu černobrvý inženýr. „Co bude? Socialistický stát! Svoboda bude!“

„Nebude carů, velkoknížat, šlechty, poměščíků, buržoasie...“ dodala Šura jizlivě.

„Rovnost, volnost, bratrství...“ zašeptala Aňa Andrejevna.

„Vyrovnání třídních protiv! Zlomení moci kapitálu. Osvobození dělnictva z jařma exploitace. Osvobození mužiků. Osvobození práce!“ řekl inženýr.

„Zničení každého nadprávní, sociálního, račového... Násilí...“ pokračovala Šura.

„Ráj!“ prohodil Budecius.

„Ano! Ráj chudých!“ zašeptala Aňa Andrejevna a dodala: „Svoboda všech bez rozdílů. Svoboda všude, po celé ruské zemi, a odtud po všem světě. Svoboda věčná!“

„Všichni se obejmete a zapláčete druh druhu na srdci štěstím...“ temně a teskně řekl jakoby pro sebe Budecius.

„Ano, všichni se obejmeme a pocelujeme jako v paschální noci,“ odtušila Aňa.

„I s Pavlem Nikolajevičem,“ naléhal Budecius.

„Nebude Pavla Nikolajeviče,“ zahučel inženýr. „Nebude přece buržoasie. Bude zničena...“

„Bude-li se bránit...?“

„Vyhubíme!“

„Čím?“

„Zbraněmi!“

„Jste proti zbraním. Jste proti válkám. Mluvili jste před okamžikem o násilí...“

„V principu...“ odtušil inženýr.

„Ale buržoasie musí být zničena. Proletariát musí dobýt moci, aby...“ zaúpěla téměř Šura.

„To předpokládá sílu. Kdo to provede?“ ptal se Budecius.

„Rudá garda!“ řekl temně inženýr.

„Kdo je to?“

„Ozbrojené dělnictvo. Proletariát...“

„Neumí bojovat.“

„Naučil se tomu v této imperialistické válce...“

„Ale špatně. Nerad se tomu učil. A nemá vojenských vůdců...“

„Bude je mít!“

„Bude je rekrutovati z oficiíské buržoasie?“

„Z revoluční intelligence!“

„Má odpor k vojančině...“

„Přes to se tomu naučila. A má především odpor ke kontrrevoluci. Tento odpor jí propůjčí potřebné síly.“

„Tedy občanská válka?“

„Občanská válka!“

„Krev!“

„Ano, krev,“ zasyčela Šura.

„Ale pak již svobodu,“ vzdychla Aňa Andrejevna. „Pak již svoboda na věky! Pak již nebude války. Nikdy a nikde již nebude nijaké války. Nijaké krve!“

„A budete nemilosrdní!“ řekl Budecius, hledě v temné oči v trudovitém obličejí.

„Nemilosrdní! Nelze jinak! Vše ostatní by bylo slabostí a prohrou!“

„Nemilosrdní, jako byli oni, pogromčící!“ vyjekla Šura.

„Tedy oko za oko, zub za zub?“ usmál se Budecius.

„Ano, oko za oko!“ řekl pevně inženýr. „Po židovsku!“

„Co značí: po židovsku?“ ušklíbla se Šura. „Právem revoluce! Po revolucionářsku!“

„Není to pěkné, co jste řekl, Čechoslováčku,“ zarmoutila se Aňa Andrejevna.

„Starorežimské mravy...“ pohodila Šura hlavou. „Nelze nás urazit...“

„Ne, věru! Nelze vás urazit...“ odušil Budecius.

„Pán je antisemita?“ usmál se inženýr.

„V principu...“ usmál se Budecius.

„Tím lépe,“ usoudil inženýr. „Líbíte se mi. Je to otevřenost opravdu vzácná. Je mnoho antisemitů, ale tváří se, jakoby jimi nebyli. Je mnoho antisemitů, ale nevědí, proč jimi jsou. Jak mi to vysvětlíte? Není tady strach, nebo i úcta, skrytá úcta před Židem, již bys nejraději

vyrvál z duše, ale nijak se ti nedaří? Co máte proti Židům? Jen slabí se jich obávají, jen lidé, kteří nesnesou prudkého světla, přivírají před nimi oči, skrývají před nimi hlavy jako pštrosi. Víte, co řekl mnich Iliodor ve svém pokání, ve své všeobecné zpovědi? Že za největší svůj hřích považuje svoji někdejší nenávist vůči Židům. Na kolenou prosí za odpuštění israelský národ, toto světlo světa! Neboť Židé nesou světlo světa před sebou, světlo revoluce a svobody, světlo věčné touhy po spravedlnosti, po vyrovnání, po smíření všeho světa a všech národů. Proto šli mezi národy. Proto se domáhají rovnocennosti i vlivu mezi národy. Nesou světlo! A dají světu světlo. Dali již řadu proroků. Ale dají Mesiáše. A Mesiáš dovede lidstvo k svobodě. To bude ona spása světa, ono království boží. Aňa Andrejevna věří v nazaretského učitele. I já věřím v Nazaretského. I Šura ctí Nazaretského. Ale pohled'te vůkol sebe a rcete, je-li toto dílo Nazaretského? Nazaretský léčil příliš láskou. Vizte, kam došel svět. Nazaretský byl mučedník a svatý. Ale Nazaretský není poslední prorok z Israele. Přijdou ještě další. Přišel Marx. Ale ani Marx není poslední člověk z Israele. Byl příliš slabý a zradil několikrát sám sebe. Přijdou ještě další. Hle, díváte se mi, že vám to vše tak prostě a samozřejmě říkám. Nejsem žádný tajný rabbi. Nemiluji příliš našich rabbi. Ustrnuli jako všichni profesionální kněží, na nějakých nesmyslných liturgických kejklech. Nedovedou dále myslet... Vy jste tedy antisemita! Co tím chcete dokázat? Vyhubit Židy? Kolikrát již byla pacholata židovská pobita? Kolik bylo pogromů ve Španělsku i v Rusku, kolik autodafé? A kolik jich ještě bude? Nevyhubíte Židy. Budou se množit třeba pod zemí a jednoho dne budou opět zde. Postavit je znova mimo zákon? Omezit jejich svobody? Uzavřít je v ghettech? Na dlouho-li toho dokážete? Sami je zakrátko propustíte, ani vás prosit nebudou, sami toho nesnesete, sama vaše odvěčná arijská liberálnost toho nesnese, sami se stanete hlasateli židovské svobody, aniž jediný Žid se sníží k tomu, aby se u vás čeho dožebraval, neboť neviděli jste ještě Žida žebrati u Arijců! Co tedy dále? Chcete jimi opovrhovati? Chcete je boykottovati? Nedokážete! Dojde-li vám v dané chvíli rozum, najdete ho u Žida, nejen zlato! Dojde-li vám v dané chvíli trpělivost a vytrvalost v tom či v onom, najdete ji u Žida, jakož i dobrou radu, dobrý nápad a plán, užitečný systém i věčnou energii, moudrost života! Klnete nám, ale nemůžete již bez nás žít, posmíváte se nám, ale nudíte se bez nás, pronásledujete nás, ale záhy nás voláte na pomoc, čehokoli se vám nedostává, získáváte od nás... Můžete namítnouti: židovský kapitalismus. Ano, je takový. Je veliký, židovský kapitalismus po celém světě, mocný, samoděržavný, vzrůstající v ohromné rozměry, znenáhla pohlcující všechny ty ostatní kapitalismy, znenáhla shromažďující právě v ruce Židovy všechny statky, všechno zlato a brillianty, všechny dlužní úpisy na půdu a cukrovary, na velkostatky a továrny, všechn kapital světa, všechno, všechno, aby potom ruka jiného Žida, Žida revolucionáře, snad téhož Žida, snad jeho vlastního syna – rozdělila vše po komunistickém zákonu mezi všechny. A jdu dále, neboť otevřenost za otevřenost: neupírám, že je v nich, v Židech, přetěžká touha po moci, po vládnutí, po opanování všeho, je to jejich světové poslání, je to smysl jejich existence račové, ale i smysl jejich revoluční podstaty. Všecka moc lidu, voláme přesvědčení a jisti, a odtud, myslíme si, všecka moc Židovi, neboť jen Žid má odvahu i sílu i bezohlednost provést revoluci. Revoluce – na konec je výsledek toho všeho, a Komuna je výsledkem revoluce. Nebude Komuna bez revoluce důsledná, nekompromisní, bezohledná, bez revoluce, jež je mimo dobro i zlo, mimo rodinu, národnost, humanitu, mimo soucit a lásku, bez revoluce, jež jest jen a jen sama sebou, jež je absolutní – a jež vede ke Komuně. Kdo z lidí je dosti silný, kdo z lidí je dosti svobodný ode všeho přelidského, aby ji provedl vítězně? Kdo

jiný, nežli Žid. Žid ji provede, Židovi budete za ni vděčit, Žid vás osvobodí všechny, všechny, Žid vás vyrovná všechny na padesát procent, Žid na konec, po hrozném strážní, po krvavé cestě, po nocích svého i vašeho utrpení, vás všechny, vás všechny, vás všechny uvede do země zaslíbené – Messiáš! I tehdy pochopíte Žida, pokloníte se Židovi, nenáviděnou kdysi ruku pocelujete Židovi, uznáte Žida!“

Inženýr zmlkl. Jeho tvář se opět proměnila v louž masku, v níž tkvěla před tím.

Šura se usmívala. Jen Aňa Andrejevna hleděla na inženýra očima utkvělými, jakoby pozbyla rozumu. Kolem jejích úst byla křivka, prozrazující nesmírné utrpení a smutek.

„Ne... ne... nevím... to není to!...“ šeptala přerývaně. „Ach, nevím! Ale... točí se mi hlava... Nikde není nijaké opory... Co to se mnou činíte? ...“ A vzhledla k Budeciusovi, jenž tu stál nehybně a rovněž se upřeně díval do temných očí inženýrových.

„Ne... to není to...“ opakovala silně pobledlá dívka, pozorujíc trudovitý obličej inženýrův, „ne, myslím totiž... tovaryši inženýre, že... nejsem totiž bolševik, rozumějte mi... jsem eser... nevím, nesdílím všeho... jsou jisté difference! Ne, ne, nemyslete si, nikoli v principu, nikoli... to... to jsem vaše... ale snad v methodě! Jak jste mluvil! Nikdy jsem vás takto neslyšela. Věru, nikdy. Mezi tovaryši tak nemluvíváte. Bože, co jste to jen říkal? Měla jsem dojem, že se dotýkáte vašeho mozku, obnaženého, či něco podobného... já... odpusťte, hovořím hlouposti!“

A dívka sklopila oči.

„A přece... přece to není snad tak...“ zašeptala opět. „Věřím v Rusko... věřím v Rusko... jsem ruský člověk... ale ne, co to povídám? Vím, že jste měl pravdu! Nemohu vám vůbec ničeho namítnouti proti tomu všemu, co jste říkal, Josife Salomonoviči, měl jste pravdu... měl jste pravdu! A přece je mi čehosi líto... nevím... a čehosi se bojím, odpusťte mi to, z vás čehosi se bojím. Jako dítě jsem se bávala, když jsem vždy šla tam u nás v městečku kolem synagogy... odpusťte mi to... Takové bylo všechno podivné, co se tam dělo... ten zpěv, modlení, hlasy... volání vašich kněží... bála jsem se, odpusťte mi to. Takové bylo všechno neruské... ba nelidské...! Vy mi to odpustíte, vím, vy jste povznesen nad... nu, co to povídám... hlouposti!“

„Ovšemže, hlouposti, Aňutko,“ nevrle řekla Šura.

„A přece jsem myslela, že Rusko...“ zaštkala téměř Aňa Andrejevna.

„Poslyšte, co hovoří vaše Rusko,“ usmál se hrozně inženýr a mávl rukou k pomníku Stolypinově, na jehož podstavci stál rozkročený voják deserteur v rozepnutém plášti a s huňatou čepicí na hlavě, rozhazoval divoce rukama a křičel:

„Tovaryši... tovaryši... čas nastal, tovaryši, takže už, pravím, čas nastal, a my jsme povinni tovaryši... takže... to jest, jsme povinni, takže už jinak nepořídíš... to jest ono, tovaryši, jářku, revoluce a svoboda, a když svoboda, tak svoboda, tovaryši, takže jsme povinni, ano,

všichni, i Pet'ka, i Vaska, a vůbec... i buržoasie a anekce je povinna, takže my už jen dokončíme, neboť kontr... kontribuce opět zvedá hlavu..."

„Slyšíte, co hovoří vaše Rusko?“ smál se už na celé kolo inženýr a nemohla se smíchy udržeti ani Šura.

„Můj Bože,“ zavzlykala náhle Aňa Andrejevna a docela se rozplakala. „Nemučte, pro Krista! ... Prosím vás... řekněte mu, ať mlčí... vodky se napil... bědný, nebohý mužík... nesnesu toho... pojďme pryč, stydno! A je to strašné! A vy se smějete! Slitujte se, neponižujte náš ruský národ!“

„Co chcete od svého ruského národa? Zase nějaké zakuklené slavjanofilství... Zase ruský národ, osvoboditel... Aňo, Aňo!“ smál se inženýr nemilosrdně dále. „Vyrostli jsme všichni z takových plenek myšlení, továryši Aňo! Vy stále jen: ruský národ. Jaký přežitý nacionalismus opět v jakési formě!“

„A vy stále jen Žid, Žid! A vy nejste národ?“ zaplakala znovu Aňa Andrejevna.

„Ne, my nejsme národ. Jsme víc. Jsme sjednotitelé lidstva. Ani nejposlednější z nás nemluví tak, jak mluví tento váš národ na podstavci, národ, plný zmatku, bez idee, bez plánu. Raději moudře mlčí nejposlednější z nás.“

„Nemučte... slitujte se...“ prosila Aňa Andrejevna a mimoděk se ohlédla zase po Budeciusovi, jenž tu stál týž jako prve, nehybný a zabořený do očí inženýrových.

Konečně řekl zvolna a klidně:

„Josife Salomonoviči, dovolte mi otázku: proč jste naučil toho mužíka této mluvě?“

„Já? Jak to? Jak to myslíte?“ otázal se vážně inženýr a vůbec se přestal smáti.

Ale Budecius už nemohl odpovéděti.

Neboť zástupem, shluklým kolem pomníku, se k němu protlačil s hroznými nadávkami, proklínáním a s odvážným vrážením do všech, kdož stáli okolo, menší, hranatý chlapík jiskrných očí v drsném obličejí, na jehož lysé lebce seděla pošinutá zmačkaná čapka-furažka. Byl to běsnící pan Kódl.

„Já jich hledám po celém městě, utečou mně dopoledne, jako když se za mně styděj, řeknou mně, abych našel někde nákej nocleh a potom ani neceknu, kde se jako máme sejít, když zejtra jedem, copak sou vožralej, nebo co? Až mně napadlo, že když sou tak učenej, že budou jistě asi tady poslouchat nesmysly nějakého blba, protože tady se scházej idioti z celého Kyjeva a kušněj, tak teda du sem, a vopravdu, voni sou tady a ještě poučujou nákého prašivýho Žida! Že se nestyděj!“

Kódl křičel tak silně, že vojáček na podstavci zmlkl a celý zástup poslouchal podivnou řeč sympatického nového řečníka, o jehož proletářském původu nemohlo býti sporu a jehož rozhorlení bylo zřejmě spravedlivé. Ač mu nikdo nerozuměl všechno, co říkal, přece při slovech „prašivého Žida“ se ozvalo s několika míst: „Právilno!“

„Co to znamená?“ řekl inženýr a zbledl.

„I kušou, voni smrade, s nima nemluví. Já hledám tohohle!“

„Co je? Co je?“ začaly se ozývat kolem nich hlasy.

„Žid jakýsi, prašivý... uráží ruský národ!“ ozval se jiný hlas nablízku.

„Ohoho!“

„Bijte Žida!“

„Kontrevoluce!“ vykřikla zděšená Šura. „Bijte Žida! Bijte Žida!“

„Jak můžete věřit, továři...“ nasadil inženýr řečnický tón. „Kdože uráží ruský národ? Já že urážím ruský národ? Někdo že tady urážel ruský národ? Revoluční ruský národ? Kdo by se opovážil, aby urážel nebo snižoval revoluční ruský národ?“

„Snižoval...“ zašeptala pro sebe Aňa Andrejevna.

Ale jakýsi výrostek stál vedle ní, zaslechl její slova a ihned zakřičel ostrým, polodětským hlasem:

„Snižoval, továři, snižoval. Sama báryšná slyšela. Sama to povídala. Já jsem to také slyšel. Snižoval, snižoval! A urážel také. Slyšel jsem, všechno jsem slyšel.“

Jeho slova zanikala již v ohromném hluku a řevu.

„Dou rychle vodsud', jestli chtěj zejtra dojet do Moskvy,“ vybuchl Kódl a táhl energicky svého druhu ze středu rvačky, jež se najednou kolem nich rozpoutala.

„Bij Žida! Kde je... hle on, Žid prašivý?“

„Já ti dám urážet ruský národ!“

„Továři... starý režim...“

Vysoký Kavkazan, rozhánějící se vůkol kostnatými pěstmi, patrně dobře nerozuměl posledním slovům, obrátil se a zvolal jako heslo:

„Vše jedno... Karašó! Starým režem, nových režem, všech režem!“

„Bijte Žida... černosotněnce! Na, tu máš! Bžuch!“

„Ale jakéhopak černosotněnce?“ Kdosi se pokoušel bránit.

„Všech režem!“ řval Kavkazan.

„Matko Boska Čenstochovska...“ ječel jakýsi postižený Polák.

„Bohorodicu polsky volá! Žid proklatý! Přetvařuje se!“

„Bijte ho!“

„Ochochocho,“ zakřičel někdo bolestí.

„Našich bije... ruských bije! Žid prokletý!“

Řev vzrůstal. Kdosi dokonce vystřelil z revolveru. Část houfu se rozběhla, aby se za okamžik zase shromáždila ještě zveličena. Nikdo nepřišel, aby tomu učinil konec. Policie nebylo. A milice se vyhýbala „Stolypinovi“. Ostatně ani jinde nikdy nikoho nezalkla, ničemu nezabránila.

Kódl prudce táhl Budeciusa vzhůru po Kreščatiku a potom po Prorězné ulici k hotelu „Praga“, kde dostal nocleh.

Budecius pociťoval nesmírnou ošklivost. Chtělo se mu plivnouti na vše, v ústech měl hořko.

„Nezměnili se vlastně pranic. Hle, Kyjevlané, pověstní vždy svými pogromy. Jsou zase ve svém živlu. Jak je to všechno sprosté a žalostné!“

„Tak dou, dou! Slyší ten rámus? Já to nezavařil, to na mně nemusejí tak koukat! Sou rád, že jsem jich vodtamtaď vosvobodil. Co taky mezi to pořád lezou? Pořád si nedají pokoj, až někde zhebnou. Taky čert aby jich hlídal, sou taky po těch Rusácích jako posedlej. A k tomu ještě se Židem tam kváčou. Kouknou se teď, jak jim mohli Rusáci tady pěkně nařezat. A nebejt tadyhle Kódl, kde by byli? Možná, že by leželi už někde na márách. Voni sou pěcknej – prezent!“

Kódl rozumoval takto za rychlého pochodu ryčnou ulicí, až vrazil svého společníka, zamyšleného a ztraceného v rozjímání, do vrat velikého domu.

„Maj šestatřicítku, budou tam sám, je tam jedna postel, já si lehnu tady dole v jedný cimře, mám tady kamaráda, a s nima beztoho není řeč. Tak dou, dou, a pamatujou si: šestatřicet – žádná zima! Ráno jich přijdu vzbudit sám, časně jedem! Dobrou noc a nechaj si zdát něco vo Židech. Na zdar! Tady maj klíč!“

„Na zdar!“ řekl Budecius a šel.

XXI.

Potácel se chvíli po chodbách. Konečně se zastavil přede dveřmi, kde byla cifra: 36. Hledal klíč po kapsách dlouho a roztržitě, již chtěl pro něj zase sběhnouti dolů, ale konečně jej našel. Otevřel a vstoupil.

V pokoji bylo temno. Téměř čirá tma. Záclony byly staženy. Jen úzkou skulinou sem padal odraz veliké elektrické lampy s ulice, svítící přímo proti oknu. Lampa, obloukovka, se kymácela ve vidlici kandelábru a její odraz v pokoji bizarně poskakoval sem a tam, sem a tam.

Budecius znaveně usedl na postel.

Bylo toho příliš! Bylo toho příliš!

Vše se slilo náhle v hroznou změť, podivnou, nechutnou míchanici.

„Jako splašky v putynce,“ řekl si s ošklivostí, z níž nemohl vyváznouti.

Hořčička stál v jednom koutě pokoje, Josif Salomonovič v druhém. Přímě u dveří! U všech čertů! Přímě u dveří.

Budecius odvrátil oči. Ale najednou vyskočil. Měl nápad. Vlastně zcela rozumný, zcela rozšafný, zcela hygienický nápad.

Strhl se sebe rubašku i košili. Vskočil k umývadlu.

„Umýti se!“ řekl si imperativně. A ponořil ruce do chladné vody. Připadalo mu to úžasné! Myl se, pleskal a cákal vodou kolem sebe, drhl si hlavu, prsa, ramena, jakoby se týden nemyl. Při tom si cosi notoval... Bože, co jenom to je? Popiskoval si zas a zadrbal žínkou husté tmavé vlasy na hlavě a konečně se nemilosrdně utíral ručníkem, nenávisťně se dřel, jakoby ze všeho na světě nejvíce nenáviděl svoje tělo. Potom si oblékl košili, při čemž zase si notoval. Co je to?

Ach, to je dobré! To je dobré! On si tady pohvizduje:

„Praha je všech Čechů ráj...“

To je dobré! To je znamenité! Výborně! Bravo, Budecius!

„Praha je všech Čechů...“ spustil nyní hromovým hlasem, až se okna třásla.

„...ráj... ráj... ráj chudých! Tak to řekla...“ mluvil k sobě nyní potichu a sklesle. Rázem ho přešla chuť zpívat. Přistoupil ke dveřím a hledal knoflík od elektrického světla.

„Musím přece rozsvítit! U všech čertů! Světlo!“

Ale ruka mu sklesla.

„Světlo... světlo...“ zamumlal poděšeně. „Jakže to řekl mnich Ilidor? Světlo světa! Nic! Nijakého světla není zapotřebí. Spát půjdeš! Na kutě!“

Chtěl se obrátiti, ale nemohl. Na pravo stál Hořčička, na levo Josif Salomonovič.

„Marš! Oba ven! Nechci vás vidět. Nechci již nikoho vidět! Nikoho slyšet! Což se celý svět rozžvanil? Jaký hnus!“

„Bijte Žida!“ zaznělo mu v uších.

Rozesmál se. Ne proto, že mu znělo v uších „bijte Žida!“ Ne, proto ne. Vzpomněl si jenom na Částku. Na inženýra Částku. Docela ho vidí před sebou živého, bledého, to jest: zeleného anebo také bleděmodrého a snad i žlutého, jako vybledlý ukrajinský prapor, na němž obě

barvy již splývají, taková je to tvář. Bydlí beztak v zdejšímu hotelu. A teď stojí tady, vedle něho a vypravuje: „Tak jsem se vám dneska sešel zase s tím Židem – a odplivne si – a ten Žid – odplivne si – povídá: Já se vám dívím, co proti těm židům – odplivne si – mále? Vždyť my, Židi – a odplivne si – – –“ Ne, nestojí to za to! A není to vlastně vůbec k smíchu. Je to takový jeho postoj. Tímhle chytá lidi? Nevkus! Nemrav! Plivati stále kolem sebe! Nemrav!

Odrhl se od dveří a usedl zase na postel.

A světelný odraz lampy z ulice zase: sem, tam, sem, tam!

U všech čertů! Co je zas toto?

Světelný pruh osvítil jakýsi obrázek na stěně.

Ale – vždyť to je Parolek. Vždyť to je barevná reprodukce velikého nástěnného obrazu Parolkova, který mají dole v kavárně. Slované!

Slované obhlížejí krajinu – či tak nějak se to jmenuje. Ano, ano – Čech, opírající se o Slováka, stojí uprostřed, je to Rus, jakýsi Ilja Muromec nebo Čurila Plenkovič, potom snědý Ukrajinec i světlý Bělorus, Polák, úplný pan Volodyjowski, Bulhar, Srb, Chorvat, Černohorec... i obzírají krajinu na vše strany! Větrí nepřítel... ha! Je tam, myslím, kmet, guslar, Lumír s varytem; tuším, i holoubci... holubičí národ! Slavjanstvo! Slované, vyhlížející nepřítel!

Slovanský tanec!

Docela zřetelně slyšel Dvořáka.

Trámtarata, tatata, tramtata... tatata... pam, pam!

Takovou vopici... najdu na ulici!

Takovou vo-pi-ci naj-du na u-lici – pam-pam!

„Ach,“ vzdychl hlasitě, „což je to opravdu tak? Což jsem opilý? Takovou opici? Najdu na ulici?“

Ale což naplat! Parolkovi Slované vystupují z malého obrázku, rostou do životní velikosti, tak, jako jsou tam dole, kladou druh druhu mrtvě a tesklivě ruce na ramena, tvoří páry a už se točí... tancují... točí se... pomalu, tklivě, jako loutky, oči v daleku, jako na obraze... a přece tancují... točí se...

„Točí se!“ vykřikl Budecius a vyskočil s lůžka. „Tak jen se, hoši, točte! Jen si tancujte! Vrt' sa Slované! Odzemek, strašák, polku, mazurku, kolo, kvapík, hopák, kozačka, pljasku. A víte co, hoši? Besedu. Tak rádi besedujete! Besedu! Jen tančete! Točte se! Hrejte, muzikanti páni! Jen tak dále! Dále!“

Kdosi zaklepal na dveře.

„Dále u všech čertů! Kdo to klepe? Dále! Vždyť vidíte, že volám: Dále!“

Vyskočil.

Dveře se však neotvíraly. Ale tlukot také nepřestával.

Promnul si oči. Postoupil ke dveřím a prudce je otevřel.

Aňa Andrejevna! Vypoulil na ni oči.

Stála zde v chorobném osvětlení slabého světýlka, chvějícího se kdesi dále v chodbě. Byla úžasně pobledlá a překrásná. Její tmavé oči hořely. Měla snad horečku, neboť pod očima byl rudý stín. Obě její ruce byly sepiaty a visely těžce v jejím klínu.

„Vy? Vy... vy...“ koktal a stále se na ni díval nechápajícím pohledem.

„Já...“ zašeptalo děvče.

„Proč?“

„Já... já... nevím!“

„Co je vám?!“

„Teskno!“

„Vstupte!“

Ustoupil a konečně našel zpropadený knoflík od elektrického světla.

Pokoj se osvětlil rázem a prudce, až zabořily oči.

Na stěně barvotisk se Slovan. Slované, zdálo se, tvářili se vesměs posměšně, ba vyzývavě.

Budecius hledal svoji rubašku. Byla na zemi u umývadla. Klopýtl několikrát, vrazil do nějaké židle a do stolku, shodil sklenici s vodou. Střepiny skla se rozletěly po podlaze.

„Zase jste něco rozbil,“ tesklivě, s truchlivým úsměvem řekla Aňa Andrejevna.

„Jako tehdy u vás,“ dodal voják a shýbnul se, aby posbíral střepiny.

„Pomohu vám... tak rád všechno rozbíjíte... samé střepy... nepořádek...“

„Jsem Slovan!“ odtušil a dodal: „Děkuji. Už to je!“

Byl nešťastné sklenici z hlubiny duše vděčen. Zachránila ho od nějaké hlouposti. Potom se vztýčil a nabídl dívce židli: „Sedněte... prosím...“

Aňa Andrejevna zavřela pootevřené dveře a posadila se unaveně na židli ke stolu. Opřela obě ruce o desku, vložila do nich hlavu jako do rozevřených kleští a mlčky se dívala na něho.

Nastalo nemožné ticho.

„Tedy... vy...“ zakoktal posléze.

„Ano...“ usmála se zase tím smutným úsměvem, který viděl u ní již dnes odpoledne tam – v parku, nad Dněprem.

„Šla jsem za vámi... jako ve snu... odpusťte mi to. Až sem. Zeptala jsem se na vás dole... Nesu nutný vzkaz, řekla jsem. Nutný vzkaz...“

Odmlčela se a podívala se na něho. Stál opřen u stěny, dosud bez rubášky, s rozhalenou košilí na krku. Svými širokými zády zakrýval „Slovany“ na stěně.

Bylo jí ho náhle nesmírně líto. Bylo jí líto všeho.

„A tam... nevím! Snad je utloukli,“ pokračovala. „Bědná Šura! Bědný Josif Salomonovič! Proč to vše? A váš člověk, který tam vpadl mezi nás... jaký byl děsný!“

„Není vůbec děsný,“ usmál se Budecius. Vzpomínka na Kódl přivedla jej okamžitě do rovnováhy.

„Ale děsnější byli tam ti... Viděla jsem řečníka. Pral do Josifa Salomonoviče jako vztekly. Dokončíme, tovaryši, stále opakoval. Jaká opičí tvář!“

Takovou opici najdu na ulici... nevěděl ani proč se mu v uších ozvala zase ta písnička. Všecky věci na světě jsou prapodivně zauzleny...

„Vypletla jsem se z toho pekla. Viděla jsem vás, kterak jste odcházel. Váš člověk vás vedl jako vedeme psíka na šňůře. Bylo mi to nepochopitelné.“

„Pan Kódl,“ řekl šeptem.

„Co?“

„Nic. Pro sebe jsem cosi prohodil...“

„Nuže... přišla jsem vám oplatit návštěvu... totiž...“ zarděla se slabě a rázem pocítila zmatek v duši.

Podíval se na ni očima, plnými obav.

„Chcete skleničku čaje?“ řekl rozpačitě.

„Ne... nechci ničeho... totiž...“

„Co?“ řekl tak měkce, až se zachvěla pod přívalem vnitřního tepla a upřela na něho veliké, překrásné laní oči.

„Myslete si o mně, co chcete. Je mi již vše lhostejno. Myslete si o mně třeba to nejhorší... Můj Bože!“

Její hlas se rozechvěl a ruce, bledé a průsvitné, ještě více probělely. Zdálo se mu, že opalují. Měla krásné, útlé prsty, bez prstenů, jako z vosku vymodelované. Polekal se jich poněkud.

„Ale, Aňo Andrejevno...“

„Vím,“ přerušila ho. „Vím, všechno vím. Ale nemluvte o tom. Aspoň chvíli nemluvte o tom. Nic... nic... pouze ruský člověk! Tak je nutno se dívat. Pouze ruský člověk. Odejdu zase. Vím, nemám práva vyrušovat vás. Ovšem, jakže jsem se mohla osmělit... nepřístojnost, nebo tak nějak se to jmenuje. Ostatně, řekněte, a půjdu zase. Nač komedie, pravda? Scény, pravda? City a citečky nějaké, pravda? Ruský člověk... ruský člověk... mnoho zbytečných řečí, pravda? Nesmysly, chaos, nuda... nuda na konec! Ano! Zajisté!“

Její hlas, žalobný a chvějný, klesal do těžkého, melancholického altu.

„Neznám vás... a přece jsem musela... Vím o vás jenom to, že jste Čechoslovák. Nevím, jaký jste člověk. Kdykoli jste ke mně promluvil slovo, mluvil jste vždy jako Čechoslovák. A jako člověk... nevím, nevím nic!“

„Jsem hříšný jako všichni...“ usmál se.

„Snad! Neznám vás. Ale něco jest ve vás, co mne přitahuje magnetem. Něco, proč jsem musela nyní až sem... Vím – a vím to snad lépe, než vy, že nemáte pravdu. Nejspíše má pravdu Josif Salomonovič. A kdož i to ví... Není snad nijaké pravdy. Možná, že má pravdu jen osamělý Ost'ák, pasoucí soby někde na severu, poklidný, tichý a plachý jako zvíře... nevědoucí, že je ve světě nějaká válka a nějaká revoluce. Řekněte mi, ó, povězte mi, můžete-li, co je důležitějšího pro člověka: štěstí nebo poznání?“

Pokrčil rameny.

„Bez poznání možno žít... bez štěstí nelze! Ale – i bez poznání nelze. Ne, Ost'ák, zápolící úporně se vším kolem sebe, nýbrž Malajec. Hle, kdo! Malajec, ležící nahý pod palmou, na níž kvete, plodí a rodí se chlebovník, po celý rok, po celý věk... Ale – – jednoho dne připluje kanoe, člun, galéra, parník – a zase odpluje. A líný Malajec vyskočí zpod palmy, hledí za mizející lodí, hledí dlouho, hledí do večera, slunce zapadá do moře, den truchlivě se propadá do věčnosti a přichází noc, noc... noc s hvězdami, s dalekými hvězdami. A Malajec padne obličejem k zemi, zaryje hlavu do kořání stromu a zapláče. Potom již nikdy není štěstí. Ah, Ivane Vjačeslavoviči, člověk je marnotratný syn! Znáte Kuprina?“

„Něco...“ řekl lhostejně.

„Nedávno v kterémsi sborníku jsem četla věčičku od něho. Název podivný: Sapsan dvacátý třetí. Tak se jmenuje pes. Povídka o psu. Kuprin rád píše takové věci. Tam je však jedno místo – úžasné. Je noc. Na nebi je plno, plno hvězd. A měsíc, srpek či úplněk, nevím již. A Sapsan dvacátý třetí hledí ke hvězdám. Hledí dlouho – a odtud, s nebes, s hvězd, z celé nesmírné, temné propasti se leje dolů, do psího srdce, taková hrůza... taková hrůza... A pes vyje. Není to úžasné?“

Kývl hlavou. Jak jí byl vděčen za vše, co mluví! Náhle si uvědomil, co by s ním bylo, kdyby nebyla přišla. Její hlas zněl melodicky a vlašně. Pociťoval to jako lék.

„Víte, že jsem byla také kdysi maličká? Hrála jsem si se sourozenci na dvoře vetchého dřevěného domu v Porchově ve Pskovské gubernii. Můj otec tam byl činovníkem, chudým,

carským, opovrhovaným slušnými lidmi, neboť bral úplatky, aby mohl uživit četnou rodinu. Z platu nijak nebylo možno žít. Zemřel, zemřela máť, i sourozenci kromě bratra zemřeli. Všecko bylo u nás nesmírně žalostné. Pamatuji se na koberčik ze sešívaných kousků pestrých suken. To byla okrasa našeho bytu. Byl mi nesmírně milý ten koberčik a chtěla jsem ho vzít sebou do Pskova, kamž mne vzal k sobě strýc, bohatý kupec, u něhož jsem potom žila. Tehdy se mi zdálo, že všechen život, všechno štěstí spočívá v pestrounkém koberci, potrhaném, sešitém z různých kusů barevných suken! Když jsem pak vzrostla v pskovskou gymnasistku, chodívala jsem nejraději do vesničky Zaveličje, kde je studnice svaté Olgy. Pskov je rodiště svaté Olgy, vězte. Nu, stará studnice v Zaveličje, kde kolem bzučely včely a voněla tráva, plná květin, bylo celé moje štěstí – a nepřála jsem si ani ničeho nad to. Ale potom přišel Petrohrad... Potom přišla Nina. Šura, Josif Salomonovič, Kostomarov, doktor Salzman... také studnice... studnice poznání. Ale kdykoli jsem přijela do starého, prastarého Pskova, vždy jsem spěchala ke studnici svaté Olgy... ke studnici štěstí...”

Oči dívčiny zvlhly. A její útlé prsty propustily hlavu, svezly se na stůl a složily se na desce stolu přes sebe. Připadaly mu jako dvě samostatné bytosti, dvě bledé sestry. I představil si, že dívka svírá ve svých dlaních všecko tajemství života. V pravé tajemství poznání, v levé tajemství štěstí.

„A dnes,“ řekla zase zasmušilým, pomalým hlasem, „dnes bych byla nejraději se rozběhla pěšky odtud až do Pskova, ke studnici svaté Olgy... jak lehce bych zanechala za sebou Kyjev, Šuru, řečníky u Stolypina, všechny... Ale ne... nikoli! Jsem zde. V neznámém místě u neznámého člověka... a přece mi vše připadá zcela přirozeným, zcela důvodným, a vy nejste nijaký neznámý člověk, ba, znám vás, znám vás, znám vás předobře, takový jste mi blízký, rodný a známý, jakobych vás znala už tam u nás, v Pskově, v Zaveličje, u studně svaté Olgy jsme se vídali...”

Budecius se napřímil.

„Ano Andrejevno...”

„Ne, ne,“ přerušila ho rychle. „Mlčte! Mohl byste říci něco neprozřetelného. Nevím věru sama, proč jsem zde. Nevím věru sama, proč jsem opustila svoji družku Šuru, kterou přece znám již tak dávno, a proč jsem šla za vámi, za cizincem. Nevím věru sama, proč jste mi bližší, než Josif Salomonovič. Ruský občan... slyšel jste ho? A bude lépe, když mi toho nebudete vysvětlovati. Není třeba. Nač? Opravdu, není třeba.”

Chtěl přes to něco říci. Postoupil k ní o krok. Ale vztáhla proti němu ruce a stále jen opakovala:

„Není třeba... není třeba...”

Náhle však sama vyskočila, přistoupila tiše k němu, plaše ho pohladila po tváři a děla zarmouceně:

„Nevyhánějte...”

Mávl rukou. Snad aby zahnal zbloudilého komára, jenž mu zapištěl u ucha. Nevěděl ovšem, co by řekl. Nevěděl, co počítí.

Konečně s námahou ze sebe vypravil:

„Odjíždím zítra do Moskvy...“

Pohlédla na něho polekaně.

„Zítra... zítra...“

„Ano, zítra!“

„Zase služebně? Jako tehdy?“

„Služebně!“

„Jste voják... hm... to je divné!“

„Jsem voják!“

„Jde z vás bezpečnost, určitost, jistota... A přece nemáte pravdu!“

„To ví jen Bůh, kdo má pravdu...“ řekl zamyšleně.

„A přes to, že nemáte pravdu... přes to, že sám toho nevíte, máte-li, nemáte-li pravdu, přes to... přes to jde z vás bezpečnost, určitost, jistota. Přes to je mi u vás dobře. Přes to jsem musila za vámi. Přes to jste mi nekonečně bližší, než oni... to jest tam ti, kteří... nevím, snad mají pravdu.“

Pohodila hlavou jako kdysi v Petrohradě.

„Říkáte, že jen Bůh ví, kde je pravda. Nevěřím v Boha. Nemůže býti Boha, je-li na světě tolik bídy. Nelze si představit Boha...“

„Máte pravdu. Nelze si lidem představit Boha. Není lidského Boha. Jen bída je lidská. Ale bída není od Boha...“

Mávl opět rukou a řekl zase svoje tvrdošíjné:

„Odjíždím zítra do Moskvy.“

„Ano. Služebně,“ řekla dívka. „K svým. K Čechoslovákům! Dobrá! Jed'te! Pozdravujte je od Ani Andrejevny, ruského člověka. Vyříd'te blahoslavení ode mne. Jed'te, jed'te!“

Potom se shroutila zase na židli a zaštkala:

„A přece nemáte pravdu!“

Za okamžik se však zase vzpamatovala a zvolala téměř pobouřeně:

„Proč to? Proč to všechno podnikáte? Vraždu hlásáte! Krev! Krev a zase jen krev. Dosti krve. A proč tato bezpečnost, určitost, jistota? Jste psanec. Mohou vás jednoho dne popravit. Guillotina! Šibenice! Kule do hlavy! Do vaší podivné, pyšné a tvrdé hlavy. Proč všechna ta urputnost, tvrdošijnost, krutost? Co vás posedlo? Co vás žene kupředu?“

Umlkla a podívala se na něho pronikavě. V pokoji bylo ticho. I hluk na ulici již dávno ztichl. Za oknem byla tma. Veliká oblouková žárovka před hotelem zhasla. Hořely už jen malé, neduživé pouliční svítily. Vše spalo. Bylo jistě už pozdě.

„Ivane Vjačeslavoviči...“

Vzhlédl k ní zmučeně.

„Ivane Vjačeslavoviči, víte-li, že si nedovedu nikterak představit, že jste měl kdy maminku? Snad otce, to je možné, ano, mohu si vás představit s otcem, starcem, vážným a věčným, jakýmsi učitelem vašim. Důstojným, starým Čechem. Ale maminku – ne! Potom se mi zdá, že jste vyrostl mezi samými muži. Narodil jste se v universitě nebo v kasárnách, ne? Ale mýlím se, jistě se mýlím. To není správné. Narodil jste se v lese, mezi mohutnými starými stromy, jaké bývají také u nás, v okolí Pskova, starodávného ruského Pleskova. Nikdy se vám ani nezastesklo po mamince. A nyní jste voják. Nosíte zbraň? Ó zajisté, nosíte zbraň. Zabil jste už někdy člověka? Ah, ovšem, jistě jste zabil. Sto Němců! A nyní jste voják, hle, to je jasné. Ještě před chvílí bylo mi to divné. Zvítězíte?“

„Zvítězíme!“

„Osvobodíte Čechoslovii?“

„Osvobodíme!“

„Od rakouského jha?“

„Ano, od rakouského jha! Od všeho jha!“

„A budete svobodni?“

„Svobodní!“

„Republika?“

„Republika!“

„A odejdete z Ruska... Navždy! Nic vám není po Rusku, pravda?“

Pocítil, jak je to bolestné. Nemohl odpovědět. A přece věděl, co může říci.

„Ivane Vjačeslavoviči... neodcházejte z Ruska... nu, kdo vám může zabránit... Co je vám po Rusku? Nejste ruský člověk. Odejdete jednoho překrásného dne domů, do Čechoslovie. A Rusko? Ano, leží od vás na východ. Veliká země. Nepořádek, chaos, revoluce... A u vás pořádek, kázeň, věčnost. Západní stát! Co vás přesvědčuje, že zvítězíte? Odkud vaše bezpečnost, určitost, jistota? Co vás žene kupředu?“

„Víra!“ vydechl Budecius.

„V Boha?“

„V národ! V spravedlnost! V Boha!“

Aňa Andrejevna umlkla. Po chvíli však zašeptala:

„Trpěli jste nesmírně?“

„Bylo to ponižující. Sloužili jsme cizincům.“

„A nyní již nebudete sloužit...“

„Budeme sloužit! Svému národu!“

„Co to je národ?“

Budecius se proměnil v obličej. Změkl a zněžněl, jeho temné, přísné oči se prohloubily a zvlhly, na ústech utkvěl laskavý úsměv jako u dítěte, bezelstný, nevinný, tváře se zarděly. Přistoupil k Aně Andrejevně, pohladil ji po tváři a po vlasech, a usedl blízko na postel.

Dívka se k němu udiveně obrátila. Bylo jí nějak dobře a příjemně. Posléze sama vstala se židle a přisedla k němu. Vzala ho za ruku:

„Nepřchejte mi... odpovězte! Odpovězte!“ Usmál se a řekl:

„Co je to hvozdík? Můžete mi říci, co je to hvozdík? Nebo šerík? Nebo kvetoucí jabloň? Zlatý brouk, jenž přeběhl cestu? Lasice, jež se mihla v příkopu? Skřivan, jenž vzletěl nad zorané jarní pole? Stříbřitý, skvrnitý pstruh, jenž zmizel mezi kameny v potoce? Bujný kůň... plavý lev, snící v písčité poušti?“

Neodpověděla. Svírala stále jeho ruku ve své a dívala se na něj úkosem.

„Slunce... hvězdy... měsíc...“ řekl dále v hlubokém zamyšlení.

„A člověk?“ pokračoval po chvíli. „Bílý... černý... žlutý... rudý... hnědý... Proč to? Jako růže: bílá, žlutá, rudá...“

„Lev...“ chtěla Aňa Andrejevna cosi říci, ale sama zmlkla.

Podíval se na ni s úsměvem, s týmž dětským a nevinným úsměvem, jenž ho již neopouštěl. Stiskl její ruku a řekl:

„... přepadl antilopu, přišla blízko ke lvu... Přepadl i koně, ale kůň se bránil kopyty... Aňa Andrejevna u studně svaté Olgy přepadla ohnivý hvozdíky, kvetoucí vůkol v trávě, plnou náruč si jich nesla domů. Hvozdíky se nebránily.“

Dívka vysunula svoji ruku z jeho.

„Nerozumím,“ šeptla. „A spravedlnost? Vaše spravedlnost?“

„Stvoření světa!“

„A je-li nespravedlivé? Není-li to dílo boží? ...“

„A čím je to dílo? Dáblovo? Přemůžeš ho, Aňo Andrejevno? Co zbývá, poznáš-li – a to můžeš poznati záhy – že ho nepřemůžeš? Umřeš? Umře všechno raději? Chce se ti umřít? Ne, ne, nikomu se nechce umřít! Ani tvému hvozdíku se nechce umřít. Ani nám Čechoslovákům se nechce umřít...“

„A přijdou-li silnější. Přijde-li Aňa Andrejevna, a utrhne-li hvozdík?“

„Budeme se bránit,“ děl s úsměvem. „Síla je dar boží. Pouze násilí je dílo d'áblovo. Silný Čech se ubrání násilnickým Němcům, i když jsou mocní. Silný kůň rozdupe tygra. Ubránili jsme se polovině Evropy. Je dána všemu stvoření vůle k síle a k obraně. Nuž, braňte se!“

„Podlehnete-li?“

„Špatně jste se bránili. Nepodlehli-li jste však úplně, naberte sil a braňte se znovu.“

„Do úplného vítězství?“

„Amen.“

„Do volnosti, rovnosti, bratrství?“

„Do spravedlnosti!“

„A to jest?“

„Řekl jsem již: stvoření světa! Řád! Zákon Tvůrcův a vůle Tvůrcova. Nedostižná, neměnitelná, věčná. Samoděržavná, nestojící o rady člověkovy.“

„Jsme zcela v její moci?“

„Zcela!“

„Nebude tedy vyrovnání na padesát procent?“

„Nebude!“

„Budou tedy zase silní a slabí... kořistníci a vykořisťování... bohatí a chudí... bude tedy dále trvati všechna bída světa? Strašně hovoříte, Ivane Vjačeslavoviči...“

„Proč se mne tážete na tyto věci? Hled'te, Aňo Andrejevno, docela nic se na vás nehněvám, že jste přepadla hvozdík. Opravdu! Ale vyrovnání na padesát procent přece nebude. Nesnesla byste ho, Aňo Andrejevno. Nepatří mezi nejhorší věci, snít o něm. Sněte! Noci jsou dlouhé – a co dělat ve spánku? Ale přijde den a Aňa Andrejevna se probudí a půjde po ulici. Přijde k Stolypinovi, stáhne řečníka s podstavce, vezme ho za uši a posadí ho do lavice, před něj azbuku. Svoboda, není třeba azbuky, řekne dobrý mužiček, lenivý, myslící na vodku. A Aňa Andrejevna mu vypráská. Násilí, vzkřikne mužiček. Aňa Andrejevna opět vypráská...“

„Přestaňte, pro Boha...“ vzkřikla dívka a vyskočila. „To jsou naše slovutné vojenské osady!“

Ale Budecius stále se usmíval, seděl na posteli v rozhalené košili a ruce složené nyní v klín. Pokojně se díval na ni.

„Svítá...“ prohodila cizím hlasem — — —

„Ano, svítá... Jitro... Za nějakou chvíli odjedu do Moskvy... Služebně,“ usmíval se stále na ni.

„Jak jste směšný! Co jste to všechno spletl dohromady... Hvozdíky! Směšné! A všechno: začarovaný kruh. Nikudy ven. Nejdříve; všechno v pořádku. A potom: braňte se! Směšné! Proč tedy revoluce? Proč bojujete o svobodu? Což věčný boj? Ne, nesmějte se takto. Jste nesnesitelný. Nu, jed'te si! Jed'te si do své Moskvy. Čiňte, co vám libo. Jen na sebe myslíte! Na Čechoslováky. Sobectví je to všechno, co jste zde vykládal. Nízký přírodopis. Něco nemožného, nelidského... Zde, uprostřed ruské revoluce... a vy celou hierarchii násilí stavíte na nohy. Není vaší spravedlnosti. Je nespravedlnost, nespravedlnost... zlo, exploitace... a jsi-li člověk, stvořený k obrazu božímu, tvoř dílo boží, smířuj, sjednocuj. Objala bych je vše, žluté, černé, rudé, hnědé i nejzuřivější z nich, bílé, a smířila bych je. A budou smířeni! Budou smířeni! Promísí se vše, nebude rozdílů, nebude rač, plemen, národů... Bude jediné... jediné... lidstvo! Všechny stejně miluji, stejně miluji... všechny... bez rozdílů... jako bratry... jako děti svoje...!“

„Neměla jste dosud dětí, Aňo Andrejevno...“

„Všechny... všechny stejně... Co to povídáte o dětech? Nesmysl! Stejně!“

„Budete mít děti, budete mít synka, Pet'u, řekněme. A Pet'a s Fomou sousedovým si hrají u vody. Spadnou oba hlavami dolů, do vln... křiknete: Fomo? Nebo křiknete: Pet'o?“

„Mlčte... čítankový... já už nevím, co jste? Jesuita? Lhář? Ničeho nebude z toho všeho, co jste řekl... Není možno, slyšíte, není možno... K zbláznění všechno! Což je vše nadarmo? Ah... Mlčte už, prosím vás, mlčte, mlčte, mlčte!“

Odběhla k oknu. Dívala se chvíli na ulici, ale posléze se opět obrátila k němu, slzy v očích:

„Šílenství... Řekl jste kdysi, že milujete Rusko. Proč? A milujete-li, proč nemilujete stejně Německa?“

Neodpověděl.

„Mluvte, mluvte, mluvte!“ Zadupala nohami. Ticho... Utišila se i ona v tomto tichu, zalomila rukama a zašeptala:

„Proč Pet'u? Proč ne také Fomu? A všechny ostatní? Ivane Vjačeslavoviči, vždyť to je hrůza... zvířata jsme!“

„Hvozdíky jste... rudý, planoucí... Padnu-li v této válce, vykvetete na hrobě vojákově, pěkně vás prosím“ Nepřestával se usmívat.

Vytřeštila na něho oči. Blížila se k němu jako smyslu zbavená a stojíc těsně nad ním, šeptla chvějícím se hlasem:

„Proč Rusko? ... proč ne Německo? Ale ne, ne, ne! Tak je to dobře! Rusko! Rusko! Rusko! A nevyhánějte! Milujte... milujte Rusko! A jsme zcela v její moci? Tvůrcově? Ó, zcela! A bezpečni, bezpečni! Ach, Ivane Vjačeslavoviči... politujte mne... neboť s propasti nebes, tam, hle, hle, tam, kde nyní zvolna a slavně vystupuje veliké slunce, leje se na mne taková hrůza... jako na psa. Svítá... Nastává nový den. Hle, celou noc jsem probděla s vámi, neblahá, šílená žena. Jsem jen člověk... ruský člověk... ale musila jsem přijít sem, za vámi... Teskno mi bylo k smrti. A nyní svítá... nastává nový den! Vy jedete do Moskvy... k svým... a já? Já? Já – Ivane Vjačeslavoviči? Až teď odejdu – neboť odejdu již, musím odejít, vy tomu chcete – vím, já tomu chci... vím, ale až teď odejdu, až přestoupím práh tohoto pokoje... až půjdu pomalu dolů po schodech, provinile a trapně, jako... ach, chtělo by se mně neustále volat: nevyhánějte! Nu, nehleďte na mne tak – i usmívati se přestal, celou noc se usmíval! Není vám ničeho třeba! Není vám nikoho třeba. Milujete Rusko. Milujete... Ale svoji věc... Peťu... nade vše...“

„Nade vše!“ řekl Budecius a povstal. Stáli naproti sobě, dívajíce se druh druhu do očí.

Aňa Andrejevna posléze svésila hlavu a odstoupila o krok ke dveřím.

„Sbohem!“ šeptla. „Sbohem!“

Přiskočil k ní a třikráte ji horoucně poceloval.

Obrátila se pak ještě ve dveřích a podívala se na něj teskným, trochu tázavým obličejem, jako by chtěla říci, co nyní, kam nyní.

„Ke studni svaté Olgy,“ odpověděl jí jasným hlasem.

Kývla hlavou a zavřela za sebou dveře.

Za nimi zmizely po chvíli její liché kroky.

A všude bylo ticho.

Do pokoje již svítilo slunce.

XXII.

Moskva!

Pěrvoprestolnaja! Bělokamennaja! Stolica! A zase totéž srpnové slunce, laskavé a laskající všecko na zemi.

A zase týž krásný, slunný, smířlivý den jako v Kyjevě.

Branjské nádraží konečně vychrlilo nesmírnou spoustu cestujících.

Město je oživeno jako za starších dob v dni carských návštěv. Arbatem proudí zástupy lidí, krámy jsou obleženy, kavárny a cukrárny přeplněny lidem již od rána.

Neboť v Moskvě zasedají v těchto dnech účastníci všeruských státních porad.

Moskva má dáti odpověď na všeruskou otázku, jež tkví nyní na ústech všech: co dále s Ruskem? Samoděržaví zničeno, odklizeno navždy vítěznou únorovou revolucí. Revoluční vývoj Ruska zajištěn: monarchické síly jsou zlomeny, každý, kdo opravdu miluje Rusko, touží po svobodné republice. Nuže, jak, kdy a kde zastaviti rozrušitelný proces a nastoupiti cestu konstruktivní tvořivosti. Sbírati síly ruské země k velikému dílu zajištění vlasti a Revoluce. Všechny tvořivé elementy Ruska jsou zvány k spolupráci s vládou! Konec hodokvasu, čas vážné práce nastal! Po opojné neděli vítězných revolučních sil týden zodpovědné a úporné práce. Dědictví starých dob a starých hříchů, rozleptavších na tolik veškeré osnovy ruského státního i veřejného života, zanechává na všem svoje neblahé stopy; je nutno je smýti, je nutno v obnoveném domě vysmejčiti starý prach, ale spolu je nutno zaříditi nejnutnější, aby dům mohl býti obýván, aby v něm mohl nastati normální život, zase nejnutnější snídane, oběd a večere lidská! Nuže, všichni jste zodpovědní, nejen vláda!

Všichni jste spolustrůjci nového bytu! Všichni nesete na svých bedrech povinnost dělníků na stavbě, od nádenníka, do samého architekta, nikdo nemá práva státi stranou a vyhýbati se zodpovědnosti. Všichni na vinici Páně!

Nižádné noviny světa nemohly míti té výmluvnosti, jako úvodníky moskevských časopisů v těchto dnech. Znělo to jako nejslavnostnější kázání v kostele, zapřísahání i modlitba. Odtud i ulice byly slavnostnější, rušnější a proniknuté nejsladšími nadějemi.

„Není třeba býti stále pessimistou, Alexěji Nikolajeviči, není třeba! S pessimismem ničeho nepořídíš v těchto dobách, ničehož nic, Alexěji Nikolajeviči. Optimisticky... ano, ano, drahý druhu, optimisticky je nutno se dívat, chce-li člověk prožiti... Tak... tak...“

„Tak... tak...“ opakoval si Budecius slova, jež slyšel jako v mlhách ve vlaku, v němž prospal a prodřimal celou cestu z Kyjeva do Moskvy.

Tak... tak... hučely vozy vlaku do jeho snů, neveselých a vzrušených, plných přízraků. Vše se smísilo, vše se smísilo, zcela dle přání Ani Andrejevny, ale tato směs se podobala šedé, mastné a vlhké hmotě, těžké a lepkavé jako bláto.

Vedle něho seděl pan Kódl, stále sebou neblaze vrtěl, stále ho vyrušoval, znaveného smrtelně a rozrušeného po celé hladině bytosti. Nemohl nijak pochopiti, že jeho druh je ospalý. Nudil se hrozně, rád by vypravoval něco ze znamenitých předměstských zkušeností, aby zabil nějak čas a dlouhou chvíli, zase vykládal svým sousedům jakýmsi úžasným jazykem, nářečím, jež samo o sobě bylo plno humoru, o Čechoslovácích, o Praze, o Zborovu a přijímal vděčně pochvalná uznání, vrcholící v častých výkřicích cestujících:

„Jaký komik! Jaký komik!“

„Žádný komik, ani kominík,“ ohrazoval se na oko, ale byl rád, že má nějakou zábavu. Posléze získal celé kupé tím, že vytáhl lahvičku vodky a častoval všechny, i báryšňu, jež se upejpala.

„Jen se napijou, báryšňa. Je dobrá, carská! S bílou golovičkou!“

„Jen s optimismem, Alexěji Nikolajeviči, jen s optimismem...“

Ale byli nyní, sláva Bohu, konečně v Moskvě.

Pryč s vidinami! Pryč Slované! Pryč Slovanské tance! Pryč Hořčička i Josif Salomonovič! A pryč i Aňa Andrejevna! Co by si o něm pomyslel pan Kódl, který ho ráno přišel „vzbudit“ a udiven zvolal:

„Voni sou už hotovej? To sou ale fešák!“

Ano, byl fešák a byl hotov se vším.

Daleko důležitější, daleko vážnější je, že jsou konečně v Moskvě.

Sláva Těbě, Gospodi!

Pan Kódl cupital nyní vedle něho po Arbatu. Oba nesl proud lidí do centra města. Ztráceli se v něm jako dva bíločervení lososi v mohutném tažení ryb. Nikdo si jich nevšímal. Vše špělo kamsi za přesně vytčenou metou.

„Nakoupím tady konserv,“ rozumoval více pro sebe chlapík, „moskevské klobásy, ta je prej moc znamenitá, čokolády od bratří Abrikozových a vůbec, vůbec všelijakých věcí. To budou zas kluci mrkat. Papirosy „Palma“, tabáčku kuřlavého pro pana Husáka, Capttan se to menuje, anglickej voňavej tabák je to, ňáký lulky těm, co se po něm vopičej, potom Křapík chce pěnovou špičku, břitvy nějaké taky budu potřebovat, inu, bude toho zas ranec. Pernýmu sem měl koupit v Kyjevě ukrajinskou mluvnici, zapomněl jsem, až pojedeme zpátky, člověk holt na všechno taky nevzpomene, stejně kluci pak ještě člověkoj vynadaj, ach, jo! Je to ale krásný město, ta Moskva. Ale co je to proti Praze, proti Hradčanám. Nedal bych za ni ani hotel Hamburg v Kadlíně, ani přívoz na Vltavě. Co je to všechno proti tomu! Ale poslouchají, dlouho se na tom komandu nezdržují, vezmou ty papíry, co tam maj dostat, a já na nich počkám někde, a pudeme do tý hospody, co mně říkali v Kyjevě, že tam choděj naši, je to na Tverské ulici, já bych rád vrazil do sebe trochu polévky po ty cestě...“

Budecius mu naslouchal jen napolo.

„Trochu polévky po cestě...“ souhlasil.

Vešli na Těatralnuju ploščad’.

„Zde tedy, v divadle...“

„Co je? Co tady maj?“ ptal se pan Kódl.

„Všeruské státní porady.“

„A vo čem se budou radit? ...“

„O Rusku...“ odušil Budecius.

„A co se potřebujou radit? Ať dou na frontu a vyženou Němce!“

Budecius se usmál.

„Tomu voni nerozumějí, pane Kódl!“

„Jakto: nerozumím? Já jen vím, že je nejdřív zapotřebí vyhnat Němce. Kdybych měl ženu a hádali jsme se, co vařit, jestli kaši nebo uzený se zelím a knedlíkem, a v tom se k nám dobejval zloděj, tak puđu nejdřív rozmlátit toho zloděje... a potom...“

„Vím, vím, pane Kódl. Mají asi pravdu...“

„Asi... asi... asi,“ pohvizdoval si silák uraženě a cupal nepokojně vedle.

„Kouknou se raději, jsme tady na Kuzněckém mostě...“

„A co je?“

„Nejživější část Moskvy... aspoň se tak tvrdí. Tady budou moci nakupovat.“

„Beztoho je to samej Žid jako u nás na Příkopech... To já potom k bátuškám zajdu, S bátuškama je aspoň legrace. Pohovoříme si. A vokradou mně stejně jako Židi!“

Budecius se rozesmál.

„Tak voni jsou taky antisemita?“

„Ať jsem, co jsem, Žida snesu asi tak, jako voni štěnici na nose. A maj to,“ řekl hrozně.

Budecius vzpomněl nyní na svoji scenu se Singrem v Unionce za prvních válečných dní v Praze.

Ale Praha... Praha... Kde je Praha? Jsme v Moskvě, u samých zdí Kytajgorodu. Tam kdesi je Kreml. Zvonice Ivana Velikého! – –

A zde... zde je slavný pomník Minina a Požarského, velikých Novgorodců! V toto místo přikleká tedy nyní Rossija – a modlí se k nim za sílu a za lásku!

Ne, nepřikleká.

Rossija je tam... v divadle.

Ne Minin a Požarskij... Kerenský!

A snad Kornilov?

Kornilov? Snad!

U veliké erární budovy štábu moskevského vojenského okruhu se rozešli.

„Jdou napřed na Tverskou, pane Kódl, přijdu za nimi. A kdybych nepřišel... spát budeme u Škarvana. Ale já přijdu...“

„Co zas...“ bručel silák a loudal se těžkými kroky po ulici – –

Ale Budecius, jakmile vyřídil svoje věci ve štábu okruhu, nikterak nespíchal na Tverskou. Cosi ho pudilo dále k potulce po Moskvě. Toužil býti sám, sám s Moskvou! Pohovořiti s ní, s mátuškou bělokamennou! Vyslechnouti, co mu řekne. Sem přece putovali před lety Palacký a Rieger. Putovali... Ale i Havlíček! Nyní je zde on, Budecius, ani Palacký, ani Rieger, ani Havlíček. Český člověk. Československý voják.

Československý voják!

Stojí zde, na Krasnoj plošči, před chrámem Vasilija Blaženého, před slavným Pokrovským Soborem. To už není Martovo pole petrohradské! Nikoli! To už je Moskva, srdce Moskvy, pod ozubenými zdi Kremlu samo její bijící a tichnoucí srdce.

Zkomírající v úzkosti... v stesku, v hrozném ruském stesku.

Neboť stesk zde padá jako stín na všechny věci. Na zdi Kremlu, na Ivana Velikého, na Cara-Pušku, na Lobnoje město, na vše. Na všem je tento stín nesmírného ruského stesku. Na všem...

Kreml byl otevřen. Bylo možno vejíti.

Přidružil se k hloučku návštěvníků. Toulal se s nimi řádivými sály, Georgievským, Vladimírským, Andrejevským, prolezl starodávné, praruské oddíly nejstaršího Kremlu, místa, kudy se vcházelo ke komnatám Ivana Hrozného, nízkým vchodem, donucujícím každého k povinné hluboké pokloně... Rusko! ... Ložnice Kateřiny Druhé – Rusko! A konečně stanul v místnostech, kde sídlal Napoleon v roce 1812.

Čajkovského „Ouverture solennelle“ mu zazněla v uších.

A slyšel ono závěrečné slavnostní vyzvánění pravoslavných zvonů, nad něž vystupuje fortissimo mohutný chorál carské hymny.

A viděl známou starou rytinu, zobrazující Napoleona, zahaleného těsně ve svůj plášť, mračného, poraženého, ale dosud nezničeného, vracejícího se zasněženým krajem z Ruska.

Báseň Puškinovu slyšel čísti, onu slavnou báseň o Berezině.

A konečně slyšel „Marseillaisu“ v Kupeckém sadu v Kyjevě, vracející se vítězně zase do Ruska, odměněnou potleskem všeho lidu, co dávno jsou opuštěny pravoslavné zvony, i carská hymna, i sama „Ouverture solennelle“, jež je nyní na indexu.

Co však to všechno znamená?

Kde je Ruská pravda?

Vešel do korunovační síně.

Bylo tam šero a vzduch jako ztuchlý. Mohutný koberec, dílo nějakých mnišek, zakrýval podlahu v celé šíři i déli. V pozadí stál ruský císařský trůn.

Prestol Samoděržavců!

A před ním stojí nyní malý ryšavý človíček, jenž cosi horlivě vykládá, stále se plete, opravuje: „Jeho Veličenstvo, to jest bývalý car,“ nebo „ruští Gosudaři Imperatoři, to jest, nikoli, to jest, bývalí caři...“ Nu, človíček dobrodušný, nepřivýkl dosud novému režimu, učí se tomu teprve.

Opravdu, vzduch zde byl nesnesitelný. Opravdu, nesnesitelně zde bylo: Kateřina Druhá, Pavel První, Alexandr První, Nikolaj První... Tak vystupují nyní z portraitů, nejstrašnější z nich šílený Pavel První s hrozným svým výkřikem, když ho vraždili: Já jsem Pomazaný Páně! A odkudsi z kouta volá a ukazuje na ně šklebící se Hoříčka, kývaje prstem: Němci! Všichni Němci! Až po Nikolaje Druhého! Němci! Němci! Němci! Co chceš, šílenče, směšný český člověče, ještě směšnější československý voják, co chceš, pošetilče, od Rusi? Hle, Němci sedí v samém Kremlu, na tomto trůně, na tomto pravoslavném Prestolu, Němci! Samoděržavci k tomu! Co zde chceš? Uteč, abys nepadl do německého zajetí... Uteč!

Utíkal opravdu odtud.

Venku, vysoko nad Naberežnou, u zvonice Ivana Velikého, zas mohl se nalokati svěžího vzduchu. Viděl odtud valnou část Moskvy. Chrámy, kopule, hrající zlatem, Moskvu – řeku, hrající stříbrem, Zamoskvorčije, v dáli Vrabčí hory...

Bylo odpoledne. Město bylo tiché, jako odpočívající v siestě, tu a tam zazněl někde zvon, hodinky nějaké v klášterích, ozval se šum ulic... ale všechno jako ve snu.

Jak zbaběle, jak hanebně utekl odtud.

Trůn je přece prázdný. Není Němců v Kremlu. Není Němců ani v Petrohradě v Zimním Dvorci. Není Němců v Rusku. Ani jediný ministr z těch, kteří zasedají ve vládě Kerenského, není Němec. A armáda? Alexějev, Brusilov, Kornilov, Duchonin, Denikin, Kaledin, Gutor... Ani jediný z nich není Němec. Opravdu, není Němců v Rusku.

A především není Němců v Kremlu.

Kdo však přijde na jejich místo?

Kerenský? Černov? Marie Spiridonova? Boris Savinkov? Kornilov?

Nebo Josif Salomonovič?

Ach... Čechoslováku, Čechoslováku! Malověrný. Jen s optimismem, Alexěji Nikolajeviči, jen s optimismem! Tu si vzpomněl, že Alexěj Nikolajevič je jméno posledního ruského následníka trůnu, neduživého synka Mikuláše Druhého. Tedy jen s optimismem?

A viděl mladičkého Alexěje Nikolajeviče, čtrnáctiletého panovníka, řekněme, vedeného za ruku svatým starcem Grigorijem Rasputinem, vystupovati z bran Kremlu, pod baldachýnem, neseným starým dvorním Němcem grafem Frederichsem, ministry Stürmerem, Protopopovem a Suchomlinovem, za nimi s ohromným křížem krácel patriarcha petrohradský Pitirim a potom různí známí z posledních dnů samoděržaví, Manasevič, Manuilov, generál Vojejkov, Anna Vyrubova... Ne, ne! Vztáhl divoce ruku.

Ale průvod jde dále. Nikdo ho nedbá, zde zděšeně stojícího a varujícího Čechoslováka. Kdo je to – ti Čechoslováci? Odstraňte je s cesty. Nechceme Čechoslováků! A průvod kráčí dále, dále ruskou zemí, do Vologdy, do Petrohradu, odtud na sever do Finska, přestupuje Balt suchou nohou, kráčí Švédskem až do města Stockholmu. Tam sedí vyslanec říše německé, ctihodný, seriosní pán v brejlích s tlustými skly v tlustých obroučkách, odkládá tlustý doutník a zdvíná tlustou ručku ke klobouku na pozdrav. Also, meine Herrschaften! Willkommen! Separátní mír Ruska s Německem? Uděláme, uděláme. A nejen to, nejen to, pánové. Svazek, přátelský svazek, novou Svatou Alianci uzavřeme, na věky a nerozlučně Rusko s Německem spojíme. Vždyť jsme, pánové, jedna rodina. Hessenci nebo Hohenzollerni, alles eins. Also, meine Herrschaften, einig und stark! – – –

Ne, ne! Hnusné! A nikdy! Nikdy!

Budecius vykročil.

Prošel opět na Krasnuju ploščad. Bylo zde téměř pusto. Pokrovský Sobor byl otevřen. Bizzarní, podivná stavba chrámová s fantastickými kopulemi ho udeřila přímo po srdci. Není-liž to sám ruský zmatek? Sám nejúžasnější chaos nesmírné, bezbřehé ruské duše? Kdyby byl pravoslavným člověkem aspoň jako je Ivan Kohoutek, poznamenal by se před touto architekturou velikým ruským křížem a prchal by odtud jako před zjevením Démonovým.

„A přece je to on. Našeho Vasilije Blaženého obhlíží, podivuje!“ ozvalo se náhle vedle něho. Byl to příjemný, odkudsi z dáвна známý hlas. Ohlédl se prudce.

Esaul Morgunov.

„Přece jsem vás poznal. Máte takovou typickou tvář!“ řekl s úsměvem esaul. „Pamatujete, jak jsme se sešli v Petrohradě? A já nyní sloužím zase v Mohylevě jako ordonanční důstojník při hlavním stanu. Na porady jsem přijel. Vrchního velitele doprovázím. Nové Rusko organisujeme... A co vy? V Moskvě, v mátušce naší bělokamenné?“

Budecius se opravdu zarděl. Kdyby mu měl vypravovati, co si byl právě vše myslel! Je však nutno odpovědět něco.

„Pro Čechoslováky jedu do táborů. Pro opozdilce.“

„Rostete?“

„Rosteme, pane esaule.“

„Bůh s vámi! Vzpomínáte, o čem jsme hovořili na Vasiljevském ostrově?“

„Pamatuji si dobře!“

„Nuže, Kornilov! Stále ještě věřím! Jemu věřím. Jen se bojím jednoho...“

„Koho?“

„Alexandra Fjodoroviče... Kerenského.“

„Proč, pane esaule?“

„Protože ani on sám sobě asi nevěří...“

„A státní porady?“

„Ó, přinesou-li opravdu to, čeho od nich Rus očekává! Pak by ani Kornilova nebylo zapotřebí. Neboť nejde o Kornilova, ani Kornilovu nejde o Kornilova. Jde o jediné: o Rus!“

„A nepřinesou-li?“

„Nepřinesou-li... nepřinesou-li zhora ničeho, zvrhnou-li se v teatr, v hospodu, kde se povídají zbytečnosti – pak přijde Kornilov!“

„A Kerenský?“

Esaul se významně usmál. Pak řekl vesele: „Milý tovaryši Čechoslováku! Neznáte Alexandra Fjodoroviče. Našeho ruského Dantona! Víte-li, co? Půjde sebou! I Savinkov půjde. Ale potom, potom řekne Alexandr Fjodorovič s přehořkým úsměvem a s rukou na srdci: Chce-li ruská demokracie soudit za tento čin, zde jsem! Neboť i tentokrát jsem myslel na revoluci a na demokracii. Zachránil jsem s generálem Kornilovem vlast jediné proto, abych ji zachránil pro revoluci a pro demokracii. Nechť mne zachráněná ruská demokracie soudí! Zde jsem!“

Budecius na něj zíral nechápavě.

„Nevěříte? Nuže, uvidíte. Hlavní dnes je, že je krásný srpnový den a že já, Morgunov, věřím v Rusko dnes více než kdy jindy. Věc je jasná a prostá mathematicky: buď státní porady nebo Kornilov. Když ne státní porady, tedy Kornilov jistě. Je tedy důvod k spokojenosti. Půjdeme zase na frontu, bratře Čechoslováku. Půjdeme zase do východní Haliče, do Darachova, do Krzywe, k Brzežanům, vezmeme Lvov, Přemysl, Krakov, ale také Varšavu, Lodž, a potáhneme dále. Osvobodíme celou Polsku, osvobodíme i vaši Čechoslovákii po vašem boku, vstoupíme do Uher, na Balkán, vyženeme Němce z Rumunska a ze Srbska, Koburga z Bulharska, vejdemo do Vídně a do Berlína, a vyženeme germánskému plemeni z hlavy násilnické myšlenky jednou pro vždy. Spojíme Srby, Chorvaty a Slovince, smíříme je s Bulhary, dáme úplnou neodvislost Polsce, autonomii Ukrajině, Litvě, Bílé Rusi, Baltickému kraji, Lotyšům, Donu, Kavkazu, Turkestanu a Sibiři, utvoříme spolek se svobodnou Čechoslavií, Polskou, Srbskem a Bulharskem, vyženeme Turka z Evropy, vztyčíme kříž na mešitě Aja Sofía, uvolníme Bospor a Dardanelly... nu, milý, a budeme žít! V míru a pokoji. Já odejdu na Don do rodné kozácké stanice půdu po otci zdělavat, mužičkům dáme zemi a školu, nové university založíme, blahobyť a štěstí národa založíme. Ukážeme Evropě, ukážeme světu, co je to: Rossija! A v míru budeme žít, v míru, milý! To byla poslední válka.

Ale i poslední revoluce. Národ k pochopení lidských práv a svobod vzděláme, rozvolňovati budeme ducha ruského vždy více a více, společnost ruskou, všečen život ruský. Uskutečníme sny všech ruských revolučních generací od Petra Velikého do...“

Esaul se náhle zastavil a nervosně si narovnal skřípec.

„Do Lenina?“ vzhlédl k němu Budecius.

„Snad někdy i do Lenina,“ zašeptal kozák chvějícím se hlasem. Ale vzpamatoval se ihned, dupl nohou prudce do dlažby, až ostruha na jeho vysoké jezdecké botě zazvonila o oblouk kozácké šavle a až se chodci za ním ohlíželi.

„Nyní však jsem já, esaul šestnáctého pluku donských kozáků, Klaudius Trofimovič Morgunov, zase starý Mor-Gunov, Smrt Němců. Nyní však já, Morgunov, chci osvoboditi vlast od cizáckého vpádu, chci se svými kozáčky na frontu, na Lvov chci zase, a s vámi, bratci, s vámi, Čechoslováckové! Dokud jediná germánská bota bude vtiskovati svoje nečisté Antikristovy stopy do svaté ruské země, dotud nebude míti pokoje srdce a meč esaula Morgunova. Tak jest, tak i bude! A Gospod Bog s námi!“

Bylo v tom mnoho kozáckého chvastounství, to Budecius přesně cítil. Ale přece se mu zdálo, že nyní zazní zvony na Ivanu Velikém, u Vasilije Blaženého, v Uspenském, Archangelském, Blagověščenském chrámu, v Čudově a Vozněsenském monastýru, v arcichrámu Krista Spasitele a po celé Moskvě, po celé Rusi.

„A přece je ona naše... naše, ruská!“ řekl po chvíli esaul a podíval se na svého společníka pohledem něžným, plným lásky. „Petrohrad je už jiný, cizí, německý, hollandský, empirový, Benátky takové! Co nám, ruským lidem, počítí s takovými severními Benátkami? Ale ona...“

Obrátil se a ukázal na Kreml:

„Odtud vyšel ruský stát. Petrohrad, samo založení Petrohradu, byla revoluce. Z něj tryskala vždy jen revoluce. Ale zde je kořen ruského státu. Zde je zdroj rusství. A my, potomci děkabristů, potomci revolučních pokolení ruské inteligence, potomci Petrovi, smíříme Revoluci a Rusko, smíříme Petrohrad a Moskvu, Rusko a Evropu, stvoříme veliký, svobodný, silný a krásný ruský stát. Ale ona... ona bude vždy naše... vždy ruská... Moskva...“

„A slovanská!“ dodal Budecius.

„Neboť usmíří a sjednotí Slovanstvo, aby jednou usmířila a sjednotila lidstvo!“ zašeptal ruský důstojník.

„Tedy Spojené Státy Slovanské?“

„Spojené Státy Slovanské!“

„Silné!“ řekl Budecius.

„A svobodné!“ zvolal esaul Klaudius Trofimovič Morgunov.

V té chvíli zazněl z kteréhosi monastýru osamělý zvon.

Bil zvolna, vážně, odděleně, v přestávkách; zval k modlitbě.

Vyšli právě z Kytaj-Gorodu.

XXIII.

Projeli Možajsk, minuli Borodino, jeho zámek, klášter i pomník bitvy z roku 1812, pobyli den v Ruze, den ve Vereji na řece Protvě. Všude našli mezi zajatci v táborech několik Čechů nebo Slováků, a všude získali dobrovolníky. Konečně přijeli do Zvenigorodu. Nevelké město, stařícký chrám na chlumu nad řekou Moskvou, klášter svatého Sávy a v něm ohromný zvon.

„Tři tisíce pudů váží, baťuško,“ děl jim jakýsi stařeček.

Ale to nebylo, proč přijeli do Zvenigorodu.

Byly zde především koželuhovny, pivovar, chemická továrna. V nich pracovalo veliké množství zajatců. Němců, Maďarů, Poláků, Chorvatů, Italů, Rumunů, Čechoslováků. Celé staré Rakousko-Uhersko. Již z Možajska psal Budecius do roty stručnou zprávu přátelům.

„Vidím zase staré štikověmodré uniformy a zdá se mi, že jsem zabloudil do dávných, ošklivých historických dob. Všude nás vítaly nepřátelské a sveřepě nevlídné tváře Maďarů a Němců. A všude jsem musel zdržovati Kódlu, aby nezamával kinžálem. Většina našich lidí je v mravním zajetí u těchto budapešťských nebo vídeňských mūr. Nemohu nyní ani věřit, že bylo Rakousko-Uhersko skutečností. Příliš to vypadá jako nerudný, hrozný sen. Netušíte ani, jaké štěstí je, býti mezi vámi.“

Ve Zvenigorodě pak navštívil nejdříve vojenského velitele tábora. Stařícký pensionovaný podplukovník, který za války nabídl znovu své služby „carju i Ródině“, caru i Vlasti, chtěl všecko, všecko slyšeti Kdože to jsou ti Čechoslováci, opravdu-li netouží po Austrii, opravdu-li chtějí býti svobodni, jako kdysi Bulhaři a Srbi, opravdu-li se zle neodvděčí Rusku jako nyní Bulhaři učinili. A potom zase všecko, všecko: jak to bylo s Českou Družinou, jak to bylo se Zborovem, a přísahali-li ruskou přísahu i přehlížel-li Hosudar Imperátor Českou Družinu, jakož i co pravil. Na konec se stařeček úplně rozplakal, objímal se s nimi oběma srdečně a celoval je na tvář, načež prohlásil, on že nic, všecko předseda jakéhosi Ispolnitělného komitétu. Ten může jim povolit přístup do tábora i rozhovor se zajatci.

„Ták!“ zahořekoval pan Kódl. „Ták! A teď můžeme zas jít! Beztoho nákej socan!“

„Je to taky člověk,“ zasmál se jeho vůdce. „Tak dou! Půjdeme k socanovi.“

„Socan“ byl inženýrem v chemické továrně. Hlásil se k eserům. Podivnou náhodou se také jmenoval Alexěj Nikolajevič Surin.

Vyslechl je pozorně ve své kanceláři a stále se mezi jejich řečí usmíval.

„Dobře, dobře. Promluvíti k nim? Možno, možno!“ řekl na konec. „Ovšem, až večer. Pracuji nyní v továrnách. Večer se shromáždí v táboře na nocleh. A co vy počnete? Poobědváte se mnou, pravda? Vyhladověli jste cestou, zajisté. Náčelníka tábora pozvu, milý stařeček, ne zcela chápe nové časy. Ale milý, tichý a pokorný. Zachránil jsem ho, chtěli ho vyhnati po převratu. Proč? Nikomu neublížil. Vidím ho zcela rád. A kdykoli sedí naproti mně, vždy si říkám: hle, Rusko, které bylo. Je mi ho i líto. Nu, tovaryši bolševici – máme jich zde asi dvacet procent mezi dělnictvem, stále na něj sočí. Starý režim! Nikoli, pouze starý, neškodný člověk.“

„Tak viděj, Kódl, že jich socan nesnědl,“ poznamenal Budecius, když potom vyšli z kanceláře a čekali na inženýra, který je chtěl zavést do svého bytu.

V bytu hostitelově je uvítala žena inženýrova, světlavá, veselá Velikoruska s jasnými modrými očima a s nosíkem trochu pozdviženým do výše v růžových tvářích s mírně vysedlými lícními kostmi,

„Vítejte, tovaryši Čechoslováci... Nic vám nedám k jídlu, nemyslete. Pouze šči, naše ruské šči, pečené kotlety, rybku, riabčika a něco sladkého! Dost! Dost! Nic více. Přijedou si oni, holoubci, těsně před obědem. A pítí? Rjumočky vodky a trochu čaje. Nijakého vína pro vás nemám, abyste věděli. Nu, pojdme, pánové, do jídelny. A Karel Francevič k čaji přijde. Marfa vyřídila. To je váš krajan, inženýr chemie a kolega mého muže. Plukovník a babička již čekají. I Nastěnka přišla. Dobro požalovat'. Vstupte!“

Durdila se jen na oko. Panu Kódlu se všechno míhalo v mozku i na jazyku se mu míhaly různé chuti, hlavně polévky a vodky.

„Vstupte, pánové, vstupte,“ vítala je v jídelně babička, „my tu tak v zátíší žijeme, světa neznáme... rádi vidíme, rádi...“

„Všelicos, abych tak řekl, je možno uslyšet,“ vložil se podplukovník do uvítacího proslovu babiččina.

„A my už tady s Jegorem Iványčem po staru žijeme, novým dobám ztěží porozumíš,“ usedala babička do křesla, co Jegor Iványč vypnul hrud', aby dokázal ještě svoji junáckost, a dlouhými kroky chodil po pokoji. „Hle, synek se revolucionářem stal a já ještě s nebožtíkem Nikolajem Nikitičem, svým mužem, na korunovací do Moskvy jezdila a Hosudaru div pod nohy nepadla.“

„Byly doby... byly...“ vzdychl podplukovník a neklidně zamrkal očima.

„Pamatuji se, tehdy i vaši byli, Austrijci, dragouni, husaři, generálové, čert je rozeber všechny, se zelenými chocholy... A vy teď naši ruskou uniformu nosíte?“ prohlížela si je babička.

„To jest... ono... Anastazie Vladimirovno, také nové časy, už nic jiného nepořídíš. Všecko mi pověděli. Dobrý lid!“

„Inu, dobrý, dobrý... lid je dobrý, jen svůdcové i vůdcové všelijací, našeptavači. Co jsem se Aljošovi namluvila, ale marno je všechno. A na konec, báťuško, svoji provedou. A jakže, nám

starým lidem, bránil jim? A vida, oni se i náčelníky stanou, jako Aljoša. Nu, Bůh s nimi, jen když ruce carskou krví nepotřísnil. Sám, povídají, vládu na bedra naše složil. Sám pochopil. Nu, pochopil-li, co dělat. Carská vůle! Což, dokud Aljošeňka! Jen aby ti divoši, bolševici, nevzali věc do rukou! Běda bude! Divoši takoví! Tuhle Jegora Iványče...”

Podplukovník se zastavil a prosebně pohlédl na babičku. Styděl se, že měl býti sesazen. Přejel si rukou čelo a pronesl nepokojným hlasem:

„Nastražit chtěli... snad jenom nastražit chtěli.“

„Čerta nastražit, báťuško... nastražit! A možná i núž do zad... Kdo by věřil... Revoluce...”
babička se nedala prosebnými pohledy zlákat, ani vytrhnout ze své myšlenky.

Ale neblahý rozhovor byl přerušen jasným dívčím smíchem a tak byl podplukovník vysvobozen. Do pokoje vpadla Nastěnka, sedmnáctiletá hnědovlasá dívka s „podezřelýma“ temně-modrýma očima.

„Hled'te, moje podezřelá očka,“ řekla jí totiž babička na uvítanou. „Nastěnka! Takový sluneční paprsek – neposedný. Vnučka. Dcerka prvního syna Andreje, v Moskvě u gubernatora slouží. A ona, paprsek, teď v létě zvenigorodský prach lapá. Vidiš, Nastěnko, hosti přišli... zdaleka, až...”

„Čechoslováci,“ vpadl rychle podplukovník. „Za svobodu svého národa bojují jako Slované na Balkáně kdysi...”

„A jsou Turci strašní?“ zeptalo se děvče.

„Strašní!“ řekl Budecius. „Ale Austrijáci jsou strašnější!”

„Austrijáci? Proč Austrijáci?”

„To jest... inu, ono právě...” začal zase podplukovník.

„Ale Karel Francevič je přece Austriják...” bránilo se děvče.

„Inu, ono právě... Karel Francevič je Čechoslovák.”

„Pánové, pánové, zákusky, vodku... Šči bude ihned. Naše ženy se pozdržely... Marfa kamsi odběhla. Nu, prosím, prosím,“ pobízel právě vstoupivší inženýr. „Dlouho jste už dobrovolníky?“ obrátil se nyní k Čechoslovákům. „Nu, za dobrou věc bojujete, molodci. Všem přeji svobody. A monarchie však u vás nebude? Sláva Bohu. Nuž, o to jde. Bojujete za svobodu, to chápu. A Rusko je povinno vám pomoci. Vždyť jste vy nám pomohli u Zborova. A náš Alexandr Fjodorovič jistě toho nezapomene. V Ruském Slově jsem tehdy o vás četl. Dojemné! Jak je krásné, že i cizí národové se bijí za ruskou revoluci. Nu, teď bude zas dobře. Vzpamatuje se Rusko, vzpamatuje. Moskva naše promluvila, k ruskému srdci promluvila. Správně mluvil Alexandr Fjodorovič. Vidíte, mám zde také různé potíže, v našem rodném Zvenigorodě. Jsem pravý eser a mám co činit s bolševiky, i naše levá frakce je divoká. Ale znají mne, ticho, klid a pořádek je ve Zvenigorodě.”

„Surin... holoubci, Surin vládne Zvenigorodem. Rodině Suriných! Hurrá!“

Podplukovník již okusil vodky a byl nadšen.

„Nu, co pravíte, Jegore Iványči!“ odmítal ho předseda Ispolnitelného komitétu.

„Nic nepravím, Alexěji Nikolajeviči, nic nepravím, ale volám, volám, aby všichni slyšeli: Hurrá!“

„Ať žije strýček!“ zvolala Nastěnka. Ale strýček se nedal a zvolal:

„Ať žijí bratři Čechoslováci!“

„Tedy oni také... za svobodu! Podivuhodné!“ poznamenala babička.

„Šči!“ zatleskala náhle Nastěnka rukama.

„Ojjojojou!“ zvolal podplukovník labužnický, „madame Surín est très aimable. Jaké šči!“

„Nu, nu,“ bránila se hostitelka. „My už tady v zátíší žijeme, světa neznáme, jak říkává babička. Nutno vzítí za vděk tím, co je. Takový už je náš ruský stůl. Položíš talíře, ani se neptáš, bude-li chutnati.“

Pan Kódl byl jako v jiném světě. Ničeho nechápal, bylo mu horko ze všeho, nejvíce z vodky, nemotorně si sedal i opět vstával a nejraději by byl utekl. Ale pochopil, že nelze. A hlad měl i žízeň jako vždy, jako Čechoslovák. Mluvíti se bál, neuměl dobře rusky, a přítomnost žen ho úplně popletla.

„Možná, že vám lépe chutná malorossijský boršč, když žijete na Ukrajině,“ poznamenal inženýr. „Ale zkuste naše velikoruské šči, naše kacabské šči. A jezte, pijte, jste bratři, jaképak rozhovory. Oni, Nast’o, pro nové dobrovolníky přišli!“

„I odvedou Karla Franceviče? Nehodní,“ zvolalo děvče se smíchem. „Ale jak to bude jemu slušet v uniformě! Ó, on jistě půjde bojovat za svobodu, je takový moudrý!“

„Karel Francevič jistě půjde...“ poznamenal inženýr. „Nemluvili jsme sice o tom nikdy spolu. Vždyť jen o věci hovoříme. Odbornické rozhovory, to víte. Je chlapík, kde my proti němu! Celou továrnu vede. Škoda ho bude. Náhrady tak hned nedostaneš. I ostatních bude škoda. Dobří dělci! Nu, snad z Moskvy pošlou. A těm, kteří jdou za svobodu bojovat, zbraňovati nikdo nemá práva. Nikdo!“

„Úplně podle vaší vůle, Alexěji Nikolajeviči, zcela dle vůle vaší se stane,“ vážně hlásal podplukovník a napil se. Ihned na to pak spustil bezedným basem:

„Mój rotnyi komandir
spit ješčo v krovati,
no ja kak sukyn syn
už dolžen strělati.“

„Ale plukovníku, Jegore Iványči...“ kárala ho hostitelka.

„A Liza... jak Liza... jak je to?“ naléhala Nastěnka.

„Nu, jaká Liza... Madrid je tam! Zazpívejte, Jegore Iványči!“ poručila babička.

A podplukovník, podnícen úspěchem, zanotoval mohutně:

„A Madri – Madri – Madrid,
Madrid Lissabon,
a Lissa, Lissa, Lissa,
bolšoj bombardon.“

A na konec prohlásil sebevědomě:

„A bude-li nutno, mohu, abych tak řekl, i mazurku zatančit. Nesloužil jsem v gardových plucích, Bůh a Hosudar nedopřáli, ale přes to i mazurku mohu zatančit. A to, prosím, od pěchoty! Balast takový...“

„Jakýpak tu Hosudar, Jegore Iványči,“ pohoršil se inženýr.

„Zapomněl, báťuško... jako na smrt zapomněl. Odpusťte, Alexěji Nikolajeviči...“ podplukovník se celý polekal.

„A kdo jiný byl, ne-li Hosudar,“ hněvala se babička.

„A co Čechoslováci... Čechoslováci nebudou zpívat? Jistě mají krásné písně. Zazpívejte! Zazpívejte vy,“ žebroňovala Nastěnka a vyzývala přímo právě pana Kódlu.

Nešťastný silák se začervenal, přišel v hrozné rozpaky, cosi mumlal svým nenapodobitelným nářečím a rozhodně odmítal zazpívat

„No, zazpívej, pane Kódl, nějakou tu svou... co mají nejraději,“ vybízel ho Budecius.

„Pan Kódl... pan Kódl...“ prosila Nastěnka.

Kódl jako odsouzený k smrti vzhlédl zničeně ke svému druhovi, potom však se napil a mimo očekávání obhroublým hlasem spustil:

„Až se bude suchá lípa...“

Ale zase se zarazil, mávl rukou a řekl pohnutým hlasem: „Nechte mne!“

„Suchaja lipa... rozumím,“ poznamenala babička. „Dojemné!“

Vtom zazněl v předsíni zvonek.

„Karel Francevič...“ zvolala Nastěnka.

Za okamžik opravdu vstoupil Karel Francevič. Byl to vysoký, světlollasý gentleman, bezvadně ustrojený, ve velikých brejlích, vážný, zasmušilého, přemýšlivého vzhledu. Bylo zřejmo, že zde bývá častým hostem.

„Madame Surin“ podávala již čaj. Nabídla mu ihned číšku s úsměvem:

„Silný a hořký pro vás, pane virtuose. Víte-li, pánové, že máme v Karlu Franceviči nejlepšího zvenigorodského pianistu? A nejen to: komponistu.“

Karel Francevič se slabě zarděl:

„Vy víte, že to není pravda. Nač ty lichotky?“

Obrátil se však ihned ke svým krajanům: „Od Národní Rady?“

„Ano!“ řekl Budecius. „Pro zajatce?“

„Tak jest!“

„Ale my jich tu nutně potřebujeme. Odejdou-li, a právě Čechoslováci jsou nejlepší dělníci, většinou mistři, ochrme celá továrna. V koželuhovnách je tomu také tak.“

„My jich rovněž potřebujeme...“

„K čemu?“ řekl inženýr tak prostě a nechápavě, až se Budecius užasle na něj zadíval.

„K čemu?“ opakoval znovu. „Zas do uniforem? Zas do zákopů? Zas na jatka? Máte málo zabíjení? Měli jste málo mrtvol u Zborova a u Tarnopole? Kdypak už bude konec té hrůze, tomu nekonečnému prolévání krve? Ó, dosti již, dosti! Vždyť je to nesmírný hřích na lidstvu! Takový úžasný úbytek lidských životů, takové strašné ztráty lidské energie, která by mohla dělati zázraky, kdyby jí bylo užito jinak, ku prospěchu lidstva. Nu, jděte si mezi ně, zbraňovat vám nebudu, a jak vidím, ani Alexěj Nikolajevič vám nemyslí zabránit, ale... Konečně, promluvte si s nimi. Moje přesvědčení je, že to, co děláte vy, Národní Rada a všichni tam v Kyjevě, je smrtelný hřích proti lidstvu, proti humanitě, proti všemu nejlepšímu, čemu nás učily naše dějiny. Nu, já za to zodpovídat nebudu. Já jsem vykonal svoji povinnost. Varoval jsem.“

Karel Francevič se zamlčel a zádumčivě se podíval oknem.

Venku svítilo skvělé slunce a v zahrádce před okny se rděly bohaté trsy ohnivých, japonských růžiček.

Budecius sledoval jeho pohled a zároveň vrhl letmý vzhled na Kódla, který tu zamračeně seděl a pil čaj se špatně tajeným neklidem.

Ostatní se dívali nechápavě. Nikdo nerozuměl jeho českým slovům, jen Nastěnka po chvíli zvolala nějak zklamaně:

„Karla Franceviče neodvedou...“

„Neodvedou!“ potvrdil Karel Francevič.

„Tak vy, holoubku, ne za svobodu?“ řekla babička, potřásajíc hlavou.

„Není mi třeba krve, babičko!“ řekl temně český inženýr – chemik.

„Inu, pravda, pravda. K čemu krve...“ souhlasila ihned babička.

Alexěj Nikolajevič byl zmaten. I podplukovník jevil silný neklid.

A Nastěnka se nezdržela a vykřikla:

„Karle Franceviči, byla bych hrozně smutná, kdybyste odešel ze Zvenigorodu... Ale přece mi napadlo, že... nu, zkrátka, je mi čehosi líto! Už si tak nějak ode dávna představuji každého muže jako hrdinu... vojáka nějaké myšlenky... Aspoň v románech to tak bývá!“

„Milá Nastěnko,“ zahučel Karel Francevič, „nejsou jen hrdinové ti, kteří se brodí v lidské krvi. Váš Tolstoj byl také svého druhu hrdina. A slyšte, co praví o válkách...“

„Ach, tak vy Tolstého...“ poznamenal Alexěj Nikolajevič.

Oba Čechoslováci-hosté mlčeli. Kódl se díval do své sklenice, Budecius se díval do chladné tváře chemikovy.

„Tolstého!“ řekl určitě Karel Francevič. „A také jeho předchůdce, našeho Chelčického!“

„Tedy pacifismus...“ řekl Alexěj Nikolajevič.

„Ano, pacifismus!“ děl na to chemik. „Pacifismus důsledný, byl i přinášející oběti, třeba i okamžité škody vlastnímu národu, ale pacifismus bezvýhradný, který jediné zachrání lidstvo a tím i národ.“

„To jest, inu ono... abych tak řekl...“ pokoušel se zasáhnouti podplukovník, ale předseda Ispolnitělného komitétu jediným pohybem ruky mu kázal mlčeti.

„Nerozumím... učenosti jakési,“ vzdychla babička.

„Chelčický?“ řekl posléze Budecius temně, pozoruje bledou tvář krajanovu.

„Ano, Chelčický...“

„Čtěte, pane inženýre...“

Přiblížil k jeho očím svůj zápisník.

Inženýr četl polohlasem:

„Válka je něco hrozného, nelidského, zejména tato válka. Ale není válka zlem největším – žít nečestně, být otrokem, zotročovat jiné a mnoho jiného je horší. Válka je zlo, ale obrana je mravně přípustná a nutná, třebaže je nesnadné vymezit přesně, kde začíná obrana a kde násilí.“

Máme v naší minulosti vzácný příklad národní obrany – války husitské. (Palacký o věci!) V nichž Žižka stal se vzorem českého vojína a zároveň dal výraz jedné stránce naší národní duše. Po Žižkovi a proti němu v „Bratřích“ máme vzor lidskosti a zároveň výraz druhé

stránky naší národní bytosti. – Jak sloučit v sobě Žižku a Chelčického, zakladatele Bratrství? Jak sloučit ty dva prvky organicky? O tom zase přemýšlím, když se tak dívám na naše první české vojsko. Čech, svou zeměpisnou polohou a sousedem, je nucen býti udatným, je nucen býti udatným uvědoměle – promyšlená udatnost – toť Žižka a Chelčický v každém z nás.

Válka Čechovi není účelem, jen prostředkem, zabezpečujícím naši národní samostatnost. Chceme, musíme býti samostatnými. Proto bojujeme na straně spojenců, neboť oni proti německému pangermanismu prohlásili za cíl války samostatnost všech národů, i menších a malých. Bojujeme pro samostatnost českého a slovenského lidu, bojujeme za svobodu Evropy a lidstva. Člověčenstvo není nic nadnárodního, nýbrž demokratickou organizací národů – národů uvědomělých, kulturních. Jsme proto šťastni, že můžeme obětovat pro lidstvo a národ náš všechno – i naše životy, a více – životy našich drahých doma...

Šťěstí v té velké odpovědnosti.

Dne 20. srpna 1917.

T. G. Masaryk“

Když dočtl, sejmul svoje brýle a hleděl chvíli nepohnutě před sebe krátkozrakýma očima.

V pokoji bylo ticho. Nastěnka opatrně srkala svůj čaj, podplukovník hleděl mrtvě oknem, a babička, která se mezitím odklidila od stolu do svého křesla, zdřímla.

Alexěj Nikolajevič a jeho žena hleděli upřeně na svého starého známého.

Karel Francevič posléze vstal. Pomalu si nasadil brejle. Potom nahlédl zběžně do zápisníku, přeběhl mžikem všechny výrazně napsané řádky, načež knížku zavřel a podal ji Budeciusovi s jediným slovem:

„Děkuji!“

„Nepůjdete s námi?“ šeptl Budecius. „Ne!“ řekl pevně chemik.

„A tak teda proč?“ zahřměl najednou pan Kódl a povstal od stolu.

Babička se polekala. Všichni vyskočili. Podplukovník prudce sebou trhl a zadrmolil:

„Inu, ono... jakpak to? Pročpak?“

„Nezapomenou, pane Kódl, že sbíráme pouze dobrovolníky,“ řekl hněvivě Budecius.

„Nu, prostě nepůjdu,“ řekl chemik klidně. „Zůstanu při Chelčickém. Je to nejvyšší stupeň, kam možno dospět. Proč sestupovati? Proč Chelčický, ale také Žižka? Proč Bratrství, ale také nůž v ruce? Jaké jsou to kompromisy? Ne, na tento kompromis nepůjdu. Zůstanu při Chelčickém. A vy – vy jste také jen Žižka! Snad je to tak i dobře. Já vím, že vašeho šílenství nezastavím. Zůstaňte tedy každý při svém. Nechte mne s pokojem...“

Pan Kódl však hučel něco strašného...

Budecius se naň podíval s týmž hněvivým pohledem, jako prve.

Chemik, vida to, usmál se a obrátil se k oběma se slovy:

„Miluji Masaryka. Také já mám něco z Masaryka. Chcete to slyšet? Nuže, vězte: *Ne násilím, ale smírně; ne mečem, ale pluhem; ne krví, ale prací; ne smrtí, ale životem k životu – toť odpověď českého genia, toť smysl našich dějin a odkaz velikých předků.* Nuže, drazí krajané, to je můj Masaryk! A myslím, že to je masarykovský Masaryk. Což vy si opravdu myslíte, že v této válce je ohrožena existence našeho národa tak, že se musí bránit ohněm a mečem? A nesvede politická samostatnost stát, který máte vy na mysli, národ s dějinné dráhy? Neučiní ho násilníkem, národem-vojákem, národem utlačovatelem menšin i sociálně slabých vrstev, justičním státem se stannými právy, popravišti, nesnesitelnými daněmi, s celým systémem dravého vykořisťování a veřejného, uzákoněného násilí? Všecky výhody pro duševní rozvoj národa byly dosud na naší straně. A odkazem i duchovní silou Bratří byl národ tak silen, že ho nedovedly zdolat nejhorší doby. A tímto odkazem bude živ i v budoucnosti přes všecky světové války. A svoboda národa? Což, podaří-li se přece jednou, že všichni vojáci světa prostě položí zbraně a řeknou: Nebojujeme – a nikdy již nebudeme bojovat, ani prolévati jakkoli krev? Která síla pořídí něco proti této mravní, a přece prost'ouнкé odvaze, nestojící nic, než jediné gesto: odhoditi zbraň! Pracoval jsem mnoho v cizině před válkou... všude je stejná nenávist k pušce a k šavli... Propaganda míru jednou přece však řekne svoje osvobozující slovo – po celém světě!“

Kódl sebou již nesnesitelně vrtěl a posléze vybuchl:

„Pojďme odtud! Dou, dou! Tohohle pána je mi líto. Protože ho jednou snědí ozbrojení lidojedi. Vědí, já tomu vůbec nerozumím... ale pochopil jsem z toho jen jedno: nechat všecko na rozhodnutí lidojedů. Celý svět odloží zbraně, ale někde budou ještě náky lidojedi, třeba takoví zapomenutý lidojedi – a ti potom přijdou, a snědí všecko, i tohohle pána i s jeho brejlema. Tak dou, dou!“

A přešlapoval již nepokojně s nohy na nohu...

Chemik se jen trpce usmál, pohrdlivě.

„Škoda, že tak málo rozumíme,“ řekla hostitelka s výrazem nudy ve tváři. „Zajímavé, není-liž pravda?“

„Zajímavé,“ řekl pouze chemik.

A Nastěnka znovu zklamaně opakovala:

„Karel Francevič tedy nebude vojákem... Ale já jsem ho vždy trochu podezřívala, že není vůbec mužem,“ dodala se smíchem. „Nikdy se nerozveselí, hraje vážně takové nějaké, zase jen vážné věci, Beethovena, či co je to... Nuže, zahrejte, Karle Franceviči... přiveďte na jiné myšlenky...“

„Bravo, bravo,“ zvolal podplukovník. „Přiveďte na jiné myšlenky!“

„Posaďte se zase, pánové! Karel Francevič bude tak laskav... A, Nast'o, zazpívej! Něco milého... Ty umíš!“

„Bravo, bravo!“ volal již zase podplukovník. „Nastěnka, sluníčko, zazpívá.“

„No, dobře,“ souhlasilo děvče.

„Románs, románs,“ navrhoval podplukovník.

A babička, jež se probudila z dřímoty, zahubovala:

„Hle, Jegor Iványč! Jaký hluk a nepořádek dělá... A dříve mlčel, debaty se neúčastnil, slova neznal. Takové bylo od něho ticho... taková tišina!“

„Tišina! Tišina!“ zvolala Nastěnka. „Chcete Tišinu? Zazpívám Krásný románs! Babička měla myšlenku. Ať žije babička!“

„Ať žije, hurrá!“ zvolal podplukovník a rychle vypil jakousi číšku vodky, jež stála na stole. „Tišina, Tišina. Nastěnka zazpívá! Ať žije Nastěnka!“

Oba Čechoslováci byli přinuceni usadit se opět do křesel a naslouchati.

Karel Francevič vážně sedl ke klavíru a Nastěnka s úsměvem listovala v notách.

„Zde je to!“ zvolala. Její průvodce na klavíru udeřil zvolna do kláves.

Děvče zpívalo příjemným, neskoleným a přirozeným hlasem umělou píseň, jež byla tehdy v Rusku všude v oblibě.

Bylo ticho. Otevřeným oknem vstupovala sem vůně růží a pronikaly navečerní paprsky zkomírajícího slunce. Jakoby nikde nijaké války ani nijaké revoluce nebylo. Spokojeně přivírala oči babička. Spokojeně založil ruce na prsou a bohatýrsky se opřel o stěnu podplukovník. Spokojeně seděli u vychladlých sklenic čaje Alexěj Nikolajevič i jeho starostlivá žena. Všichni tyli neobyčejně poklidní, šťastni, v turgeněvském, venkovském ruském štěstí. I oba Čechoslováci, aspoň se tak zdálo, byli již usmířeni se vším. Vše připadalo jako nějaký náladový obraz od Šerova nebo rodinná podobizna od Maxe Švabinského. Věru, není možné, aby někde byla nějaká válka a nějaká revoluce.

A Nastěnin hlásek v tomto okázalém a přívětivém tichu sládl v kadencích sladké melodie:

„... Na lužajkě ně šepčet listva ni trava...
Noč jasna... tišina...“^[10]

Děvče dopělo.

Karel Francevič ukončil jesle závěrečnými akkordy, jež připadaly panu Kódlovi, naprosto nešťastnému a jakoby navždy z rodné země vytrženému, jako slova nějakého usínajícího člověka, volajícího už z polosnu:

„Dejte mně se vším svatý pokoj...“

Co však si myslel Budecius?

Ale vezdy nadšený podplukovník již volal svým dobráckým basem:

„Bravo, Nastěnko... překrásné! Jaký talentovaný rod jsou všichni tihle Suriných! Bravo! Bravo!“

„A nyní možno jíti do tábora,“ ukončil Alexěj Nikolajevič besedu. „Naši dobří dělníckové půjdou za okamžik z práce. Jaké jsou vaše další plány?“

„Ještě večer odjedeme zase do Moskvy. Pojedeme odtud na řeku Oku. Jsou tam také naši lidé.“

Rozloučili se.

Karel Francevič prohlásil, že musí zajíti ještě do své kanceláře.

Podplukovník se nabídl oběma Čechoslovákům, že je zavede do tábora za městem.

Vyšli z dřevěného, útulného domku, obrostlého růžemi a zelení.

Babička jim na cestu požehnala velikým pravoslavným křížem.

Když poodešli několik kroků, ozval se za nimi jasný, teplý hlas Nastěnčin.

„Počkejte... počkejte... chtěla jsem vám ještě něco říci... Ano, to jsem vám chtěla říci: Přeji vám mnoho, mnoho úspěchu! Přeji vám, abyste se vrátili do svobodné země svojí. Jako vítězové! Jako svatý Jiří, který přemohl draka. A nevzpomínejte na Rusko se steskem... nevzpomínejte. Je krásná, je dobrá naše Rus! A nemám už ráda Karla Franceviče... Vždy jsem si ho představovala jako hrdinu – a on, lakový studený, v brejlích! Nu, jděte, jděte! A nezapomeňte: jako vítězové!“

A v jejích překrásných očích svítla slza.

Potom odběhla. Budecius se za ní ještě obrátil a viděl, kterak stojí osaměle na cestě, dívá se za nimi a posílá jim polibky.

„Tišina...“ řekl si. A náhle, za volné chůze, co podplukovník stále horlivě vykládal cosi o zařízení a pořádku v zajateckém táboře a co pan Kódl šel vedle něho jako podrážděný, bručivý medvěd, jehož vedou na řetěze, drala se mu na mysl slova, jež mu připadala jako odpověď na všechno, co až dosud zažil od svého odjezdu z Labuně. Na Kyjev s Hoříčickou a Josifem Salomonovičem, na Aňu Andrejevnu, na esaula Morgunova, na Karla Franceviče. Na válku, na ruskou revoluci, i na „tišinu“.

Pomalů se v jeho mozku skládalo slovo ke slovu, věta k větě:

„Kdo má skutečné snahy po světovosti a kdo chce pracovati k tomu, aby náš národ unikl malosti, ten nemůže se postaviti na celý svět, protože na světě se státi nemůže. Kdo chce vypáčit svět, musí míti pevný bod, jehož si již Archimedes přál, a ten bod je rodina a národ. Bez zdravé, pevné rodiny není zdravého a pevného národa, bez národa nejsme nikdo ničím!“

„Zdravý, pevný – a svobodný národ,“ opakoval si ještě v duchu. „A svobodný národ! Proto jsme zde. Proto zde nyní opět stojí Jan Žižka! A stojí před Chelčickým a proti němu. Je bojovníkem božím. V něm samém je vše, čeho nyní potřebujeme a co nás může přivést k vítězství: promyšlená udatnost!“

Vycházeli již za město. Na západě veliké ohnivé slunce se propadalo v nesmírných ruských dálkách jako v moři. Tam na západě je Moskva, je Kyjev, je československé vojsko, ostrov v bouři. A tam jsou také Čechy, ostrov v bouři. Tam je národ.

„Bez národa nejsme nikdo ničím!“

Kdože to praví?

Masaryk!

ČÁST IV.

XXIV.

Na střeše hotelu „Praga“ na Vladimírské ulici v Kyjevě se příjemně sedávalo v těchto zářijových dnech. Vzduch zde byl čistší než kdekoli dole v parku, nyní již prašném, smutném a opelichaném s přicházejícím podzimem, ať to byl Imperatorský, Kupecký, Nikolajevský nebo Červená Horka, pohled na Kyjev byl odtud nenahraditelný ničím. Na východě rozléval svoje vody starý, široký Dněpr. V tekutém svítivém kovu vln míhaly se bárky, loďky, člunky nebo jako hřbet dlouhého, pod vodou plynoucího ještěra, vážně se sunuly vory. Obrovitý most, spojující Podol se Slobodkou, jehož kovová konstrukce, ozářená sluncem, i za dne přízračně svítívala, spojoval Kyjev s východem Ukrajiny, vedl do širých, stepních dálav, do Ruska, do Sibíře...

Přemnohé kopule kyjevských chrámů žhnuly zlatem a sluncem, jež k podzimu propůjčuje všem věcem temný okrový nebo bronzový stín. Při západu byly tyto věže s kopulemi jako zalité oranžovou, bledou krví. A tyto ohnivé blesky přeskakovaly se zvonice na zvonici, s chrámu na chrám. Nyní vzplanula v nich Kyjevopečerská Lavra, nyní v dáli sama pevnost na Pečersku, téměř skrytá zraku, se v nich topila. A opět to byl osvětlený chrám a monastýr Michajlovský, Sofijský Sobor nebo mohutná rudá budova university a za ní Vladimírský chrám.

Sem, na rovnou, v restauraci a v kavárnu proměněnou střechu po americkém způsobu, se scházivali nyní kyjevští Čechoslováci na odpolední čaj.

Pohnuté dny revoluční, události, jež se valily vůkol jako rozvodněná řeka s vodopády a peřejemi, vyvolávaly zde i pohnuté rozhovory. Bylo to jakési přirozené ohnisko revolučního života, kde ve chvíli odpolední svačiny se věci a děje hodnotily lidštějším a teplejším

způsobem, než dopoledne v kancelářích nebo zrána při čtení novin. V těchto chvílích konstruovaly se již závěry o situaci, posuzovaly se ty a ony možnosti, navrhovaly se ty či ony způsoby řešení.

Vládla zde nyní Odbočka Národní Rady pro Rusko, vítěz nad starým Svazem československých spolku na Rusi, vedoucím do ruské revoluce československou akcí.

Přicházel sem i profesor Masaryk, pokud býval v Kyjevě, sedávali zde často Maxa, Pavlů, Klecanda, Chalupa, Šeba, Houska, Medek, Špaček, generál Červinka, objevili se zde i Slováci, Janko Jesenský, Gregor Tajovský, Vlado Daxner, Vlado Hurban a Markovič, neúnavně si zde činil svoje poznámky suchý doktor Kudela, usmíval se tu na všechny družný Josef Kopta.

Ale chodívali sem ze Svazu i doktor Vondrák, jakýsi domácí pán kyjevské kolonie krajanské, Švihovský, šťastný majetník „Čechoslovana“, pro nějž získal nyní dva „levější“ redaktory, Charváta a Hůlu, s nimiž sem chodíval humorista Jaroslav Hašek, rovněž píšící do „Čechoslovana“ vedle humoresek a básní pod čáru i politické úvodníky pod různými pseudonymy, tak vážné, že z jejich autorství bývali podezříváni nejvážnější činitelé Kyjeva.

Tito a ještě mnozí jiní lidé, na něž narážely vzdušné vlny Dějin, pítvali zde tedy svůj čaj, jako by někde v Praze v Obecním domě v kavárně nebo v restauraci spokojeně žili své mírové dny.

„Vždyť jsme v Praze,“ říkával Jaroslav Hašek, který nosíval volný, pohodlný kabát vojenský bez odznaků, prý „dárek jednoho generála“.

Při tom se jakoby rozpačitě usmíval, na kulaté, dětské tváři vždy osmiletý výraz klučiny Gavroche, přihlouplý a ihned zase zchytralý. Ale jeho hladké čelo a určitý pohled očí prozrazovaly genialitu i úplnou amorfnost charakteru. Sloužil již všem proudům v hnutí, i navrhoval nyní, aby celá armáda československá i s Masarykem se přidala k bolševikům. Při takových slovech se zpravidla jeho oči těkavě rozeběhly po přítomných a následoval vtip, jenž všechny usmířil. Nemyslel nikdy nic zle – a nikdy nic opravdově. Měl při všem nesmírně dobré srdce. Když ho navštívil kterýsi člen Národní Rady v jeho chalupě v Polonoje, kde byl do nedávna předsedou plukovního komitétu, byl velmi nešťasten, že nemá hosta čím uctít. Ale uviděl pojednou na stole malý lihový kahan, který „uzmul“, jak říkal, v kterémsi škole v kabinetě, aby měl čím svítit při „sepisování“; v kahaně byl zbytek nespáleného, špinavého denaturátu, opalujícího, páchnoucího přiboudlinou. Sláva Bohu, jest ještě, čím uctít, zvolal nadšeně. Nalil hosti do sklenice, i sobě, rozředil vodou a nabídl s přípitkem: Ať žije Rusko! Vypili oba na zdraví Ruska i byli spokojeni.

Tedy opravdu „všecky proudy“ chodívaly sem, co v malé kavárničce „U české koruny“ se tísnil „plebs“, vojáci a zajatci, vždy se hašteřící. Zde byly „debaty“, nahoře na střeše „Pragy“ se „konaly diskusse“.

Praví, leví. Mezi nimi Odbočka a vojsko.

Říkávalo se: pan Dědina, pan Hais. Ostatní byli „bratři“.

Ale pan Dědina a pan Zíval, „černosotněnci“, „naše drahá česká černá sotňa“, jak říkával Hašek, i pan Hais s panem Munou, zprvu obezřetní polobolševici, nyní již pyšní bolševici, byli svorně a nepochopitelně dříve v jediném spolku, odkud vycházely útoky proti Masarykovi i proti vojsku, a který nerozluštitelně záhadně se jmenoval „Českoslavjanskoje jedinění“, sjednocuje tak všecku československou žluč, stékající sem z prava i z leva. Pan Dědina se Zívalem přáli svému národu pravoslaví a ruského Hosudara, pan Hais s Munou mu přáli bolševictví a Lenina. Z prava předsedali, z leva jednateleovali.

Někdy se zde objevila i starší, dobrotivá dáma, paní Marie Červená. Tato Marie nejlepší pak stránku vyvolila: starala se o československé vojáky, ležící v kyjevských nemocnicích, oblékala je, živila je. Všecko činila tak tiše a samozřejmě, tak prostě a upřímně, že se dlouho ani nevědělo, kdo to činí.

Ale to bývalo zřídka, že její laskavý hlas zazněl mezi hosty. Zpravidla zde hledala nějakého doktora nebo důstojníka.

A důstojníci sem chodívali nyní dvojí: ze staré brigády, praporčíci s georgievskými kříži, s Vladimíry, se Stanislavy, s Annami, vojáci rozvědek i Zborova. Ale později hojně docházeli důstojníci druhé divise, nově se tvořivších pluků, Pražského, Tatranského, Slezského a Hanáckého, jejichž posádky byly vesměs na blízku, na levém břehu Dněpru.

Zde se nyní sdělovaly zkušenosti i smiřovaly protivy, shlazovala nedorozumění, sjednocovaly „příbuzné proudy“; jediný Jaroslav Hašek proplouval se svým lahodným úsměvem „mezi proudy“, obveseluje vše a každého, hotov bít se za toho, s kým seděl právě u stolu. V podstatě nemiloval nepřátelství mezi „dětmi jedné matky“, jsa pevně přesvědčen, že „všichni jsou ze žebra Adamova“ a jakékoli „bití se“ mu bylo v jádře nepříjemno.

Střecha hotelu „Praga“, zdaleka po celém Kyjevu viditelná, přečnívající nepoměrně všecko svoje okolí, carstvovala takto nad starodávným městem, podobná hlásné vysoké věži, odkud lze pozorovati nepřítel. A Čechoslováci, jinoši, muži, starci, i tu a tam nějaká žena – Češka, tak vzácná nyní zde v cizině v době válečné, se podobali hlásným, pozorujícím nepřítel. Všichni byli takoví řadoví, nenápadní, neokázalí, šediví. Jediné, řeklo-li se: Masaryk! nastalo vzrušení, posvátný zájem. Byl to jediný stařec mezi mládeží od dvaceti do čtyřiceti pěti let, tak jak ji Rakousko odvádělo do vojska. Ale i starci mezi krajany uznávali jeho suverenitu. Zejména od té doby, kdy se dorozuměl se starým panem Jindříškem.

„Chtěli jsme armádu malou, ale dokonalou!“ řekl mu továrník hudebních nástrojů, jemuž přezdívali „českých králů“ v prvních dobách Družiny, pan Jindřich Jindříšek, jeden z vůdců starého „Svazu“.

„Nu, my chceme armádu také dokonalou, jenže velikou a dokonalou,“ odpověděl mu T. G. Masaryk.

Načež „Svaz“, to jest lidé, kteří ho tvořili, znenáhla se přibližovali novému vůdci odboje, Národní Radě a Masarykovi. Byl bezmála jeden ovčinec a jeden pastýř.

Masarykovi se skutečně mezi jeho spolupracovníky v Rusku říkalo „pastýř“.

Mnozí říkali také „otec“, veškeré vojsko pak od těch dob, kdy navštívil obě divise i záložní pluky, říkalo mu důvěrně „tatiček“.

A přece i on chodil mezi nimi všemi prostý, neokázalý, ve svém tmavém svrchníku a v známém klobouku, vážný a trochu přísný.

„Nepochopitelně skromný, a přece už dnes hotový prezident,“ říkával o něm polský spisovatel Jerzy Bandrowski, rovněž uprchlík z Rakouska, redaktor Lvovského časopisu „Słowo polskie“.

Sdružil se s Čechoslováky tak, že ho považovali za svého člověka a netajili před ním ani svých nejintimnějších nacionálních bolestí. Napsal knihu o nich, již četli zase jen Čechoslováci.

„Není Čechů, není Slováků, není ani Poláků. Je to všechno jediný národ. A vždy v dějinách k sobě přimykali, krále si vyměňovali, spolu slovanské veleřiše tvořili. Tak bylo – tak i bude. Bůh a Příroda tomu chtějí...“

To byla jeho teorie.

Polskočechy!

„Prohráli byste nás v kartách!“ namítali mu, dráždíce ho, Čechoslováci.

„To by bylo aspoň veselé,“ smál se, neúnavně odrážející všechny útoky. „Ale vy byste nás krmili maceškami tak dlouho, až bychom od toho pošli.“

„Proč maceškami?“

„Volnou myšlenkou!“ poznamenal Polák s hlaholným smíchem, ale nikdo z Čechů mu nerozuměl a tomuto vtípu se nesmál.

„Je s vámi těžký život,“ vzdychl častěji. „Stále máte málo času, piva zde není, proto nepijete téměř nic, nosíte celý den „aktentašky“ pod pažďí – to narážel na Maxu a na Housku – stále počítáte, kolik vás už je, d’as aby to s vámi vydržel. Jste opravdu příkladem demokracie. Nuda bývá mezi vámi úžasná!“

A přes to nemohl bez nich býti.

„A přece aspoň něco děláte! Naši nedělají nic, nebo velmi málo! U vás je možno něco vidět. Nějaký život!“

Nějaký život – to byl prudký vzrůst československého vojska za měsíce červenec, srpen a září.

„Nás je v divisi na patnáct tisíc,“ říkali důstojníci druhé divise.

„A my máme nyní v rotě ke dvěma stům lidí,“ bránili se důstojníci první divise. „To máme: dvanáct rot po dvou stech, to je dva tisíce čtyři sta mužů, teď máš kulometný oddíl, sapéry, rozvědky, štábní rota, professionalisté, velitelství pluku, písaři, plukovní trén, na tři tisíce

jistě. Tři pluky, to je devět tisíc. A dělostřelecká brigáda, technická rota, štáb divise – dvanáct tisíc nás bude. A to nepočítám čtvrtý pluk, který bude zakrátko zformován.“

„Nu, třicet tisíc tedy nás může býti nyní bez štábu armádního sboru a bez dvou záložních pluků, kam denně přicházejí noví dobrovolníci. Počítáme-li s jistým ochabnutím v náboru, jenž v nynějším administrativním chaosu nutně asi nastane, můžeme počítati padesát tisíc do vánoc, ne-li více. Budou-li nám poměry příznivější, může nás býti od nynějška za rok sto tisíc, snad i stopadesát tisíc!“

„To je úžasné! To je armáda státu! Srbové nemají nyní více a sotva již za války dojdou této cifry!“ Posluchači se divili a radovali.

„Stačíme, abychom v první době sami pacifikovali Čechy a všechny naše země,“ kdosi poznamenal.

„Nu, stopadesát tisíc dobrých vojáků je dnes číslo, jehož by ani Rusko nezahodilo. Stále se cosi šeptá... šeptá...“ promluvil starší, lysý a snědý pán u dlouhého stolu, kde seděla různá společnost.

„A co se šeptá?“

„Nevíte? ... Inu, časy jsou zlé, s lidmi ničeho po dobrém nesvedeš, nepůjde-li to po dobrém, půjde po zlém. To se říká!“

„Nu, a co je?“

„Nu, co by bylo. Kyjevané chodí, chodí, vím to od nás z obchodu, a stále vykládají: Nu, a co ti Čechoslováci? Oblékli jsme je, náš chléb jedí, pozorují s úsměvem na rtech ničemnosti splašeného, demoralisovaného davu, ovládaného namnoze z věznic propuštěnými zloději – a nic? Před jejich očima se loupí, vraždí, znásilňuje – a oni? Nic? To je vděk ruským lidem, vděk Rusku za pomoc? To je jejich rusofilství? Sami jsou spořádaní, kázeň drží, ale nás, bezbranné občany nechávají vraždit od všelijaké sběři. Inu, tak a všelijak jinak ještě se povídá. Já jsem tady přece již dvacet let, znám ruské lidi...“

„Tak tedy Čechoslováci mají pomoci...“ vzdychl kdosi. A jiný užasle se podívil:

„Což se nenajde mezi sto miliony Rusů sto tisíc odhodlaných lidí, kteří by zavedli pořádek. To, co se děje, není přece žádný sociální převrat... to je sprosté loupežení a nejpustší zlodějství. Najednou jsou všichni zloději a vrazi Ruska bolševiky! To věřím! Ale my, kterých je třicet tisíc, máme pomoci?“

„Třicet tisíc dobrých vojáků více než milion nespolehlivých.“

„Což jsou všichni Rusové nespolehliví? ...“

„Hm... Vojáci jsou vesměs již zdemoralisovaní... Jediné nějaké dobré jádro by je dovedlo snad strhnout a vrátit zase disciplíně.“

„A není tohoto ruského jádra?“

„Hm... nevím... nu, šeptá se, že...“

„Šeptá se, šeptá se! Samé tajnosti!“

„V Rusku se šeptá... A Němci vzali Rigu!“ prohlásil kdosi pohněvaným hlasem.

„Co povídáte?“

„Pravda, svatá pravda! Jdu z Krěščatiku. Na Dumě visí telegram!“

„Tedy Rigu! Nevydrželi! To muselo býti hrozné! Nebozí Latyši!“

„Patrně ji vzali téměř bez boje. Kromě Latyšů sotva jim někdo kladl odpor. A možná, že ani Latyši jí nebránili. Všude se šíří bolševismus nezadržitelně.“

„Ale takhle budou za několik dní v Petrohradě...“

„Němci v Petrohradě?“

„Nu, a půjde-li to takto dále, budou i v Moskvě.“

„Ale jděte... nemluvte hloupostí. Ruský národ přece...“

„Jen nechte ruský národ ruským národem. Budete se krásně stěhovati za Ural. Do Sibiře!“

„Zbláznil jste se! Do Sibiře!“

„Ano, do Sibiře. A zblázníte se vy, a ne já, budete-li tak slepě věřiti v ruský národ. Já jsem tu jen patnáct let, ale znám ho tak, že na něj vezmu jed.“

Dva krajané se zřejmě dostali již do sebe.

Kterýsi spolupracovník v Odbočce Národní Rady, profesor, poznamenal vážně, rovnaje si skřípec, visící zázračně na slabé kůžce nosu:

„Tedy Napoleon nedobyl Ruska, ale Němci, císař Vilém, ho dobude!“

„No, víte, příteli, takhle ještě byste nemusel mluvit, takové to ještě není. Riga ještě není Rusko, ani Petrohrad není ještě Rusko, ani Moskva není ještě Rusko. Velkokníže Nikolaj, bývalý generalissimus, říkával o svém parním válci v roce patnáctém: „Můžeme ustupovati třeba za Ural.“ Ale může postupovati třeba přes Berlín na Rýn. Rusové již stáli na Rýně, Němci za Uralem dosud nikdy. A nebylo ještě vojska, jež by dobylo Ruska. Švédové byli poraženi u Poltavy. Němci mohou býti poraženi třeba u Čeljabinska. Poraženi někde budou. V roce 1812 také již nebylo vlastně ani pořádné ruské armády. Ale celé Rusko vyhnalo Napoleona, sedláci klacky hnali jeho gardu po zasněžených stepích. Ono se to o Rusku pěkně mluví. Leč kdo zná doopravdy Ruska?“

„Já pouze myslím,“ bránil se ještě člověk se skřípcem, „že Rusko se Němcům neubrání, půjde-li to takto. Celé oblasti od Ruska odpadají, nebo se chystají odpadnouti. Vždyť i v Sibiři se prý tvoří jakási oblastná duma.“

„Podumajtě – řekli si asi,“ smál se kdosi.

„No, to jsou smutné zprávy do pluků,“ řekl důstojník z druhé divise. „To zase bude těžká, nepříjemná nálada. Ať nás aspoň pošlou proti Němcům k Rize, ať se aspoň něco s námi děje!“

„Nebo proti bolševikům!“ zvolal kdosi.

„Neutralita!“ ohradil se jiný u dlouhého stolu.

„Budeme neutrální až do úplného shnutí!“ vykřikl další.

„A co chcete vlastně podnikat?“ ozval se jakýsi rozvázný hlas. „Proti Němcům je vás málo, snědí vás zakrátko jako jahodu. Jejich postupu na Petrohrad nezabrání přece třicet tisíc Čechoslováků, samotných, nemajících ani v pravo, ani v levo po svých bocích ani vojáčka nebo oddíly nejisté a rozmarne jako báryšna. Němci vás po vašem chrabřém odporu přece jen obklíčí, rozsekají, zajmou, pošlou do Rakouska. A proti bolševikům? Nebo proti Ukrajině? Jakmile se jednou zamícháte do občanské války na Ukrajině, stáváte se mimoděk spojenci Němců. Neboť nic jiného si oni nepřejí. Vy se v občanské válce vydáte ze svých sil, budete se bít s kdekterými Rusy, jenom ne s Němci, a na konec stejně zahynete všichni v ruském moři.“

„To je tedy velmi krásné! Naposled stejně zahynete všichni v ruském moři!“ vzkřikl kterýsi důstojník. „Tož, podle mého, raději čestně zhynout pod Rigou. Ostatně, kde je psáno, že by třicet tisíc vojáků nemohlo zastavit německého postupu na Petrohrad? Možná, že by batalion dokázal udělati mezi Němci takovou paniku a zhoubu, že by uteklo několik armádních sborů a že by to trvalo měsíc, než by spravili svoji situaci. Kdož ví? A za měsíc? Kdož ví zase? Třeba i Rusové si dají říci, ač je to na ně opravdu krátká doba. Jen, pro Bůh, pryč s touhle hnílobou po ukrajinských vesnicích. Kluci nám lezou za bábami, pijí s mužíky vodku, debatují s dezertéry, kteří se vracejí do vsí a roznášejí všude rozvrat, nechut' k práci, ke kázni, k zodpovědnosti, naši to denně vidí kolem sebe, pomalu se již stydí před Rusy, že ještě poslouchají svých důstojníků a že musí chodit na cvičení, rodí se nám už mezi nimi řečníci, debatéri a agitátoři, zkrátka, dejte s tím se vším svatý pokoj, pusťte nás na Němce, a dobro!“

„Tedy takové to je,“ divil se nesmírně jakýsi starý pán krajan. A dodal trochu jizlivě:

„To byli v České Družině jinší chlapíci!“

„Chlapíci! Chlapíci! Byly jiné časy. Oni by tito také byli chlapíky, vždyť se hlásili už do Družiny...“ vysvětloval jiný krajan.

Blízko dlouhého stolu byl malý stolek, u něhož osaměle seděl jediný důstojník, mladý a patrně v Kyjevě ne dobře obeznámený. Pil černou kávu a bezděčně naslouchal rozhovoru, bloudě očima po přítomných.

Z nich ze všech vystupuje poklid debatérů, nezúčastněných přímo na věci, zdálo se mu. Jako když u nás kdysi v hospodě si vykládali, že Turek zas už hrozí na Balkáně válkou, prodávejte tedy turecké losy. I nový důstojník, který chce táhnout pod Rigu, sotva to myslí asi zcela vážně, přesně a opravdově.

Riga tedy padla! A Němci jsou pod Petrohradem!

„Konečně vás mám! Sláva Bohu!“ zvolal už zdaleka pojednou vysoký suchý ruský důstojník, dělostřelec, kapitán, a už se hnál k němu. „Nu, zdržel jsem se, čerti proklatí, příbuzenstvo všelijaké. A známých jsem potkal, oj, ty Gospodi! Do divadla musíte se mnou dnes, Georgii Ivánoviči, nic platno. Krásná sestřenka vás chce vidět. Ach, můj milý, když už jste jednou v Kyjevě po dlouhé době, musíte se trochu povесelit. A po divadle už někam zajedeme. Ukáží vám něco – zajímavého!“

Kapitán mluvil jaksi nadšeně, jakoby právě vyhrál milion.

Na svého přítele Čechoslováka se díval docela zamilovaně.

„A že Riga padla, víte, pane kapitáne?“ zeptal se těžce mladý praporčík.

„Cože? Kde jste to slyšel?“

„Zde, na střeše!“

„U čerta! Nuž, co dělat však?“

„Ano, co dělat... Němci mohou býti za týden, za dva týdny v Petrohradě.“

„Ale, milý Georgii Ivánoviči... pokud jde o Němce, což, mohou tam býti třeba zítra, pozítří... Na tom opravdu nic nezměníš!“

Mladý československý důstojník zcela se vyděsil. Vyskočil od stolu a celý se zachvěl úzkostí. Potom šeptl:

„Což je to možné?“

„Automobilem, holoubku, sám císař Vilém může s parádou projeti až do samého Petrohradu, bude-li chtít. Na tom, jak říkám, opravdu nic nezměníš. Nu, Rigu vzali! Ládno. A Petrohrad? A ať ho vezmou, čertovo hnízdo! Jen revoluci plodí! Však my jim přece někde v mátušce Rossiji nasekáme. A krásně, kamaráde, nasekáme!“

Ale praporčík, který drahnou chvíli naslouchal již „dlouhému stolu“ a stále slyšel v uších slovo Ural, stál zde již docela zmaten. Nohy se mu chvěly jako opilému člověku. A všecko je kolem něj tak lhostejné, tak lhostejné!

Čechoslováci, kteří patrně denně sem docházejí, denně zde vysedávají, denně rozkládají o tom, že je nutno Rusku pomoci, hučí mu cosi do ucha z leva, a hle, zde u něho, u samého jeho stolu, stojí ohromný Rus, dělostřelec, kapitán, velitel dělostřeleckého divisionu, a hučí mu do pravého ucha.

Tam ti říkají: Napoleon nedobyl, Vilém dobude!

Tento říká: Krásně, kamaráde, nasekáme.

„Pojďme odtud!“ zvolal na dělostřelce mladý praporčík s bolestnou ošklivostí.

„Nu, což, půjdem. Poveseliti se! Vážno a truchlo je zde nahoře,“ souhlasil kapitán.

Jiří Skála a kapitán Jemeljanov, přidělený jako velitel dělostřeleckého divisionu k Čechoslovákům v Polonoje, vyšli.

Riga... Riga... Riga... zaznělo ještě několikrát za nimi jako smutný refrain v oživeném a rušném rozhovoru.

XXV.

Jiří Skála byl poslán do Kyjeva velitelstvím pluku, aby z plukovních úspor nakoupil knih pro plukovní knihovnu.

Jel nerad. Nerad opouštěl rotu, ač mezitím byl Horáček povýšen na praporčíka a zůstaven u něho v rotě jako mladší důstojník. Nyní ho bývalý šikovatel zajisté co nejlépe zastupoval.

Ale přes to byl silně znepokojen, když odjížděl. A vzpomněl znovu onoho podivného a těžkého pocitu, který měl, když se vracel po nemoci do roty. Ne, není to takové, jako to bývalo před Zborovem!

V Berezně hovořil před odjezdem několik slov s pannou Sofií.

„Kdykoli někdo z vás odjíždí do Kyjeva, vždy mám nepříjemný dojem, že se buď nevrátí nebo přiveze nějaké neblahé zvěsti. A vy, pane Jiří, opouštíte svoji dámu s tak lehounkým úsměvem, jako byste jí jen doběhl tamto pro kytici růží.“

Potom vzpomínal na všecko.

Seděl v kočárku s dvojitým sedadlem, zvaným v pluku „zdravstvuj-proščaj“ – což znamenalo „vítej a sbohem“, jako nápis kteréśi básně Goethovy. Jedno sedadlo je obráceno kupředu, druhé do zadu.

Vítej a sbohem! Takové to je v Rusku. A takové to bylo až dosud s ním.

Panna Sofia mu dala znáti, že ho miluje.

A on jí lhal pokaždé, když klusal vedle ní na koni, že ji rovněž miluje. A líbal ji...

Zatím však věděl dobře, že zítra, či už dnes může zas odejít, že sotva řekne vítej! – už dodává truchlivé sbohem! Ale takové to je nyní v Rusku. Veliký boj a malé lásky. Je mladý, v bitvách nebojácný, smělý, jde do všeho s Rybářovým „slavně umřem“. Ale je-li na blízku žena, tu srdce mu nedá pokoje. A panna Sofia?

Což, panna Sofia! Ví jistě všecko. I ona, stojíc na prahu svého domu, tam na terase nad krásným poměštickým sadem, vidouc ho a zamilujt si ho, řekla zajisté svoje „vítej a sbohem!“ Ví, musí vědět všecko. Musí přece vědět, že vše zas přejde, že Čechoslováci i on, Jiří Skála, odejdou zase jinam, snad do jiné Berezně, snad k jiné panně Sofii – ale což. Vojna!

A žít se chce, jak říkají Rusové! A žen se chce, polibků, všeho... dodal Skála pro sebe a zastyděl se. Ale vztyčil hned hlavu a řekl si:

„Jsem voják...“

Ano, je voják. A v tom bylo nyní vše. Neboť kdo jsi nebyl na vojně a ve válce, hod' po něm kamenem.

Celý den nasloucháš mužským řečem. Drsný jako lože ze šterku je mužský svět. A náhle se mihne kolem tebe dívka... žena. Jsi jako pes pojednou! Větríš její stopu, poznáš její pot a vůni, a běžíš za ní třeba tmou a pralesem. Tolik se ti chce dotknouti se jejího šatu, zahleděti se do jejích očí, třeba ničemných a zrádných, slyšeti její hlas, hlavně její hlas. V tomto hlasu je cosi vykupujícího, očištného – hned jsi zas člověkem, ne pouze mužem, mužem a mužem – mezi muži! Ale jak je úžasné býti mužem, je-li na blízku žena!

A panna Sofia?

Což panna Sofia! Ví jistě všechno. Nemůže nevědět.

Ví, že nemůže jít s ním, s nimi. Kam? Do neznáma a do boje? A padne-li u jejích nohou? Což je možno činiti z vojska pohybující se Valdštejnův tábor, plný ženských? Nuže, panna Sofia! – Nemůže nevědět – že se třeba již nikdy, nikdy nevrátí.

Ba, ani teď, kdy sedí na kočárku „zdrávtvujproščaj!“ Nemůže vědět, uvidí-li se oba ještě někdy v životě – – –

A kočárek ujížděl do Polonoje.

Tam se sešel s kapitánem Jemeljanovem.

Vysoký, hubený a temperamentní Rus měl na své čapce bíločervenou stužku, jakou nosili českoslovenští vojáci, a říkal o sobě co chvíli sebevědomě „My Čechoslováci“, jako by říkal „My gardisté“ nebo „My husaři“.

Byl tomu nesmírně rád, že má známého pro svoji cestu do Kyjeva, kam jel „nahlédnouti“ ke své ženě a k příbuzným.

„Potkám-li kdykoli a kdekoli v životě Čecha, je mým bratrem,“ prohlásil za cesty, jež je oba sdružila v pobratimství. „To znamená, Georgiji Ivánoviči, že co já, to on, a že já pro něj – třeba do ohně! Třeba do vody! Rozumíte? A kdo urazí jeho, mne urazí. Rozumíte? Pak už se nepovedou žádné rozhovory. Jediné slovo je možné: Satisfakce. Sa-tis-fak-ce!“

V Kyjevě se sice rozešli, ale slíbili si, že se setkají na střeše hotelu „Praga“.

„Pogulájem – potouláme se, poveselíme se!“ sliboval kapitán.

I vyšli nyní z restaurace, sestoupili s neblahé střechy do ulic kyjevských, aby „poguljali“.

„Sestoupíme s výšin Olympu mezi ruský, revoluční národ!“ poznamenal ironicky kapitán. „Mezi Ivanušky naše sestoupíme, k našim Katěnkám zajdeme.“

Kapitán Jemeljanov dělal vůdce.

Nejdříve do jeho bytu zajeli. Něco maličko před divadlem zakousnouti.

I zakousnuli studeného jídla všeho druhu a zapili vodkou. Představena byla při tom mladému praporčíkovi žena kapitánova. Jekatěrina Ivánovna.

„Hle, naše Kát'a, Katěnka, Jekatěrinuška, kamarád přenáramný!“

Paní kapitánová byla bezdětná a veselá žena. Praporčík s hrůzou pozoroval, že vypila pět kalíšků silné vodky, aniž mrkla – a to vše před divadlem.

Byl zvědav na divadlo.

Však ejhle, jaké divadlo! Na Funduklejevské ulici dole, blízko Kreščatiku, bylo neveliké „Divadlo rozmanitostí“, čili rusky „Těatr Miňjaťur“.

Zde usedli všichni tři do lože.

„Katěnko, neflirtuj po tmě s Čechoslovákem,“ rozhodl kapitán před vstupem a docela hlasitě před Skálou.

„A kdyby?“ namítla Katěnka.

„Zabiju!“ řekl hrozně kapitán a usmál se.

„Divadlo rozmanitostí“ předvádělo opravdu rozmanitosti. Na scéně vystupoval Rasputin, Anna Vyrubova, starý Frederichs, tančící kozačka, Ruská Anarchie v krvavých šatech s nožem v zubech a tančila jakýsi „Danse macabre“, jenž byl polovinou obecnstva přijat hlučným potleskem, polovinou hlučným pískotem. Byl zde také francouzský komik, který se však jmenoval Milton, a který už po několik měsíců zde prozpěvoval svůj jediný kuplet, jenž byl velmi krátký a jenž zněl:

Báryňa, báryňa,
sudaryňa, báryňa...

A tak dále, a tak dále! Zpíval to vytrvale asi deset minut, až obecnstvo vypuklo ve smích a v potlesk, čímž byl kuplet ukončen.

Mezitím Jekatěrina Ivánovna po delším hledání našla konečně praporčíkovu ruku a tiskla si ji na hrud'. Co měl dělat? Křičet? A přece mu bylo neobyčejně ošklivo.

Ostatně Katěnka nebyla nijaká krasavice. Konečně byl k závěru malý ukrajinský balet. Tancoval se „hopák“.

Skálovi se to líbilo. Proto paní Jekatěrina prohlásila:

„Já jsem také Ukrajinka – Kyjevanka!“ Po divadle na ulici zvolal kapitán vesele: „A teď, robátka, k Maximu. Nu, nu, nedivte se, Georgiji Ivánoviči. Máme my už v Kyjevě Maxim! Nevím sice, jak je tam u vás, ve Vídni na příklad, ale náš Maxim je nad Maximy všeho

světa. – Ty budeš caricej mira – zpívá se v Démonu Rubinštejnově, ale ten, kdo stvořil ten náš kijevský Maxim, děl k němu: Ty budeš Maximem světa. Vid', Katěnko?"

„Ovšem, k Maximu, k Maximu!“ souhlasila oddaně kapitánova žena.

Jiří Skála najednou pocítil, že tak přece nelze. Chtěl se vzepřít, kapitán však ho rychle přerušil a výhrůžně řekl:

„Georgiji Ivánoviči, ani slova! Nedovolím! Jsme pobratimové! Víte, holoubku, co to znamená? Co já, to i ty. Já Maxim, tož i ty Maxim. A když už jednou „ty“, tedy na věky. Tykejme si a na bratrství vypijeme v Maximu. Souhlasíš?"

„Souhlasí! Souhlasí!“ zvolala rychle Jekatěrina Ivánovna. A kapitán křikl: „Izvozčík!"

Stáli v dlouhé řadě před divadlem. „K Maximu! K Maxi-můůů!“ povel kapitan.

Skála jen přemýšlel, udá-li se mu v šatně proklatého Maximu, kde nikdy v životě nebyl, prchnouti. Ani ne z puritánství, jako z obavy před Jekatěrinou Ivánovnou.

Ale vše bylo marno. Byl v zajetí kapitánově, který ho držel pevně jako ořech v klíšťkách. Vše bylo marno. Ale – bylo dokonce vedle této marnosti i dosti zajímavého. Hudba hrála, stěny rotundovitého sálu byly pomalovány dívkami, jejichž tváře stále mu připomínaly obrázek z Lafarguova „Šibala pierota“ v Kyselově úpravě, jehož překlad před válkou viděl a četl kdysi. Uprostřed sálu bylo volné místo, kde se tančilo. S počátku program, potom byla jakási „volná zábava“.

„Po pařížsku,“ podotkla Jekatěrina Ivánovna, když vstoupili dovnitř.

„Jako v Moulin Rouge,“ připojil se kapitán. Ale hned zvolal s překypujícím nadšením, nejsou ani mocen souvislého slova:

„Aáá... Aáá..."

„Co ječíš?“ hubovala ho žena.

„Tam! Tam! Pohleď... Všichni, všichni! Sukyny děti! Ivan Michajlovič, Nil Fomič, Vikentij Petrovič, plukovník Šapoval, oj, oj! Sukyny děti! A Ninočka, Máša, i cigánka Lelija s nimi. Nu, co se mračíš? Uražena? Cigánka Lelija je docela vážná umělkyně, možno s ní posedět, hle, Nina i Máša sedí! Nesmysl! Georgiji, domluv jí, bratře, otráví nás jinak, uvidíš. Nesnáší jiných žen ve společnosti, Katěnka moje, krasavice!"

Skála jí neobratně domlouval. A spolu cítil, že tímto je už zcela, zcela ztracen. Proto se již ponenáhlu smířoval s Maximem. A bylo mu tak, že se rozpomínal teď na nějaké slavné úsloví, na příklad:

Po nás ať přijde potopa!

Tak je to vlastně! Tak k němu hovoří Maxim. Je zde plno, nabito, místa téměř nedostaneš, dvojí hudba se zde střídá, hluk, že sama sebe neslyšíš, hluk, záplava světla!

Ohlušení, oslepení... Po nás ať přijde potopa! A potopa – přichází. Němci vzali Rigu. Němci táhnou na Petrohrad.

Ale potáhnou i na Kyjev, na Moskvu, na Ural. Všude samí Němci. Celý svět bude plný Němců! Starostlivých, brýlatých, přesných. Správně budou mířit, střílet, bodat – postupovat, útočit, vše, vše dle předpisu. Celý svět bude plný Němců, nikam před nimi neunikneš. I v Australii budou Němci – vždyť jsou již v Rize.

Ale Maxim o tom ničeho neví. A ví-li, nechce o tom slyšet.

Hudba hraje, tančí se, tajně se pije šampaňské a vodka. Ah, car zakázal. Ale plijeme přece na carské zákazy. Je revoluce, není cara. Je svoboda! Ať žije šampaňské! Ať žije vodka, naše, nenahraditelná, bělohlavá, nikolajevská, ruská, národní, carská, naše – „odním slovem“.

„Jak zařídiš?“ poučoval kapitán praporčíka. „Nu, brachu, prostě, zcela prost'ounce. Přijde číšník. Poručíš si limonádu. Silnější? otázka se on. Silnější! řekneš, a vše je v pořádku.“

Přišli ke známým v loži. Radostně je všichni vítali. Bylo zde již veselo a šumno.

„Ó, náš Jemeljanov! Stal se hrdinou, konečně! Mezi Čechoslováky se, sukyn syn, dostal. Poštěstilo se, což?“

„Nu, i jim se poštěstilo,“ chvástal se kapitán. „Sedm jednou ranou zabíjím. Můj division vždy jen salvami střílí – a celé armádní sbory nepřátelské drtím a drtím! Bral jsem Lvov, Přemysl, opevnění na Sanu jsem bořil a smetal jako skořápky se stolu. Neboť takový jsem já, kapitán Jemeljanov, velitel prvního divisionu československé dělostřelecké brigády. Není-liž pravda, Georgiji?“

A „Georgij“ nemohl než kývnouti hlavou. A myslel při tom na Rigu. Posléze, když už v něm vše překypělo, i podnícen také vínem, zvolal u stolu melancholicky:

„Pánové!“ A pozdvihl sklenici. Všichni se podívali na něho udiveně. Seděl zde dosud tichý a upejpavý, a zatím, vida ho!

„Pánové!“ a hlas se mu silně zachvěl, „ať žije Riga!“

Toto jeho zvolání bylo slyšeti po celém sále. Náhle vše utichlo.

„Provokace!“ poznamenal kdosi nesměle. Málem by se byla strhla rvačka. Ale duchapřítomný kapitán Jemeljanov svým sytým barytonem oněginovským vzkřikl na celý sál:

„Ticho! Kapitánu Jemeljanovi zahraje hudba písničku, častušku jeho vlastní skladby.“

Hudba opravdu cosi spustila a kapitán zpíval mohutným hlasem:

„Gavarila
něchaditě po nočám!“^[11]

svoločám:

„Bravo, Jemeljanov!“

A když se hluk utišil, vstoupil doprostřed sálu mladičký junker s čepicí v jedné ruce, veliký dort v druhé a provolával:

„Pánové, veliký americký aukcion. Základ je sto rublů!“

„Sto deset!“

„Sto deset po prvé, po druhé, po tře... sto třicet!“

Mezitím Jemeljanov se hněval na Skálu:

„Nu, holubčíku, co sis to vzpomněl s Rigou! Jaká teď Riga? Mezi dámami sedíš, Nina, Máša, Lelija, a konečně i Katěnka – a ty na Rigu vzpomínáš! Nezdrovilost, kamaráde! Rigu vzal čert – nu, Němec, to je jedno! – ale Nina, Máša, Lelija a konečně i Katěnka jsou zde!“

„Co značí: konečně?“ přísně na něj žena.

„Že vždy jen ty jsi konec a vrchol všeho!“ nestoudně lhal Jemeljanov, mrkaje potají na cigánku Leliju.

Nalévalo se šampaňské. Důstojník, zvaný Nil Fomič prohlásil náhle značně již podnapilý:

„A pánové, padla-li Riga od Němců, padne Petrohrad od nás, přísámbůh!“

„Nile Fomiči, ukroťte jazyk!“

„A proč bych měl já krotit jazyk,“ bránil se Nil Fomič zuřivě. „Celé Rusko...“

Ale nedokončil. Cigánka Lelija mu ucpala ústa.

„... si šeptá, že...“ domyslel si Jiří Skála.

Náhle Nil Fomič se vytrhl všem, s pohárem v ruce vběhl doprostřed sálu a zvolal vysokým, ostrým hlasem:

„Nechat' žije generál Kornilov!“

Ale hudebníci, vycvičení už na provokativní přípitky, spustili hřmotně jakýsi řinčivý pochod.

Nil Fomič křičel do toho strašlivým hlasem:

„Skandál, pánové, skandál! Už ani generalisimovi ruské armády nelze u nás v Rusku klidně provolat: ať žije! Skandál, pánové, skandál! Všichni jsme v rukách Židů!“

„Pravdu má!“ řekla smutně Nina.

„Židům prodali Rus,“ přisvědčila Máša.

A Jekatěrina Ivánovna se přímo rozhorlila:

„Pryč s Židy! Pryč s nimi, zaprodanci!“

Jen cigánka Lelija mlčela jaksi urputně, hleděla příkře před sebe a stále upíjela ze svého poháru šampaňského.

Nil Fomič se vrátil na své místo, ale dříve než minil usednouti, zadíval se na Jiřího Skálu, vrhl se potom prudce k němu a sklesl mu na prsa:

„Holoubku, Čechoslováku, zachraňte! Rusko spaste!“

A Skála, který věděl sám o sobě předobře, že by se ani na okamžik nerozmýšlel vycediti všecku svoji krev pro Rusko, podíval se na něho nicméně nechápavě a těžce.

Ale plukovník Šapoval přisedl k němu s druhé strany a zašeptal mu:

„Bud pochválen Bůh. Neboť Riga – to je poslední ničemnost, již mohla dopustit revoluce. Ale za osmačtyřicet hodin bude konec! Konec! Konec panství luzy nad Ruskem. Nelze déle snášeti tohoto ponížení. Je to proti Bohu.“

„Jaký konec?“ ptal se udiveně praporčík.

„Konec Kerenštině! Neboť on, Alexandr Fjodorovič, přivede nás jinak přímo do pekla. Strašné!“

Jekatěrina Ivánovna si ťukla nyní pohárem s Čechoslovákem.

„Nezavádět politické rozhovory, pánové! Nic takového, kde jsou dámy. Jaké nezpůsoby! A to, prosím, v Maximu. Pěkně vy se, pánové, dvoříte svým krasavicím. A můj Jemeljanov opět se napil vodky jako ryba vody. Domů ho nedostaneš!“

„Já kagda – to byl rycar!“^[12] zapěl Jemeljanov.

„Tak dlouho se voda vaří, až hrneček navře, je naše ruské přísloví,“ vykládal mu neodbytně plukovník Šapoval, mladý ještě důstojník generálního štábu, který sloužil ve štábu kyjevského vojenského okruhu. „A tak i zde. Věčnou revolucí živ nebudeš, člověče, to není nikde psáno. Nepřeji si cara, přeji si pořádku. A jediný, jediný člověk, který je s to, který má vůli, odvahu i vědomí odpovědnosti, je generál Kornilov.“

„A já zas, plukovníku,“ řekla mdle cigánka Lelija, která je vypočlechla se zavřenýma očima, „cara, pouze cara si přeji. Nikdo jiný nespasí té vaší šílené Rusi. Car! Jakýkoli car. Jen řekneš: car opět jest – a jest od Boha, všecken lid pravoslavný se vrhne na zemi a zapěje: Spasi Gospodi ludi Tvoji atd. Jen se nemylte, neobelhávejte! Všichni po něm toužíte. A bude zas garda, dvorní plesy, skvělé přehlídky. Co vám dá republika? Eh, nuda.“

Nil Fomič však dosud měl hlavu na prsou Skálových jako Jan u Krista.

Ale Nil Fomič usínal a za okamžik opravdu spal.

„Hled'te,“ změřiv opovržlivě cigánku, pokračoval Šapoval, „jediný on, a vy Čechoslováci ho znáte. Nuže, co tomu říkáte?“

Jiří Skála vzpomněl na Hořčičku, kterého potkal tehdy v Berdičevě, právě v den, kdy byl Kornilov jmenován vrchním velitelem. Ne, nesmýšlí a nemůže smýšlet jako takový potrhlý šílenec Hořčička. Ostatně, je to podlé a zbabělé, jakkoli se skrýváti.

„Všichni přejeme Kornilovu všeho nejlepšího. A má-li býti Kornilov zachráncem svobodného Ruska, přejeme mu všichni mnoho úspěchu!“

„Výborně, praporčíku. Řekl jste: svobodné Rusko. Šapovalové byli vždy pro svobodu Ruska. Ale jsou dvě nemoci, od nichž je nutno Rusku pomoci, aby bylo svobodno a také zdrávo: Němci a Kerenština. Pomůžete, bude-li třeba?“

„Proti Němcům vždy!“ řekl Skála.

„A proti Kerenštině?“

Bylo chvíli ticho. Mladík potom řekl rozpačitě:

„Ó, jsem přesvědčen, že si pomůžete sami. Pochopte, že je jediná věc, jež by nám mohla bránit v zasáhnutí do vašich vnitřních bojů: nevkus a trapnost takového zásahu nejen pro nás, ale i pro vás, a hlavně pro vás. Za vás by nám musilo býti stydno, navždy stydno.“

Důstojníci zmlkli. Cigánka Lelija široce otevřela oči a s údivem se podívala na Skálu, jako by ho teprve nyní zpozorovala ve společnosti.

„Jaký je hezký,“ řekla si a nespouštěla s něho již oči.

„Odkud jste, praporčíku,“ řekla po chvíli mlčení, jež náhle sestoupilo na všechny a bylo nemožně nepříjemné.

„Z Čech!“ řekl Skála a jeho hlas jakoby zesmutněl.

Cigánka se na něj podívala. Potom řekla zvláštním hlasem:

„Bogemia! Böhmen! Bohême! Víte, co to znamená? Hm, jsme si blízcí, ani jsme o tom nevěděli. Nu, nu, já vím, že to je žert! Nehoršete se! Jsem ruská cigánka a z rodu vznešeného!“

Pak mu přiblížila ústa k uchu a všeptla mu:

„Líbíte se mi. Ráda bych s vámi promluvila – potom!“

Jiří Skála se lekl tohoto „potom“. Myslel stále na Rigu a na Kornilova.

Nila Fomiče uložili na divančík. Jemeljanov statně popíjel šampaňského a začal se dvořiti Nině. Mladý, pihovitý poručík, zvaný Vikentij Petrovič, značně již napilý, se dvořil s úspěchem Jekatěrině Ivanovně, opakuje po každém jejím slově:

„Tak jest! Jináče nemůže býti.“

„A hleďte, praporčíku,“ začal po chvíli zase Šapoval, „dejme tomu, že si pomůžeme sami. Dejme tomu, že vše půjde dobře. Ale najednou – víte, zákolníček se říká takové nepatrné věci, která může způsobit velkou nehodu. Zákolníček ve voze chybí. Všecko je, vůz by šel, pouze malý zákolníček chybí. Tak se i může státi. Odepřete nám zákolníček?“

„Ale, plukovníku, dobrý hospodář má míti sebou takovou věc...“ namítl nepokojně mladík.

„Má míti... nu co, je to třeba nedobrý hospodář, nedbalec, opil se, nebo něco podobného. Výprasku zaslouží, toť jisto. Ale smrti – smrti snad přece nezaslouží!“ A hlas plukovníkův silně poklesl.

Skála mlčel a bylo mu strašno.

Posléze se v jeho mozku zrodila myšlenka, jež mu připadala sice strašnou, ale jedinečně přijatelnou. Bylo mu, jako když kráčí na popravu. Všecky i nejdrobnější události od té chvíle, kdy přišel do Ruska a do Družiny, šly jeho hlavou. Vše viděl zřetelně a jasně. Kterak přišel se zajatci do Tarnova, kterak tam poprvé uviděl starého Heyduka a prapor „České Družiny“, jak se tam sešel s Březou, kterak vstoupili oba do Družiny... a další, další, další. Ale nyní přišla revoluce. Od roku 1914 je v Rusku a kromě Čech a svého národa nic na světě tak si nezamiloval jako Rusko. Vstoupilo do jeho srdce od počátku prostě jako kouzlo a zázrak života. Života volného, jiskřivého, opojného a bezhraničného. Je cosi silnějšího ještě na světě? A přece, jsou ještě věci aspoň tak silné. Je to československé vojsko. Rota. Přisahal přece sám sobě... Tam, v Berezně, pod starými stromy na lučině. Tam je Horáček, Perný, Liebermann, Andress, Baroch, Hofírek a ostatní, i Kohoutek, kterého nesmí opustit. A byl tam Rybář, Vít, Březa... Je to Březova rota! A je tam i Budecius. Mrtví, přítomní, i budoucí, ti, kteří snad teprve přijdou, které přivede právě Budecius.

Ne! Šílená myšlenka. Víno sem! Napítí se a zapomenouti.

Napil se mocným douškem. Lelija sama mu nalila. Nedovolila nikomu, aby posloužil. Hudba hrála, americký aukcion byl posléze zakončen. Jemeljanov spustil písničku.

„To pro ženu. Zdejší. Maloruskou!“ A zpíval:

„Začem eta noč
byla tak charaša!
Nebolela by ja,
něbolela by duša!“

„Nechte toho, kapitáne,“ pohněvala se Lelija. „Vždyť už ani nevíte, co zpíváte. Jen tak slova drmolíte. Opravdu!“

„Bída, pánové, bída!“ vzpomněl si náhle Nil Fomič, procitaje. „Čechoslovák mezi námi sedí, a my žádnou českou píseň neumíme, ba ani hymny jejich neznáme. Hymnu! Hymnu!“

Ale Skála ho silou zadržel. Jaká nemožná věc! Zde – československou hymnu!

Nějaký pár tančil vprostřed sálu kozáčka.

„Hle, co je moudré. Kozáčka zatančiti!“ zvolal Skála náhle rozveselen. „Chtěl bych, aby celé Rusko tančilo kozáčka. Aby bylo kozácké!“

„Napoleon se kdysi bál, že nedobude-li Ruska, bude Evropa jednou kozácká. Napoleon nedobyl Ruska, ale náš přítel si přeje dnes, na počátku září roku 1917, aby aspoň Rusko bylo kozácké! Dej Bůh, ale jaký je to sestup s někdejších výšek!“ hrozil se plukovník.

„Je to jediné, co vám zbývá, chcete-li býti ještě živi,“ zasmál se Skála. Ale bylo mu velmi neveselo.

„Nu což, bratci, tedy kozáčka, kozáčka!“ souhlasili ostatní důstojníci. „Tak je to nejlépe. Kozáčka! Kozáčkové přijdou. I Kornilov je kozák, kozáček, kozačina taková, znamenitá! Výborně, bratci! Lelija! Kozáčka!“

Lelija čekala na pokyn Skálův. Dostalo se jí ho.

„Ale potom – potom spolu promluvíme!“ řekla tiše, vstávajíc od stolu. Souhlasil. Bylo mu náhle nějak vše lhostejno.

Lelija tančila s Jemeljanovem kozáčka. Celý sál jim přitleskával.

„Eh!“ řekl si mladý Čechoslovák, pozoruje pohyby dívčiny. Mávl rukou a pomyslí si: „Dobrá tedy – potom! Potom!“

Náhle však nastal šum a povyk. Do sálu vběhl jakýsi mladík, široce rozhodil rukama a vzkřikl zoufale: „Kontrevoluce!“

„Ohoho! Co je to?“ ozvaly se hlasy.

„Tovaryši, kontrevoluce. K nám do sovětu dělníků došly telegramy z Petrohradu. Kontrevoluce! Kornilov táhne na Petrohrad!“

„Cože? Kornilov?“

V sále nastala panika. Jemeljánov poceloval rychle cigánku Leliju a nadlidskou silou zdvihl ji do výše.

„Kornilov! Kornilov!“ ozývalo se na všech stranách.

„Sláva! Sláva! Sláva Bohu!“ zařičel Nil Fomič.

„Ale tovaryši, kontrevoluce! Kontrevoluce!“ vriskal mladý černý studentík.

„Čert s tebou, psí synu, i s tvou kontrevolucí, či pardon, s tvou revolucí,“ přesvědčoval ho kapitán Jemeljanov, stojí uprostřed hloučku s Lelijí a horlivě diskutuje.

„Hymnu, hymnu zapějte!“ ozval se kdosi.

„Ach, ano, hymnu, ale kde ji vezmeš?“

„Bóžééé, carjá chrani,“ basem spustil jakýsi úplně opilý kupec.

„Kornilov! Kornilov! Kornilov!“ ozývalo se se všech stran.

Jiří Skála byl jako omráčen. Díval se na zmatek, jenž vzrůstal vůkol něj, a nevěděl, co počítí. Náhle pocítil, že ho kdosi táhne za rukáv. Nemohl se nikterak vzepřítí. Konečně, nutno podniknouti cokoli, uniknouti odtud jakkoli. Prolézal mezi zvířeným a hlučícím davem, jenž utvořil uprostřed sálu velkolepý a zřejmě zábavný meeting.

„Bože, carja chrani!“ znělo odtud mohutným, vítězným basem.

Dostal se až ke dveřím šatny. Cigánka Lelija ho pevně držela za rukáv.

„Pojďte, pojd'te přece! Jsou to zvířata! Nenávidím jich všech, prasat ruských! Pojd'te, pojd'te! Jak se mi to vše hnusí! Už aby měli zase nějakého zlého cara nad sebou.“

V šatně u regálů s klobouky stál opřen mladičkový nějaký student a usedavě plakal.

„Co je ti, chlapečku?“ zeptala se ho Lelija s účastí.

„Už naši svobodušku zardousili, svobodu naši už usmrcují,“ škytl jinoch a nezdvihl vůbec uplakané tváře.

„I dobře jí, té vaší svobodušce,“ odsekla cigánka. „Co tu bečíš jako ovce, pitomče? Dobře na vás, na holotu lenivou a zvířecí! I vás, nejen svobodušku vaší, by měl někdo přiškrtit! Pojd'te, praporčíku! Hnusno ze všeho!“

Vyšli na ulici. Venku bylo již jasné jitro, úplný den.

Jiří Skála pocítil nesmírný stud. Podíval se úkosem na svoji společnici. Viděl, kterak je nalíčená, hrozná. Vše bylo na ní hrozné, jako nějaká příšerná maska. Tváře, oči, ústa!

„Půjdeme do „Renaissance“? Nebo do „Venezie“? Jak chceš, milý. Všude mne znají. Ostatně, lépe snad vzítí izvozčíka? Proč nic neřekneš?“

Skála opravdu nebyl s to ničeho říci. V hlavě mu hučela slova: „Kornilov! Kontrevoluce! Bože, carja chrani!“

Šli loudavě světlou, ale mrtvou ulicí.

„Jak jsi nudný, můj holoubku,“ řekla po chvíli Lelija. Stanuli na rohu Kreščatiku. Cigánka se dala do vyjednávání s jedním z izvozčků, shromážděných zde v ponuré, fatalisticky mlčenlivé řadě.

„Nu, počkej jen, psí synu! Já ti dám sto rublů! K nádraží! – a sto rublů! Však brzo zase car na vás, na vsecky, svoloč takovou, přijde!“

„I nepřijde, krasavice, nepřijde. Sám se zřekl ruského trůnu, i nás, hříšných! Veliká jsme svoloč, když i car se nás zřekl. A jen banditi všelící se nás ujímají, sovět nějakých soldatiků prašivých, dezertérů! Inu, trest za hříchy naše!“

„Bože, jak žvaní!“ vzdychla cigánka.

„I nežvaní, nežvaní, báryšno!“ ozval se pojednou za nimi hlas. Stál tu širokoplecí chlapík s usměvavým obličejem, a docela kamarádsky se dotkl pláště Skálova. Praporčík se rychle obrátil. Před ním stál Hořčíčka.

„Baže nežvaní, báryšno-krasavice,“ zahučel dragoman, „pravdu čirou vám povídá tento špinavec izvozčík, ruský člověk! Trest boží! Trest! Nu tak, milý Skálo, máš Kornilova! Inu, už je to v proudu! Už se nedá nic dělat! Už to běží, můj milý, už to běží. Jedu právě z Berdičeva. Ráno telegram od Kornilova, Denikin vystoupil, a odpoledne už bylo po všem! Jo, jo!“

„Co to povídáš?“ vyhrkl praporčík.

„Už je po všem. Aspoň u štábu jihozápadní fronty. Před chvílí jsem přijel z Berdičeva a bloumám teď po Kyjevě. Zamíchal se nám tam do toho Klecanda, zastřelil kozáčka jakéhosi, revolucionáře, chytli ho, asi ho snědí. Denikin je hotov. Kornilov, není-li hotov dnes, je hotov jistě zítra – nu, pozítří! Ničeho nepořídíš, bratře! Definitivně opouštím Berdičev. To by tak scházelo, aby starý Hořčíčka musel se zalknout ruským a židovským svinstvem někde v smrdutém Berdičevě. To tak! Jdu k Národní Radě s raportem. Nejlépe, ujede-li celá armáda včas do Francie. Zde – a říkám to stále, chcípnete všicci jako psi. Pospěš i ty, mladý muži!“

„Jak to s vámi mluví, surovec, prostý voják, s vámi, s práporčíkem,“ rozčilila se Lelija.

„Nu, nu, má překrásná!“ zasmál se Hořčíčka, „nebude dlouho trvat, a ty výhradně se sprostými vojákky budeš obchodovat... da, da!“ I obrátil se klidně zase ke Skálovi, s nezměněným úsměvem, strašný a o své pravdě přesvědčený:

„Hleď, ať vezmeš odtud roha. Jinak zde zahyneš ty, ale co horšího, i tvoje láska k Rusku. Oba máte po čertech na kahánku. Kornilov – blesk, zhasl, a už je, myslím, zas po něm. Nechtěli jste věřit starému světoběžníku, zkušenému dragomanovi. Nu, dobrá, uvidíte sami, uvidíte. Bůh vám pomoz, ale pochybuji, že by Bůh se zabýval takovou nicotností, jako jste vy, Vaškové, knedložrouti. Dal vám už kolikrátě výstrahu, tolikrátě vám postavil situaci před oči. Bodejť by Vaškové něco viděli, něco pochopili, něco podnikli!“

„Mlč!“ vykřikl pojednou Skála, bledý, vzrušený. „Jak je to vše strašné, co tu meleš. Je to vše pravda? Mlč, není, není! Ani slova pravdy na Denikinovi! Ani slova pravdy na Klecandovi! Ani slova pravdy na...“

„Ano, báťuško, ano! Takoví jste vy, vlastenci! Ani slova pravdy na vašem rukopise královédvorském! Vše je čisto jako v den stvoření! Rusko je spaseno! Vše je v pořádku. Ani slova pravdy! Já věřím, lépe je věřit chiméře než skutečnosti? Hehe! Skutečnost nejede pod fous, což? Nechutná Berdičev, což? A když jsem vám říkal, vykašlete se na Rusko, nevěřili jste, což? Blázen byl starý dragoman, což? Pro psinu jste mne poslouchali, to vím, ale že k vám hovořím hluboké pravdy, to jste neuznávali, což? Ó, vy knedložrouti! Musel by do vás člověk rvát jako rozlícený tur, abyste zaslechli jeho podstatné volání. Jinak je to všecko pro vás „stromů šumění a ptáček sotva dýše...“ Běda vám, to ti říkám! Shnijete tady, pochcípáte, všicci, všicci. Zítra chytí vašeho Kornilova, pozítří dodýchá beztak dýchavičný Kerenský,

popozítří přijde Lenin a s ním Němci do Ruska! Tak bude a starý Hořčička to vidí tak jasně, jako tvoji poděšenou tvář! Co chcete potom dělat? Nechat se rozsekat? Nechat se vyhnat? Nechat se prodat Austrijákům? Odpusťte, na tohle vám tady čekat nebudu. Addio! Kéž mám aeroplán, kéž mám křídla, kéž jsem třeba slepicí, přece musím odletět z této hříšné, křivopřísežné, zrádné a bezbožné země.“

Praporčík Skála zíral na dragomana ztrnule a nechápavě. Rovněž tupě ho pozorovaly znavené oči cigánčiny.

Světoběžník však, celý rudý v obličeji, s blahobytným lalokem pod bradou, se díval na ně s poklidem a s úsměvem. Potom vytáhl tlustý doutník, zapálil si a řekl zvolna:

„To je od anglického atašé. Dobrý doutník, co? Tlustý, břichatý. Jmenuje se „Robert Burns“. Angličan vzal roha se mnou. Well, povídá, už je dohráno. Ani jsem na něm žádný zvláštní zármutek nad novou egyptskou ranou Ruska nepozoroval. Měl svůj vagon, vzal mne hned sebou sem do Kyjeva. Budu se ho držet. Ví, jak odtud. Vy ovšem to ještě nevíte! Ale je konec, opravdový konec!“

„Konec?“ zašeptl konečně Jiří Skála a svěsil hlavu.

„Konec!“ potvrdil dragoman.

Praporčík na to již neodpověděl. Aniž podal ruku Hořčičkovi a cigánce, vskočil do nejbližšího kočáru a vzkřikl na izvozcíka:

„Hybaj, ku předu... ku předu... kamkoli... hybaj!“

Izvozcík se rozesmál, práskl bičem a zvolal: „Hajdy!“

Lelija slabě zvolala za ujíždějícím svoje zlomené:

„Georgije...“

Ale vůz uháněl střelhbítě po široké kyjevské třídě kamsi směrem k Podolu.

„Nu, což, krasavice,“ zahuhňal se smíchem dragoman, „smutno a teskno, pravda? Příliš sprostý chlap zůstal na místě praporčíkově, pravda? Vznešená jsi ty krev, aby ses zahodila se mnou, s takovým psem s hollandskou bradou, což? Nu, tak, jak jsi se rozhodla, milá má? Svítání nastává, hlas hrdliček zazní, noc se sklání, noc dlouhá, bez lásky...“

„Ty, zvíře!“ zasupěla cigánka.

„Tož půjdeme?“ usmál se líbezně dragoman.

„Pojďme – ty, zvíře! Vše jedno! Vše lhostejno. Zvěř na konec přece jen zvítězí v Rusku!“

„Zcela správně, zcela správně, krasavice. Pojďme!“ , řekl dragoman.

XXVI.

„Bývalý generalissimus, který pokrytecky předstíral věrnost národu, ukázal se býti věrolomným, neboť vyslal proti Petrohradu vojsko a zeslabil frontu.“

Bývalý... bývalý... generalissimus... generalissimus...

Tak zase opětoval vlak, jenž se vlekl zvolna, s nesčetnými překážkami z Moskvy do Kyjeva. Kola zněla nepřetržitě truchlivým refrainem:

Bývalý – generalissimus... generalissimus!

„I dobře tak, povídám vám, dobře tak,“ vykládal soldatík nějakému kupci, „což konečně i náš brat, mužiček ruský, zemí ruskou vládnout bude. Tak je to po zákonu, po zákonu božím a spravedlivém. Dlouho buržousti krev naši sosali.“

„Nijaké krve jsem nikdy ve svém životě, třeba i hříšný člověk, nesosal,“ namítal soldatíkovi kupec.

„Nesosal? Sosali!“ odporoval soldatík přísně. „A co on tam čte v novinách o bývalém – – o něm přece, generalissimus, či jak ho zovou? O Kornilovu?“

„Inu o kom jiném! O Kornilovu! Slyšte: Bývalý generalissimus, který pokrytecky předstíral věrnost národu, ukázal se býti věrolomným, neboť vyslal proti Petrohradu vojska a zeslabil frontu! Toť prohlášení Kerenského! To znamená, že Kornilov je potřen. Bude republika!“

„Poslyšte, občane,“ ozval se jakýsi človíček v uniformě státního úředníka, „a což byl Kornilov proti republice? Což jste nečetli jeho prohlášení: já, Lavr Georgijevič Kornilov, syn prostého kozáka-zemědělce...“

„Oho,“ vzkřikl do toho soldatík. „Syn prostého kozáka-zemědělce! Hled'te, hled'te! Ted' už k nám i generálové se hlásí, oj, oj! k nám, k mužičkům! Hled'me!“

„Neposmívejte se, občane!“ pokoušel se vysvětlovati činovník.

„Co znamená, občane! To je starý režim! Kornilovština. Jsme tovaryši!“

„Tak ted' už ani občany nejsme?“ divil se činovník trpce. „Tovaryši! Dobrá! Věru, není občanů! Samí tovaryši jsou.“

„Samí tovaryši... tak, tak... ted' i s vámi jen po tovaryšsku budeme hovořiti!“ mínil soldatík. „Ted' už tovaryše Kornilova sesadili, nu, moloděc, Kerenský, přece něco dobrého učinil. A jinak je to svině! Věřte mi, tovaryši, svině je to! Alexějeva prý přibral, sám se nejvyšším velitelem učinil, v Moskvě to povídali tovaryši na meetingu. Čert aby jim všem věřil! Všechny je zařezat pěkně po řadě, nikoho nešetřit: ani Kerenského, ani Alexějeva, ani druhých, nevím, jak jim říkají: Savinkov, Lebeděv, Černov a ostatní čerti! Vesměs zrádci lidu. Já jedu, tovaryši, zase na frontu. Z rozkazu organisace. Čistit budeme! Armádu čistit budeme od kontrrevoluce. Ještě mnoho kornilovštiny zůstalo. Mnoho starorežimních oficírů! Mnoho svoloči všeliké! Všecko musí ven. Ven z armády!“

„Raději kdybyste německé špiony dostali z armády ven! Ano, milý továřiši. Dobře se pamatuji, jak generál Kornilov – nu, Bůh s ním a Bůh ho sud’! nerozumím, co se dělo s ním! – kterak tedy generál Kornilov u nás v Moskvě na státních poradách takovou pikantní řeč pověděl, že ani on, generalissimus ruské armády, v ministerské radě ruské říše před uchem některých ministrů všeliké vojenské věci pověděti nesmí, protože i tam sedí němečtí špioni. Tak, tak, milounký továřiši, raději svoji ministerskou radu od zrádců vlasti a svobody její očistěte a ruské důstojníky nechte s pokojem!“

„Oho, jak se kontrrevoluce rozpovídala!“ rozesmál se vojáček. „A víte, co vám já řeknu, továřiši, já, ruský vojín? To já vám řeknu: Stokrát je nám milejší Němec, než ruský oficír. Němec jistě u nás Nikolaje Romanova nedosadí na trůn, ale ruský oficír dnem i nocí sní pouze o tom, pouze o tom... dnem i nocí... továřiši!“

„Já vím,“ ozval se kupec, „Němec samého Wilhelma dosadí!“

„Eh, čerta! Wilhelma!“ hučel soldatík.

„Wilhelma! Wilhelma!“ trval na svém kupec. „Němci přijdou, všechno seberou, všechno snědí. Znam je, jak jsou hladoví, žraví. V Berlíně jsem byl, viděl jsem Němce v restaurantu. Eh, co náš člověk, a to se o nás legendy vypravují, jak se ruské stoly prohýbají. Nu, ládno, možná, že se i prohýbají – ale viděl z vás někdo Němce, kterak hltá – hltá celou tlustou klobásu, polyká plné talíře jakéhosi mastného zeli, brambory, čerta! snad polosyrové, občané, hrůza je to! Hroznýš! Hroznýš hotový, polykající králíky za živa. A tento Němec je milejší tadyhle továřišovi, než hubený, ruský oficír. Dobře, dobře! Přijde Němec, ne jeden Němec, ne dva Němci, miliony Němců přijdou a snědí nás, spolykají nás, se-že-rou nás!“

A kupec moskevský těžce vzdychl.

„Vás sežerou, to je možné,“ mínil tvrdošíjně voják, „vás s vašimi břichy a s vaší moskevskou klobásou. Ale proč by i naše mužíčky, samé hladovce, sežírali? Na těch, na bédných, mnoho žíru nepopadneš...“

Celý vagon se rozchechtal.

„Právilno!“ zvolal kdosi tenkým hláskem. Byla to bleďounká studentka.

„A my sami, ruští vojíni, s důstojníky svými se spravíme,“ prohlásil na to hrdě voják. „To bychom se podívali na to! Nebude již zlatých hvězdiček ani lampasů generálských. Jinak jim vyřežeme do ramen krvavé hvězdičky a do stehů krvavé lampasy, pěkně červené, pěkně červené. Rudá barva zvítězí, pěkná rudá barvička! My jim dáme Kornilovy, my jim už ukážeme Kornilovy, až se jim hlavičky zamotají. Ted’ to půjde, panečku, zbystra! Ted’ už nebudeme nijakých cavyků dělat! Ted’ už jen všechno pouze revoluce. Kornilova odklidili – dobrá! Nebudou-li dělat dobrotu, přijde on, otec náš rodný...“

„A kdo že má nyní dělat dobrotu... A kdože má nyní přijít?“ osmělil se kupec polohlasem, vida převahu vojákovu.

„Dobrotu musí nyní dělat on, Kerenský. Nebude-li vésti všechno revolučně, hlavu dolů – jinaké v revoluci nic nepořídíš. A potom ihned přijde on, nu, otec náš rodný, Lenin.“

Toto jméno znamenalo přece jen příliš. Téměř celý vagon zaprotestoval. I bledounká studentka, jež nemohla zřejmě náležeti jiné straně, než „partiji socialistův-revolucioněrov“.

„Gospodi, Bože můj!“ vydechla poděšeně.

„Nu, nu, nu, to je podivu,“ smál se vojáček. „Bolševika, živého bolševika našli! Ejhle ho, toť on. V Lenina věří! Totě ku podivu! A jako opravdový člověk vypadá! Hled'te. Nu, opravdu, já k bolševické straně mám čest se hlásiti. Víte, dnes je to tak u nás v drahé Rusi: všechno je bolševické, všude jsou bolševici, všude samá bolševická propaganda a tak říkajíc bolševická zrada, ale stále nikde není vidět skutečného bolševika. Nu tak dobrá, já jsem na příklad takový tovaryš bolševik, uvědomělý stranník, stoupenec Leninův. A byl jsem jím už dávno. Nu, a teď rosteme, rosteme. Vylézají noví bolševici ze všech štěrbin Ruska, hehe! Už nejsme, prosím, strašákem na děti, už jsme problém, problémčik! A zítra budeme už bolševické nebezpečí. A pozitíí bude u nás v Rusku bolševická vláda, tak, tak, páni kupci a vy páni činovníci. Nikolaje Iljiče budete poslouchati, sám on zákony bude dávat všemu hospodárstvu všeruskému, tak, tak... A i jiných tovaryšů poslušní budete...“

„Židů,“ pronesl kdosi polohlasem.

„Židů – nežidů, všechno jedno; teď jsme si všichni rovni; teď i Žid bude a smí u nás panovat. Rovnost, tak rovnost! Bratrství, tak bratrství!“

„Židům prodali Rus pravoslavnou...“ zabědovala jakási starucha.

„Není od nynějška Rusi pravoslavné,“ odmítl toto nařčení neúnavný vojáček, „je jen jediná Rus, Rus svobodná, Rus revoluční. Vaše pravoslaví není nic jiného, než kontrrevoluce a reakce. Jako váš car, vaše vlast, vaše válka s Němci a čert ví, co ještě.“

„Krista zradili! V Boha nevěří, Ancikristi!“ neustávala hořkovati starucha.

„Zradili, zradili... V Boha nevěří... Máte pravdu, občanko. Váš Kristus i váš Bůh, to jsou výmysly starého režimu. Když je svoboda, když je revoluce, tedy jaký Kristus? Jaký Bůh? Popí duši národa ruského Kristy všelikými, Bohem lečjakým zotročili, aby ji podmanili caru a buržoasii. Není cara, není i Boha. Svoboda bude. Svoboda! Když svoboda, ledy ne Bůh. I mužíky od církve osvobodíme. I všech lidí od Boha osvobodíme. Nastala u nás na Rusi nyní svoboda – k čemu tedy Bůh?“

„I že tě, bezbožníku! Hrom boží tě zabije, hříšníku, rouhači!“ lkala stařenka a celá se třásla hrůzou. I kupec a činovník pobledli a zmlkli. V celém voze nastalo vážné ticho. Jen vojáček se vztyčil, udeřil se do prsou a rozchechtal se:

„Hrom boží? Čekám! Nu, nechť si jen udeří, nechť si jen zabije. Nu – čekám! Není Boha – vy bláhovci. Byl-li by, dávno by už udeřil. Ale není ho, proto i neudeří. Udeří někdo jiný. Udeří revoluce. A do vás udeří, holoubkové! Udeří a hlavy napraví, mozky rozjasní. Toť ono! Do generálů, do oficírů, do kapitalistů, do buržujů – do těch udeří hrom revoluce, hrom Nikolaje

Iljiče. A abyste věděli, už se dávno neskryvá, už zase chodí pěkně po Petrohradě, už ne pouze v Kronštadtě, jak o v měsíci červenci. Nu, páni patrioti, sypte se vám, sypte celá vaše carská Rus, celá vaše „veliká a nedělitelná“! Nu, tovaryši Ukrajinci hluboko, pravda, hluboko zabírají, čert poberi! A zdá se, u nich naši bratci, nu, aspoň socialisté vrchu nabývají. Ničeho nepořídíš! Takový už je svět a taková je revoluce! Tobě, buržouste, včera, a mně dnes! My, soldatíci, my, dělníčkové a mužičkové, budeme nyní Ruskem vládnout! Nám ať nyní pěkně k tanci zahrají. A my si skočnou zatančíme. My, my, mužičkové; nám nastala nyní veselejší chvílka.“

„A přijdou-li Němci?“ opět poznamenal, tentokráte obezřetněji, kupčik.

„A Němci sem, Němci tam! Však oni nepřijdou.“

„Na Petrohrad táhnou!“ poznamenal kdosi vzadu skromňoučce.

„Nu, na Petrohrad! Necht' si táhnou! Jen když na Kyjev netáhnou, na Moskvu netáhnou, na Oděssu netáhnou. Jest ještě místečko na Rusi, kam před nimi ujíti. Třeba i za Ural možno, k tovaryšům Sibiřjakům. Hle, co je u nás v Rusku všecko možno, zvláště je-li svoboda!“

I vojáček se rozepěl na celý vagon:

„Ej, u nás svoboda, svoboduška, svoboda...“

„Nejraději bych ho vyhodil oknem ven,“ řekl polohlasem svému sousedovi, sedícímu zhrouceně u okna kupé, silný chlapík rozespalého obličej. „Dva dni už jedeme z Moskvy, samá stávka na dráze, samé zastávky několikahodinové, rvačky s dezertéry, hrom by měl do toho chlapa přece jen uhodit. Co říkaj, neměl bych ho aspoň já vyhodit z jedoucího vlaku? Bylo by to jedna – dvě! A nikdo by po něm ani nevzdech. Každý by mně byl vděčněj, věřej tomu. Tak co? Vyhodit?“

„Nevyhodit!“ odpověděl panu Kódlovi trochu znaveně Budecius. „Takových je nyní v Rusku miliony. Nikomu by tímto chlapem nepomohli. A snad by se mu ani nic nestalo. Sebral by se jako kdysi Vilém Slavata, když spadl s okna hradu pražského do Jeleního příkopu a běžel by se smíchem za vlakem. Kornilovu by tím už dnes neprospěli!“

„Chudák generál Kornilov!“ vzdychl pan Kódl. „Tak proto se tedy dostal starý Kornilov z rakouského zajetí zpět do Ruska, proto ho Franta Mrňák vyvedl přes rumunské hranice, proto...“

„Nu, mlčej, starej, mlčej... Já vím, že voni to myslej co nejlépe. Ale co tomu všemu asi říkala rota, pluk, vojsko? Co se v těch dnech asi dělo s vojskem? Jistě to byla těžká zkouška. Zatím není z novin nic známo. Jediný chybný krok mohl býti krutě osudný. Nebohý generál Kornilov! Kdo ho zradil? Kdo ho obelstil, zneužil, opustil? Kde byli ruští oficiři, úderníci, vojáci, všecko to patriotické Rusko? Co to jen bylo s generálem Kornilovem? Je strašné, býti nyní na světě, milý pane Kódl! Jsme jako při nějaké šílené muzice. Všecko se s námi točí, hlava nás bolí, už ani dobře nerozeznáváme, co se vůkol nás děje. Kdybych aspoň potkal ještě

někdy v životě esaula Morgunova, aby mi vše vysvětlil, aby mi řekl, jak to bylo... kdo tu byl vinen. Eh, co tomu voni říkají, pane Kódl?“

„Já... já tomu neříkám nic. Já, abych jim pravdu řekl, tomu všemu vůbec nerozumím. Vím jen, že to je veliký svinstvo, ať už ho dělají generálové nebo bolševici. Já věřím jenom v naše kluci a potom věřím, že přijdeme do Prahy, a že půjdeme po Václavském náměstí kolem pomníku svatýho Václava; a kdyby tomu tak nemělo bejt, kdybych o tom jen vteřinu zapochyboval, tak bych se musel ihned někde utopit... poněvadž... poněvadž by potom už nebyla žádná spravedlnost na světě, a vůbec by nestálo slušnému člověku za to, aby na takovým svinským světě žil.“

„Tedy voni, pane Kódl, nebyli nadarmo párkrát zavřenej, jak je vidět. Veřejí nyní aspoň tolik, že na světě nějaká spravedlnost musí být,“ řekl Budecius s ponurým úsměvem.

„Musí býti, musí...“ řekl pan Kódl jako pro sebe, „Však já jsem byl zavřenej taky hlavně proto, že jsem chtěl dělat trochu spravedlnost. Náká ta rvačka, náký to menší zlodějstvo, aby se kamarádi nažrali, náká ta facka policajtovi... nu, to je asi všecko. Ale já teďkonc hlavně myslím na to, až potáhneme po Václavském náměstí... a ostatně, kdo mne zná, tak ví, že třeba budu znovu zavřenej, hlavně, uvidím-li tam někde nějakého darebáka, kterému nutně budu muset dát zas po facce... tak to viděj! A vědí co? Kromě takovýhle nějaký facky, či jiný podobný hlouposti nenajdou Kódlu nikdy v žádný červenobílý trestnici. To si vyjednám už sám na policii, vodsedím si svejch čtyřadvacet hodin, ale nikdy žádnou blbost, to si pamatujou, nikdy žádnéj neřád, nepoctivost, zločin – na to pan Kódl nikdy nebyl a taky nebude...“

„Tak voni veřejí pevně, že potáhneme po Václavském náměstí, že budeme míti u nás dokonce červenobílé trestnice?“

„Každopádně to věřím, ale nejen to, já to všecko živě vidím před sebou, já si ani nic jiného představit nedovedu. Můj ty Tondo, kdybych věřil v Boha tak, jako věřím v to, že potáhneme kolem svatýho Václava...“ Pan Kódl se upřímně zasmál.

„Tedy, milý pane Kódl, musím jim říci, ať si jich to třeba i mrzí, že po tomhle všem, co mně řekli, vidím jasně, že voni, chlapíku, pěkně veřej v Boha! A že já se nyní musím velmi pokorně jejich víře v Boha učit. Neboť, milý pane Kódl, jen Bůh nás může dovést do Čech, na to jejich Václavské náměstí. Jen Bůh, milý pane Kódl, může vést vojsko naše kolem svatého patrona našeho, knížete Václava...“

„No, no, jak to voni dneska mluvěj, prosimich!“ divil se Kódl. „Pomalu jako nákej farář!“

„Inu, pane Kódl, voni také mluvili prve o nějaké té spravedlnosti, bez níž by nestálo člověku ani za to, aby žil na tomto svinském světě. A spravedlnost – co je to? Dobře, nebudeme o tom mluvit. Jenom je opravdu dobře, věřiti!“

Víra hory přenáší! Dobře! Přenese nás až k nám domů, na Václavské náměstí. Tak je to v pořádku.“

„A prach v suchu...“ dodal pan Kódl. „Prach v suchu!“ souhlasil Budecius. „A Kyjev!“ ukázal pan Kódl oknem.

Opravdu! Město náhle vstalo před nimi v celé velikolepé své nádheře.

Vletěli do nádraží a vyletěli za okamžik odtud na ulici.

Oběma se zdálo, že města ani nepoznávají. Tak sešlo za těch několik týdnů, kdy byli na cestách. Nádraží přímo zatlučeno spoustami lidí, kteří zde tábořili po celé dny, vařili čaj, obchodovali, hráli v karty, prali se, souložili. Všude plno špíny, papíru, odpadků, výkalů, psů, slupek slunečnicových zrn a hejna much nade vším. Podivný kyselý zápach lidského potu a špíny tkvěl ve vzduchu, nedýchatelném a otráveném. Nikde nebylo vidět ani milicionéra, ani četníka. Tak si zde volně, svobodně každý žil, kde se kdo posadil, tam bylo jeho místo... třeba na koleje, třeba pod vlak. Kdo tu má právo poroučet?

Co chvíli přijel ovšem nějaký vlak, přeplněný lidmi, dezertéry, běženci všeho druhu. Vojenský plášť ovšem převládal všude. Soldatíci hospodařili, soldatíci panovali, vypravovali vlaky, řídili neumnýma rukama lokomotivy, stříleli občas po železničárech nebo po důstojnících... Nu, a občas vjeli do ucpaného nádraží, na koleje, na nichž se tábořilo, přímo a s povykem... co tu bylo radosti! Co krve!

Ulice nebyly lepší strašlivého blázince, v nějž se proměnilo nádraží. Zde, u velikého dřevěného plotu v Nádražní ulici, spali vesměs Číňané. Ví Bůh, kde se tu náhle vzalo toto ohromné množství Číňanů! Jejich vyhublé, žluté tváře, připomínající hrůzných chrámových masek východních, jejich copy, stočené na temenech hlav v celé pagody, čnějící bizarně do výše, jejich malá, rychle v žlutavém bělmu plovoucí černá očka, divně zchytralá – to vše zamrazilo i velmi otužilé srdce pana Kódl, když šel kolem nich. Na velikých stožárech, jež nesly kdysi – tak nedávno ještě, pyšné ruské orly, vítající návštěvníky starého Kyjeva, stkvěl se dosud aspoň nápis: Dobro požalovat! Ale poutníky – oba znavené emisary československé, vítala především špína ulic, jimiž vítr proháněl nezbednou revoluční pressu kyjevskou od krajních pravých do krajních levých, od Šulginovců do Ukrajinců, s nelítostnou krutostí a nevyběravostí. Tramvaje jezdily nyní v dlouhých intervalech, s ulic zmizely téměř úplně celé serie určitých typů lidí, především elegantních žen. Všude carstvovala na strach vragam šedá šiněl, vojenský plášť ruský, halící dnes všecky: frontovíky i ulejšváky, generály i prosté vojáky, muže i ženy, kavalíry i dámy, universitní profesory i studenty. Město se ku podivu uniformovalo v několika téměř dnech. Nabylo dokonalého rázu proletářského.

„To koukaj, pane Kódl!“ vzhlédl Budecius ke svému sousedovi, jenž cupal nějak rozmrzele vedle něho.

„To koukám! Ale už jsem jako na trní: co kluci? Hlavně, co kluci? Já jich stejně vopustím. Stejská se mně po klucích, po bárinovi, po mládenečcích. Podruhy zas s nima pojedu na emissi, to jo! Co si vyemisařovali? Pár polozbabělců, kteří přijdou k nám jen tak z nouze, že není nebo nebude za chvílku v Rusku do čeho píchnout? Kluci, kteří zvykli fajnovému životu, brali ruble, dělali mistry v továrnách, ti budou neradi brát vintovku do ruky, ti budou neradi stát někde na vartě, neradi budou poslouchat naše prápory, uviděj! To bude nějaký kušnění,

ňákýho kroucení, ňákýho žvanění vo svobodě... jako ten Ferda v tom vlaku. Já myslím, že nám nastávají perné okamžičky, počkej! Nu, já si ještě hned teďka skočím k „Český koruně“, abych to vomrk, jen jak jim ustelu v „Praze“. Už to nemůžu vydržet bez informací. Kruci, jestli se mejm lidem něco stalo za tu dobu...”

Šlapali odevzdaně Bibikovským bulvárem do Vladimírské ulice.

Míjeli velikou červenou budovu kyjevské university, kde v minulém roce se Čechoslováky vše hemžilo, nádvoří, učebny, chodby, okna, šli kolem Paedagogického institutu, sídla Ukrajinské centrální Rady, na němž pyšně vlál žlutomodrý prapor, kolem známé kavárny „Francois“, kolem divadla... z dále už viděli vysokou budovu českého hotelu „Praha“.

Potkali i několik známých tváří. Pozdravili se, ale pozorovali u těchto Čechoslováků jakýsi neklid ve výraze, v očích, v pohybech, úzkost jakousi a téměř strach.

„Nu, vypadá to nějak příjemně v kyjevských ulicích tentokráte...” vzdychl pan Kódl.

V hotelu se jich vrátň nezvykle dlouho vypyťoval, co „jsou zač“, kdo jsou vlastně, teď prý je v Kyjevě plno také českých bolševiků, také prý nosí vojenské kabáty, čert aby se v tom vyznal. Pan Muna prý vydává časopis, ve vojsku je prý plno českých bolševiků, celý Kyjev je bolševický. A ukrajinský! Polovina Kyjeva je bolševická, polovina Kyjeva je ukrajinská. Ostatní není Kyjev: všecko zalezlo do děr. Na ulicích se střílí. Kdo střílí? A Bůh to věz! Občas ten, občas onen. Střílí, nu tak střílí! Jdeš, a najednou bác! Máš ji v hlavě.

Dostali konečně přece jen útulek.

Budecius navštívil kavárnu hotelu. Bylo tam dosti rušno. Nějací známí mu zvěštovali novinu: Rusko je prohlášeno republikou. Vláda se přeměnila v Direktorium, jehož hlavou je Kerenský. Generál Kornilov je zatčen. Z velitelů front přidal se k němu jediný Denikin, velitel jihozápadní fronty. A ten byl ihned při pokusu o převrat, tedy již v prvním okamžiku, zatčen.

Ostatní generálové zůstali věrni Kerenskému. Ten je nyní generalissimus, náčelníkem jeho nejvyššího štábu je generál Alexějev.

„A co Čechoslováci?“ zeptal se Budecius.

„Naše vojsko přežilo pokus klidně. Nebylo snad ani o něm dříve zpraveno. Nebylo ani k ničemu vyzváno! Vše skončilo nesmírně trapně. Stále mnoho řečí, mnoho řečí, na konec důstojnická, inteligentská bezradnost. A dnes se vidí, že je dobře, že to tak dopadlo. Kerenský si stojí příliš dobře. A většina generálů je na konec při něm. S ním jdou přece jakés takés massy.“

„Jakés takés? Vždyť s ním šlo do nedávna celé Rusko!“ odušil Budecius.

„Inu, šlo – a dnes už, jak vidno, celé nejde. Část Ruska už jde s jinými pány. Sláva Bohu, že aspoň něco jde s Kerenským. Kerenský je teď naše naděje.“ A občan Čechoslovák se usmál nějak zhořkle.

„A dříve byl – – řekněme nedávno ještě, Kornilov? Kdybyste aspoň takto nemluvili! Třáslí jste se zde jistě všichni na Kornilova. A dnes to zapíráte! Pěkné upřímnosti vás učí veliká ruská revoluce! Bolševismus – jak vidím, se blíží. Ivan Karamazov a za ním veškerá Smerďakovština, se blíží. A vy pomalu se akkomodujete.“

V kavárně sedělo u stolu několik hloučků krajanů. U jednoho stolku provozovali jakýsi pokus s nalomenou sirkou.

„Věšíme Kornilova!“ volali ke druhému stolu, kde seděl Jaroslav Hašek a bavil společnost.

Na celou místnost pak bylo slyšeti hlas Poláka Bandrowského:

„Věřte, pánové, vaše i naše budoucnost je mimo Rusko a bez Ruska...“

„Nu, Bohu budiž chvála, máme tady ještě Masaryka,“ ozval se jiný hlas, jenž silně s kýmsi polemisoval.

„A přece se to všechno valí kamsi do propasti... Získali jsme Miljukova, dobrá! Získali jsme i kyjevského Oberučeva, dobrá! Zborov – můj ty bože, dnes to zní už jako pohádka, získal nám dokonce samého Kerenského! Brusilov byl náš, Kornilov byl náš, nedávno byl ještě Masaryk u Kornilova, hleďte, jak to utíká! Denikin byl náš, Alexějev je dávno náš! Dobře, dobře, to je všechno naše. Toho jsme všeho získali. Ale co s tím, nevíme-li, na jak dlouho. Získáváme teď i Michajla Hruševského. Na dlouho-li? To kdyby člověk věděl. Dnes ho získáš, a zítra letí hlavou dolů, revoluce ti ho smete před očima, ani se nenaděješ. Je to všechno jako pro kočku! A přijde-li Lenin, budeme získávat také Lenina? Lenin tedy naposled nám dá svobodu, což? Dohodne se o tom s Vilémem Hohenzollernem, což?“

Krajan, který takto mluvil, byl nesmírně podrážděn a celý rudý hněvem.

Budecius mu pozorně naslouchal.

„Jako teď ta konference spojenců v Paříži! Pojede tam Tereščenko a Alexějev za oficiální Rusko, ale petrohradský sovět dělnických deputátů vysílá tam současně Skobeleva. Má to být jakýsi mírový program, o kterém se tam budou spojenecké vlády dohodovati. A četli jste „nakaz“, jaký dal sovět Skobelevu? Slyšeli jste hlas revoluce o československé otázce? Víte-li už, co nám dávají ruské socialistické vrstvy, dělná třída Ruska? A nejsou to, prosím, bolševici. Dnes mají v petrohradském sověti stále ještě většinu socialisté-nebolševici. Nu, tak si přečtete „nakaz“ Skobelevu. Uvidíte, jak nás milují a jak jsme je získali. Ani slovo o československé svobodě! Naše požadavky se jim kryjí s pojmem sprostého, povrchního šovinismu. Československá otázka, již jsme zásluhou Masarykovou v celém světě zdvihli už na otázku mezinárodní, bude dnes socialistickým Ruskem, slovanským Ruskem, bratrským Ruskem, naší velikou oporou, naším velikým ochráncem, prohlášena v Paříži za vnitřní záležitost Rakouska. Za to vyzdvihuje osvobození Židů, Arménů, Peršanů... Kde kdo z nás dnes nadává společně s ruskou luzou na carské Rusko. Nic by prý pro nás neudělal car-baťuška. Na konec prý by separátní mír uzavřel. Nu, možná. A co, prosím, činí pro nás Rusko revoluční, co pro nás učinilo? Vojsko jsme si zorganizovali sami, tu a tam některý vyšší ruský důstojník nám při tom, pravda, pomohl a značně pomohl; revoluce od prvního dne nám

překázela. Překázal nám první ministr vojenství Gučkov, překázal nám Kerenský až do Zborova. Oheručev nás co chvíli chtěl jednoduše rozehnat, překázeli nám a překázejí na každém kroku Ukrajinci, pohrdají námi eseri i menševici, Židé i kadeti, kde kdo na nás ohrnuje nos, a kde kdo nás posílá k čertu. Carské vládě jsme byli revolucionáři, revolučnímu Rusku Jsme reakcionáři. Carské vládě jsme byli na obtíž svojí touhou po svobodě, líto jí snad bylo poloabsolutistického souseda Rakousko-Uherska, revoluční vládě jsme na obtíž svojí touhou po svobodě, již nazývá šovinismem. Carské Rusko si prý tajně přálo zachování Rakousko-Uherska, i proklínáme je za to dnes a denně. Revoluční Rusko „nakazem“ Skobelevu si přímo a veřejně přeje zachování Rakouska – ale my musíme dnes a denně dobrořečiti – já nevím za co – revolučnímu Rusku. Frázička, kamarádi, nás posedla, to je to. A tož tedy položte si poctivě otázku pěkně zpříma: kde je to Rusko, které je to Rusko, jež je naším upřímným a neobmyslným přítelem? Vyrovnali jsme se s carským Ruskem, ostatně, není ho již dnes. Je tu jiné Rusko. Takové a takové. Toto Rusko promluví neobyčejně zřetelně ústy Skobelevovými před celým světem na spojenecké konferenci. Na otázku „Československo nebo Rakousko-Uhersko“ odpoví vám toto Rusko takto: zajisté, Rakousko-Uhersko – a československé věci jsou jeho vnitřní záležitosti. Ejhle, hlas sovětu petrohradského, tohoto skutečného dnešního vládce Rusi, ejhle, hlas ruské socialistické inteligence, ejhle, hlas pracujícího Ruska, nesmírné, uhnětené rabotčí massy slovanské! Takovéto Rusko máte dnes, přátelé, před sebou! A chodíte, ucházíte se o milostivý úsměv kde kterého továryše, kde kterého redakčního žida, nejednou je vám Hilsner dobrý, a hle, v tom bouch, bác! přijde takový „nakaz“ Skobeleva. Dnes na to koukáte jako jeleni, a z nedostatku lepšího nápadu nadáváte generálu Kornilovu, patrně jen proto, že se jeho pokus nezdařil. Nu, dobrá, zůstali jste věrni se svými sympatiemi t. zv. ruské revoluci, nezamíchali jste se opatrně do puče Kornilovova, od začátku různých občanských bouří zachovávejte přísnou neutralitu, kdyby před vašima očima ruští dezertéři pálili, vraždili, násilnili ženy, budete pod praporem přísné neutrality blahovlnně přihlížeti k tomuto krásnému kvasu... dobrá, dobrá – ale na konec vás celá tato slavná ruská revoluce ani do zadku nekopne, poněvadž je vašim snům o svobodě vzdálenější, než carismus, vaše slovanské sny jsou jí prostě k smíchu, vaše these o historickém a přirozeném právu a o sebeurčení jsou pro ni reakční žvasty. Vídeňský Adler je pro ni větší fenomen, než jakýkoli vznik nového slovanského svobodného státu v Evropě, buď si ten stát sebedemokratičtější. To vše přímo čpí antipatickým čmoudem nosům lidí, kteří řídí ruskou revoluci. Nějací Čechoslováci, ba i Srbové – směšnosti přece. K čemu to? Co bude mít z těchto státek revoluce a socialismus? Není-li to všechno neslýchaná komedie? Nekriticky jsme se podívovali všemu, co jsme tu viděli za carského režimu. Není náš vztah k revolučnímu Rusku stejně nekritický? Neočekáváme od tohoto revolučního Ruska stejně bláhově přímo nemožnosti, jako bláhově jsme očekávali od Ruska carského aspoň maličké možnosti? Jaký je v poměru k nám rozdíl mezi tímto dvojím Ruskem? Kterému jsme více lhostejni, více na obtíž? A vy, pánové, posmíváte se nyní tady generálovi, který snad jediný v Rusku měl šílenou odvahu udělati Rusko ruským, slovanským, aspoň trochu blízkým naší představě. Najednou po něm házíte kamením, najednou se vaše řeč ku podivu shoduje s řečí kde kterého redakčního Žida, jenž se nyní, po pádu Kornilovově může upsat a uslintat nenávistí. Zradili Kornilova od Kerenského počínaje jeho druzi ruští generálové, důstojníci i vojáci, tato poděšená, každého stínu se lekající holota, bezcharakterní stádo pominutých psů! Vy tady „věšíte“ generála Kornilova. Věšíte jediného opravdového a tragického hrdinu, jehož

stvořila ruská revoluce a do něhož nedorostla v mravní síle ještě celá vaše ruská revoluce. V dějinách Ruska dávno se bude kde kdo ošklíbat při jméně Kerenský a i při jméně Skobelev, ale zůstane lady jméno hrdinovo, jež zní Lavr Georgijevič Kornilov. Vím, že dnes a ještě zítra se na toto jméno bude kde kterými ničemnými ústy chrliti hana a špína. Ale v léto špíně utone mnohý z těch žvanilů, nad ní však vystoupí generál Kornilov. Lehce se to dnes mluví zlodějům, kteří utíkajíce, křičí: chytte zloděje! Zradili Kornilova, kterého sami stvořili, kterého sami povolali k úloze vrchního velitele, kterému sami dali mimořádná plnomocenství, s kterým sami vypracovali plány rekonstrukce a obrany – a nyní volají po člověku, jehož nejpodlejší způsobem zradili, „zrádce! zrádce!“ A vy to opakujete po nich. Včera vám byl Kornilov bohem a nadějí Slovanstva, dnes je vám zrádce. Jací jste? Vnášíte zmatek do armády, pletete hlavy našim chlapcům, kteří odtud přinášejí do pluků jen chaotickou směs všech možných nesmyslů a falešných plánů, falešných proroctví. Snad udělal Kornilov chybu: přílišná důvěřivost, předčasné vystoupení, nezajištěnost a nepřipravenost, nepropracovanost plánu a nedostatečně získané pro věc štáby fronty – – ostatně, kdo dnes může vědět, co to bylo? Jisto však jest, že to byla nějaká zrada, nikoli však zrada generála Kornilova. Měli byste ledy býti ode dneška tím více opatrnější k prostředí, plnému zrady než dosud. Není „nakaz“ Skobelevův, podíváme-li se na něj zblízka a poctivě, také zradou na naší věci, pro niž už čtyři roky tady v Rusku pracujeme a pro niž se snažíme se sisyfovským úsilím získávati vždy vedoucí ruské kruhy? Na konec nás uzná celý svět, jen toto Rusko nikoli? Hle, my a Rusko. Hle, naše láska! Tak se jí tedy rozumí? Židé, Arméni, Peršani... Čechové a Slováci – ani tolik, co národ, který opovrhne svojí starou vlastí a toulá se po celém světě? Tedy Židům svobodu – Čechům Rakousko! To je hlas tohoto Ruska, jež je zde, před vašima očima?“

Nastalo ticho. Umlkl i smích Jaroslava Haška.

„Utvořme aspoň jádro nějaké obrany...“ nesměle se ozval hlas.

„Pomozte organisovati polské vojsko!“ navrhl pan Bandrowski.

„Je tu ještě Rumunsko...“

„Pan profesor Masaryk je právě v Rumunsku!“

„Kozáci jsou tu. Kaledin!“

„Budou míti tady v Kyjevě nějaký sjezd!“

„Úderné bataliony...“

„Eh, to bude všecko málo. Fronta taje jako sníh v květnu. Pomalu tam zůstane na každý tisíc kilometrů po jednom zapomenutém zemljáčkovi. Co chcete? Důstojníci utíkají také. Nemají jednak komu veleti, jednak se bojí také smrti. Zhynulo jich už tisíce.“

„Tak co budeme tedy vlastně dělati?“

„Čekati...“

„Na co?“

„Na to, jak to dopadne. Buď dobře, buď špatně. Buď se něco v Rusku vzpamatuje, nebo nic – a bude konec. Buď přijde nějaký nový, snad šikovnější Kornilov, nebo přijdou Němci!“

„A co potom? Co s námi, přijdou-li Němci?“

„Bíti se s nimi. A třeba i zhynout všichni! Pro Rusko! Pro vlast! Neboť co jiného zbývá čestným lidem?“

Byl to mladičkový důstojník, jenž za řeči krajanovy vstoupil rozrušený a bledý do sálu. Budecius se na řečníka překvapeně podíval. Poznal ho ihned. Byl to Jiří Skála. Stál tu s očima roznicenýma, upřenýma do daleka, chvějící se po celém těle... Budecius ho mlčky, aniž na sebe upozornil, pozoroval. Také ostatní na něj vzhledli překvapeně.

„A což, stane-li se Rusko spojencem Němců, uzavře-li separátní mír?“ řekl kdosi třesoucím se hlasem.

„Budeme se bít s Němci a s jejich spojenci. Bijeme se s Bulhary, proč bychom se nemohli bít se zrádnými Rusy?“ řekl Skála a vzplanul. Pak vzkřikl:

„Raději slavně a čestně umřít, než přežít tuto hanbu!“

„Tedy „slavně umřem!“ Rybářovo,“ pomyslel si Budecius s truchlým úsměvem.

„Snad není ještě tak zle. Snad je tu někde ještě nějaká naděje. Přece jen musíme vyčkat, vytrvat...“ mínil kterýsi rozšafný, starší pán.

„A na co chcete čekat?“

„Na zázrak!“ řekl Jaroslav Hašek.

Všichni se tomu rozesmáli. To byl zřejmě konec rozhovoru.

Skála usedl dozadu k malému stolku, kamž za ním ihned přišel Budecius. Jinoch byl velmi příjemně překvapen. Jeho silně přepadlá a vyhublá tvář, bledá jako plátno, znachověla.

„Co zde děláš, mistře?“ zeptal se starého přítele, tiskl mu silně ruce a div je nepřitáhl k srdci.

„Čekám tu na zázrak!“ děl Budecius s úsměvem velmi suchým.

XXVII.

Seděli v pokoji Skálově a popíjeli růžového kachetinského vína.

„Dostal jsem je od Arménčíka, pod rukou leccos ještě dostaneš. Na rozloučenou. Musím ještě dnes do roty, nelze déle odkládati. Zde je dopis Horáčkův!“

Skála podal svému příteli dopis svého zástupce v rotě.

Budecius četl:

„Milý bratře rotný veliteli, přijmi ode mne a od všech poctivých vojáků roty náš upřímný pozdrav!“

„Co to znamená: od poctivých vojáků roty? Proč ne ode všech? A což jsou tam i nepoctiví? Takto jsme si nepsávali dříve...“

„Jen čti dále,“ řekl Skála resignovaně.

Budecius četl:

„Velmi se nám po Tobě stýská, mně osobně ovšem nejvíce. Chybí nám Tvoje zápalnost, Tvoje nadšení, jež tolik odzbrojovalo každou slabší duši, tolik nás všechny dovedlo vždy posílit. Já sám se snažím, seč moje síly stačí, abych udržel starého nezdolného ducha roty. Je to práce nesmírná, přetěžká. Přišli noví lidé, jsou mezi nimi molodci, je mezi nimi i mnoho nového, čemu ne všichni starí dobře rozumějí. A i někteří starí vedou si najednou podivně a často nevysvětlitelně. Nikdy jim na příklad ani na mysl nevstoupilo dříve, že důstojníci mají svoji jídelnu, najednou o tom začínají dnes debatovati; nemohou pochopit, že opravdu jsem nepřestal být jejich bratrem a přítelem od té doby, co jsem tím hloupým práporou. Žádají, aby každý československý praporek byl genius a nadto světec. Myslím, že to bude velmi obtížné, vyhovět takovým žádostem. Poněvadž jsou denní cvičení v této době, kdy tu sedíme bez bojů na nezaslouženém a zbytečném oddychu, velmi nudná, nahrazují si vše odpoledne a večer v nekonečných debatách, trvajících často až do rána. Je tu několik pozoruhodných kroužků: politický, literární, filosoficko-náboženský, hráčský (v karty), šachový, jazykový, hojně se tu učí francouzsky a anglicky. Perný se učí ukrajinsky, v čemž ho předstihuje však samouk Vojta Baroch, jenž má ukrajinštinu doma v chalupě. Potom je tu kroužek spiritistický, tak zvaných stolečkářů, kam chodí i jeden bratr hypnotisér, který hypnotisuje třeba pět bratrů najednou a v hypnóze jim dává okoušeti blaha důstojnické kuchyně. Vypravují mi potom o jídlech, jichž jsem nikdy v životě neokusil a nad nimiž se mi sbíhají sliny v ústech. Poslední, nejvážnější pro mravní zdraví celé roty je kroužek samohonkový. Tam se pije samohonka a vedou se oplzlé řeči, vypravují se hnusné anekdoty, a štvě se proti Tobě, proti mně, proti ostatním důstojníkům pluku, proti Národní Radě, ba i proti Masarykovi. Nedávno tam měli nějaký velmi divný dopis od jakýchsi zajatců z Kyjeva, z nějaké organisace, nedali mi ho zkrátka do rukou, jen tak tak jsem se dozvěděl něco z jeho obsahu. Zvolili také komitét, na štěstí, je tam vedoucím člověkem Perný, jehož přece dobře znáš. Ale i s tím si někdy stěžím porozumím, tak se mi aspoň zdá. Příliš každý zjev, každou událost, každý projev, ba každé slovo zkoumá, obrací, prohledává pečlivě jeho obsah a smysl, až se mi to zdá na vojáka nevhodné, ba škodlivé. Je přítelem Ukrajiny, jak víš, velmi mnoho se napřemýšlí o bolševismu, denně se raduje nad tím, že pokus nešťastného generála Kornilova prošel mimo naše vojsko, aniž se ho jakkoli tknul. Ruská revoluce vyrůstá před ním v jakousi podivnou báji, při všem svém realismu přijímá ji, jak já soudím, docela romanticky, ba nevidí její podivné hrozné skutečnosti, jako slepý je k jakýmkoli jejím stínům. Bojí se nyní každého svého trochu rozhodného slova, stále mi doporučuje nemožnou rozměklost vůči každé ničemnosti nebo lajdáctví, jež tu a tam někdo z našich spáchá, krátce jako šikovatel mohl jsem každého darebu rázně zakřiknouti, ba mohl jsem tak učiniti i jako prostý voják, jak se jistě sám pamatuješ, ale od té doby, co jsem práporou, nesmím se ohraditi, nesmím zahartusiti,

pohněvati se a říci svoje staré bratrské: Ty křene! Nikdo z těch našich kluků není tedy už „křen“, pamatuj si to, bratře rotný! Ivan Kohoutek, který stále chodí za Perným jako jeho nejvěrnější stín, ten mluví dokonce o sociálních rozdílech, rozdělil si vojsko na proletariát, to jsou maníci, a na buržoasii, to jsou důstojníci, a hraje si s těmito slovíčky na třídní boj, imituje dialektickou fraseomanií revoluce, již vidí kolem sebe a o níž čte z novin, jež sem hojně docházejí. Je to taková nicotná hra na ruskou revoluci en miniature, a Ivan Kohoutek se v duchu vidí v roli nějakého Lenina, jehož strhujícím řečením podléhají massy. Massám, to jest klukům našim, se celkem líbí, že Kohoutek se rozčiluje, rudne, že zápolí o nějakou vzdálenou, těžko v jejich životě uchopitelnou spravedlnost, a vojákům, které denně vyživuje komunistická kuchyně roty, mluví o bezpráví, o ujařmení, o exploitaci a o komuně. Rozumí se, že se mluví o militarismu, pacifismu, o francouzském defeatismu a o ruském poraženectví – nu, zkrátka, imituje se kde která kopejková brožurka Leninova nebo Trockého, někdy až do tak nemožných a nelogických závěrů, že se s úžasem ptám, proč se ten Kohoutek dobrovolně přihlásil na tak hroznou věc, jako je vojna, do tak zločinné organizace, jako je armáda, na tak nesmyslný zápas, jako je náš boj o samostatnost národa. Ale Kohoutek na to zpravidla neodpoví, jsi důstojník, tudíž kontrrevolucionář, a to vše především proto, že Kohoutek neudělal u brigády zkoušky na praporčíka, ani na důstojnického čkatele, což pro něj bylo velkým pokřením.

Přes tyto excessy rota a celý pluk, jakož i celá první divise, pokud vím, s nadšením by vskočila do prvního ohně, který by se naskytl. Pro naše vojáky je dlouhá nečinnost ubíjející, ducha i morálku hubící. Jediná naše naděje a spása je Masaryk. Snad se mu podaří pomoci Rumunů, Francouzů a snad pomocí Alexějevovou, stvořiti frontu, třeba řídkou, však bychom ji lehce nepustili z rukou! Jen pryč s touto hrůznou nečinností, jen pryč s kroužky, s řečmi, s brožurkami, ať máme zase roty, bataliony, pluky, divise, a sbory armádní, jak o nich snili Rybář s Březou, ať jdeme zas do nových Zborovů a od nich do osvobozené vlasti. Jsi nám tu se svojí věrou a svojí energií nejvýš zapotřebí. Já sám na to nestačím. Těší se na Tebe Tvůj

Horáček a všichni věrní.“

„Nu, co říkáš dopisu?“ zeptal se zvědavě Skála.

„Nevalný. Jistě nepovídá všeho. Nu, jed', jed' jen! Přijedu brzo za tebou, jakmile skončím své úkoly v Kyjevě. Veliké dni minuly. Možná, že nenávratně. Bude vojsko, jež bylo silné za velikých dní, silné i za velikých zmatků, snad za velikých nocí? Kdož ví? Ty jed'! A to ihned. Tam se nějak připozdívá! Jak je to ponurá situace: dáváme si nyní co nejusilovněji práci, abychom nezhadili, co jsme s takovou námahou stvořili.“

„Mnozí naši lidé, myslím, ani nevědí, oč běží v tomto zápase...“ šeptl Skála.

„Toť ono: opakují do únavy slovo svoboda. To víme! To jsme věděli už dávno. Sotva jsme uzřeli slunce své země. Ale jde o více než o rozbití Rakouska, o samostatný stát český nebo československý! Jde o nového člověka! O silnějšího, vyššího, zdravějšího českého člověka. O svobodného a jasného českého člověka! O Horáčka, který je mužný, charakterní, smělý, který jasně a pronikavě myslí, zdravě žije a jadrně cítí! A jde o to, aby naši Ivani Kohoutkové si nelibovali apriorně kde v kterém zmatku, jenž se ve světě semele, aby naši Perní

nepodvraceli skepsí a divou kritičností, nedůvěřivostí a neochotou ke každé idealistické odvaze, naši národní energii, a svou zase nekritickou důvěřivostí ke každé pokrokové frázi nesváděli nás k popírání tradice a nervali nás z kořenů pevné země. Milý Jiří, pozorují v našem vojsku již ode dávna jisté chlapisko, před kterým se chvílemi skláním v hlubokém podivu a úctě. Je to chlapisko drsné, neznabožské, rváčské, snad i trochu zlodějské, ale má něco, čeho já sám nemám v takové míře: víru. Představ si jen, že ten chlap věří! On věří, že půjde po Václavském náměstí kolem pomníku knížete Václava jako ruský dobrovolce, dnes, kdy nás zrazuje kde kdo, především Rusko, a to Rusko revoluční, republikánské, svobodné a celému světu přející svobodu, dnes, kdy nás mohou co chvíli zhltnouti Němci jako malinu, dnes, kdy stačí vlna občanské války zde v této zdivočelé zemi, aby nás smetla s povrchu, aby odklidila celou československou otázku tím, že zlikviduje naše hnutí v Rusku, dnes, v okamžicích nebezpečí přímo smrtelného: ten chlap věří. Sám neví, v co. Jak nazvali to jeho veliké a jisté metafysické Božstvo. Říká jen jedno nesmírné slovo: spravedlnost. Nuže, věří ve spravedlnost, věří v Boha a v jeho ochranu, věří v zázrak, jemuž se nedávno smála celá česká kavárna. Víš, kdo to je? Pan Kódl. V něm žije drsná, zdravá a náboženská duše lidu, ať to zní u pana Kódlu sebe zábavněji. Je však tomu tak. To je duch našich větrem ošlehaných hor, ale i duch solidní hlíny našich poli. Něco drsného, sedláckého, ale v jádře poctivého. Něco zápasnického. Něco veselého, podšitého lišáctví a rozumářství, rváčství a dřičství! Na štěstí, je u nás hojně tohoto ducha, třebaže ne tak výrazně determinovaného, jako u pana Kódlu. Ti naši strejci, kteří poslouchají tlachy takových jinochů Kohoutků, i rozumy takových reformátorů Perných, vyposlechnou vše, i fajfku přeloží z koutka úst do koutka, zabručí mnohý to a to, ale nakonec zahřmí svoje strašné selské hurrá jako u Zborova... Jeď tedy, milý Jiří, k nim. Neboj se toho. Ostrov v bouři – objevujeme ho vlastně právě v této bouři! Vidíme teprve jeho krásu a sílu! Vzrůst jeho omlazené vegetace. Bijte si do něj, vše rozleptávající vlny! Smývejte si ho, přívaly! Bijte si do něho, blesky a hromy! To vše jen obohacuje ozon jeho ovzduší, zkypruje prst jeho země, zavlažuje kořeny jeho rostlinstva. Z tohoto ostrovu v bouři nechť si stvoří lid svůj hrad přepevný! Jdi tedy, milý praporčíku Skálo, jdi ke svým strejcům. Jsi mladý, jsi krásný, jsi srdnatý a horoucný: nemysli si, že toto strhuje pouze ženy. To strhuje i muže, i naše výtečné strejce! Je to prapor mužnosti, který třímáš pevně v rukou! Za tím půjdou všichni do ohně nejlítějšího!“

„Máš ve mně daleko více víry, než já sám. Podívej se na mne lépe. Uvidíš pak, že jsem plný hříchů, rozporů, nevyrovnaných zmatků!“

„Jsi mlád...“

„Snad... Ale daleko více než býti mlád toužím býti opravdovým vojákem. Daleko více, než kdy jindy, myslím nyní na Březu, na Rybáře a Víta. Jejich zhaslé životy umocňují se před mýma očima na živoucí mythus, jejich tesklivý osud žije přede mnou nyní jako věčná legenda. Ah, nezávidím jim slávy, slávy mrtvých. Chtěl bych jich býti důstojný. Promiň, že mluvím k tobě takto... dnes... sentimentálně snad. Odpuť, že se k tobě utíkám se svým srdcem. Víím, řekneš: není na to čas, je válka. Znáš tě. Ale mám už jen tebe...“

Budecius se zasmušil. Chvíli bylo ticho.

Mladý Skála z rájecké myslivny v Orlických horách svěsil hlavu. Pak řekl nesměle:

„Hled', sám jsi mluvil o zázraku... o víře... o Bohu... Věru, nebylo ani času přemýšlet o tom. Před třemi lety jsem přišel do této země. Od tří let žiji jako ve vichřici! Běžný den se podobá nějak tomu úsloví: mha za mnou, mha přede mnou! Ale touto mhou za mnou i přede mnou stále svítá jakýsi plamínek, jakási hvězda. Vede mne z minula do zítřka, jdu za ní jako mouřenín od Východu k Betlehemu. Je to takový podivný, snad mladistvý cit, snad láska; a vím, vím, že se mu musím cele vzdát, že se mu musím obětovat. Mými žilami proudí mladá horká krev, buší mi ve spáncích, moje tělo snad chce žít svůj život. A každý jeho hlas, každé jeho zavolání mne mrazí, jakobych se na něčem zpronevěřoval. Zmocňuje se mne chvílemi jakási tíseň, přepílňují mne chvílemi zástupy výčitek, jež se rojí v hlavě a řadí se v celé regimenty tichých, naléhavých hrůz. Tak se mi zdává, jakobych žil nějak bídne, povrchně, prolhané kdysi, že toho nelze ani dosti vykoupit. Víím, že nemáš rád, vzpomíná-li se v našich řadách příliš na lidi, na věci, na domov, v němž jsme žili. Vše bude zajisté nové. Víím, že s přísností Inkvisitora bičuješ v nás přelidské rozpomínky na starý život, jenž byl dle tebe bídny a jenž je nehoden vzpomínek, jež nás mohou zdržovati v letu. Ale, pro Bůh! vždyť já chci vše, vše vykoupit, i svojí krví. Ale jsou chvíle, kdy těžké vnitřní utrpení dostupuje u mne závratného vrcholu, s něhož hrozí pád. Snad – a nikoli snad, jistě se ti bude zdátí vše lermontovským romantismem, čím já žiji. Ale mám-li ti určitěji nazvatí svůj stav, nuže, je to... touha po smrti! Zradil jsem mnoho citů svých i druhých lidí... Velmi mnoho jsem se naobelhával sebe i druhých... Jaký nicotný kluk jsem proti Březovi! Jaký floutek proti rytíři bez bázně a hany, jímž byl a je na věky v našich duších Rybář nebo Vít! Nemám ani tolik prosté síly mravní, jakou měl nebohý koktavý Plšek! Proto se dostavuje trest... Hrůza mne posedla v těchto dnech. Mám chvílemi pocit, že moje srdce je rozdraceno v střepy! Víím předobře, že jsem zanechal za sebou řadu zhrzených lásek. A nyní... nyní, můj milý, vyvstává přede mnou nejhroznější přízrak mého života: Rusko! Od okamžiku, kdy jsem vstoupil na tuto půdu, stalo se mi osudem. Těžko vysledovati všechny motivy, jež mne přivedly k této veliké lásce. Ostatně veliká láska se nikdy neptá po motivech. Je zde, prostě, nesmírná ve své velikosti! A tak jsem spíal s ní svůj osud, svůj život. Ty snad namítneš: četba! Ruské romány! Snad i řekneš: Lermontov! Já ovšem nevím dobře, v čem to je. Víím pouze tolik, že od té chvíle, kdy jsem vdechl zdejší vzduch, jsem ztracen, či lépe snad, nalezen. Ale kolik přenesmírné bolesti je dnes v tomto srdci! Nevěřím, že bez Ruska budu já, my, moje vlast živa. A Rusko leží přede mnou, veliká, zhrzená láska: žena, již jsi miloval, a jež ti nyní připadá jako nevěstka! Pobíhal jsem v těchto dnech jako smyslů zbavený kyjevskými ulicemi. Stále jsem si opakoval: Kornilov! Kornilov! Kdybys byl opravdu mužem, a ne blouznivým, nespolehlivým mladíkem, říkal jsem si, šel bys chránit tohoto Kornilova svým tělem. A zase víím dobře, co to znamená? Nedávno jsem tady dole řekl: Bijeme se s Bulhary, proč bychom se nemohli bít se zrádnými Rusy! Jak jsem to lehce vzkřikl v návalu rozčilení. A jak bych se těžce mohl bít s poblouzenými zemljáky, jež jsem miloval a jež miluji! Víím jen tolik, že není šlechetné, zůstaviti Kornilova na pospas, na roztrhání luzu. Ale jak je asi strašné pro vojáka, hrátí roli policajta! Jak je hrůzné bít se s luzou! A přece, když myslím na Kornilova, nemohu se ubrániti vzpomínce na slova Puškinova: „Nedotkly se tě ni bodáky Prušáků, ani střely turecké; ne v boji čestným položil jsi život svůj! Ale zhynul jsi rukou uprchlého katoržníka!“ Generál Kornilov není mrtev, a je mrtev. Obávám se, že po smrti generála Kornilova bude následovati smrt Ruska. Proto se mi tak zoufale chtělo běžeti tam... a chrániti svým tělem tohoto Kornilova. Připadalo mi, že snad moje oběť... moje smrt... přinese... ach, a v tom

přišel dopis Horáčkův. Volají mne. Jdu, ale jdu s velikým neklidem v duši, jenž není dalek zoufalství. Co mne očekává? Co nás očekává? Budeme moci ještě žítí, bude-li Rusko – Rusko! mrtvo? Budeme čekati – na zázrak?“

V pokoji se silně setmělo. Seděli nyní naproti sobě jako dva stíny.

Temnota lačně pohlcovala čas. Jen dvojí mužské srdce neklidně bilo.

Tichá, neodbytná úzkost se dobývala do srdce Skálova.

Budecius zašeptal:

„Rusko je nesmírné... Není jen Kornilov...“

„Je i Lenin!“ dodal mrtvě jinoch. „Víra...“ chtěl pokračovati Budecius. Ale mladík ho zase přerušil:

„I zrada!“

„Jdi ke své rotě! Zaslouží dnes největší lásky! Jdi! Tam se připozdívá. Ale tam tkví přece jen bezpečná kotva naděje. Uprostřed neobsáhlého, umírajícího okrsku světa jest ohnisko... tam svítá životem. Nemluv o smrti. Není třeba ji přivolávati. Je nám beztak příliš a bezpečně blízko. Nemluv o oběti. Buď připraven na vše. Čekej – třeba i na zázrak. Svět a život jsou nekonečné a jejich obsah je nepřeborný. Je v něm místo i pro zázraky. Zázraků je na světě více než obyčejných věcí. Jdi! Jdi jen, můj milý! Tvoji strejci tě čekají. Nečiň ze sebe více, než můžeš býti. A co jsi? Jsi plamínkem, jenž poskakuje před nimi v husté tmě, v černé noci. Budeš velikým, budeš-li tak malý, jako jsou oni. Tak prostý. Tak věřící... A Rusko? Neboj se! Je i bez tvé oběti nesmrtelné! Nemysli, že netrpím s tebou i s ním. Ale čím déle se dívám v tvář této nesmírné země, tím více věřím v její nesmrtelnost. A v její nesmrtelnosti jest i náš život. Ale, milý Jiří Skálo, něčeho se nám nedostává, kdykoli mluvíme o Rusku a o své lásce k Rusku...“

„Čeho?“

„Nalézti především sama sebe. Státi se především svým.“

Budecius se po těchto slovech odmlčel. Potom vstal a rozsvítil.

„Soudím, že bude čas k odjezdu,“ řekl posléze.

Jinoch dosud seděl na své židli jako zhroucený, hlavu svěšenu, oči vlhké.

Konečně vzhlédl k svému příteli a děl stísněně:

„Rozumím ti... a přece, přece jsem si nějak v skrytu duše přál, abys vztáhl ruku, přivinul mne k svému pevnému srdci, snad i pohladil. Nu, neposmívej se mi za to, ani když teď odejdu... Jsem chlapec! Jsem Jiří Skála!“

„Nu... Jdi tedy! Jdi s Bohem! Jsi Jiří Skála! Buď jím i dále a brány pekelné tě nepřemohou. Potřebujeme rytířů – nikoli však jen těch, kteří umírají. Potřebujeme rytířů, kteří chtějí vždy jen jediné: vítězství!“

Podali si ruce a pevně si je stiskli.

Mladý důstojník odešel.

Dlouho se ještě Budecius za ním ohlížel potom po pokoji. Bylo zde ticho a prázdno.

„Neboj se, milý, nemohu se ti přece nijak posmívati,“ řekl si po chvíli pro sebe. „I já jsem si v skrytu duše přál, abych mohl vztáhnouti ruku a přivinouti tě k svému srdci. K pevnému srdci? Ano, k pevnému srdci, tak jsi děl!“

XXVIII.

Toulal se celý den po městě.

Hoj, jaký je to veselý život, život revolučního města! Hudba zaznívá z nabitých čajoven, víno a vodka, nedávno ještě přísně zapověděné dary země Ruské, jihu i severu, dnes možno dostati kdekoli za ničemný nějaký rublík!

A zase starý známý! Stolypin!

Meetingy!

Ruský! Ukrajinský! Polský! Židovský! Manifestace!

Ruské! Ukrajinské! Polské! Židovské!

Viděl dlouhý průvod Židů-sionistů!

Prapory s hebrejskými hieratickými nápisy i standarty s ruskými hesly.

Jaké je to kouzelné slovo: sebeurčení národů!

Neboť i tito touží po vlasti. I tito jsou malý, uhnětený národ, jak se nyní říká. Leckdo – ó těch černosotněnců! Nijak jich nevyhubíš! – se pohrdavě, škodolibě, jízlivě ušklíbne, když táhnou takto dlouhé řady výrazných fysiognomií ulicemi Kyjeva. A přece i tito touží po vlasti.

Po vlasti! Vlasti!

V jaký divoký mysticismus se pohroužilo nyní toto slovo!

A již jde jiný průvod. Ukrajinci!

Chaj žive samostijna Ukrajina!

Hleďme! Tedy již samostijna! Ó, nikdo nechce mít nic společného s Ruskem! I Židé se bojí Ruska. I Židé odtud utíkají do Palestiny.

Tedy: každý svou Palestinu! Každý svou zemi Kanaan. Svou zemi zaslíbenou!

Nedávno seděl u něho v pokoji Jiří Skála.

Jiří Skála, syn lesníkův z hor Orlických.

Tak nějak zavonělo ve ztuhlém vzduchu hotelového pokoje horami Orlickými! Dech hlubokých lesních údolí pod Čihákem naplnil místnost, prošel kolem jeho hlavy, podráždil jeho chřípí!

Dosud to v sobě nosí. Dosud jsou jeho plíce naplněna tímto živým blahodárným kyslíkem! Ó, líbezný vzduchu rodné země! Jak je ti však, rodná země? Zdá se mi, že vůně tvých strání doléhá až sem. Zdá se mi, že tam vane vzduch dobrý a zdravý. Máš svůj manifest spisovatelů! Tedy tvoje srdce bije, bije v souhlase s těmito strejci zde, svírajícími tvrdými, jako sukovitými a dřevnatými prsty ruské vintovky.

I on, Budecius, je z nich. Přisámbůh! netouží býti ničím nad ně.

S nimi se dívá na podivný, trochu fantastický průvod, jenž nyní táhne před jeho očima po Krešchatiku.

Kdysi to bylo snad směšné! Ó, co se nasmávali nad vlasteneckými barvotisky s kamarády, s veskými, bezstarostnými kamarády Čtvrťky, vesměs dobrými anarchisty. Považte, kamarádi, ta psina: praotec Čech, hora Říp, kněžna Libuše, Kazi, Teta, Krok, Chrudoš a Šťáhlav, svatá Ludmila, svatý Václav, svatý Prokop, Přemyslovci, Lucemburkové, Jan Hus, Jeroným, Jan Žižka, Prokop, Jiří z Poděbrad a čeští páni se Staroměstského rynku, Jan Amos Komenský... To bylo bouřlivého smíchu, kuckání, škytání. Pražský hrad – hromada kamení! Hromada kamení! Celé Dějiny hromada kamení, hromada papíru, hromada cárů... Jak jsme nad tím vším, kamarádi! Jak je to vše překonáno! Jediná knížka Octava Mirbeaua je nám dražší, než všechno toto! Jediný bonmott Oscara Wildea! Jediné slovo Nietzscheovo...

A hle, nyní se díváš, a díváš...

Opravdu, toť fantastický průvod!

Zdáli připomíná vše věru starý vlastenecký barvotisk.

A nyní, zde, těsně u mne, který tu stojím ztrnulý na pokraji špinavého chodníku, dávno již nemeteného, prochází podivný, zádumčivý, zamlklý průvod...

Ó, kdyby to byly jen mrtvé loutky s očima do daleka upřenýma, jež se strojově šinou před mýma očima na malé scéně vesnického divadélka!

Ó, kdyby to byly rytířské postavičky z hrdinského kusu pro mládež, za nimiž poskakuje s řinčivými rolníčkami Paleček, šašek krále Jiřího!

Ale zde každá z velikých, vážných, div ne chmurných postav se zarazí přede mnou, dlouho a zpytavě se dívá do mých očí, dlouho mne pozoruje, dlouho zkoumá ve mně vše, všechno: srdce i ledví!

Její pohled je nesmírný a přehluboký: nic v tobě mu neunikne, nic v tobě se před ním neskryje. Je obdařen vševidoucností boží, život věčnosti propůjčil mu ohromující pronikavost! Je to zpověď, již tě podrobuje, je to soud, jímž tě stihá, je to součet a souhrn všeho, co je v tobě, vyrvaný z tvé duše suverénní rukou.

S úžasem hledíš, s úžasem vše poznáváš, shledáváš se se starými známými tvářemi: vidíš, vše bylo tak, vše je pravda... a vše žije dosud. Nic tu nebylo, není a nebude k smíchu.

A s úžasem v každé této tváři vidíš i svoji vlastní tvář, rozpoznáváš rodné rysy, hříchy i ctnosti... Tak je to vše známé, známé, známé... Jak jsi se mohl kdy domnívati, že tomuto všemu unikneš, že se rozletíš do světa širého, do světa širého a zapomeneš?

Nuž, rozletěl jsi se – do světa širého, až na širou, bezhraničnou Rus jsi doletěl, až sem do Kyjeva jsi doletěl, v Petrohradě jsi žil, v Moskvě jsi pobýval, Ural jsi viděl a nekonečnou Sibiř jsi tušil: a hle, oni stále za tebou, stále s tebou!

Ve všech vodách světa, kde jsi spatřil svoji – viděl jsi i jejich tvář!

Oblaka, jež jako bílé zadumané labutě plula po obloze, skrývala jejich nesmrtelné rysy. A veliké oblačné hory, jež jsi viděl ještě nedávno za západu slunce ve Zvenigorodě – zdaž se neseskupovaly v obrovitou hromadu kamení, v hromadu kamení – v obraz Hradčan?

Jdou... jdou... vážně, zadumaně, občas někdo z nich kývne hlavou. Na znamení souhlasu? Na znamení výstrahy?

Tolikráte popírání, tolikráte poplvaní – jdou a jdou, vážně, zadumaně.

Hle, veliká česká manifestace na ulicích Kyjeva! Veliká česká manifestace na ulicích revolučního města! Veselého města, kde z hospůdek zní hudba harmušky a zpěv Ivanušky!

Tamto kdesi nahoře je pomník Cyrilla a Metoděje!

Tam tedy spějete? Budou se radovati kněží i bezbožníci?

I já jsem bezbožník. A přece půjdu... půjdu s vámi. K pomníku velikých proroků lásky.

I já jsem bezbožník... A nyní půjdu... půjdu s vámi! Jsem váš, jakož i vy jste jejich všichni... Cyrilla a Metoda. Slované, Bulhaři, Srbové, lide z Pannonie, z Moravy a z Čech, lide ze Slezska a z Polska, i ty, veliký lide ruský – pospěš sem, všichni pospěšte! Připojte se k velikému průvodu, k veliké manifestaci Čechů! Utvořte všichni jedinou neobsáhlou manifestaci bratrskou, neobsáhlou manifestaci nesmírného lidu slovanského!

Ó, nebojte se! Že jsem hříšný já, ty, my, vy, všichni? Ó, všichni jsme hříšní. Všichni víme dobře o svých přetěžkých hříších a rmoutíme se nad nimi upřímně. Ale den se sklání, večer přichází, noc je před námi, valem se připozdívá. Proto pospěš každý i se svým ranečkem hříchů, bratrovraždy, zrady, násilí a nevíry, a zde ho slož, zde, u pat svatých tvých, u pat svatých našich, někdejších poslů božích. Neotálej, nemedli nikdo, neprodlévej pochybovačně, valem se připozdívá!

A zpívejte všichni starou a mohutnou píseň, zpívejte:

„Hospodine, pomiluj ny...“

Ó, ano, Hospodine Bože, smiluj se nad námi, a pomiluj nás. Neopouštěj veliké, hříšné stáde Svoje, seber a shromáždí rozptýlené...

Ó, nehleď přísně na tuto pozdní modlitbu moji! Buď pevným štítem mé víře, pavézou mocnou mé síle.

Bloudil jsem v nepravostech, posmíval jsem se rouhačně neobsáhlému slovu tvému. Vracím se k tobě a modlím se k tobě za tento veliký lid zde dole, hynoucí v beznaději! Pokorně přijímám každý trest Tvůj, ó Nekonečný, jen zahynout nám nedej, neopuť nás v nebezpečí, Veliký Vůdce. Pevně řiď naše kolísající řady, nesmírný Veliteli. Dej i nám vejíti do země zaslíbené – – –

Hle, jdou!

Hle, obrací jeden každý z nich ke mně svoji tvář, svoje oči, ke mně pozvedá svoji ruku.

Buď silný, synu můj, tak dí.

Buď spravedlivý, synu můj, tak dí.

Silný a spravedlivý!

Silný!

A spravedlivý!

Budecius se probral ze snu.

Ulice města měla obvyklý vzhled: proudy lidí, izvozcíci, tu a tam tramway. Důstojníci bez odznaků, čili záznaky demokracie. Důstojníci s odznaky, na vzdory demokracii! Číňané, Kavkazané, Ukrajinci – Hajdamáci! Kameloti s náručí časopisů. Pokřik, povyk, hlasy vozků, hlasy automobilových trubek.

A naproti němu s pozorným výrazem v pohledu statný vysoký člověk s licousy a se skřipcem.

Esaul Morgunov.

Mor Gunnóv!

„Zdrástvujtě!“

Kozák, trochu pobledlý, prudce mu stiskl ruku.

„Mnoho jsem na vás myslel v posledních dnech,“ řekl horečně.

„I já... i my mnoho jsme na vás mysleli,“ odvětil Budecius.

„Přijel jsem z hlavního stanu! To jest: prchl jsem z hlavního stanu. Jsem zde. Mluvil jsem už s vašimi. Z Národní rady. Nejsem nadšen!“

„Chápu vás!“ řekl Budecius. „Také Národní rada není asi nadšena. Nedivte se. Počítá a snad i musí počítati s politickými skutečnostmi.“

„I s těmito? S těmito skutečnostmi?“

„Patrně i s těmito, i s možnostmi horších, ba nejhorších!“

„Řekl jsem kdysi – a právě vám v Petrohradě: buď Kornilov nebo Čechoslováci. Kornilova zradili...“

„Zradí i Čechoslováky!“ odtušil chmurně Budecius.

„Máte o nás pěkné mínění,“ trpce poznamenal esaul. „Žel, nemohl bych se s vámi dlouho přítí. To však nic nemění na tom, že jste jedinou nadějí Ruska. Snad nezradí!“

„Kornilov však není mrtev...“ namítl Budecius.

„Kornilov, pravda, ještě není mrtev... ačkoli, kdož dnes ví? Je zatčen, uvězněn, snad se mu podaří uprchnouti. To je také trochu mojí starostí. Rád bych jen věděl, co soudí Čechoslováci o situaci a čeho se lze od nich nadíti?“

„Čechoslováci sbírají svoje síly. Organisojí se v armádu. Sbírají pohozené ruské zbraně. A čekají... na zázrak! Snad bude tím zázrakem okamžik, kdy Rusové zažehnají nebezpečí občanské války. Naše vedení vyslovilo zásadu neutrality. Tedy pušky, které máme, jsou namířeny proti Němcům.“

„A proti jejich spojencům?“ zeptal se dychtivě kozák.

„I proti jejich spojencům!“ řekl pevně Budecius.

„Tedy i proti bolševikům?“

„Kde jsou ti bolševici?“ mírně se usmál Budecius.

Esaul se zarazil. Svrástil obočí a sykl zuřivě:

„Všude! U všech čertů! Všude kolem nás!“

„Máme tedy stříleti na všechny strany kolem sebe?“

„Počkejte!“ zavrčel esaul rozmrzele. „Áh, pamatujete se na naši rozmluvu v Moskvě? Zradil... přece tedy zradil.“

„Kdo?“

„Alexandr Fjodorovič!“

„Tedy i do Alexandra Fjodoroviče míníte stříleti?“ usmál se opět Čech.

„Zasloužil by...“

„Ale vždyť není bolševik...“

„Je! Takový nějaký nepěkný, suchou destillací získaný,“ řekl esaul již veseleji. Chytil Čechoslováka za rameno a táhl ho za sebou:

„Pojďte! Naplevat' na všechno!“

„Ó, toho vašeho velikolepého naplevat'!“ zvolal Budecius.

„Hled'te, na vše jsme již naplevali! I na státní porady v Moskvě. Nepřinesly opravdu ničeho. A dnes slovo bolševismus, jež si do nedávna ruští lidé šeptali s jakousi hrůzou, hlaholí po veškeré Rusi, noviny přinášejí úvodníky: Bolševismus. Bolševismus na postupu. Bolševické hnutí. Vlna bolševismu. V těchto dnech se konají volby do petrohradského sovětu deputátů. Všeobecně se věří, že přinese veliké vítězství bolševikům. Ó, Alexandře Fjodoroviči, kam se podějete, soudruhu? Zdaž se neoctnete na konec v jedné cele s generálem Kornilovem v bychovské t'urmě? Ale demokracie bude, podle vašeho zachráněna! Baltická flotila je dnes cele v rukách bolševiků. A černomořská flotila je dnes cele – hádejte, v kterých rukách? Bolševiků! Lenin může vpustit Němce do Petrohradu a Turky do Oděssy, kdy mu bude libo. Ani jediná loď Ruska není v poctivých ruských rukách. Ba, ani ne flotila vladivostocká! I Japonci mohou přijít. Vždyť jsou dnes našimi spojenci! Zničili Kornilova. Generalissimus je tedy Kerenský. Sám vytáhl proti Kornilovu pod Petrohradem. I starý Černov nad ním dokonce v aeroplanu lítal! Moloděc! Ale Kerenský, který potřel Kornilova, zapomněl docela bezhlavě, že si upletl sám oprátku. Dni jeho jsou sečteny. Bolševismus čekal jen na to, aby jeho věrný mouřenín, Alexandr Fjodorovič, odstranil mu Kornilova z cesty. Sám se toho neodvážil. Je na konec docela po židovsku zbabělý celý ten bolševismus. Rasputina zabila velkoknížata. Cara sesadil Rodzjanko. Kornilova odklidil Kerenský. Bolševismus, který sem přijel v zaplombovaných vagonech, se směje a čeká dnes už klidně na svoji hodinku. Přijde – a zase bez práce. Neboť Kerenský – toť mrtvola. Toho odstraní již jen pohřbíváči mrtvol. A bolševismus vjede čtyřspřežím po cestě uvolněné a vyčištěné přímo ze Smolného institutu do Zimního dvorce. Uzavře s Němci mír. Mluví o tom ve svých novinách docela otevřeně. Ostatně, i kdyby se na oko nějakou chvíli zdráhal, co brání armádám Vilémovým, aby prošly parádním pochodem až do Moskvy? Ani jediná noha nestojí jim v cestě. Bože můj, jaké je to šílenství!“

Esaul si div neserval licousy s tváří.

Chodci se nad ním zastavovali a smáli se.

„Smějte se, luzo!“ vyhrkl pojednou tak prudce, až polekaní diváci kvapem odbíhali.

„Hled'te, tu luzu! Bude státi v jeden překrásný den zde, na ulicích Kyjeva, a bude civět s blbým, lhostejným, zvířecky tupým obličejem na německé pluky, jež budou procházeti městem! Ó, jak tě chvílemi nenávidím, ty surová ruská mordo! Přijdou páni z Berlína a vypráší ti všivý kožich, ničemný medvěde ruský! Vypráská ti roupy ze zadku, jankovitá ruská revoluce! Prát a řezat vás budou, nás všechny, nás všechny – za hnusné hříchy naše. Viděl

jste v Moskvě ta processí, ty průvody s korouhvemi, ty zástupy pravoslavného lidu? Ó, je pozdě, pozdě, holoubci. Říká se: modli se a pracuj! Kde je však ta práce, Jegoryji Nikitiči, mužiku smrdutý? Vodku pít – to umíš, vid’? Ach, bez náčalstva jsi zatoužil žítí, cháme líný, bez náčalstva? A hle, Němčík se zjevuje na obzoru, Němčík přichází, důtky v ruce. Vzpomínáš na Jeroboama z písma? Můj otec mrskal vás bičíky, já však mrskati vás budu bičíky uzlovatými! Uzlovatými! Slyšíš? Vystupují Němci na obzoru, na pochod v bubny bijí, polnice volají: Na Kyjev! Na Moskvu! Mašírují Němci, mašírují, sám císař Vilém na koni vpředu jede. Vzpomínáš ty mizero, ruský vojáčku, jak jsi zpíval posměšně ještě v roce čtrnáctém:

Píše, píše car germánský,
píše ruskomu carju:
Razobiju ja Rossiju,
sam v Rossiji žít’ budu!

A hle, car germánský se blíží! Blíží. Razobijet on Rossiju! A ani noha se mu nepostaví v cestu! Ani noha! Ani noha!“

„A přece klopýtne!“ řekl Budecius.

„O co? To bych rád věděl!“ rozhorlil se esaul.

„O československou nohu!“ poznamenal Budecius.

„Jsme zde přece,“ pokračoval s úsměvem. „Nemůže nás minout. Jsme okolo Kyjeva! Nedáme Kyjeva – aspoň ne tak lehce! Hle, kde je stále náš nepřítel! Bude s užitkem, necháte-li nás zesíliti trochu. Bude dobře, zorganizujete-li někde v Rusku nějaké jádro. Což vaši Donci, pane esaule? Na konec proved’te mobilisaci kozáctva! I když přijdou Němci sem, do Ruska, hoňte je, bijte je, pronásledujte je a řežte je v oddílech partisansky. Prohánějte je po celé Rusi! Vod’te je od Visly k Volze, od Volhy k moři Černému, od moře Černého k moři ledovému, od Uralu do Altaje: zešílí z Ruska, utečou z Ruska. Bijte je po kutuzovsku, přepadejte je po skobelevsku. Čechoslováci tiše organisují svůj armádní sbor, organisujte vy tiše své donské, uralské, krymské, sibiřské, kavkazské sbory kozácké! Půjdemo všude s vámi proti Němcům. Půjdou-li po boku Němců na nás bolševici, půjdeme i proti nim. Ale uznáte, že nemůžeme střílet všude kolem sebe jako šílenci... i byt’ byli všude kolem nás bolševici. Máme táhnout odtud, z Ukrajiny, na Kerenského a na Petrohrad? Dojdeme tam? A kdo z Rusů půjde s námi? Nebudou tam Němci dříve? Obracejte situaci z prava do leva, z leva do prava, drahý esaule: zůstane stejná.“

„Co tedy dělat, čert poberi?“ zahučel kozák.

„Čekat!“

„Nač?“

„Na zázrak!“

„Vy jste povedený šibal,“ zahrozil kozák Čechoslovákovi. Potom však dodal:

„A přece se nemohu zbaviti dojmu, že kdyby dnes jeden či dva vaše pluky s trochou dělostřelectva vsedly na vlak, budou za dva dny v Petrohradě a budou tam uvítány jásotem a slávou. Bez odporu téměř vejdou do Zimního dvorce. Vše bude v panice a v úžasu před nimi prchat jako před viděním, před přízrakem, před legendárním bohatýrem, Georgijem Pobědonoscem, potřebším draka, vydávajícího otravný plamen a zápach. Jako před trestajícím poslem božím utíkati před ním budou kronšadtští matrosi! Máte osm takových pluků! Neusmívejte se, pane, neboť to jsou pluky zázračné! Vy mi můžete namítnouti asi toto: což vy neseženete ani osm pluků, záleží-li obnova Ruska na mizerných osmi plucích? Seženeme vám sto pluků, odpovídám vám já, esaul Morgunov. Ale neseženeme vám ani jediného pluku zázračného! Vaše pluky jsou zázračné – jako jsou zázračné ikony Bohorodic Tverské a Kazaňské. Vaše pluky jsou dobrovolnické a neruské, ne-ruské! Uvažte, prosím! Vaše pluky milují Rusko více než tisíc našich pluků. Neboť naše tisíce pluků jsou raněny slepotou! Chorobou! Malomocenstvím! Váš pluk vsedne do vlaku a sám si dá povel: do Petrohradu! A dojede do Petrohradu. Náš pluk vyjede z Kyjeva, v Sarnech prohlásí oddech, vodky se napije, Židům sarenským naseká a zůstane v Sarnech! Na věky už zůstane v Sarnech! Na konec věků se nejvýš rozuteče po okolních běloruských vesnicích. Malomocenství! Chtějte něco po nemocném člověku! Chtějte něco po stech plucích, stížených duchovním morem! A Rusko? Jen příkladu potřebuje! Ukázky, že je to možno! Celé půjde s vámi! S radostí si oddychne! S radostí zdvihne opilou, omámenou hlavu, vystřízliví a řekne si: Hled'me! Hled'me! Bude jako chromý, jemuž řeknete: Vstaň, vezmi lože své a chod'! Vstane a půjde! Kornilov táhl na Petrohrad s několika rotami úderníků a s několika sotněmi Čečenců! A Petrohrad se třásl! Luza Ruska se třásla! Všichni katoržníci Ruska se třáslí! A v děrevnách se babky křížovaly a volaly: Vstať jest Spasitel. Sláva Bohu! Sláva Bohu! Bude zase pořádek a muž můj, Mitrofan-dareba, přestane samohonku pít! Ale vojáci Kornilovovi přece jen nebyli Čechoslováky! Proto neprojevili dosti energie. Snad Kornilov sám se zakolébal před Petrohradem. Ale vy? Proč vy byste se zakolébali? Chcete-li, může býti Rusko vaše. Nechcete-li, bude německé nebo židovsko-bolševické! Pravím vám: nevíte patrně sami, co značíte! Podceňujete sami svoji sílu. Vypravoval mi jeden váš voják kdysi o slovech, jež k vám pronesl po bitvě u Zborova generál Selivačev. Čeští sokoli táhli za sebou ruské kury. Nelichotil vám tím věru nikterak. Jsme však v situaci, jež mu dala za pravdu. Ruské kury půjdou za vámi, poletí za vámi, jakmile uvidí váš sokolí let. Jen vidět potřebují, přesvědčit se, že je to možné! Pravím vám, raněno je Rusko slepotou! Chcete se státi generalissimem Ruska? Prosím! Postavte se v čelo dvou vašich pluků! Celé Rusko půjde za vámi! A nyní ku předu! Neumdlévat! Neoslábnout! Nestát se sentimentálním! Nepopustit! A hlavně nedopustit ruských debat. Pozitíí je Petrohrad váš! Pozitíí je Rusko vaše! A je-li vaše, je i naše. Dáme si líbit takového Varjaga, jako jste vy. Vesele se na konec porušíte! Osud všech Varjagů. Jenže ne všichni Varjagové měli Rusko tak rádi jako vy. Znam vás přece: byla mi přímo nepochopitelná vaše láska k Rusku už tam v Haliči, na rozvědkách, před Zborovem. Téměř jsem se styděl a kladl jsem si kolikrát otázku, miluji-li Rusko tolik, jako je milujete vy. Nuže, dnes, nebo v nejbližších dnech máte možnost dokázati svoji lásku. Buď budete Levitou nebo Samaritánem, jenž jde kolem nemocného. Pravda, je vám stydno ukazovati se nemocným. Tváříme se chvílemi ještě nafoukle, ač naše choroba zachvacuje už vnitřnosti. Ale vám se můžeme svěřiti. Sami jste řekli nám slovo, jež zavazuje, a jež je s to vykoupiti nás a z vás učiniti pro věky archanděla Slovanstva. To slovo, s nímž jste k nám přišli, zní: bratře!“

Esaul Morgunov ztěžka vydechl.

Stáli nyní oba tváří v tvář na Podolské silnici, vedoucí dolů k Dněpru.

Budecius zvažněl, zbledl. Úsměv, jenž ho s počátku slov esaulových neopouštěl, sešel nyní s úst jeho a jeho oči se těžce zaryly do tváře kozákovy. Mlčel.

Vzpomněl jen na nedávný rozhovor se Skálou. Jak bych se těžce mohl bít s poblouzenými zemljáky, jež jsem miloval a jež miluji, tak nějak to řekl ten chlapec. Nu, což! Snad by i to šlo – s krvavým srdcem! U Zborova se bili Češi s Čechy.

„Ale... nezšilel jste?“ zeptal se posléze Čechoslovák kozáka.

„Nikoli. Vy tedy nevěříte! Žal!“ řekl esaul zcela smutně a jeho oči zvlhly.

„Já... já... já vám... věřím...“ zaštkal téměř Budecius a podal mu ruku. Oba stáli chvíli mlčky.

„Nuže?“ vydechl posléze esaul.

„Němci v touž hodinu vejdou do Petrohradu od severu, vejdemo-li my tam od jihu. Sám jste řekl: nic jim nebrání. Klopýtnou-li někde přes našich osm pluků, nelze ještě říci, že upadnou, a již nevstanou. A celé Rusko je malomocné, jak říkáte. Nuže, věřím, že jsme za dva dny v Petrohradě. Němci také. Mají tam z Rigy ještě blíže než my odtud z Ukrajiny. Sejdeme se s nimi na poli Marsově nebo před pomníkem Petra Velikého. Jsem přesvědčen, že si toto setkání s námi v Petrohradě nedají ujíti. Vaše ruské kury půjdou za námi. Leninovy ruské kury půjdou za nimi, a nejen to, před nimi, cestu jim budou ukazovat. I budou věci zase tak, jako jsou: bojovatí budou Čechové s Němci, a Rusové s Rusy.“

Esaul vypouklil na svého druha nepřičetně své krátkozraké oči.

Skupina jakýchsi lelkujících povalečů se zatím sebrala kolem nich a nechápavě naslouchala rozhovoru.

„Tedy je konec?“ zašeptal esaul a celý se změnil v obličej.

„Zázrak...“ chtěl ještě něco říci Budecius. Ale esaul jej rychle a zběsile přerušil.

„Konec!“ vykřikl zoufale a než se kdo nadál, vytáhl z kapsy malý černý předmět, browning. Rychle jej zdvihl k ústům a vystřelil.

Šlehla rána a vysoký důstojník bez hlesu se skácel k zemi.

Nad ním stál hlouček lidí, kteří na sebe nechápavě hleděli.

Přiběhl nějaký milicioner, vyptával se.

„Nu, co je tady zvláštního?“ řekl malý obtloustlý člověk z hloučku.

Budecius se rychle vzdálil. Chvěl se jako osika.

Spěchal nahoru do města. K pomníku světců Cyrilla a Metoda.

„Proste Boha, aby byl milostiv jeho duši!“ zašeptal tam v nesmírném pohnutí. „Proste Boha, aby byl milostiv k duši Ruska. Aby nedal zahynouti Rusku, nám, ni budoucím.“

XXIX.

Hlouček, jenž stál na návsi labuňské, vřel.

„Kluci,“ ruce v kapsách, čepice pošinuty v zátylek, rojili se zde neklidně, rozčileni, co chvíli přerušovali řečníka, jenž stál uprostřed houfce a živě rozhazoval rukama.

Byl to Ivan Kohoutek.

„Mohl by ses trochu mírnit!“ zněl jeden hlas.

„Nelakovat nás!“ mínil druhý hlas.

„Na konec je to zcela obyčejné štvání,“ prohlásil kdosi třetí.

„Bratří, zapřisahám vás vším, co je mi svaté,“ křičel Ivan Kohoutek, „že vás nelakuji. Revoluce je na postupu a nám to úmyslně tají. Proč se nám nedostává přesnějších informací? Protože naši důstojníci propadli už úplně nástrahám buržoasie a reakce. Na každý kontrrevoluční čin je dostanete. Nás se straní. Včera si uspořádali vepřové hody, vím to. V důstojnické jídelně se chlastalo. Páni oficíři žrali jitrnice a chlastali pivo, jež jim poslali nějací volyňští Češi z pivovaru, mám přesné zprávy. Mezi nás nechodí, jsme jim patrně moc sprostí. Stále víc a více se prohlubuje propast mezi námi a jimi. Třídní rozdíly se stále víc a více uplatňují. No, řekněte sami, je v tom nějaká spravedlnost? Oni hodují, v této tak pohnuté době, co my strádáme!“

„No, no, abys ty jim nezáviděl jitrnici...“ zahučel starý, červený Jeřábek. „Od té doby, co ten Habsburk spískal tohle neštěstí, strádáme všichni. A ty, kdybys přišel někde na nějakou jitrnici, zblafneš ji, ani nemukneš!“

„A chlastal jsi ondyňo taky!“ řekl jiný.

„Nikoliv,“ ohradil se Kohoutek. „Mýlíte se, bratři. Ostatně, kdyby – je to přece jen veliký rozdíl. Od nich je to vyložená provokace! Říkají, že duch vojska upadá. Kdo však je tím vinen? Více bratrství nám chybí, opravdové demokracie. O bratrství se u nás mnoho mluví, ale kde je to bratrství? Proč na příklad nejedí s námi z kotle? Kdyby byli bratry nejen na slovech, ale i na skutecích!“

„To tě trápí věru náramně důležité věci. Potřebují se snad také trochu scházeti, býti občas pohromadě, sdělili si své zkušenosti...“ ozval se vážný hlas staršího vojáka.

„Počkej, bratře, a co instituce sluhů? Je to demokratické, aby bratr bratru čistil boty? Je to správné, aby v bratrské armádě měl důstojník sluhu, který...“ Kohoutek nedořekl, protože se těsně k němu protlačil jiný starší voják a spustil na něj zhurta:

„Já jsem na příklad takovým sluhou – a nic mi to nevadí. Sám jsem se k tomu přihlásil, abych našemu práporovi ohřál něco k večeři, uvařil mu čaj, oholil ho, když to sám neumí, a třeba mu i boty vyčistil. A nemám v sobě ani za nehet nějaké zášti vůči němu. Myslím si jen někdy: máš s námi trápení, celý den do nás mluvíš, cvičíš, doma nad mapami vysedáváš, bumágy píšeš, náskou ruskou práporčickou knížku študuješ, kdy ostatní kluci po cvičení třeba sebou bací na kavalec a schrupnou si – proč bych ti v něčem nenadlehčil, nepomohl? Ani mi nenapadá – a jemu, jak ho znám, taky ne, abychom byli proto menšími přáteli. Rád to dělám – a udělal bych to nejen jemu, každému třeba. V boji nebo třeba jen při pochodu musí mít v oku celou rotu, pobíhá kolem nás jako ovčácký pes, sami se pořád ptáme: kde máme práporu, neboť často jsme bez něho bezradní, proč bych mu tedy nenesl ranec? Má v něm toho asi tolik, jako my všichni. Často ještě míň. A tu jitrnici mu taky nezávidím, vždyť my si také leccos vynajdeme pro legraci. V minulém roce jsme s chutí zchlamstli psa – a náš prápora, tehdy Březa, baštil s námi. Kdyby bylo jitrnic více, jistě by se i na nás dostalo. Ostatně já na příklad jitrnicemi vůbec opovrhují, ani bych jich nesnesl.“

„No, no, jen kdyby byly...“ ozval se kdosi ze zadu.

„Právě! Právě!“ rychle se zachytil Kohoutek. „Ale když je nemůže mít celá rota, proč je mají mít právě páni oficíři? Vidíte, bratři, sami uznávají, sami to říkáte, že je to nedemokratické! Nebratrské! Bratrství, opravdového, husitského bratrství je právě u nás příliš málo. Rovnost, volnost, bratrství! To se jen říká. Kde je to ve skutečnosti? Podívejte se, jak u nás vypadá ta rovnost! Páni oficíři, vyparádění – a my naproti nim. A volnost? Včera jsme celý den cvičili zase na přehlídce. Pochod s puškou na ruku jako do útoku. Militarismus je to. Ani se nás neptali, někdo z nich si to vymyslel, a museli jsme to dělat bez odmluvy. Tak kde je ta volnost? Honí nás jako trestance. To je volnost? A na propagační činnost mají málo času. Na osvětu! Raději ať nám něco povědí o ideách ruské revoluce. O tom se jim nechce mluvit! Ráno nás jen cvičí a cvičí, odpoledne tu a tam přijde někdo z nich a zeptá se: Tak co, kluci? A je to. To je všechno. Ostatně, ty „kluky“ by si mohli nechat. Nejsme kluci, jsme bratři. Nemají-li oni úcty k nám, jak ji mohou požadovati od nás pro sebe? Náš prápora byl kolik dní pryč. Sotva přijel, už zas ho bylo vidět s hraběcí slečinkou. Jsou to divné pořádky. Já nechci proti nikomu štvát. Ostatně, proč nemáme táž práva, jako mají ruští vojáci? Já to vím pozitivně, že už v celé řadě ruských pluků mají vojáci právo sesadit nevhodného důstojníka a zvolit si jiného. Proč se nám upírá toto právo. Však my bychom nezvolili důstojníka, který by si toho nezasloužil. Vždyť je u nás mnoho inteligence, ale takové, která cítí s lidem a chová se demokraticky, nu, a mnohý z ní mohl by být ještě lepším důstojníkem, než některý náš důstojník. A Mamontova, jediného demokratického důstojníka, který si právem zasloužil být naším divisionářem, prý už vyštvali. Že byl demagogem, říkají. Známe to! Byl to opravdový demokrat a proto byl solí v očích naší důstojnické buržoasii. Měli jsme se proti tomu opřít. To je vidět, že ani mezi námi není toho opravdového bratrství. Měli bychom se řádně organisovat. Máme komitáty, výbory, a většina bratří se jim směje, a nám, kteří v nich poctivě a nezištně pracujeme, se dostává jenom nevděku za to, že se zastáváme práv prostého

dobrovolce, jehož se nikdo neujme, a jehož kde kdo odstrkuje, ale na jehož krvi zakládá svoji kariéru.“

„To je pravda...“ ozvalo se v hloučku, jenž zatím ještě vzrostl.

„Tak to vidíte. A o to nám právě jde, aby se pověděla pravda, abyste, bratři, věděli, na čem jste. Jen člověk z vás, jako jsem já, jen bratr bratru může říci čistou pravdu. To není žádná demagogie. Musíme podporovati se navzájem, musíme hájiti svých práv. A třeba i proti důstojníkům, kteří nemohou pochopiti duše prostého dobrovolce. Však oni se také brání, aby se mezi ně nedostal pravý demokratický duch. Proč mne, na příklad vyloučili z důstojnického kursu? Věřte mně, bratři, že to nebylo pro nějakou tu neznalost – oni toho sami znají asi náramně! – ale jistě především proto, že ve mně cítili člověka opravdu demokratického, byť jsem byl jen prostý dobrovolce. Či bych nedovedl býti řádným důstojníkem? Jenže já bych byl důstojníkem, který by žil s prostými dobrovolci bratrsky, a toho se oni právě bojí. Věřte mi, bratři, že mne bolí opravdu srdce i duše, dívám-li se na vaše strádání. Všude v Rusku ideály pravé svobody nabývají vrchu, my jen zdaleka pokulháváme za ruskými bratřími, od nichž se musíme teprve učit. Ruští vojáci už dávno sundali svým důstojníkům zlaté odznaky, tento starorežimní symbol nerovnosti! A naši důstojníci si v nich chodí dále, jako by se nechumelilo. Pravá revoluční armáda, kde panuje demokracie, neuznává žádných rozdílů a také tedy žádných odznaků. V tom jsme ještě moc a moc pozadu za zemljáky, jimž se rádi posmíváme, ale kteří jsou v revoluci daleko před námi. Kdyby naši důstojníci k nám lnuli opravdovou láskou a brali to bratrství doopravdy a vážně, sami by se postarali o to, aby mezi námi nebylo nijakých rozdílů. Ale to si tady mezi námi špacírují, španělkami práskají o vypucované boty a dívají se na nás s opovržením. My je tomu bratrství musíme teprve učit, my chudáci. Či nejsme chudáci, bratři?“

„To jsme...“ řekl kdosi ponuře.

„Více bratrství by věru neškodilo,“ řekl mírnější hlas.

„A rozdílů takových nedemokratických by taky nemělo být...“ usoudil jiný.

„Tak vidíte! Nemám pravdu? Vidím, že vyjadřuji vaše mínění, ba, že vám mluvím z duše. To proto, že vás, bratři, znám, že mezi vámi žiji, že vím o vašich stescích a o nesmírném vašem utrpení. My mezi sebou si vždycky porozumíme. Oni už nám dávno nerozumějí a ani se nesnaží nás pochopit, pochopit naši duši. Na nás jen stále vyžadují disciplinu a otrockou poddanost. Ale poddanství zrušilo už dávno i to staré shnilé Rakousko – a my máme znovu trpět? Proto jsme se dobrovolně dali do vojska? Bojujeme za ideu, náš boj je především bojem ideálním, neboli ideovým, a pak teprve jsme vojáky. A zacházet s námi jako za Rakouska, to si vyprosíme. Cvičení, cvičení a jen samá cvičení! Už jsme se nacvičili dost...“

Vtom zdálky jakýsi hlas vzkřikl: „Nastoupit! Nastoupit!“

„Co je to zas?“ ozvalo se v hloučku. „Nu, cvičení! Na zítřek! Velká přehlídka!“ řekl kdosi.

„Tady to máte!“ poznamenal Kohoutek. „Kde je vaše volnost? Rovnost? Bratrství! Kdyby všichni řekli práporovi: Nech si to! Cvič si sám! byl by v koncích. Všecko je ve vaší vůli. Ve

vaší moci. Podceňujete sami svoje síly. A vaše jediné slovo, jediné slovo: nechceme! by stačilo úplně.“

„Nastoupit! Nastoupit! Co je to za pořádek?“ ozvalo se opět volání.

„Hled'te, ještě vám vynadá felák. Jako za Rakouska! Rád bych věděl, jaký je tu rozdíl?“

„Žádný!“ řekl kdosi hněvivě.

„Ať si tam jde, kdo chce!“ usoudil jiný.

„Já nejdu!“

„Já taky ne!“

„Už mám těch vopiček dost!“

„Já taky!“

„Nejsme tady na honění!“

„Na štvání!“

„Na parády!“

„Nebudeme dělat oficírům stádo!“

„K jejich produkcím!“

„Pro jejich kariéru!“

„A neříkal jsem vám tohleto všechno, bratři, už dávno?“ řekl Kohoutek.

„Měl's pravdu!“

„Ať žije bratr Kohoutek!“

„Ať žije demokracie!“

„Buďme všichni svorni, bratři!“ zvolal Kohoutek. „Musíme držet pohromadě. Jeden za všechny, všichni za jednoho. Možná, že nám nastávají veliké okamžiky. Naše bratrství musí ukázati svoji sílu. Revolučního ducha. Je velká doba. Až se vrátíme domů, provedeme i revoluci sociální! Lenin zajisté není takový zloduch, jak nám ho líčí buržoasie. A kdyby náš praporek za něco stál, přestal by chodit s tou frajlí. Nemám pravdu, bratři?“

„Máš!“

„Nastoupit!“ bylo opět slyšeti za nimi.

„Oho! Nastup si sám!“

„Jen se nehoň!“

„Aby ses neuhnal!“

„Musíme precisovat svoje požadavky,“ začal zase Kohoutek. „Tedy předně: úplná rovnost! V odznacích, v požiticích, v ubytování, ve všem. Za druhé: právo volby důstojníka...“

„Prápora jde!“ vzkřikl vtom někdo silným hlasem.

Vše na okamžik ztichlo.

„Bratr praporčík!“ poznamenal starý červený Jeřábek takovým hlasem, jakoby si z hloubi duše oddychl.

Několik vojáků rychle, jako by je cosi ponuklo, odstoupilo od Kohoutka. Ostatní se na něho tázavě zadívali.

Ivan Kohoutek chtěl cosi říci, ale vtom již Jiří Skála přistoupil k zástupu. Za ním šel praporčík Horáček a Perný.

V téže době se objevil pojednou i Budecius, jenž právě přišel z Polonnoje od vlaku a stál tu již delší chvíli, naslouchal všemu, aniž ho kdo zvláště upozoroval.

„Byl dán rozkaz: Nastoupit! Někteří ihned uposlechli, jako vždy, jen vy dnes tu stojíte v hloučku, jako byste neslyšeli. Co to má znamenat?“ Skála pronesl tato slova klidně. Netušil, co se zde dělo.

„Patrně jste byli tak zabráni v rozhovor, že jste opravdu neslyšeli,“ pokračoval s úsměvem. „Vyšel jsem k rotě, vidím, že je jí sešikováno sotva polovic. Ostatní prý támhle stojí i debatují, řeklo se mi. Patrně jste tedy neslyšeli. Slyšel jsi volání Nastoupit! bratře Kohoutku?“

„Neslyšel, bratře praporčíku!“ řekl Kohoutek a rozhlédl se po svých věrných.

„Dobře! Omlouvám tě tedy. I vás ostatní! A o čem jste tedy tak vzrušeně hovořili, že jste neslyšeli volání?“ Skála se usmíval na Kohoutka tak upřímně a přívětivě, že jinoch všecek zbledl.

„Víte přece, že máme zítra plukovní svátek. Musíme se přece k němu připravit. Je to výročí naší přísahy. Před třemi lety stali jsme se vojáky. Dobrovolně. Vyhlásili jsme válku Rakousku. Řekli jsme si, že budeme stát v branném, vojenském odboji proti němu a proti všem našim nepřátelům. Vždy jsme po vojensku vzpomněli přehlídkou svých řad tohoto dne. I zítra tak chceme učiniti. Vyžaduje to trochu přípravy, cvičení. Jinak si naše rota utrží ostudu před ostatními. A vy se mi k tomu cvičení sbíráte jako na jarmark! O čem jste tu mluvili, že vás to tak zaujalo? Kohoutku?“

Kohoutek mlčel. Náhle jeho oči jaksi namátkou utkvěly na Budeciusovi. Jinoch rázem si uvědomil, že Budecius se právě vrátil, že stál zde, že vše vypočetl. I stal se pojednou velmi těkavým. Ostatní zarytě mlčeli a dívali se na něj. Všecky tyto pohledy říkaly mu zřetelně:

„Ty – mluv!“

Ale Kohoutek, ač by rád, nijak nebyl s to promluvit.

Skála se rozesmál. I mnozí z hloučku Kohoutkova se začali usmívat.

„Jak vidíš, bratře praporčíku,“ začal Budecius, „hoši se trochu zapovídali. Já jsem právě přišel a tu jsem narazil na tento malý meeting. Také jsem se zde pozdržel. O ničem světoborném se zde nemluvílo, toť jasné. Jinak by přece bratr Kohoutek ihned vše vyložil. Bratři právě mluvili o významu zítřejšího dne. Mne to velmi potěšilo. Vrátil jsem se totiž z emisní cesty, z níž jsem si věru odnesl více trpkosti než radosti. A tu jsem se zaradoval, když jsem viděl, že duch našeho vojska je stále pevný a jasný, pravý opak ducha těch našich lidí, které jsem poznal v táborech. Tam rozvrat, nedůvěra v naši akci, v naše vedení, zbabělost, nechť k naší společné práci, uhýbání před jakoukoli zodpovědností, sobectví a neochota k jakékoli oběti pro celek. Byla místa, kde na mne čeští lidé plivali, kde mne vyprovázeli z tábora kamením, kde mi vyhrožovali rakouskou šibenicí po návratu. Polovina zajatců se otevřeně těšila na návrat domů, to jest do Rakouska, jen až prý Němci a Rakušani vtrhnou do Ruska a donutí ho k separátnímu míru, jehož se nemohou dočkat. Pak prý si to všichni vypijeme, že prý je svádíme ke zradě na rodinách, jež jsou doma pronásledovány, že je svádíme k sebevražedné akci, jež je v dnešní situaci vyloženým nesmyslem atd. Polovina pak se vymlouvala na antimilitarismus, pacifismus, někteří i na Lenina a na sociální revoluci. Je v Rusku dvěstěpadesát tisíc Čechů a Slováků, tak mi řekli v Kyjevě. To je ten nejmírnější odhad. Ve skutečnosti jich prý je daleko více, ale snad lépe počítati s menším číslem. Kdyby z nich všichni zdraví lidé se přihlásili do armády, může nás býti – opět mírně počítáno – dvě stě tisíc. To je mohutná armáda. Je-li nás nyní v československém armádním sboru třicet tisíc, bylo by nás takto téměř sedmkrát tolik. Uvážíme-li pak, že tři tisíce našich vojáků u Zborova, daleko bíději vycvičených a opatřených vším potřebným, než jsme nyní po vydatném oddychu my, rozbilo na prach celou rakouskou divisi, zesílenou říšskoněmeckými šturmbataliony, tedy massu nejméně dvanácti tisíc vojska, mohla by armáda dvou set tisíc Čechoslováků býti velmi vážným nebezpečím pro čtyřnásobnou sílu nepřátelskou, tedy pro osm set tisíc Rakušanů a Němců. Těchto dvě stě tisíc Čechoslováků dovedlo by zajisté aspoň v prvním okamžiku, než by se vzpamatovalo Rusko, a to by se snad pod záštitou této síly přece trochu vzpamatovalo, odraziti nepřátelský nápor a pochod na Rus. Němci by zajisté nemohli podceňovati této skutečnosti, sotva by směli odvésti všechny svoje sbory proti Francii, vzrůst vojska našeho by zdemoralisoval silně armády Rakouska, v jehož zemích se začíná proces rozpadu říše na národní celky; význam tohoto mohutného a zázračně přes noc vzrostlého vojska by byl tedy dalekosáhlý, snad ho ani nyní domyslit nelze. Dovedete si představití tedy, s jakými přehořkými pocity jsem se vracel z cesty, jejíž užitek byl tak skrovný! Jak jsem toužil nalézt po duchu nestatečnosti, egoismu a malosti vykoupení v návratu k našemu vojsku, k našim rotám, vykoupení v jejich duchu statečnosti a vytrvalosti, ve velikém duchu zborovském. A jak mne opravdu překvapilo, když jsem slyšel z úst právě Kohoutkových, že tento duch statečnosti a vytrvalosti, zodpovědnosti a vážnosti, duch zborovský, je zde a je silný a nepřemožitelný. Poslouchal jsem bratra Kohoutka a řekl jsem si: hle; ti tam v táborech především potřebují míti v našem vojsku bezpečný příklad! Pak sen o dvou stech tisících nebude snem, nýbrž faktem zítřka. Bratr Kohoutek ukázal, že ten příklad zde jest. Díky za to! Věděl jsem, že se nemohu klamati o svém srdci, jež tolik toužilo domů, to jest, mezi vás.

Vedlo mne jako přesný kormidelník sem, na ostrov jistoty a charakteru; z nesmírného rozbouřeného oceánu jsem tedy plul dychtivě na tento ostrov, o němž kdysi řekl bratr Kohoutek zaníceně, že je to ostrov pevný jako ostrov korálový. A uslyšev zde, jak bratr Kohoutek opravdově vykládá svým bratřím význam přísahy, již jsme si před třemi roky dali na Sofijské plošadi v Kyjevě, jak je vybízí ke svornosti a pevnosti přesvědčení, byl jsem zase jednou velmi spokojen... velmi...”

Budecius se zarazil a rozhlédl se.

Všichni, nevyjímaje Skálu, jehož zcela přešel veškeren úsměv, zírali na něj vyjeveně. Kohoutek smrtelně zesinal.

Náhle se rozlehlo podivné, mužské štkání, jako pološílené.

Byl to rotný kočí, starý červený Jeřábek.

Budecius se podíval podivuhodným pohledem na Skálu. Ten, jako by mu někdo tiše napovídal, těžce rozkázal:

„Rozchod!... Rota... za hodinu... nastoupit!“

Všichni úprkem se rozutíkali do svých chalup.

XXX.

Na den svatého Václava onoho úžasného roku – tisícího devítistého sedmnáctého, slavilo celé vojsko československé svatováclavské posvícení. Po obou březích Dněpru rozloženy byly jeho pluky. Čtyři pluky první divise na pravém břehu v rayoně městečka Polonnoje, čtyři pluky druhé divise na levém břehu na východ od Kyjeva. V městě Žitomiru, ležícím na veliké a krásné silnici, vedoucí od hranic Rakousko-Uherska na Kyjev, stály zálohy a byly sborné stanice pro nové dobrovolníky. V Kyjevě pak bylo sídlo štábu armádního sboru, jehož velitele našla Národní Rada, rovněž dlící v Kyjevě, v ruském generálu Šokorovu. Tam nyní přenesli svoji působnost i političtí činitelé českoslovenští, dosud pracující v Petrohradě, tam také po své návštěvě Moskvy měl přijeti na trvalejší pobyt profesor Masaryk.

Na velikém lučním prostranství, kde stáli jako Titani mohutné staré stromy po různu rozestavené, na témž prostranství, kde mladý Jiří Skála dal sobě a jim slib na šavli, kde profesor Masaryk po prvé se setkal se zborovskými pluky, konala se v tento den veliká a slavná přehlídka. Přijel nový velitel jihozápadní fronty, generál Volodčenko, množství hostí a zástupy lidu z okolí.

Před nimi defiloval pluk.

Výkřik úžasu se vyrval z diváků.

Mohutná, pevně sevřená massa, šedivá massa uniforem, strašný les bodáků.

Přesně, na povel, jako jediný, ohromující a obrovitý ježek, stanula před tribunou. Její „stát!“ – byla rána z děla. Pušky se naráz svezly k patám. Nikdo sebou ani nepohnul. Tváře lidí-vojáků, splývající v přísnou kovovou pospolitost vyjadřovaly tvrdost a naprosté vytržení.

Výbuch sopky – to byla jejich odpověď „Zdar!“ na pozdrav velitelův.

Dvakrátě prošli před užaslou tribunou.

Když šli po druhé, tryskala z jejich pochodu, jak nesli bodáky v pěsti jako připravené k hroznému bajonetovému útoku proti neviditelnému nepříteli, taková síla a přísnost, že se nikdo z diváků neodvážil ani rychleji dýchnouti.

Tak se v lehkých vlnách dlouhých řad nesla kupředu ozbrojená, kovová massa lidí, odhodlaných na smrt.

„To je přízrak!“ vydechl generál Volodčenko. „To není přece skutečnost! To je vidění, nesmírné, slavné vidění! V těchto dnech... v této době... zde, v Rusku! Vojsko! A více než vojsko! Bohatýrstvo!“

„Jsou to českoslovenští dobrovolníci!“ řekl na to velitel pluku skromně.

Tak prošly tři bataliony, trojí ocelové pole se převezlo před zdivenýma očima všech, generálů i mužů z okolních vesnic, živelný železný kartáč s trčícími vzhůru ostny, za ním prodefilovaly oddíly strojních pušek, skvěle vypravených se svými malými, kadeřavými koníky, veselými kamarády vždy veselých kulometčích.

Toto zjevení prošlo tedy slavnostně před davem lidí, jenž byl v prvním okamžiku přesvědčen, že jde o halucinaci. Ale po oddychu, jenž následoval, přišlo zjevení druhé.

Na prostranství vešly proudy mladých, mužných lidí, v šedých spodcích a bílých, u krku rozhalených košilích. Hudba je provázela jiskrným sokolským pochodem.

Rozstup!

Ohnisko, z něhož na všechny strany šlehnou spousty bílých, oslnivých střel. A nad nimi měkké, zářivé slunce!

Budecius necvičil s nimi. Zanedbal cvičení svými potulkami za dvěma sty tisíci! Stál mezi ostatními diváky, neméně udiven a omráčen.

Díval se a dobře pozoroval, jak vcházeli na prostranství, osmáhlí, krásní, antičtí. Vesměs mužové a hoši středního vzrůstu, širších ramen, silných, rovných hrdel a vyklenutých prsou, pružných těl a rázné, rytmické chůze, upřených, trochu vzdorných očí. Byli vesměs hladce vyholeni jako američtí boys, snědí, zčervenalých tváří, trochu koketně zčesaných vlasů, zaťaté pěsti.

Díval se a dobře pozoroval, jak se zastavili prostě a monumentálně, jak se skvěle rozstoupili!

A nyní začali cvičiti prostná.

Prostná z posledního sokolského sletu!

Malebná, pevná a plná gracie.

Budecius s počátku se poněkud chvěl. Chvěl se o ně. Aby neučinili chyby nebo rušivého nějakého neladu se nedopustili. Tolik mu na všem záleželo.

Ale znenáhla ho opouštěla tato úzkostlivost.

Jiný, nekonečný a vlahý cit se pramenil v prahlobkách jeho bytosti.

Byla to snad pýcha, smíšená s ohromnou láskou, vzrušené opojení nad krásou a silou jeho račy, mystický pohled do její odhalené transcendentní tváře duchové, jejíž tajemné rysy sbíhaly se v této masse, proměněné v jedinou živoucí, dýchající, pohybující se bytost.

To, co naplňovalo jeho srdce po sám okraj, překypovalo nyní a rozlévalo se po všech údech, do všech buněk jeho těla. Úžasné rozechvění, podobné a blízké pláči! Jak je to nedávno, kdy ho přemohl pláč tehdy v Petrohradě, kdy ležel na dlažbě rozbouřeného města a četl namátkou o zkáze československé brigády, četl nevyslovitelná slova: „A stříleli druh druhá!“ Konečně však se vyrvalo z jeho úst slovo, podivné – podivuhodné: „Bratři!“

Hle, včera se tedy mluvilo také o bratrství.

Ale jako by to nestačilo českému duchu, musel nutně nebohý Kohoutek вплétati ještě jakási jiná, evropská, nečeská slova!

Demokracie! Sociální revoluce!

Hle, zde jsou: zná je téměř všechny, přes rok se již dívá s nesmírnou pozorností do jejich tváří a čte z nich, učí se z nich, žije z nich!

Totoť jsou bratři! Totoť jest bratrství!

Staré slovo. Staré české slovo!

Nebyl-li člověk na počátku sám... byla-li na počátku láska... bylo v ní toto slovo. Slovo, jež v lásce bylo na počátku.

A je-li v pořadí tří velikých slov francouzské revoluce třetím, to znamená jen, že jest vrcholem možnosti a jedinou pravdou.

Nejsou si lidé rovni. Jako si není nic rovno v široké boží přírodě.

Nejsou lidé volni. Jejich svobodná vůle je vázána vším, co je v člověku mimo ni, vším, co je mimo člověka.

Jsou však lidé bratry.

Obsáhlé a rozmanité bratrství, veliká rodina, vzešlá z jediného semene Adamova. Rozběhlá po celém světě, rozvaděná a znovu se přátelící, pohyblivá, soutěžící, veselá a zápolící.

Budecius naslouchal hudbě.

Tato hudba, tyto motivy písní jeho země, pohyby těchto paží a těl, vše splývalo v dynamický, sršící rytmus velkého maskového citu, rozevlátý nade všemi, jehož nesčíslné pršky jako letní déšť zapadaly do duší a zavlažovaly silným hromadným štěstím všechny děti tohoto kmene a naplňovaly úžasem všechny diváky.

Veliké slovo Tyršovo! řekl si Budecius.

Nedoceněné učitelé národa, vůdci a filosofové jeho, nedoceněné mládeži, nedoceněné žáky a následovníky! Veliké slovo, klesající v duši mnohých s výšin přímo metafysických v malou představu tělocviku a rutinérství. Slovo, jež mělo učiniti tělem samu krásu, odvahu, ctnost! Vzbuditi zotročený a zkažený národ k heroismu, bez něhož není čistého života ani slavné smrti!

Konečně zde – a především zde, kamž jsi výhradně směřovalo – došlo jsi svého vtělení! Zde se naplnil tvůj osud. A zde musí vytrvati, je-li nám souzena další cesta života. „Zbroj v každé pěsti! Stokrát, tisíckrát to budiž řečeno!“ Tak děl před mnoha lety, v dobách otroctví, pomyslel si Budecius. A rozpomenuv se na včerejšek, řekl si ještě tato slova Tyršova: „Nestačí zbraň, nestačí nadšení, jak děje našich dnů opět ukázaly, když k zbrani není mužů úhodných a k nadšení síla bez ochabnutí.“

Hle, muži úhodní! Lze jim věřit? Ach, zakolísají snad občas. Ale: lze jim věřit.

A což „síla bez ochabnutí?“ Jest na světě taková síla?

Každá síla může ochabnout. Jediná síla však, chcete-li tomu, jest nevyčerpatelná. To je síla lásky!

Nuže, pohleďte sem, na tyto lidi, na tyto muže. Jich nelze podezřívati.

Hleďte do jejich tváří a řekněte, lze-li je podezřívati z nedostatku lásky?

Jaký je to úžasný den! Dopoledne vidění síly. Odpoledne zjevení krásy.

A slunce, jež nyní zapadá, krvavé nad krvavým světem, uvidělo jediný den a jediné místo na celé zemi, jež bylo v těchto divých časích obětováno Bohu.

Neboť dnes a zde našel syny svoje, kterak touží po tom, aby byla silná a krásná těla, jež jim dal, aby byly silné a krásné duše, jež jim dal.

Večer, jenž se snesl nad zemi a přijal tuto velikou antickou modlitbu, rozdal lidskému houfu, rozjařenému zdravou a bujarou arenou, veselí a jadrnou bujnost mužství.

V zámku v Berezně uspořádali hoši „Akademii“.

Zpívali. Hráli. Tančilo se.

Byli zde hosté z divise, od ostatních pluků, od Národní Rady z Kyjeva, byla zde paní hraběnka, zámecké slečny, učitelky z Polonnoje a z okolních míst, děvčata z městeček, dvě tři

Židovečky, hezké, nastrojené a koketní, Polky, Ukrajinky v krojích, i panská, jíž se tolik bála panna Sofia.

Tančila se mazurka.

Kapitán Jemeljanov, jenž už dávno zase zapomněl na Kornilova i na „Maxim“, předtančil mazurku s hezounkou Polkou, vychovatelkou zámecké rodiny z Titkova, nadnášel se křepce, břinkal ostruhami a sklízel bravo.

I Jiří Skála tančil. S pannou Sofíjí.

Byla dnes rozjařená, spokojená, veselá. Necht' se již stane cokoli... cokoli.

Její mladé, chtivé tělo se tisklo k prsům důstojníkovým.

Sama slyšela od mnohých, především od velitele pluku, že rota Skálova byla nejlepší, nejucelenější... nejdisciplinovanější!

„Oj, je tu horko! Pojd'me na okamžik se osvěžit do sadu!“ nabídla mu po chvíli. Vyšli. Na balkoně stál Budecius zamyšleně.

Naslouchal vsi, jež celá zpívala, tančila, hlaholila.

Zámek nahoře, chaty dole.

Naslouchal i noci. Zdálo se mu, že také zpívá.

Sotva si povšiml Skály, který tu prošel těsně kolem s pannou Sofíjí a usmál se naň.

Zato však po chvíli kdosi vedle něj tiše stanul a dotkl se jeho ruky.

Byl to Perný.

„Všude plno, plno veselí! Nevím, jak tomu mám rozumět. Pir vo vremja čumy, říkají Rusové. To je asi tolik, jako kvas Baltasarův a tajemná ruka, jež píše Mene, Tekel, Fares. Rozhodně jsou to hody v době moru.“

„S tím morem bys mohl mít pravdu,“ řekl Budecius trochu rozmarně. Všichni dnes měli posvícení. I on měl svoje posvícení.

„Já jsem ovšem nepřišel sem proto, abych ti toto říkal. Mám pro tebe tři věci, jež bych ti rád sdělil. Myslel jsem, že je řeknu Horáčkovi, ale vidím ho, jak se tamhle baví se slečinkami, nesmím ho tedy vyrušit. Ostatně bych mu asi musel trochu zkazit náladu.“

„Nuže, tvoje, tři věci... tři karty... tři karty!“ usmál se Budecius.

„Mluvil jsem dnes odpoledne na slavnosti s několika polskými studenty. Jeden byl z Petrohradu, právě se odtud vrátil, dva utekli nyní z Kyjeva. Petrohradský mi sdělil, že vládu co nejdříve převzou bolševici. Trocký je předsedou petrohradského sovětu. Kerenský a celá prozatímní vláda nemají de facto ni za kopějku ceny, smyslu a síly. Lenin a Trocký,

jakmile převezmou vládu, ihned zahájí mírové jednání s Němci. Uzavrou s nimi ovšem mír stůj co stůj.“

„To je možné!“ odtušil Budecius.

„Tak? Nuže dále. Kyjevští mi sdělili, že ukrajinská centrální rada vyhlásí v nejbližších dnech Universal o úplném odtržení Ukrajiny od Ruska, prohlášení plné nezávislosti. Současně začne sama, tak říkajíc na vlastní pěst, vyjednávat s Rakušany a Němci o mír; v Kyjevě se houževnatě vypravuje, že samostatná Ukrajina požádá Němce a Rakušany o pomoc při pacifikaci země, dokonce že s nimi uzavře spolek.“

Budecius neodpověděl.

„A konečně třetí věc. Kohoutek zmizel. Jako když se do země propadne. Včera večer hlásil šikovateli, že je nemocen, že se nemůže účastnit dnešní přehlídky ani sokolského cvičení. Ráno se tedy po něm nikdo nesháněl. V jeho chalupě mysleli, že spí u mne – on totiž zmizel už v noci patrně. Já jsem to teď vyšetřoval. Bratři ovšem neměli na to valnou náladu, škádlili na návsi děvčata a křičeli na bratry z jiných pluků: Čí je posvícení? Naše! Ale na konec jsem si učinil asi takovýto obraz o věci: Kohoutek patrně rozrušen vším, co se včera stalo – a já jsem ihned celému výstupu porozuměl, jakmile jsi ty promluvil, myslím, že i Skála to pochopil – odešel z roty. Byl to nesmírně vnímavý a citový chlapec, který to snad všechno myslel dobře, špatně trávil různou literaturu, v níž v poslední době stále se vnořoval, a tak propadl patrně včera večer...“

„Melancholii?“ zeptal se Budecius a šeptl vážně: „Bůh buď s ním!“

„Nikoli melancholii,“ řekl s úsměvem trochu zlomyslným Perný. „Vzal všechny věci sebou a jistě, že odešel rozrušen, ale ne zoufalý. Chtěl jsem jen říci, že asi propadl včera večer svodu onoho hlasu, jenž se v něm po několik týdnů v poslední době ozýval, a jenž ho vábil – k bolševikům.“

„Bůh buď s ním!“ řekl smutně Budecius.

„Je ho ovšem škoda. Sám se mi vyznal, že by nesmírně rád pronikl mezi intelligentní bolševiky, poznal důkladněji jejich učení. Myslím, že je více básník než politik...“

„A nejvíce je mladík...“ dodal Budecius.

„Tož to jsou moje tři věci. Co jim říkáš?“

Vtom hudba spustila kozáčka.

Tančil ho ovšem kapitán Jemeljanov.

Všichni se sběhli k této podívané. Každý přizpěvoval do taktu a tleskal.

Jemeljanov byl nejšťastnější člověk na světě.

„Co tomu říkáš?“ opětoval Perný svoji otázku.

„Nic!“ řekl tvrdě Budecius.

„To je ovšem nepatrné. Vím však, že o tom budeš přemýšlet!“

„Snad. Dnes však jsem se napřemýšlel již dosti – a o čistších věcech!“

„Snad ne také o tomto... posvícení?“ řekl chmurně a poněkud vztekle Perný a měl se k odchodu.

„I o tomto posvícení. A víš, k čemu jsem došel, když jsem dnes viděl naše lidi? Že na konec bude posvícení naše!“

ČÁST V.

XXXI.

Střelba na ulicích nebyla v těchto dnech ovšem nijakou zvláštností.

Budecius znal již onen truchlivý praskot střel, ozývajících se neznámo kde, směřujících neznámo kam.

Jakoby si skrytí střelci řekli: Eh co, chce se nám střílet. A kdo nám chce, kdo nám může zabránit?

Ale dnešní jitro bylo jiné.

Střelba zněla na Pečersku. Ozývala se z Podola. Ba, slyšel ji v rayoně starokyjevského „účastku“, policejního úřadu východní části města.

Kdo to střílí? Kornilovci? Není již dávno Kornilovců! Kozáci?

Není již dávno kozáků. Aspoň v Kyjevě jich není. Snad jsou na Donu. Snad jsou na Kubani. Snad jsou na Kavkaze. Ostatně poslední z ruch, Morgunov, nedávno zhynul!

Vojska Zatímní vlády?

Není již vojsk Zatímní vlády. Není ani nijaké Zatímní vlády.

Důstojníci a junkeři?

Ani těch přece již není.

Probud' se, bloude!

Mohou to býti jedině Ukrajinci a bolševici.

Zajisté, jsou to Ukrajinci a bolševici.

Hm, podivná jména! Ukrajinci! To je národ. Národ, jenž bojuje za právo svého sebeurčení.

Či nejsou Ukrajinci národ?

Ale zajisté, že jsou národ.

„Od nynějška Ukrajinská lidová republika stává se samostatným, na nikom nezávislým, svobodným, suverenním státem ukrajinského národa.“

Tak zní slova IV. Universálu.

Jakže to napsal „Československý deník“?

Ano, máme svůj deník, jenž vychází v Kyjevě od 1. ledna 1918.

Máme svoje noviny a čteme v nich:

„Snad naše děti budou se učit ve školách, že 12. ledna 1918 rozpadla se veliká slovanská říše, zhroutil se kolos na hliněných nohách, že 12. ledna 1918 zrodil se nový samostatný, neodvislý, suverenní slovanský stát, že idea sebeurčení slavila ten den své veliké vítězství.“

Tak tedy „Československý deník“.

Ale proč však ti bolševici?

Kdo jsou?

Hle, říkají lidé, že dnes spolu bojují o Kyjev Ukrajinci a bolševici.

Jsou bolševici Rusové?

Bojuje zde o Kyjev Ukrajina a Rusko?

Je Kyjev, máť ruských měst, ukrajinský či ruský?

„Bože, buď milostiv nám hříšným!“

Kdože to řekl?

Hle, občan Kyjeva to řekl. A pokřičoval se. Nějaký „lávočník“, hokynář. Budecius se ohlédl.

Těsně za ním se skácel člověk s rozbitou, prostřelenou hlavou. Mozek vystříkl na dlažbu. Údy zkomírajícího těla sebou těžce tloukly o zemi.

Fjí! Fjí!

Střílejí, u všech kozlů! Odkud to střílejí? A přímo sem. Přímo na lidské hlavy. Do lidských mozků!

Budecius schýlil hlavu a přitiskl se ke zdi. Ulice rázem vyhynula.

Krámy se rychle zavíraly, okenice bouchaly, lidé stahovali záclony v oknech.

Utíkal Trechsvjatitělskou ulicí po chvíli, drže se u zdi, až na Sofijské náměstí. K soše Bohdana Chmelnického!

Kolik raněných, mrtvých!

Tedy je to přece pravda!

Pravda! Pravda! Pravda! odpovídaly mu střely, houkající kolem něho všude, létající se všech stran a usmrcující – kde koho.

Muže, jenž klidně a pokojně běžel d'ábelskou ulicí, babku, jež vyskočila z domovních vrat, aby zjistila, kde a co, děvče – služku, jež nesla džbán vody, studentku s knihou, stařečka – domovníka, zametajícího před domem.

A do této střelby zní další slova IV. Universálu:

„Se všemi sousedními státy, jako s Ruskem, s Rakouskem, Rumunskem, Tureckem atd. budeme žít ve shodě a přátelství, ale žádný z nich nesmí plést se do života samostatné ukrajinské republiky.“

Hleďme!

A kdo že se to plete nyní do života samostatné ukrajinské republiky?

Který stát?

Rusko?

A jsou bolševici, kteří prý takto střílejí nyní po ulicích Kyjeva a pletou se do života hlavního města nynější samostatné ukrajinské republiky, jsou tito bolševici – Rusko? Kde to jsme? Tak tedy už nejsme v Rusku? Jsme rázem v cizině: na Ukrajině? ...

Fjí!

Oh, tato střela bezmála mohla mu urazit hlavu.

Kde však, kde – koupí za tohoto shonu a za tohoto vylištění města – chleba? Nastěhoval se k jakési „bábušce“ na Trechsvjatitělskou ulici. Kterýsi spolupracovník Národní Rady postoupil mu tento byt.

Nuž, bydlí u bábušky. Již kolik dnů.

Bábuška má dceru „popaďu“. Ale kdyby to byla „popaďa“, ctnostná žena popova! Neboť to je – kulomet. Ano, kulomet. Jakmile začne mluvit – tatatatata. A o všem možném. Její muž zůstal někde v Polsku, ve Varšavě.

Bábuška má dvě vnučky, Táňu a Tásju. Obě se jmenují Tat'jany. Jedna je dcerou „popadi“, druhá je dcerou jiné dcery bábuštiny, jež je už mrtva.

Ty všechny ženské – i služka Zoša, chtějí jísti.

Ty všechny má nyní Budecius na krku.

Kde však sehnati pro ně – i pro sebe – chleba nyní, v městě, kde se nic jiného neděje, než že se střílí a vraždí?

Kde vzíti – a nestřílet, nevraždit?

Jak směšné! Povolali ho již před vánoci sem. Prý nějaký sjezd vojska je nutno „dát dohromady“, francouzský disciplinární řád zavést, nové osnovy vnitřní samosprávy vypracovati... a bůhví, co ještě. Je prý nutno, slyšeti hlas prostého vojáka! Demokracie! Konečně dobrá! Přijel. Těžce se loučil s rotou. Ostatně rota a pluk byly před pochodem do Žitomiru! Celá první divise se shromáždí v okolí Berdičeva. A v Berdičevě je štáb jihozápadní fronty.

Jak se asi loučil Jiří Skála s pannou Sofíjí?

Ale kdo by dnes myslel na takové věci.

Rázem se vše otočilo o stoosmdesát stupňů.

Kdo si včera myslel, že prožívá drama, co si myslí dnes?

Slyš, co ti odpovídá Kyjev?

Fjí! Fjí! Fjí!

Byl car – není ho. Byl Miljukov – není ho. Byl Kerenský – není ho.

Bylo Rusko – není ho.

V Petrohradě je Lenin.

V Brest Litevsku je Trocký.

Mír! Mír! Mír!

Tak řve celé Rusko! Celá Ukrajina! I Michajlo Hruševský.

V Kyjevě je Vynnyčenko.

A kdo je Vynnyčenko?

Spisovatel. Předseda ukrajinské vlády, jako je baťko Hruševský předsedou ukrajinské centrální rady. Ta je nyní pánem Kyjeva, pánem Ukrajiny.

Pánem! Kdo je pánem v širé zemi ruské?

Fjí! Fjí! Fjí!

Ano, toto „fjí“ je nyní pánem v širé zemi ruské.

A bábuška, „kulomet“ a Táňa s Tásjou chtějí jísti. I Zoša!

Na ulicích Kyjeva „fjí“ – v Brestu Litevském – mír! K slzám pohnou zanícenou duši slova Trockého! Tak monumentálně zní jeho telegram Němcům! A jaký je velikolepý jeho závěr:

„Pryč se zimním tažením! Ať žije mír a sbratření národů! Podepsáni: Lidový komisař pro zahraniční věci, Trocký. Předseda rady lidových komisařů, Uljanov-Lenin.“

Tedy tento Mordvin, jehož lysou hlavu viděl před několika měsíci v „Cirku Modern“ v Petrohradě, je nyní pánem Ruska. Prvním jeho činem je mír s Němci.

Tedy tento mír se peče – v Brestu Litevském.

Šlechtic Kühlman, generál Hoffmann, hrabě Černín, velvyslanec šlechtic Mercy, podplukovník Pokorný – hleďte krajané! – hrabě Csaky, Bulhar Popov, Zekki paša! To je tedy jedna strana. Předsedá jí však bavorský princ Leopold.

Naproti nim jsou Rusové!

Ru-so-vé!

Joffe! Karachan! Weltmann-Pavlovič! Alt-vater! Fokke! Zeplit! Kameněv! Pokrovský!

A později Trocký!

Jasněji: Bronstein!

Ru-so-vé!

Hotový Ilja Muromec každý z nich.

Ale vedle nich je zde ještě někdo. Kdo ho zná?

Je to pan Holubovič.

A pan dobroděj Holubovič je předsedou zvláštní mírové delegace Ukrajiny, jež prohlásila svoji samostatnost.

Samostatnost!

Sotva však Budecius vyřkl v duchu toto slovo, rázem uletělo všechno z jeho paměti. Princ Leopold Bavorský, generál Hoffmann, Černín, Popov, Zekki-paša, i ten ze všech nejmilejší, podplukovník Pokorný. Ale i Joffe, Karachan, Altvater – i Trocký. I Holubovič-dobroděj. Vše uletělo.

Před ním – dva kroky, se skácela k zemi mladá dívka. Klesajíc, prudce si sáhla k ěnadrům. Budecius k ní přiskočil. Sklonil se nad ní. Poznal ji.

Byla to Aňa Andrejevna.

Smrtelně zbledlá, křečovitě, zaťatými pěstmi svírala svůj šat na prsou. Budecius nadzdvihl omdlelou dívku – z prsou se jí řinula říčka rudé, kouřící se krve.

Zatočila se mu hlava.

Aňa Andrejevna!

Jak je to vše možné? Je to zázrak? Přelud? Pomatení smyslů?

Těžko bylo v této chvíli a na této ulici klásti si otázky a odpovídati na ně. V jeho tvrdých mužských rukách se chvělo těžce raněné tělo mladé dívky, z něhož proudem ucházela krev.

Kde však vzítí nyní lékaře? Kam se poděješ, osamělý člověče, na zpustlé ulici, v níž poletuje smrt?

Aňa Andrejevna byla v bezvědomí.

Všecky domy, všecky krámy byly vůkol zavřeny. Všecka okna zabeďněna.

Zmateně utíkali po ulicích jednotliví lidé, kteří neslyšeli a nechtěli slyšet jeho volání. Pochopil vše rázem! Byl sám a sám. Jediné bezduché tělo Ani Andrejevny spočívalo v jeho náručí.

Ano, nebylo o tom nejmenší pochyby. Byla to Aňa Andrejevna!

Položil ji tiše a opatrně na dlažbu u stěny vysokého domu.

V té chvíli se rozpoutala nejzuřivější střelba.

Přece však byl trochu chráněn vysokou zdí. Rozepjal dívce šat a setřel krev. Svým vojáckým kapesníkem se pokoušel nějak jí obvázáti ránu.

Posléze pomalu, opatrně, těsně u zdi, jako nějaký podlouník, táhl po zemi její tělo zpět, zpět – do Trechsvjatitělské ulice.

Umírajícího člověka přinese bábušce místo chleba.

Několik lidí přeběhlo kolem něho. Viděl zdivočelé tváře a zdivočelé oči. Zahlédli ho. Ale vidouce jeho truchlivé břemeno, spustili bodáky a jícně pušek – i běželi dále. Snad by ho byli zastřelili.

Nezachránila-li mi život, řekl si s chmurným úsměvem Budecius, pozoruje divousskou ulici.

Konečně se dostal až ku vratům domu, kde bydlel. Zazvonil u dveří, jež byly zavřeny. Zvonil prudce a zoufale. Vzadu se po chvíli objevila hlava domovníkova, pološílená, ustrašená. Poznala ho. Staroch velmi obezřetně se přišoural k vratům a otevřel.

Budecius vzal dívku do náručí a vynesl ji po schodech do svého bytu.

Táňa i Tasja přišly otevřít.

„Co je to?“ ztrnuly.

„Dívka – jako jste vy!“ řekl Budecius.

„A venku?“ zeptala se Tasja.

„Den soudný!“ odtušil Budecius.

„Konec světa?“

„Ano!“

I odnesl dívku do svého pokoje. Složil ji na svoje tvrdé, vojenské lože, na němž výhradně spával, a jež tak rád brával s sebou. Bylo to ruské skládací polní lůžko.

Přispěchala babuška, přispěchal i „kulomet“. Všecky je prudce odehnal.

„O nějakém lékaři na blízku nevíte? V domě? V sousedství? Na blízku?“

Nevěděly. U Michajlovského monastýru prý žije jeden stařík. „Ale kdo se odváží pro něj nyní? Boží dopuštění! Den soudný – sám jste řekl,“ poznamenala popad'a-kulometčík. Jinak mladší jsou všichni na vojně – Bůh ví, kde je jim konec. Ostatně u nich, ve Varšavě... tata-tatata...

Budecius mávl nevrle rukou.

Ženské se ho bály. I kulometčík. Uklidily se záhy a ponechaly ho o samotě. Tato samota byla pro něj vysvobozením.

Neboť sotvaže odešly, Aňa Andrejevna otevřela oči.

A jakoby to shledávala nejvš přirozeným a jasným, řekla tiše:

„Vy? Věděla jsem to. Musela jsem vás vidět...“

Sklonil se k jejím rtům.

„Poručil jste mi, abych se odebrala ke studni svaté Olgy... Šla jsem... poslušně... Teprve před několika dny... jsem se vrátila... nebyla jsem... u studně svaté Olgy... prostě proto... že tam dříve nežli já... byli... Němci... Vzali Rigu... a obsadili... Pskov... U studně svaté Olgy... jsou... Němci...“

„Mlčte raději!“ řekl naléhavě Budecius.

„Vše jedno,“ zašeptala dívka. „Jsou-li u studně svaté Olgy... Němci... pak vše jedno, vše lhостejno... Přišla jsem... za... vámi... do Kyjeva... je zde... pomník svaté Olgy... je to máť... ruských měst... Chtěla jsem ho vidět... umřu, vím to... i vás jsem chtěla vidět...“

„Neumřete...“ zmohl se Budecius na slovo, za jehož imperativ nemohl by ručiti, to cítil.

„Nehovořte nyní o tom,“ řekl jí měkce. „Jste raněna! Jaké šílenství od vás, blouditi ulicemi, po nichž se nyní potuluje pouze smrt. Uklidněte se maličko, velmi vás o to prosím. Pochopíte přece, že je vám třeba pomoci. Lékaře! Půjdu pro něj. Důvěřujte oběma hodným dívkám, jež vás zatím ošetří. Zdá se mi, že jste utrpěla průstřel plic. Především tedy lékaře, který vás prohlédne a zjistí vaše zranění. Buďte tu v pokoji a ležte tiše!“

„Neodcházejte!“ zašeptala dívka.

Ale Budecius již odkvapil do vedlejšího pokoje. Za okamžik vešly sem Tasja i Táňa. Usedly k raněné a tiše ji těšily – –

Nad městem se rozpoutala divoká dělostřelba.

A jako naschvál nejvíce hřmělo nad Michajlovským monastýrem.

Budecius opatrně přebíhal s chodníku na chodník.

Nad ním praskaly šedobílé a růžové šrapnely. Jako kdysi na bojišti. A hle, Michajlovský monastýr, k němuž nyní směřuje, toť táž budova, v níž v roce 1914 se ubytovala Česká Družina před odchodem na frontu. Naproti ní stálo pořadí erárních domů, hospodářských úřadů. Ploužil se tiše po chodnících. Hle, tam v ulici stojí dvě děla, obsluhovaná hajdamáky ve vysokých huňatých čepicích s rudými třapci. Odtud se tedy střílí a sem se tedy střílí! řekl si překvapeně. Pěkné sousedství! Řinkot skla, sypajícího se na dláždění se všech oken, připomínal mu cosi jako smích, plný šílenství. Nějací bolševičtí kumpáni, skrytí patrně na střeše jednoho z domů, pod nimiž se plížil, stříleli obezřetně z pušek na hajdamáky. Nešťastníci se ohlíželi a ohlíželi, pátrali chvílemi úzkostlivě, odkud to střílí, ale jistě nadarmo. Se střechy se střílí – zkrátka a dobře! Hledej střelce, kdo umíš!

Hola, to je patrně jinší mela, než když tu byl před nedávnem druhý pluk československých dobrovolníků!

Přišli, nebozí hoši, dělat pořádek do Kyjeva. Snad by ho byli i udělali. Ale cosi zmateného, nejasného zamíchalo vším. Po dvou dnech se chystali zase k odchodu. Opereta! řekl si Budecius, prohlížíje přímo v letu tabulky na dveřích domu, o němž se neurčitě zmínila bábuška.

Také se prý střílelo, vzpomínal Budecius. Koho však bránili zde Čechoslováci, porušivši takto přece jen značně vydané heslo neutrality? Ukrajinská centrální rada, dohodnuvši se s místními bolševiky, bojovala tehdy proti posledním zbytkům sil vlády Kerenského! A vláda Kerenského, což bylo nejtruchlejší, znamenala zde, v paměti ruských měst, poslední znak ruského státu. Čechoslováci odešli – dobrá! Vrátili se k své neutralitě. Město je v rukách Ukrajinců! Haha, vypadá to ovšem zábavně, jen slyšte a vizte!

Včera to začalo. Díval se z oken redakce „Čechoslovana“.

Hlouček mladíků, dělníků, bývalých vojáků, útočil na ukrajinské pancéřové automobily, ovládající Vladimírskou ulici! Zle se řádilo. Viděl dole pod okny redakce klesnout dělníka, z jehož úst se vyvalil proud krve. Věru, jiného již potom neviděl. Raněné, zkomírající tělo

tlouklo sebou o dlažbu, na níž jako rudé označení na mapě, rozlévaly se pramínky krve z velikého tratoliště. A potom byl klid. Dělník se nehýbal. Zemřel. Nikdo mu nepomohl.

Budecius se zachvěl.

Ano, nikdo mu nepomohl. A jestli jí nikdo nepomůže?

V hlavě pocítil bolest a zmatek. Co jen to dělá, nač jen to myslí?

Tamhle nedaleko odtud, v Trechsvjatitělské ulici umírá snad právě Aňa Andrejevna. A nikdo jí nepomůže?

Střelba neustávala. Ohlédl se a zpozoroval, kterak děla hajdamáků jsou opuštěna. Odtud se tedy již nestřílí. Střešní střelci je patrně umlčeli. Ale střílí se ovšem sem. Zarazil se a naslouchal okamžik...

Ovšem: je to zcela zřejmé! Střílí se z Podola a ze Slobodky. To střílí Muravjev. Plukovník Muravjev, vůdce bolševických vojsk, jež už obsadila Charkov, Poltavu, celou severovýchodní Ukrajinu, vyhnala odtud ukrajinskou vládu a stojí dnes pod Kyjevem. A střílí zuřivě zejména sem, sem, kde měli Ukrajinci jakýsi důležitý štáb...

Jeho oči utkvěly pojednou na tabulce. MUDr. G. A. Schmied. Tabulka byla ovšem ruská: Genrych Adolfovič Šmid, vrah. Lékař tedy.

Zabouchal na dveře. Bouchal a bouchal zběsile... Nic!

Posléze v přízemí za oknem se objevila nějaká tvář.

Za nic na světě nevpustím, horoval tento obličej, celý uděšený.

Budecius prosil, ba naříkal. Na konec řekl, že není ani bolševik, ani Ukrajinec. Jméno „Čechoslovák“ jaksi zapůsobilo na muže, jenž mluvil za pootevřenou okenicí.

„Ách, áno, ano, pamatuji si. Tu stáli, molodci, nedaleko. Ba, před čtyřmi lety právě. Přísahali. Všichni jsme viděli... pamatujeme. A co tobě, báťuško, chybí? Raněn? Nemocen?“

Budeciusovi se nechtělo do dlouhých výkladů. Cosi však povídal – což sám věděl, co povídal? Žena, žena – jeho žena je raněna. Kulí do prsou. Nedaleko odtud – docela nedaleko. Dvacet kroků, deset... dva kroky! Všeho všudy, to je toho!

Vpustili ho do domu.

Genrych Adolfovič Šmid ani slyšet o návštěvě u raněného.

„Zešílel jste, občane? Všecko to zešílelo v našem rodném Kyjevě,“ zakýval hlavou bělovlasý stařeček.

Ale po dlouhém trápení a dlouhých výkladech poruštělý Němčík přece jen opatrně vylezl za „ztřeštěným“ Čechoslovákem z domovních vrat.

Střelba však neutuchala. Ba nebyla to již střelba, byl to uragán.

„Nebojte se!“ domlouval Budecius. „Střelí již jinam. Za nás. A my jsme hned, hnedlinko na místě. Dvacet, deset kroků... dva kroky!“

„Čert vám vaše dva kroky namluvil,“ sténal stařík. „V léčku jsem padl. Zabijí mne, vás – i vaše žena umře. Všech nás pobijí, pohani!“ –

Přece však za okamžik byli v Trechsvjatitělské ulici.

„Sláva Bohu!“ vydechli oba, když vstoupili do domu. Budecius letěl napřed.

„Doktor! Doktor!“ vzkřikl jásavě.

„Děláte zázraky, ví Bůh!“ ustrnul „kulomet“. „A nemocná upadla právě v bezvědomí. Spí snad také, dušinka nebohá!“

Táňa i Tasja seděly u ní, oddaně a skromně.

Tasja se podívala na Čechoslováka nevystihlým pohledem, když vstoupil do pokoje.

„Zimu tu máte, děti, zimu – d’ábelskou!“ zamnul si ruce stařík Němčík. „Chyba! Raněná potřebuje tepla. Kde ji máte? A – zde! Ohoho! Prostřelené plíce – správně jste uhodl, holoubku. Nu, nu, prohlédneme. Ó, dobrá, dobrá! Probouzí se, k sobě přichází. Ranka pěkná – ničevó! Vyčistíme, vypereme... vydrží-li plíčky, organismus! Teplo, teplo, aby to nenastydlo. A to je hned zápal plic! Nu, srdce zdrávo, pravda! Zeslábla nesmírně, ženuška vaše, zeslábla.“

Tasja se podívala opět tím podivným pohledem na Budeciusa.

„Ženuška...“ zašeptala a pobledla. „Neřekl jste nám nic, Ivane Vjačeslavoviči. Vy jste zlý a nedůvěřivý!“

Budecius jí neposlouchal a přetřel si dlaní čelo.

V té chvíli se venku uragán utišil.

Až to překvapilo všechny. Doktor jediný si ponocující často v mrazu a za noci v průjezdě, od vojáků z fronty.

Budecius byl šťasten. Za poslední dny – mezi tolika ženskými – téměř docela zdětiněl.

Přinesl je domů s vítězoslávou.

Celá rodina i s ním a s raněnou se odstěhovala nyní do předsíně.

V pokojích pro zimu nebylo možno setrvať ani pět minut. Mráz a vítr pronikal vším, čím se snažil „kulomet“ ucpat okna: houněmi, látkami, kožichy, ba i papírem sebe tužším, jež mohl kde sehnat po vydrancovaném bytě.

Neboť byt byl vydrancován. Budecius ujal se zde vlády, a nařídil vše, co jen trochu bylo možno postrádati, pálit. Zoša štípala měkký zbytečný kuchyňský nábytek, dělala třísky a polínka pro zázračná zákopová kamínka, kolem nichž v předsíni se všichni tísnil.

Aňa Andrejevna jediná spala zde na posteli. Bylo to pochodové polní lůžko, jež zdědil Budecius kdysi po Vítovi. Ostatní, muž i ženy, leželi na kožešinách, nastlaných na dřevěné podlaze předsíně. Byla to opravdu jediná místnost, chráněná před mrazem.

Raněná, již věrně a oddaně ošetřovaly Táňa a Tasja, maličko zde pookřála. Zvolna rozmlouvala s dívkami. Její oči však nepřestávaly hledati Čechoslováka; s úzkostí se ptala stále, není-li opět na ulicích.

Hřmot jejich a pekelná vřava doléhaly sem jakýmsi hrůzným pahlasem. Ale přece jen bylo zde nějak bezpečněji a útulněji.

Hovořivali dlouho do noci. „Kulometčík“ dohlížel na hospodářství, značně již pomalejší a střídmejší v hovoru než dříve. Bábuška chodila tiše občas studenými pokoji jako náměsíčná, třesouc se chladem, a vysedávala potom dlouho, podřimujíc, na malé zahradní stoličce u zázračných kamínků. Zoša vše zařídila: zavedla trouby do komína, aby z nich neunikal kouř a zápach. Připravovala za vedení popadina čaj – bez cukru ovšem, rozdělávala opatrně kousky uzeniny, jež se vůčihledě tenčila, a krajíčky chleba. Jediná Aňa Andrejevna dostala denně talířek polévky z uzeného masa s nalámanými kousky chleba. Jinak však všichni ostatní byli podělováni stejnými dílci.

Komunisticky!

Tohoto dne byl tedy Budecius od rána doma.

Seděl mezi „dámami“, jak se naučil na příkaz Tasjin říkat, a tlumeně, aby nerozrušoval choré, vypravoval jim všem o československém vojsku.

„My zde – Bože můj! To je idylla. Ale tam... Na pravém i na levém břehu Dněpru! Na levém břehu je rozbouřené moře Ruska. Na pravém břehu jsou dnes Ukrajinci, Němci a Rakušané.“

Aňa Andrejevna byla tomu ráda, že je venku tak zběsilý den.

„Tedy Němce přivedou! Chcete říci: pořádek udělají? Nebude střelby? Pořádek... pořádek! Nebude bolševiků – nebude střelby! Pořádek... pořádek!“

„Budete si moci s Němci pohovořit...“ řekl stísněně Čechoslovák.

„Eh, pohovořit... co bych s nimi hovořil? Německy jsem už zapomněl, třeba že sám jsem Němec. Ale o to nejde, o to nejde. Pořádek... holoubku, pořádek! Pořádku je třeba! Nu, sláva Bohu, přijdou Němci, pořádek udělají... pořádek!“

Na ulicích bylo mrtvo. Nikde ani člověka, ba ani lidského stínu.

Jen tento Čech a tento Němec, krčící se ke zdi, pomalu se plížili kupředu. Opravdu, doktor bydlel nedaleko.

Když stanuli u dveří jeho domu, Budecius zašeptal slova díků.

„Nu, nu,“ vrčel stařík. „Vidíte, obchodu a práce by bylo dosti... ale, holoubku, honoráře není. Peněz nemáte ani vy, ani já... to jest: jakéže peníze? Dnes ty, zítra ony. Ale říkáte-li, že Němci přijdou, pak bude zase měna! Marky či koruny rakouské! Ale červonce, Kerenky, ruble... eh, směšno, směšno. Nu, buďte sbohem, a přijďte, bude-li zle. Přijdu, bude-li to možno. Do svidanija!“

Podali si ruce.

XXXII.

Budecius osaměl na rozsáhlém náměstí před monastýrem. Rozhlédl se.

Opravdu, nikde živé duše. Pohleděl na svoje hodinky. Ukazovaly druhou hodinu s poledne.

V mozku ho vytrvale páčila určitá myšlenka. Jenže teď? A kde? Kam se poděje? Vloupati se do některého zavřeného, zataraseného krámků, v němž by našel beztoho prázdnotu?

Hle, město je vylidněno. A vidí-li ho dokonce odněkud se střechy skrytý a dobrý kulometčík – bolševík či Ukrajinec, může ho pohodlně odstřelit. Takový krásný terč!

Jaká je zima! Teprve nyní to pociťuje. Proniká mu masem, ba i kostmi takový pekelný mráz. Je počátek února. Jak by tedy nebyl v Rusku, i v Kyjevě, notný mráz. A hle, sněhu letos není. Dělostřelba asi rozhání mračna sněhová.

Co se jen děje asi s vojskem? Proč jeho, u všech rohatých, poslali sem do Kyjeva? Je zde teď uzavřen jako v kleci, v pasti. Nikudy ven! Ukrajinci – bolševici, všechno stejná svoloč, jak řekl stařík Němec.

Stařík Němec se ovšem těší na Němce. Patrně se jich dočká.

A se staříkem Němcem se těší jistě i mnoho, přemnoho nejčistokrevnějších Rusů. Jsou-li dnes v Rusku ještě takoví!

Loudal se pomalu, jakoby něčím mimo sebe pošinován, směrem k Sofijské plošči. Mrtvo – mrtvo kolem dokola! Hle, město s vyhynulým obyvatelstvem! Pompejí – bezmála!

Ostatně, není-li tato procházka nesmyslná... Kam jde vlastně? Co chce? Bylo by snad dobré, sklouznouti Prorěžnou ulicí dolů na Kreščatik. Právě na rohu je hotel „France“. Tam bydlí Masaryk, Šokorov, Maxa... a druzí!

Zachvěl se. Bydlí-li? Co je s nimi?

Co je s nimi a co je s československým vojskem?

Ještě nedávno ho ubezpečovali v kavárně „Praha“, že Kyjev je pln německých a rakouských špiónů, důstojníků v převlečení, politických agentů. Možná, že se sejde se známými. Se

Singrem. S Kohoutem. S učitelem Mackem. Nebylo by to nemožné setkání – ač je to tak nepochopitelné, divné, hrozné na konec!

Tedy Rusko je přece jen mrtvo? Což je opravdu možno, že po těchto ulicích by mohly za nějakou chvíli procházeti oddíly německých a rakouských vojsk. Což zde opravdu zítra zazní trubka a její pochod, známý, starý a dnes přímo strašidelný „marš“, k němuž si čeští vojáci kdysi pohvizdovali:

„Pojďte, vojáci, pojd'te spat,
však nemáte co dělat...“

Možná, že tato vrata pod guberniálním úřadem budou natřena černožlutě a ponesou nápis:

„K. u. k. Österreichische Militärkommando.“

Zde – v Kyjevě, v paměti měst ruských. Blízko pomníku svaté Olgy.

Svatá Olga... A Aňa Andrejevna – – snad umírá. A snad umírají také Táňa s Tasjou, bábuška s popaďou, Zoša! Hladem!

Zoša má ve spíži slanečka a suchou zeleninu – roští jakési. Chleba neviděly již po řadu dní. Není v Kyjevě chleba.

Včera, když spěchal za divoké palby s večerem domů, viděl v Luteránské ulici mrtvolu zastřeleného koně. Hlupák, blb, idiot! Mohl si k ní přilehnouti a krýt před kulkami, uříznouti kus masa. Vždyť nemusel říci, že je koňské! Teď ho tam již určitě není. Za noci ho jistě odtáhli – a pochutnávají si nyní. Ach, nikde ani zdechlého psa nevidět! Jen smetí, papíry z novin všude, popel, výkaly, cáry a hadry.

„Stůj!“

Zarazil se, stanul překvapen a polekán.

„Stůj!“ opětoval opět hlas.

Nu, vždyť stojím, pomyslel si a ohlédl se.

Na rohu Sofijské ploščadi těsně u domu se pohnulo klubko lidí, hlouček ozbrojenců. Jakýsi mladík vystoupil proti němu s puškou s nasazeným bodákem.

„Legitimaci!“ vzkřikl přidušeně.

„Jsem Čechoslovák!“ odvětil Budecius a ukazoval svůj papír.

Mladík ho vzal za rukáv a přitáhl ho ke svým.

„Tovaryši, co máme dělat s Čechoslováky?“ zeptal se rozpačitě.

„Ke zdi!“ vzkřikl kdosi vzadu.

„Oho!“ ozval se jakýsi změkklý hlas. „Kdo vám řekl, že Českoslováky ke zdi? Je rozkaz od Muravjeva: Českoslováky, řádně legitimované, propouštět. Oni také propouštějí naše vojska v Dárnici, v Pirjatině a jinde. Zachovávají neutralitu. Propustit!“

„Nonono! Propustit sotva. Táhle za rohem jsou zase již Ukrajinci. Může tam leccos povídat. Zpátky!“

„Počkejte, podíváme se na ptáčka,“ ozval se zase týž změkklý hlas.

„Zaveďte ho do průjezdu a číňte si s ním, co vám libo, máte-li na takové hlouposti čas!“ zahučel bledý hubený člověk, jenž byl patrně náčelníkem tohoto hloučku, stojícího zde na jakési přední stráž proti Ukrajincům.

„Jen mi tu zbytečně nehlučte, zpozorují nás a začnou po nás střílet. Kam vy vlastně jdete?“ obrátil se náhle k Českoslovákovi.

Budecius nevěděl, kam jde. Opravdu, byl v rozpacích, co říci. Posléze vypravil ze sebe:

„Hledám naše lidi. Rád bych věděl, co se děje!“

„Tak marš do průjezdu. Zde nebudeme konati meetingy!“

Z hloučku vystoupil pojednou ozbrojenec celý oblečený v kožené hladké šaty.

Bolševici! pomyslel si Budecius.

„Pojďte, Českoslováčku, pojd'te sem! Něco nám povíte.“

Ozbrojenec vypadal jako jinoch patnáctiletý a jeho hlas změkkl již docela. Budecius se naň dobře podíval.

Ozbrojenec byl – žena.

Hlouček se tísnil v průjezdu velikého domu.

Ale na dvoře domu byl shromážděn další – ne hlouček, ale celý oddíl, snad rota bojovníků, s kulomety. Bolševičtí vojáci, to jest dělníci, studenti, studentky, vojáci-desertéři, občané ve zbycích činovníckých uniforem – všichni po zuby ozbrojení, seděli nebo se opírali o roubení stěn domovních, o římsy a výstupky, pojídali chleba a zakusovali slaninou. Dva samovary, vynesené jistě z bytů, kouřily zde vesele, zavoněl čaj.

Budecius ovšem si uvědomil rázem to, co celý den cítil: hlad. Krutý, nemilosrdný hlad. Ale což on: Aňa Andrejevna, Tasja, Táňa, babuška, popad'a, Zoša!

Žena-ozbrojenec ho učinila svým zajatcem.

„Vy jste tedy Českoslovák?“

„Ano!“

„Hm... znám málo Čechoslováky. Téměř nikoho. To jest, počkejte: znám dva. Jeden byl velmi zajímavý, milý. Nu, chlapec takový. Dítě vlastně. A ten druhý – to bylo zvíře. Takovéhle: s vyceněnými zuby. Zvíře zkrátka. Oba mne zklamali... totiž... naplevat' na ně! Ale přísahala jsem všem Čechoslovákům pomstu. Pomstu! rozumíte mi? Přísahala jsem, že všecky Čechoslováky, s nimiž se ještě někdy v životě sejdu, zprovodím se světa. Pobiju – zkrátka a dobře! Vy – vy jste mi nějaký směšný Čechoslovák... che! Vypadáte jako nějaký venkovský herec, jenž chodí jen v neděli a o svátcích oholený. Proč jste se dnes neoholil? Víte, vy Evropane, že Angličané v zákopech se holí denně? Jste podoben také katolickému knězi – nu, směšné stvoření, zkrátka a dobře! Proč se tak hloupě díváte na mne svýma hnědýma očima jako nějaká koza? Nejraději byste mne poslal k čertu, ha? Do pekel? Hm, půjdu sama, nemyslete si! Přiletí kule nějakého hajdamáka... pre! A bude po všem. A kam jste to vlastně mířil? K Ukrajincům? Vy Čechoslováci zachováváte neutralitu, čert vás vezmi. S námi byste měli jít – proti Ukrajincům. Ale ne, zůstaňte si raději u svých kotlů. Nepotřebujeme vaší pomoci. Kašleme na vaši pomoc. Nate, napijte se, občane!“

Podala mu láhev vodky. Bránil se.

„Nejedl jsem dva dny ničeho,“ řekl se studem.

„Ah, zákusky se vám zachtělo, můj milý. Charašó. Zákusky se vám i dostane. Všeho, chcete-li, se vám dostane, dostane... dos... ta... ne.“

Dívka poslední slova tak zazpívala, až ji kdosi z dělníků okřikl: „Mlčíš, děvko!“

„Děvko mi řekl, ten pes, slyšel jste?“ vzplanula, ale ihned se zasmála. „Děvko! Děvka jsem, to vím. A ten mladičkový se mi líbil, nezapírám. Krasavčík. Takový nějaký... nu, čistý, šlechtěný, pěstovaný. Hubený a ušlechtilý jako chrt. Georgij se jmenoval. Zahýřili jsme si kdysi spolu... nu, kdysi... nedávno, za starého režimu, v Maximu. Kornilova jsme tehdy vítali! Oh, to byly doby! Veselé! Šampaňské jsme pili. Ale on – floutek, mi na konec utekl. Gymnasta takový – hloupý! Do našeho Ruska byl více zamilován, než do mne – považte!“

Budecius vzpomněl s tíhou všeho, co mu Skála vypravoval o Maximu, kde očekávalo s ním ruské důstojnictvo zázračnou diktaturu Kornilova. Bylo mu nějak nesmírně stydno při této vzpomínce: za Skálu, za mrtvého Morgunova, jehož licousy a bledou tvář nyní tak často vídal ve snách, za Rusko, za Kornilova, Savinkova, Kerenského... za všecky a za vše... za sebe.

„Vy jste cigánka?“

„Lelija.“

„Znám dobře vašeho Čechoslováka – Georgija,“ nutil se do úsměvu Budecius. „Co mu mám vyřídit od vás?“

„Posílám mu mnoho pus. Tak vy tedy znáte Georgija! On je v Kyjevě? Není? Škoda! Nezabijí-li vás, jeho či mne, sprostředkujte mi s ním schůzku, až přijede. Ostatně, to už bude Kyjev náš, bolševický! Tak on vám tedy vypravoval? Oh, ten hříšník, ten žvanil! Hloupostí asi napovídal – nespočítaných. A co vy zde děláte? Kde žijete?“

Budecius jí rychle a nervosně vše vypověděl. Náhle upial na tuto podivnou, v kožené mužské šaty oblečenou ženu, svírající v ruce pušku s bodákem, opatřenou ohromným revolverem „Naganem“ za širokým koženým pasem, všechny svoje naděje.

Dívala se na něj ohnivýma očima, trochu roznícenými požitou vodkou; její tvář byla bledě snědá a hovořila o nesmírné lhostejnosti k vnějšímu osudu. Ale přece pod těmito ironickými a fatalistickými rysy se skrývala nějaká velmi pokroucená, bolestná krása.

Vzala ho za ruku, když dopověděl, celá se nějak proměnila, pěkně se na něj usmála a řekla s tichým přízvukem:

„Proč jste mi tohle hned neřekl, vy hloupý. Naši sice už vydrancovali celé skladiště koloniálního krámu v tomto domě. Měli také hlad, to víte! Ale já a náčalstvo, to je ten zelený chlap, který nám velí a s kterým musím občas líhat – se psem smrdutým – máme uschovanou tady svoji zásobičku. Pojd'te! Hled'te, tu jsou dveře do sklepa. Nu, lezte, nešiko! Nebojte se, oni myslí, že si jdeme z dlouhé chvíle zalaškovat – dělají si na mne právo a zuby všichni ti blázniví klackové!“

Vstoupili do sklepní místnosti, kam padalo slabé světlo úzkým oknem ze dvora. Bylo tu vlhko, klouzali po nějaké lepkavé kapalině.

„To je limonáda – malinová. Co s tím! A tady za tím sudem, hled'te!“

Vytáhla veliký kus polozmrzlého uzeného masa, šunky.

„Strčte to pod kabát... třeba do kalhot... che, che. Rázem z vás bude břicháč. Kus chleba dostanete venku, vyžebrám od továryšů. Poslyšte, když jsme tu tak sami: myslíte si vy o mně, že jsem nějaký bolševik? Ne, že ne? Nu, a teď jděte. Těžký já mám život, milý! – Těžký – pfuj! Čekám na tu ukrajinskou kulku jako na smilování. Ale ten zelený chlap mne nechce pustit. Víte vy, co? Spěšte domů! Mám neblahou předtuchu. Ukažte mi svoji ruku – ale ne, raději ne. Běžte domů, běžte! Mám neblahou předtuchu!“

Vyvedla ho až z průjezdu na ulici.

„Vyslechla jsem ho... hlupák nějaký! Pustit! Ať běží zpátky!“ hlásila energicky „náčalstvu“.

Vysoký, prozelenalý člověk vyssál zbytek papirosy, velkým obloukem zahodil dutinku a zasyčel:

„Marš!“

Budecius se plížil k Trechsvjatitělské ulici. Když docházel na prostranství před Michajlovským monastýrem, zarazil si náhle úlekem.

Ozvala se hrozná rána.

Vše kolem dokola se zachvělo. Zeď kláštera Michajlovského se z části sesula. Sklo, snad poslední sklo z okolních oken, se kvílivě sypalo na dlažbu.

„Těžká!“ řekl si s pocitem tíhy.

Ne, neměl strachu. Totiž: neměl strachu o sebe! Ale pomyšlení, že střílejí do starého monastýru a do jeho okolí z těžkých děl, působilo nesmírný zmatek v jeho mozku.

Vzhlédl a silně pobledl. V mohutném zdivu věže Michajlovského chrámu zela díra, černá jako vypálené oko.

Náhle mu hlavou proletěla jiskra, jako když ho někdo silně udeří mezi oči. Dal se na útěk. Nedbal střelby, jež se zase rozpoutala s divokostí ještě hroznější než všechny střelby předešlé. Uháněl prudce, neohlížeje se vpravo ani vlevo, do známého domu v Trechsvjatitělské ulici.

Vyběhl nahoru, proklínaje domovníka, jenž ho opět nechtěl vpustit.

Zoša mu otevřela dveře uplakaná.

Hodil jí na hlavu kus masa a chléb.

„Živa?“ šeptl prudce.

„Živa!“ přisvědčila Zoša. „Ale...“

„Mlč! ... vím!“

Budecius vstoupil do pokoje. Nad raněnou Aňou Andrejevnu stály Táňa a Tasja, v kožíšcích a upravovaly jí houně a kožešiny na lůžku.

„Kulomet“ stál na žebříku u okna a zakrýval je nějakou látkou. Na podlaze všude bylo plno skla. Všecka okna v bytě a snad v celém domě byla vymlácena.

„Zmrzneme!“ řekla smutným hlasem Tasja.

„Zmrzneme!“ opětovala Táňa nepřítomně.

XXXIII.

Tohoto dne pak nebylo možno vůbec ani hlavu vystrčit na ulici. Prudký kulometný oheň, který začal včera večer, dnes se vystupňoval v šilný déšť, krupobití. Děla hřměla a houkala – co byly předešlým odpolednem ony těžké rány, jež vyrazily všechny okenní tabule v této části města. Dnes patrně zahajuje plukovník Muravjev ze Slobodky, kde je jeho štáb a hlavní síly, všeobecný útok na město. Pečersk udrželi proti Ukrajincům sami bolševici kyjevští. Osvědčila se tak již dobře nová, vyzkoušená taktika bolševiků. Co jejich pravidelné oddíly obkličují místo a útočí, jejich stoupenci ve městě podnikají vnitřní ozbrojené povstání, vedou drobnou vyhlazovací vojnu a bijí nepřitele bezohledně a ukrutnický všude, kde ho dopadnou.

Budecius ještě včera v poledne byl venku. Pokoušel se přivést staříka Šmída. Ale Němčíkovi se již nijak nechtělo na ulici. Bylo to opravdu svrchovaně nebezpečné. Od domovníka jeho

domu podařilo se mu však získati malá zákopová kamínka, jež koupil kdysi strážce domu, toho nepovšiml a prohlížel dále raněnou, jejíž bílá prsa byla zbarvena rudě.

„Horečky ovšem jsou... i budou ještě. Ledu by bylo třeba... A v komnatě ovšem teplo, teplo, toto nic není. A posilnit nemocnou by bylo třeba. Je celá vysláblá. Silnou polévku. Vím... vím: kde ji vzít? Těžká věc, těžká věc léčit v takovýchhle dnech člověka! Takovou ránu, takovou – ránu –! Nemusela by umřít – ví Bůh, nemusela! Oj, oj – jen sám Bůh může tu pomoci za takovýchto podmínek! Do nemocnice by se slušelo ji dopravit! Ale dopravuj teď někoho do nemocnice! Zabijí na ulici – a je po léčení! Nu, aspoň rázem konec. Avšak je beztak konec. Kdo ví, co se děje? Lidé střílejí na sebe, zraňují se, zabíjejí se – proč, zač, kdo se v tom vyzná? Povídají: Ukrajinci, bolševici – eh, všechno stejná svoloč! A ruský národ hyne!“

Genrych Adolfovič si narovnal brýle a těžce vzdychl.

„Potřeboval kdo tuto vojnu,“ rozmlouval dále sám se sebou, pozoruje puls raněné. „Vojnu, revoluci, střílení – čert je všechny pober! Pěkné svinstvo vymysleli! Cara vyhnali, činovníky vyhnali, policii zrušili! Nu, bodejť by! A teď střílejí! Jeden na druhého!“

Obrátil se posléze k přítomným a řekl zamyšleně:

„Přijďte pro mne, bude-li hůře. Obklady... recept napíši, pro všechno... Snad byste našli někde lékárnu. Raněná je vysílená – a jistě i hladová. Pomaličku krmit. Dá Bůh – pomůže! A klid! A teplo! A vy mne zas pěkně doprovodte. Sice mne ještě někdo zabije. Bránit mne musíte, holoubku! Bránit, vojáku! Nu, pojďme!“

Služka Zoša tu stála v rozpacích. Mají něco málo dříví ve sklepě – a uhlí téměř není. Kdo mohl tušit? V celém okolí hokynáři již dávno nemají. Chodí mnozí až do Svjatošína pro dříví. Elektrického světla rovněž není – ba i svíček je asi pět kusů všeho všudy. Ještě zbylo něco dřevěného uhlí – na roztopení samovaru. Čaj jest – ale cukru vůbec není. A polévku? Čtyři dny už jí neviděla, ani masa. Ve spíži je slaneček a trochu sušené zeleniny.

„Mlčte!“ řekl Budecius, doprovázejí doktora, hekajícího za chůze po schodech.

„A řekněte mi, nu, jen mi řekněte, co bude, co bude dále?“ vyhrkl najednou, když se octli dole v průjezdě.

„Ukrajinci neudrží města!“ řekl Budecius hluše.

„I čert s nimi!“ zachraptěl stařík. „A kam půjdou?“

„Do Brestu! Přivedou odtud Němce!“

„Co to povídáte? Němce? Němce že přivedou?“

„Ano, a vypudí bolševiky!“

„Vypudí bolševiky! Aha!“ souhlasil stařík.

Pozorovala horečnými očima Budeciusa a co chvíli vztáhla k němu ruce. Ráda by něco řekla. Ale nezmohla se dosud na jedinou souvislou větu.

„Bude zas dobře, budeme zas běhat jako srnky, mládence plašit, skotačit...“ těšil ji „kulomet“.

Raněná se jen usmívala.

Budecius se však nikdy ani nezmínil o tom, co bude. Tušil to příliš dobře: v těchto dnech nesmírná vlna, jež se valí na ně na všechny, nezeptá se na nikoho z nich zvláště, nepomine nikoho z nich, ani ho nepřeskočí.

„Co bude, to bude, pomodleme se k Bohu,“ radila bábuška.

Připadala chvílemi Budeciusovi jako piková dáma.

A tu vždy více a více se v jeho duši vrývala světelná, fosforeskující písmena: Osud.

Oh, sem to tedy dopracoval? K fatalismu, před nímž, vždy duch vzdorný, odbojný a drsný, dobrovolně skládá nyní zbraň? Oh ne, ovšemže ne! Něco silnějšího se v něm rodilo, světlejšího a vyššího na místo starého vzdoru.

V těchto dnech, plných hrůz, chvatu, zápasu s osudovými úskoky, jež jako střelba za rohem ho stíhaly, aniž už chvílemi chápal, odkud se berou, odkud přicházejí a k čemu směřují, v těchto dnech krve a smrti, vzklíčil v jeho duši nepoznaný dosud, útlý stvol víry.

Podívoval se kdysi národní víře svých bratří, vojáků československých. Nyní i jeho zachvacoval vždy jasnější a určitější plamen víry – nejen v dobrý národní osud jeho lidu, tohoto milovaného vojska, nad něž v životě nic pro něho nebylo silnějšího, mravnějšího a statečnějšího – nejen to! Žil a dýchal v něm nyní plamen sladké a útěšné, přesvědčené a moudré víry v řiditele tohoto světa, této hvězdy a jejích světadílů, států, národů, – a nejen této hvězdy, jistě ne z nejmenších, ale všeho vůkol, hvězd, měsíců a sluncí...

Když včera v noci všichni usnuli, i on se tvářil, že spí. Neklidně dýchala Aňa Andrejevna, tiše oddychovaly dívky, Táňa a Tasja, chrčel „kulomet“, a sípala bábuška, chrápala Zoša.

Usmál se v duchu na ně. Ležely tu prostě a odevzdaně tyto různé ženy, co venku ještě kulomety štěkaly jako psi a nad městem plynula záře požáru.

Ale on, Jan Budecius, nespal dlouho, téměř až do dnešního jitra.

Jako před odsouzencem, jenž co chvíli může opustiti tento svět – a takové jsou nyní dny pro všechny lidi v Kyjevě – proběhl před jeho očima celý jeho život.

A tu viděl to, čeho dříve neznal, nechápal, odmítal pochopit.

Nic v jeho životě nebylo marného a zbytečného. I krutá utrpení, jež se mu nevyhnula a jež ho přepadala ze dne na den, byla, jak nyní jasně viděl, nesmírně užitečná. Tichá, metafysická úzkost ho jala. Neboť si opakoval s nebyvalou pokorou, vytrvale, tiše a vroucně:

Ó, moci ještě znáti bezpečně, jaké jsou to ruce, jež mne vedou a řídí?

Kdo jsi, přelaskavý, moudrý a přísný, který pevně a jistě držíš ve svých rukách otěže mého života? Zdaž tě poznávám dobře a vroucně dnes, kdy tě tuším, postřehuji, čiji – a právě dnes, uprostřed těchto bědných lidí, vedle překrásné ženy a bohaté duše, jejíž tělo snad umírá? Uprostřed tohoto běsnícího města?

Hle, bez Tvé vůle ani vlas nesejde s hlavy nás všech.

A tu vyvstal před ním malý domek Jirákův v Orlických horách.

Slyšel vzdáleně, ale přece zřetelně slova jeho drahé písně:

„Hospodin jest můj pastýř.
Nebudu míti nedostatku!
Na pastvách zelených pase mne,
k vodám tichým mne přivodí.
Duši mou občerstvuje!
Vodí mne po stezkách spravedlnosti pro jméno Svě.
Byť se mi dostalo jíti přes údolí stínu smrti,
nebuduť se báti zlého! Neboť Ty se mnou jsi.“

Tak to tedy zpíval starý Jirák. Sotva je melodie duchovnější nad tuto píseň Dvořákovu?

Ah ne, s tímto nezahyneš. Věřím na konec i já spravedlnosti. Věřím na konec i já – Bohu – –

Venku zahřměla rána. Celý dům se zatřásl v základech. Budecius otevřel oči do tmy. Spící ženy sebou pohnuly – ale za okamžik bylo opět ticho. Přestálé hrůzy, únava a nedostatek spánku v posledních dnech je všechny přemohl tak, že spaly dále.

Tiše dýchaly Táňa s Tasjou, sípala bábuška s popaďou i chrápala Zoša.

Jediná Aňa Andrejevna se probírala, nespala, ač ležela tichounce na svém nuzném loži. Budecius to pozoroval. Ale mlčel drahounou chvíli. Oba bděli.

Po chvíli Aňa Andrejevna otočila hlavu směrem k němu.

V předsíni byl těžký vzduch i neproniknutelná temnota.

Ale jejich oči se setkaly, poznaly a uviděly.

„Nespíte...“ zašeptala.

„Spíte!“ řekl jí do tmy. „Odpočiňte si!“

„Na to je dosti času. Přemýšlím...“

„O čem?“

„O vás!“

„Tož spěte raději,“ zahučel nevlídně do tmy.

„Chtěla jsem vám říci... už dávno, a teď zvláště... ale vy se mi vyhýbáte... chtěla jsem vám říci, že jsem vám vděčna!“

„Tiše, Ano Andrejevno!“ zašeptal chvějícím se hlasem.

„Ano... tiše! Jsem vám vděčna... byla jiskra, jiskřička tam dole kdesi, na dně srdce, v propastech duše. Vy jste na ni dýchl... probudil ji k životu... roznítil. Jsem vám vděčna, vězte to... vždyť se rozejdeme zase... vím to přece. Nezůstanete zde, půjdete zase tam, ke svým, pravda-li?“

„Pravda!“

„K Pet'ovi... vím... ale v této chvíli, před samým okamžikem... mého odchodu, chci vám říci, že jsem poznala to... čeho jsem nechápala dříve!“

„Co, Aňo Andrejevno?“

„Oné lásky... k Rusku! Umřu, vím to...“

„Ne, Aňo Andrejevno. Teď právě ne...“

„Umřu, vím to...“ pokračovala chvějným hlasem dívka. „Umřu, ale v umírání se budu modlit za ni... za Rossiju. Věřte, nic jiného nepomůže nyní... jen modlitba... ryzí a hluboká! Nesmírný mír je ve mně, Ivane Vjačeslavoviči... Ticho a pokoj hluboký a čistý... Byla jsem hříšná – jako všichni a všechny... Viděla jsem tolik utrpení... ponížení... jež probouzí lásku! Může-li však býti většího utrpení a ponížení nad ponížení země ruské? A tu se probudila moje láska... vzrostla... jsem jí plná! A vás, Ivane Vjačeslavoviči, mám ráda...“

Ticho.

Hluboce dýchali nyní všichni, spící i bdící.

„A i to vám řeknu...“ pokračovala po chvíli dívka těžce a přerývaně. „Říkal jste mi kdysi cosi... nu, nerozuměla jsem tomu... o Slovanstvu. Zdá se mi... že chápu nyní... Vidím vás ve tmě... i chápu. Vidím ve tmě i vaše bratry... i chápu. A zdá se mi, že i vaši zemi vidím... hory jakési... Ural takový! Má sestru... váš Pet'a! Rodina... Mát'... tak tuším i vy říkáte... mnoho stejného s námi říkáte... rozumím! Rozuměla jsem vám vždy... ale...“

Zamlčela se.

Potom se slabě rozkašlala. Budecius se připlížil k jejímu lůžku.

„Je vám něčeho třeba?“

„Oh... ne! Není mi ničeho třeba. Vše vím... i vše mám. Jsem opatřena vším...“

Vzal ji za ruku. Žhnula. Její tepna bila nestejně a divoce.

„Chlad země studí moje nohy,“ zašeptala. „Ale moje hlava plane již závratným pohledem do věčnosti... vidím světlo nesmírné... a pociťuji v duši sládnoucí předtuchu blaženosti... bezměrné... Vidím světelné chory... sněžení hvězd... nekonečno... hle, to jste vy? ... držíte moji ruku? Mám vás ráda...“

Budecius se chvěl po celém těle. Dívka sebou pohnula, vztyčila se... usedla na loži. Nebránil jí už v ničem.

„Hled'te...“ zašeptala, „a přece mám zápal plic... či jak tomu... říkáte... Hořím... Hořím... Hoří moje prsa... hoří srdce... ale... i láskou hoří... Věříte... v Boha, vím to... Modlete se za duši Ani... Andrejevny. A nezapomeňte... i za... Rusko! Umíráme... já... i ono... Ale Christos Voskrese... vo istinu voskrese... i Rusko vstane z mrtvých!“

V této chvíli rozlehl se spícím domem hluk. Bylo slyšeti hlasy, vádu, křik... Před domem, na dvoře, na chodbách. Budecius už přesně znal akustiku domu. Co se děje? Snad už je jítro...

Ženy se vzbudily... polekány.

„Tiše!“ poručil Budecius.

Všechny rázem zmlkly.

„Co raněná?“ zašeptala pouze Tasja.

„Modlete se za ni!“ řekl tiše tento voják.

„Svíčku...“ zaštkala bábuška.

Vtom se za dveřmi tohoto bytu ozval hluk a rány na dveře.

Nějaké ostré a drsné hlasy zahlaholily venku.

„Otevřít!“ zazněl přísný rozkaz.

Zoša, chvějíc se po celém těle, připlížila se ke dveřím a odsunula závoru. Dveře se rozletěly a jasný proud světla pozdního zimního jitra zaplavil přelidněnou předsíňku.

Vstoupil ozbrojený voják. „Skrýváte zde prý nějaké kontrrevolucionáře!“ zahřměl.

„Kdo jste?“ zeptal se ho Budecius, vstávaje bledý od lůžka Ani Andrejevny.

„Kontrola revolučního oddílu plukovníka Muravjeva pro boj s kontrrevolucí. Od půlnoci je Kyjev v rukou revoluční vlády! Vaše dokumenty?“

Budecius mu ukázal svoje papíry. Voják je dlouho prohlížel a zkoumal. Posléze je vrátil neutrálnímu Čechoslovákovi s poznámkou:

„Eh... napovídali dole u domovníka hloupostí! A co tyto zde?“

„Bezbranné ženy. Jsou zde samy. Jsem jediný muž v bytě!“

„A tato?“

Budecius se obrátil k Aně Andrejevně. Voják k ní přistoupil – a po chvíli řekl tiše: „Mrtvá!“

XXXIV.

Všecky cesty, silnice i rozjezděné polní cesty, vedoucí ke Kyjevu, byly rozbředlé, plné kalužin, holomrazků, bláta, tajícího sněhu.

„Nějak brzo letos začíná tání,“ poznamenal starý kočí Jeřábek, popoháněje rotnou povozku.
„Jen aby Pán Bůh dal a my jsme už měli ten Kyjev za sebou.“

„Je to chůze na tom světě,
kam se noha šine,
Ukrajinci, hajdamáci,
Austrijci a bolševici,
Němci, Turci, Bulhaři,
všelijací srabaři,
sotva necháš jedné fronty,
hned se najdou jiné.“

Vojta Baroch seděl vážně na povozce, důstojně deklamoval a klátil nohama do taktu.

„Vas hajst, že se noha šine, ty klacku,“ zlobil se Andress, jenž cupal s Hofírkem vedle povozky, nachmuřený a od rána nevrlý.

Hofírek byl veselejší. Schválně šlapal do kaluží, až to vysoko stříkalo a potom si otíral boty o bláto s vrozenou grácií jako někde o rohožku přede dveřmi.

„A čím je teď vlastně ten Kyjev?“ zeptal se Jeřábek.

„Čím je? Čím je! Ničím je. Formálně jaksí...“ usuzoval Baroch.

„Nu, formálně?“ opáčil Hofírek.

„Formálně je bolševický,“ vysvětloval veršotepec, jenž platil za politika a za znalce každé, i sebe spleťtější situace.

„To máš tak: jsou bolševici a bolševici! Jedni právě uzavírají či už uzavřeli mír v Brestu. A jsou ještě tihle, kteří prý chtějí bojovat proti Němcům. Tak zvaní ukrajinští bolševici. Ale čert aby je rozebral! Oni však... nu totiž: i proti Ukrajincům chtějí bojovat! Tak je to vlastně. Vyhnali Ukrajince z Kyjeva. Toť se rozumí, ti neměli nic jiného na práci, než doběhnouti si do Brestu Litevského pro Němce a pro Rakušany. To máš jako když si doběhneš pro policajta, když ti někdo něco vyfoukne před nosem. Nu, a vyfoukli jim pořádnou věc. Kyjev!“

„Chlapíci! A kolik jich je – těch bolševiků ukrajinských?“

„Pět!“

„Co to žvaníš?“

„Nu, tak pět set. Ale nepřidám už ani chlup.“

„A s tím chtějí bránit Kyjev?“

„To je otázka – chtějí-li, nechtějí-li. Rozhodné však předstírají obranu Kyjeva. A my jím máme pomoci.“

„To je hezké! Velmi hezké! Překrásné!“ byl u vytržení Hofírek.

„Co je to támhle před námi v tom lese?“ zeptal se pojednou Jeřábek, zdvihaje ohlodané bičíště.

„To je Svjatošín,“ řekl Baroch vážně. „Za tímhle lesem uvidíme už Kyjev. Ve Svjatošíně jsem měl jednoho mládence, kamaráda. Potvora, do vojska nevstoupil.“

„A co bude dělat, přijdou-li Rakušáci?“

„Nu, přihlásí se jim asi jako zajatec. Takových teď bude!“

„Ale až přijedeme domů, rozbijeme jim držky,“ kasal se Andress.

„To je ještě otázka!“ namítl Baroch. „Možná, že si právě takovíhle budou na nás nejvíc troufat. Jeden český básník – byl ovšem méně slavnější než já – napsal: Čechové jsou národ dobrý. Viděl jsem to na jednom plakátu u nás při slavnosti „Ústřední Matice.“

„A to kluci... hergot... tak to oni tihle přijdou dříve domů než my?“ rozhněval se již docela Andress.

„Jó, jó!“ utvrdil Hofírek. – –

První oddíly pluku vstupovaly již do Svjatošína.

Vše se pohybovalo ve vzorném pořádku. Napřed velitel pluku s důstojníky, hudba, prapor, batalion za batalionem, rota za rotou, kulomety, oboz. První a čtvrtý pluk postupovaly na Kyjev od Žitomiru, druhý a třetí od Berdičeva. Celá první divise i s dělostřeleckou brigádou a záložním plukem žitomirským dle plánu se soustřeďovala ke Kyjevu a za Kyjev, na levý břeh Dněpru, aby se tu spojila s pluky druhé divise a tak utvořily oba celky jediný, soustředěný a silný oddíl, který snáze by mohl odolat nepříteli.

A nepřítel, Němci a Rakušané, vedení Ukrajinci, valil se několika mohutnými proudy na Ukrajinu a směřoval především ke Kyjevu.

Ukrajinská centrální rada, byvši vypuzena z Kyjeva, přesídlila s hrstkou věrných hajdamáků do Žitomiru. Ale vnitřní nepokoje v tomto městě vyhnaly ji přímo do Brestu pod ochranu včerejšího nepřítel.

Fronty nijaké nebylo. Byla rozvalena, opuštěna vojáky. Zákopy zely prázdnotou a páchly zanechaným smetím. Rozdělovaly snad pouze sféru sebevědomého německého pořádku od sféry chaosu, jenž se zmítal před nimi na straně Ruska...

A nyní konečně ukrajinská vláda, vláda IV. universalu, sama bez svého vojska, bez mass, jež by za ní šly, vláda dvaceti jakýchsi lidí, ochotníků, „ministrů“, kráčela v čele veliké a slavné armády německé na Ukrajinu. Ale armádě německé neporoučel ovšem nikdo jiný, než sám Leopold Bavorský. A tak tedy toto vojsko Ukrajiny postupovalo k jejímu hlavnímu městu, ke Kyjevu.

Jeho zlaté bány a věže svítily nyní vojsku československému, jehož čelo se vynořilo ze svjatošínských lesů.

„Byl jsem zde ve Svjatošíně před dvěma léty na koncertě,“ řekl praporčík Skála k Horáčkovi, jenž krácel vedle něho, oba v čele své roty.

„Tehdy bylo krásné léto... 1916. Bylo to po brusilovské ofenzivě,“ pokračoval důstojník. „Měl jsem právě co dělat v Kyjevě, dostal jsem dovolenou na nějaké nákupy pro rotu. A záložní batalion Kyjevský měl tehdy svůj pěkný, opravdu dobře sehraný symfonický orchestr. Nějaký starodružinník Smutný ho dirigoval. Nu, i uspořádali hoši tehdy koncert tady ve Svjatošíně – ve prospěch raněných z brusilovské ofenzivy To si můžeš představit: byla právě sezona! Co tu bylo letních, dáčných hostí! Celý Svjatošín, a to znamená půl Kyjeva! Tehdy zase silně stoupl náš kurs.“

„Jaký je asi nyní náš kurs?“ vzdychl si Horáček.

Skála se usmál. Hořce ovšem.

„Nelze o něm říci ničeho,“ rozbíral si tento pojem Horáček. „Snad jsme úplně vyřazeni z bursy. Ze hry. Jdeme nahoru? Dolů?“

„Jdeme do Kyjeva,“ poznamenal Skála.

„A v Kyjevě?“

„Ah, což v Kyjevě!“ prohodil velitel roty. „Je tam Národní Rada. Ta se o nás, doufejme, postará. Prohlásila nás za samostatné vojsko, nezávislé na Rusku i na Ukrajině, i na jejich armádách, i na jejich vrchních velitelstvích. Prohlásila nás za součást československé armády, bojující ve Francii. A jedeme do Francie!“

„Profesor Masaryk prý odjel do Moskvy,“ poznamenal Horáček.

„Ano. Mluvil jsem dnes ráno s jedním kurýrem. Přijel autem v noci ke štábu pluku. Měl jsem službu a tak jsem ho chvíli poslouchal. Profesor Masaryk odjel do Moskvy. A odtud pojedou do Francie – jako náš kvartýrmajstr. Připravit přijetí. Hoj, milý Horáčku, cesta kolem světa! Není-li to lákavé!“

Horáček hned neodpověděl. Teprve po chvíli řekl nějak těžce:

„Tak tedy opouštíte Rusko... Jak ho opouštíte?“

A po chvílce, aby převedl řeč jinam, zeptal se jako znenadání:

„A jak jsi se rozloučil s pannou Sofií?“

Jiří Skála se maličko začervenal. Posléze děl s úsměvem, trochu zatrpklým a teskným:

„Jako s pannou. Ještě před naším odchodem z Berezné a z Labuně se celá jejich rodina v mírném přestrojení vypravila do Berdičeva a odtud se doufala dostat do Kamence Podolského. Mají tam prý příbuzenstvo. Dnes možná hostí v Kamenci Podolském Němce. Ale spíše tam budou Rakušané. Nu, a mezi nimi se již najde Polák, který se jí bude dvořit.“

„Jak lehko se smíruješ s osudem,“ zavrtěl Horáček hlavou.

„Můj milý, milý Horáčku,“ zašeptal Skála, celý zardělý. „Můj osud je patrně jiný, než panna Sofija. Byla to líbezná, křehká, milá dívka. Kdykoli jsem ji viděl a kdykoli jsem s ní mluvil, měl jsem ji rád... i zamilovaný jsem byl do ní... tak, jak jen může býti voják, jenž byl včera u Zborova, potom u Oděsy, dnes je v Berezné, zítra v Žitomiru – a konečně, – podívej se před sebe, v Kyjevě. Stýská se mi po ní... A snad jsem jí opravdu neublížil sedmi polibky. Vždyť... jsou to vesměs takové nějaké marcipánové lásky, jimiž nás na naší pouti hostí Venuše.“

„Jen si mysli!“ pohrozil Horáček. „Vojta Baroch sotva oplodnil svoji Ukrajinku sedmi polibky. Stýskat se mu bude po Ukrajině!“

„Stýskat? Nám všem se bude stýskat! Jak se nám bude stýskat! Ach, jak se nám bude stýskat! A některému z nás se bude stýskat třeba po celý život.“

„Komu?“

„Na příklad mně!“ rozesmutnil se Jiří Skála. A dodal ihned: „Mlčme raději!“

Mlčeli tedy.

Voženílek, velitel batalionu, jel jim vstříc. Křikl na rotu:

„Ve městě zachovati klid! Nedat se ničím vyprovokovat!“

Rota si předávala tento rozkaz od jednoho ke druhému, od prvních k posledním. Poslední šli nyní Andress a Hofírek.

„To je pořád strachu o provokace!“ řekl maličký Hofírek. „Nás provokuje kde kdo, na každém kroku, nadávají nám až hrůza, všechno si musíme nechat líbit! Zatracená neutralita! Bránit se poctivej voják nesmí! I kdyby ti do ksichtu naplili. U Korostyševa jsme pro samou neutralitu nesměli strhnout most, prý bychom těžce poškodili místní obyvatelstvo. Za půl hodiny přejely přes most pancéřové automobily s Němci, napadli nás do zad a zabili nám tři dobrý kluky. Já tomu vůbec nerozumím. A nerozumím! A hrom do toho!“

„Však ale prý kluci do nich mazali,“ namítl krotce Andress.

„Mazali... mazali... vůbec se mažeme s tímhle svinčíkem! Až z toho smrdíme. V Žitomiru Ukrajinec na ulici zastřelil našeho kluka.

Nesměli jsme na Ukrajince ani sáhnout? Neutralita! Dnes hajdamáci jedou jako hlídky za námi, vedle nás, kolem nás a čert věř, možná i před námi. Jako hlídky Němců!“

„Krucihiml,“ vyštěkl Andress.

„No – a neutralita!“ přikývl Hofírek. „Nesmíš na ně ani šáhnout. Voni jsou prej politická strana. Voni jsou prej občanská vojna. A do občanské nesmíš zasahovat. Na Němce – smíš – – a ostatně kdopak ví? Na Ukrajince však, na jejich fórposty, nesmíš, ani za nic! Občanská vojna!“

„To je mišung,“ vzdychl Andress a klusal mlčky vedle Hofírka.

Několik čtveřic před ním vážně se vlekl Perný.

„Jde se ti špatně, co?“ litoval ho Liebermann-kapička. „Měl sis sednout do zadu na trén, na nějaký vůz jako Vojta Baroch. Já tomu jeho regma stejně nevěřím. A ty seš celej potlučeněj.“

„Ostatním není lépe,“ namítal ponuře Perný. Byl nesmírně bledý, jen oči mu horečně plály. Jeho obličej byl opuchlý od nějakých ran, celý nepravidelný, jako od vos poštipaný. Zažloutlé modřiny se odrážely chorobně od zbledlé, bezkrevné pleti.

„Vidíš, vidíš,“ smutně kýval hlavou kapička. „Ukrajinci! Pořád ses učil té jejich řeči – a na konec tě zchromili.“

„Rekvisice...“ zašeptal Perný. „Rekvisice... kdo tomu rozumí? Mně aspoň se to zdálo nejvš nespravedlivé... nesociální... Povídali, že mužáci vydrancovali panské sýpky. Dobytek rozehnali – a kdo ví, co ještě! Byl to věru podivný nápad od velitele pluku! Rekvisice! Když komunismus, tož komunismus, povídá najednou, osvícen duchem socialismu. A ještě k tomu spletl Lenina: Krad' nakradené! A už tu byl rozkaz k rekvisici!“

„A co my jsme měli žrát?“ ozval se vedle něho vojáček. „Abys věděl, bylo to docela v pořádku. Mužáci, kteří měli ostatně plné stodoly, až jim v nich všechno hnilo a trouchnivělo, líní jako vši, nechtělo se jim mlátit – a najednou panské sýpky, plné vymláčeného. Vrhli se na to, jak by ne! Rozkradli, co se dalo. A my jsme neměli, co do huby. Intendantury prázdné. A k tomu ještě prázdná skladiště co chvíli přecházela do jiných rukou: dnes Ukrajinci, zítra bolševici, i jakýsi „pluk Ústavodárného shromáždění“ se najednou objevil. Kradli všichni, cpali si huby jako syslové. A my ani do huby – celý týden slanečkovou polévku a lot chleba. Co chceš? Já byl také na rekvisici. Jenže jsem se nedal tak hloupě chytit od bagánů jako ty!“

„Přepadli mne zezadu...“ odtušil Perný.

„Poněvadž jsi na to koukal jako slepej,“ řekl vojáček a nadhodil si těžký baťoch... „Komandír pluku nařídil: rekvirovat tolik a tolik obilí a tolik a tolik krav. Obilí i krávy byly panské, kradené. Mužáci si to rozebrali a potom ani nevěděli, co s tím. Krávy – takové tlusté, mléčné krávy, které měly své pohodlí v kravínech, teploměry a žrádlo, chcípaly potom v mužických

chlívech. A mužáci je ani nezahrabávali. Tahali je za humny a žrali to psi. Tak co chceš? To bylo nespravedlivé? Buď rád, že jsme tě potom vysvobodili. Natloukli ti, topili tě v rybníku jako kutě, kdyby nepřišli naši kluci, moh's bejt už na onom světě. Proč jsi k nim lez' do chalup a mítingoval s nimi? Jsi jako ten Kerenský. Jako bys neměl pracky a v nich pořádnou vintovku. Už jen ta kušna ti zbyla. A tos byl u Zborova?"

„Nerozumíte tomu,“ vzdychl Perný.

„To se ví! Nerozumíte tomu!“ pohněval se vojáček. „Najednou vy, všelijaký študáci, tomu rozumíte. Sblafli jste za pět minut všechen socialismus. To máš z těch knížek! Objevili se Ukrajinci – a ty už hned s nima! To prej bude něco vážnýho. Musíme se dívat prej spravedlivě na to jejich hnutí! No, nahnuli nám to náležitě: vedou na nás a na celé Rusko Němce. A potom bolševici! Zase prej se dívat spravedlivě, kriticky, jak ty říkáš. No... eh! A co pluk? Pluk chtěl žrát? Měli jsme chcípnout hladu? Na to panský obilí jsme měli zrovna tak právo, jako ti mužáci. Bránili jsme Rusko víc než oni. Zůstali jsme na frontě poslední ze všech. A bránili jsme ho proti Němcům. Proti imperialistům – či jak se to říká! Hled'me, najednou jsou jen Francouzi a Angličani imperialisté. A Němci nic – co? Nejlepší národ na světě – najednou! Bratři naši! Kdepak, ti nebudou dělat rekvisice – ani za nic ne... To jsou náramný dobráci... beráci. Ty troubo!"

„Já nemluvím o Němcích. To já přece uznávám! Znáám je!“ bránil se Perný se zoufalým výrazem v pokřiveném obličejí. „Ale..."

„Jaké tu ale? Nám je to všem jasno, a neštudovali jsme, ani ze sebe neděláme reformátory, politiky... Jde nám o krk – to je jisto. A nejsme slepí, abychom neviděli, kdo nám tohle všecko nadrobil! Jen ty to nechceš vědět. A dal sis proto natlouct od mužáků v Kotelně, co se do tebe vešlo. A nechal ses od nich hodit do rybníka. Jako voják – prosím! A po tom všem – meleš stejnou. Mně, dělníkovi to budeš vykládat, jo! Já jen vím, že pluk a kluci chtěli žrát. Kdybychom neodebrali mužákům trochu toho obilí, pluk a kluci by chcipli hladem a obilí by shnilo. A ty bys při tom myslel, že jsi zachránil ruskou revoluci. Jdi mně na kolo!"

Perný mu již neodpověděl. Svěsil hlavu a jaksi lhostejně šlapal dále. Jen Liebermann se najednou rozkašlal a rozesmál se.

„A hoši,“ povídal, duse se kašlem i smíchem, „Burda teď na cestě, jak jsme stáli v Andrejevce, zrekvíroval jednomu baťuškoví-popovi prase. Dal mu na to kvitanci, kterou pop ukazoval našim oficírům: I prase zrekvíroval Burda. Tak to bylo napsáno. Němci to zaplatí, řekl mu, když táhl prase z chlívka. Kluci od čtvrtého pluku mu pomáhali. Báťuška naříkal, ale na konec se docela smířil, když mu řekli, že za námi jdou Němci a že by mu to prase stejně sežrali i bez jakékoli kvitance. Takhle se aspoň báťuška bude z té kvitance celý život učit česky. Kluci od čtvrtého pluku opálili prase na slámě – pařit ho, na to nebyl čas – a báťuška potom jedl s nimi. I vodky jim přinesl, opil se chudák na mol, kluci tam na faře tancovali celou noc. S holkama báťuškovějma!"

„To je úplný Babylon,“ zašeptal Perný.

„Co říkáš?“ zeptal se ho Liebermann a utřel si kapičku.

„Nic!“ odvětil tiše smutný Perný.

„Jo, vojna je vojna...“ poznamenal vážně vojáček, který šel vedle.

Došli na Šuljavku, kyjevské předměstí.

Zde se pluk zastavil, aby si oddechl a sešikoval se potom k ukázněné cestě městem.

„Muzika by měla zahrát!“ prohodil kdosi.

„Radši ne! Leda nákej traumarš!“ ozvaly se hned mnohé hlasy odporu.

„Procházeli jsme Kyjevem za slavnějších okolností...“

„Když jsme odtud jezdívali na frontu! V šestnáctém roku!“

„S kytka...“

„A všechny báryšni šly za námi...“

„Všecky báby plakaly...“

„To byly jiné marše, jiná muzika...“

„A to dáme Kyjev Němcům jen tak?“

„Asi... co dělat? Musíme ke druhé divisi...“

„Prej tam Němci nastupují od severu... od Homelu...“

„No, to by byla pěkná mela...“

„Naposled tam budou dříve než my...“

„I to je možné...“

„A co bude... když... když nás obklíčí? Rozbijou nás!“

„Možná, ale pomalu...“

„Prosekáme se!“

„Kam?“

„Na východ... na jih...“

„Ke Kaledinovi...“

„Kornilov utekl z Bychova a má na jihu svůj oddíl.“

„Do Mezopotamie potáhneme...“ odušil někdo učený.

„A jak to? Přes Kavkaz?“

„Přes Kavkaz... A možná, že se dostaneme do Turkestanu...“

„Až na hranice Indie... Číny? Matičko svatohorská! To přijdeme do Čech za sto let!“

„Zřídíme někde kolonii!“

„V Sibiři!“

„Však vzpomínám na jednoho kluka, který nám to za ústupu na Tarnopol prorokoval, že potáhneme až do Sibiře...“

„Byl to asi nějaký blázen, co?“

„Ba nebyl... byl to dobřej kluk... zabila ho puma! Z aeroplánu!“

„A bratři, taky přes Černé moře bychom se mohli plavit, Turkům do zad. Byla by to mela!“

„Divokým Kurdistanem!“

„Z Bagdadu do Stambulu.“

„A co, když nás Němci přece rozsekají... Bude po všem! Snad to ti zlotřilci na konec přece vyhrají...“

„Nevyhrají... nemohou... nesmějí!...“

„Ty jim to zakážeš?“

„Byla by to na světě pěkná spravedlnost!“

„Pěkná! Na světě vůbec té spravedlnosti je... náramně!“

„Houby vyhrají... ať zkusí obsadit Rusko... celé Rusko... deset jejich armád na to nestačí, třicet Hindenburgů...“

„To je neznáš... Zmobilisují Ukrajinu! Polsko! Estonsko! Lotyšsko! Naslibují jim svobodu.“

„Ostatně uzavřeli přece s bolševiky mír. Budou mít na východě pokoj. Jen abychom dojeli včas do Francie! Jen aby se nevrhli celou silou na Francii a nerozmlátili ji, než tam přijedeme.“

„Chceme si ještě zabojoval...“

„Však jsme s těmi vintovkami srostli...“

„A což, když nás odzbrojí?“

„Kterýpak héroj to povídá? Kdo nás odzbrojí? Ty se dáš odzbrojit? Já ne!“

„Já taky ne... já taky ne...“

„Jen ať přijdou a zkusí to. Zaplatí to těžce!“ Pojednou kterýsi voják, opřený o dřevěnou ohradu jakéhosi předměstského závodu, hlasitě vykřikl překvapením.

„Bratři... hoši... kluci... já něco mám!“

Ukazoval na jeden z plakátů či výzev a oznámení, jimiž byly podél cesty polepeny všechny ploty, budky, stěny domů! Všichni se k němu nahrnuli.

„Kohoutek! Kohoutek,“ křičel voják jako bez sebe.

„Kde je? Kde ho máš? Co je?“

„Tady! Podepsán na provolání! Velitel města!“

„Jak to, velitel města?“

„Nu, velitel revoluční posádky města Kyjeva! Tady to máš! Provolání, aby obyvatelstvo zachovalo klid, odevzdalo všechny zbraně a podřídilo se revoluční vládě!“

„On utekl přece k bolševikům...“ řekl kdosi.

„K Muravjevovi!“

„A stal se u něho velkým pánem. Generálem!“

„Nu, to bylo něco pro něj. Kdepak, sloužit jako my, sprostým řadovým vojákem. Šedivým vojáčkem, kmánem!“

„Ukažte mi to!“ zašeptal namáhavě Perný.

Přiblížil se k plakátu a pozorně četl.

„Šel za svým přesvědčením,“ řekl posléze k hloučku.

„Oho!“ vykřikl jeden z bratří podrážděně. „Přesvědčení! Přesvědčení! Stále chtěl něčím být. Když ho vyndali z důstojnického kursu, začal mezi námi dělat náčelníka bolševické propagandy... Div nás všechny nezbláznil. Dobře, že vypad!“

„Byl vždy radikál,“ bránil ho Perný. „Jeho mínění šlo vždy na levo. Myslel trochu, třeba mladistvě.“

„A já jsem o tom slyšel...“ poznamenal kdosi. „Od nás prý utekl ke Krylenkovi a dal se do bolševických služeb. A odtud se patrně dostal k Muravjevovi.“

„A dnes je velitelem města Kyjeva! Tak ho tam snad uvidíme. Možná, že nás přivítá. Budeme před ním defilovat!“

„Tohle je starý plakát, podívejte se... ten už je jistě pryč!“

„No, je to s počátku února. Tady to máš: Vítězná revoluční vojska proletariátu Ruska a Ukrajiny obsadila Kyjev. Vybízíme... a tak dále... náčelník vojensko-revoluční posádky města Kyjeva – J. J. Kogoutek. Kohoutek! Tak vida! Kluci, to je kariéra!“

„A prachů!“

„To víš, revoluční kasy jsou teď plné!“

„O něm by mohl vědět něco Budecius. Byl v Kyjevě v době obležení. Kdepak je mu asi teď konec!“

„Dělá kurýra. Štáb sboru v Kyjevě ho chytil a udělal z něho kurýra. Objíždí celé vojsko, chudák – staroch!“

Perný se hluboce zamyslel. Neslyšel již nic, co se kolem něho děje. Vzpomínal na Kohoutka.

Nesmírné množství rozporů, o něž nikdy u něho nouze nebylo, zavalilo nyní jeho duši. Pokoušel se, rozjasnit si nějak chaos, jenž jím zmítal, najít nějakou hvězdu betlémskou, jež by mu svítila na cestu, východisko. Jak, jak jen dobrati se smyslu všeho, co se vůkol děje? A dějí se přece věci obrovité. Státy se rozpadávají před jeho očima, sám stojí uprostřed nesmírného ruského rumiště, rozhlíží se, dívá se na vše strany... nepokojně, bezradně. Celou silou duše touží pochopiti. Celou silou mozku touží srovnati si vše v nějaký obraz, řád... Ach, ale nic! Nic! Neboť, jaký řád? Je revoluce. Re-vo-lu-ce! Její nebe se mění, jako se měnilo nebe tam u nich, v Čechách, když jako chlapec líhával za vsí na mezi a díval se vzhůru. Přecházejí obláčky, přecházejí mračna, i modř jasná a andělská, zkrátka nebohá modř se objeví – ale vždy na krátko, vždy na krátko! Ah, tam doma! Uvidí-li ještě někdy to nebe tam doma za vsí, modř, obláčky a mračna? Zatím je zde a připadá si, jako by byl někde v Krkonoších. Pěkný výlet, což? Vystoupil na horu – vysokou velmi – a kolem něho mračna, mračna a – mračna! Šel na vojnu – odvedli ho! Dali mu mundúr a pásky jednoročního dobrovolníka. Stál v zákopech pod Burkanovem. Tam ho našel on – podivné stvoření! Vypadal jako gnóm, vousatý, smavý, hnědooký, divý, jako posedlý! Budecius – „učenej“. Vše v něm vřelo energií, zápasem, nějakou podivnou, skrytou vojenskostí ducha i těla. Každá jeho myšlenka a každé jeho gesto – to byl útok. Každé jeho slovo – odboj a vzpoura a vojna na život a na smrt! Vedl ho, rozkazoval mu: učíš to a to! Radil mu bez nejmenšího zachvění v hlase k – vraždám! Byl to jeho duch, jenž ho hnal do rozvědek a do bitvy zborovské! Byl to jeho duch, jenž ho posedl, když provedl nejhorší zločin svého života: zapálil s Horáčkem domek hloupého haličského žida! Byl to on, jenž mu bránil a brání, dáti se cele ruské revoluci. Ostatně, proč šel sem, do Ruska? Rakouská vojna, rakouští hejtmani byli mu daleko více nositeli divého lidského násilí, jež je trýznilo, prosté vojáky tam v hrůzných zákopech, nedávalo jim jíst a dusilo jejich duši – daleko více útokem na lidskou důstojnost člověkovu, než přímo nějakými představiteli nepřátelství k tomu, čemu říká Budecius národ. Jsem daleko více sociální, než národní, říkal si v této chvíli Perný. A přece bych, vědí to bozi, nemohl od těchto chlapců desertovat, jako desertoval Kohoutek. Je mladší – naše generace byla generací kritickou! Zdá se, že bych se nezmohl na čin, jistě ne ani na čin herostratovský, jaký provedl Kohoutek! Rozpory, rozpory... analyse... kritičnost... Máme opravdu tak bezvýhradně – jak tvrdívá Budecius – pravdu my? A co ruská revoluce? Oh, ruská revoluce... re-vo-lu-ce!

S počátku to byl dokonce Puriškievič... kníže Sumarokov-Elston... ti zabili Rasputina! Rodzjanko – kníže Lvov... Miljukov... Kerenský a Tereščenko! Kornilov a Savinkov! A zase Kerenský. Černov! Generál Verchovskij! Lenin, Kameněv, Zinovjev, Lunačarskij, Trocký... A Maxim Gorkij! Praporčík Krylenko a plukovník Muravjev! A byla to revoluce internacionální – patří sem i Kohoutek, Ivan Kohoutek! Stejně jako Parous. Stejně sem patří také Ukrajinci... Poláci... Lotyši... Bělorusové... Židé! I ten Josif Salomonovič, o němž vypravoval Budecius! Jaký zmatek!?

Ale Josef Perný musí najít východisko.

Trpěl nesmírně poslední měsíce. Celý ten pobyt na Ukrajině – nebylo-li to úžasné mravní utrpení? A zase, jak snadné bylo, učiniti to, co učinil takový Kohoutek! Opustiti prostě vojsko a jíti rázně krok co krok, přímo s bolševiky! Dvě úlohy stály před ním: jen si vybrat! Buď bojovati bude v řadách tohoto vojska pro nacionální sebeurčení svého národa. Vždyť něco v tom také je: mít svůj národ! Hle, Amerika nastupuje do války! Wilson hlásá svoje mírové body. Tedy po boku Dohody, v řadách jejích regulérních armád, po boku Francie, Anglie, Italie, Japonska a tří čtvrtin světa – za osvobození malých národů! Za spravedlivější uspořádání světa, jak tvrdí Masaryk. Jeho Masaryk! Anebo?

Anebo s ruskou revolucí! Ba, přímo s bolševismem! Světová revoluce! Přinese osvobození všem uhnětým. Beze všech řečí dojdou v ní i utlačení národové svobody. Práva sebeurčení! Ale nejen to!

Nejen to! I všichni slabí, vykořisťovaní, nebozí a vyvržení, budou osvobozeni a povzneseni. Všichni! Všichni! Všichni!

Rázem bude všemu konec! To jest: vši lidské bídě. Té bídě, již takové množství viděl a vidí kolem sebe...

„Nastoupit v řad!“ zazněl rozkaz.

Byl to takový prudký hlas skutečnosti, že Perný otevřel široce oči.

„Nastoupit v řad!“

Hle, v řad! V řad československých vojáků! Tedy s československým vojskem – kam? Do Kyjeva! Do vnitra Ruska! Do Francie!

S Dohodou tedy! A kde je „rázem konec“? Hle, nevzepře se, ne. Věru, nastupuje. Nastupuje v řad, v československý řad.

„Pochod!“ tak zní rozkaz. Ale něco mu říká temně:

„Vystup z řady! Vystup z řady! Vystup!“

Toto „vystup!“ ho provází celou cestou.

Pluk pochoduje již dolními ulicemi města. Města mlčícího, zarytého, ponurého jako člověk, jehož budou za okamžik stínat, všes. Nezní zvony, hudba nehraje, květy se nesypou, jako

kdysi. Ostatně, jaké květy? Je zima. Jaký je dnes den? Ach, dnes je prvního března 1918. 1918! Jak čas letí – a jak se čas vleče!

Ulice byly přeplněny mlčícími davy.

Teskně pohlíželi Kyjevlané na procházející československé vojsko. Do ticha jen vpadal hřmot pochodu o dlažbu, drnkot kol vozových, dusot koní. Tento chrastivý, trochu příšerný rachot – to byl jediný zvuk, jež vydávalo město.

Tu a tam se některý obličej tesklivě usmál.

Čechoslováci měli mezi Kyjevlany mnoho známých.

Tu a tam se některá snědá tvář v obecnstvu zašklebila ironicky.

Kyjevští Židé nikdy nemilovali nějak Čechoslováků.

Tak prošli až na Kreščatik – do srdce města. Kolem podstavce z pomníku Stolypinova, kolem městské dumy.

Mlčky a přísně pochodovaly tyto ponuré, vyrovnané kolonny.

Nikdo jim nejásal na pozdrav. Ani ony nikoho nepozdravovaly.

Kyjev byl studený – jaký bývá vždy v této chladné roční době.

Co chcete? Je konec února, je první březen.

Kdosi jim nedávno v Žitomiru vykládal, kterak se daří tomuto městu. Bolševici Muravjevovi přišli a město je rádo uvítalo. Mělo až po krk Ukrajinců. Ale Muravjev byl se svými oddíly, řádně vojensky organisovanými, odvolán zase na jinou frontu proti kontrrevoluci. Vláda nad městem byla svěřena místním bolševikům. Ti se už vyznali. Věděli dobře a přesně o každém kontrrevolucionáři kyjevském. Celé dny a celé noci pracovala komise pro boj s kontrrevoluci. Čiňané-Chodové, kteří se tu nedávno potulovali a povalovali po ulicích jako kejklíři a podomní obchodníci, na něž kde kdo naplil, dostali najednou vintovky. Rozkoš! I komise stavěla ke zdi. Komise prolézala domy, pročenichávala byty, šťárala na půdách i ve sklepích, prohrabávala skříně, prádelníky, bedny, truhlice, odtrhávala prkna podlah. Jako myš byla všude zalezlá a zavrtaná kontrrevoluce. Z nejmenších skulinek vystrkovala potutelná, opovážlivá očka. Továryši! volali mládenci na podstavci z pomníku Stolypinova, hydra kontrrevoluce opět zvedá hlavu!

Nuže dobrá! pomyslel si Josef Perný. Ale na konec? Vraždění jako vraždění! Krev jako krev! Válka obyčejná jako válka občanská! Vojna – revoluce! „Svět je v sobě samá vojna!“ A Kyjev, zdá se, má toho dost. Patrně čeká na Němce.

Nedovedl si stále ještě uspokojivě odpovědět na to svoje „anebo“!

A šli právě kolem „toho“ Stolypina!

Ačkoli se díval trpně kolem sebe, nic určitého nerozeznával. Tváře lidí, tohoto mlčícího, chmurného množství, splývaly mu v špinavě temnou mlhu.

Ruská mlha, řekl si. Così takového, così takového...

Vzhlédl kupředu.

Něco se zasněžilo daleko vpředu, nad hlavami prvních řad vojáků.

S počátku toho nepoznával. Díval se však napjatěji a pozorněji, Nic jiného již neviděl. Nic jiného již nerozeznával. Jen to!

Byl to prapor pluku. Starý prapor České Družiny.

Jeho konkrétní barvy vyplývaly před jeho očima zcela určitě, zcela bezpečně z „mlhy“. Třepetal se vesele v sychravém zimním vzduchu, vlál si a kraloval si, jediný prapor, jediný prapor dnes v Kyjevě! Kde jsou rudé prapory revolučního města? Kde je prapor na Dumě, předevcírem ukrajinský, včera Muravjevův, rudý?

„Konkrétní“ barvy to má, řekl si. Jak si vlaje, jak si duje, třepetá se, svítí bílou a plane červenou... Jediná věc... jediná věc, jež má určitou tvář... charakter... Tak se chvěje nad tímto... ostrovem! Ostrovem v bouři! – –

Ale na konec?

Není-li – na konec – něco... něco vyššího?

Hlas rázných kroků, deptajících dlažbu, zazníval v jeho sluch.

Hrčení kol, dusot koňských kopyt, zvon podkov, jiskřících o kámen.

Jeho oči bloudily po černé a šedé masse, jež stála nepohnutě na chodnících. Setkávaly se s očima lidí, ale neutkvěly na nikom, přecházely jako ve snu temný, civící špalír.

Mlčí... děl k sobě. Mohli by promluvit! Aspoň slovo by mohl říci tento národ, do nějž jsme se všichni tak zamilovali.

Ale nikdo mu neodpovídal.

Nikdy nijaké město na světě neoněmělo rázem tak, jako tento Kyjev dnes... zašeptal. Je němé. A je snad i hluché. Snad k němu ani my nedovedeme již něco prosloviti... A promlouváme-li – neslyší.

Kdo má pravdu? Oni? A kdo jsou – oni? My?

Chtěl se ještě zeptati: A kdo jsme my? Ale jeho oči se náhle upřely na jedno místo v davu. Jako když je udeří nějaký hypnotisující, silný pohled.

Budecius!

Nerozeznával, je-li to přízrak, či skutečnost.

Nezkoumal ani, proč tu stojí v davu, proč nejde s nimi. Sotva postřehl pokyn ruky, jež se vznesla na pozdrav praporu, Skálovi, známým. Sotva zachytl ohlas nějakého zvolání.

Opravdu, přízrak, či skutečnost?

Ale ohnivé hnědé oči plály v osmáhlé, oholené, modrovousské tváři.

Připadlo mu, že se podobá nějakému „Psohlavci“. Drsná, přísná tvář českého sedláka. I zdálo se mu dále, že tu stojí jako vojevůdce, který přehlíží řady svých bojovníků. A na něj, na Perného, pohleděl očima, plnýma svědomí.

Přízrak, či skutečnost?

Náhle proběhlo řadou a davem, jenž ji pozoroval, vzrušení.

Podivný rachot pracujícího stroje... Motor, vrčící jako vzteklý pes! Létaající pes! Všechny hlavy se zdvihly.

Nad ulicí, nad proudem československého vojska, klidně, směle, docela nízko, dotýkaje se křídly téměř střech domů, plul aeroplan.

Němec! bylo slyšeti v davu.

Opravdu, Němec! Na křídlech se černaly německé rovnoramenné kříže.

Němec! opakoval si v úžasu Josef Perný. Němec nad Kyjevem!

Prošli Kreščatik, prošli Podol, přešli po Kyjevském mostě Dněpr, vstoupili do zadněprovského předměstí Slobodka.

Za několik hodin potom objevily se od západu ve městě jízdní hlídky Prušáků.

XXXV.

Bylo šedé, sychravé jitro — — —

Budecius se ubytoval na Slobodce u jednoho Žida, který se zdráhal vzíti k sobě Čechoslováky na noc.

„Zabijí mne...“ naříkal.

„Kdo tě zabije, smrade?“ zlobil se pan Kódl, jenž se včera přiřadil k hloučku Budeciusovu.

„Ukrajinci... bolševici... Gruzinci... Němci... Austrijáci... Čechoslováci...“ naříkal Žid zplna hrdla.

„Mlčet! ...“ poručil Kódl. „Ustlat nám! Čaj připravit! Deky přinést! A budeš-li se chovat nepřátelsky, ihned zařiznu!“

Tak se v noci ledajak uložili ke spánku. Střídali se v stráží. Čert aby tady někomu věřil.

Budecius záhy usnul tvrdým spánkem. Nespál rád ně již kolik nocí.

Ale záhy se také probudil.

Svívalo. Venku bylo šedé, sychravé jitro.

Kaluže vody, bláta, rozbředlého sněhu svítily jako chorobné, souchotinářské oči na cestách. Smutně čnely do výše pahýly stromů.

Díval se chvíli oknem.

Po ulicích přecházely československé stráže. Jako stíny duchů. Šero bylo přeplněno mhou. Ojedinělý výstřel šlehl se strany města. Ale to byl zvuk, jenž ničeho neznamenal. Ojedinělé výstřely zpívaly na všech místech Ruska již kolik měsíců této revoluce, nebo, chcete-li, této občanské vojny. Střílejí – nu, střílejí! Hlouposti.

Ale – pěkná hloupost! Rána z děla! dvě, tři, dvacet! Kdo to střílí?

Včera, poslední ze všech, přešel Budecius most.

Rozloučil se před tím s Tasjou, s Táňou, s bábuškou, s „kulometem“, se Zošou. Zašel i na hřbitov rozloučit se s Aňou Andrejevnou. Ve svém zápisníku měl její kadeř, již ustříhl tehdy, kdy ji bez pohřbu odnesli do městské márnice. Pochovali ji do společného hrobu obětí občanské války.

Rozloučil se tedy s Kyjevem.

Rozvědčící pak ještě za večera přinesli zprávy, že Kyjev je pln Ukrajinců a Němců. Rakušané zformovali z Haličanů a ze zajatců ruských, kteří se prohlásili za Ukrajince, zvláštní ukrajinský legion po způsobu polském. Byli to „sičevici“. I ti přišli nyní do Kyjeva. A s nimi celá, nedávno vypuzená Ukrajinská centrální rada. Všichni ti ukrajinští sociální demokraté, socialisté-revolucionáři jdou – s Leopoldem Bavorským!

A nyní střílí z děla. Leopold Bavorský a ukrajinští socialisté. Ti všichni stojí na pravém břehu Dněpru.

A na levém břehu? Čechoslováci! A ještě někdo: bolševici. Jacísi bolševici. Neboť jiní bolševici v této chvíli podpisují mír s Němci v Brestu Litevském!

Opravdu, komedie plná poskoků, úskoků... Plná omylu!

„Sakra!“ probudil se za dělového hromobití pan Kódl a vyskočil.

Hle, člověk, jenž u Shakespeara mluví prosou, pomyslel si Budecius, slyše ho klíti, vida ho sbíratí svůj tlumok a horečně prohlížeti vintovku. Byl ozbrojen náležitě. Kolem prsou měl otočenu kulometnou „lentu“, pás, plný patron.

„Co se děje?“

„Střílejí!“

„Kdo střílí?“

„Nevím. Snad naši odkudsi z Dárnice nebo „dálnobojky“ až z Brovar, nebo Němci.“

„A kam se střílí?“

„Patrně na most! Možná i na město. Ačkoli Dieterichs zakázal ostřelovati město.“

„Jaký Dideriks? Kdo je to zas?“ vrčel Kódl.

„To je náš nový náčelník štábu armádního sboru. Generál Dieterichs. Rus.“

„A kdo je velitelem sboru?“

„To jsou pěkný voják, pane Kódl. Generál Šokorov přece!“

„Já myslel, že Maxa. Nevypadá to zrovna, jakoby nás vedl nákej generál. Utíkáme, pořád jen utíkáme. Bojíme se do toho říznout! I s Němci se mažeme. Dáme jim Kyjev – beze všeho! Co je to za pořádek? Co si o nás Rusáci pomyslí?“

„Rusákům je asi všechno fuk,“ řekl jeden z přidruživších se včera vojáků.

„Rusáci v Kijevě se těší asi na Němce a na Rakušany. Židovky si jistě už nakoupily každá kilo pudru. Budou zase promenády, koncerty v Kupeckém sadě, avantury. Ženským je to jedno: voják jako voják. A politice nerozumějí. Rozumějí jen jedné věci. A to je...“

„Dej mi pokoj se ženskými,“ zahuhňal pan Kódl nevrle.

Rána z děla! A nová! A opět! Zase totéž hromobití.

Ale záhy se začíná i praskot... ostrý praskot prudké střelby z pušek.

„Kulomety! Kulomety, hoši! Pojdme! Honem! Už to začíná. Tady to maj, pane Kódl.“ Voják se rozesmál a plácl kamaráda po zádech.

Kamarád Kódl se přece jen silně zarazil.

„Jen kdybysme věděli, co a jak?“ řekl pohnutě.

„To uvidíme. Furt se de!“

Budecius vyběhl první z domu. V předsíni dole spatřil skrčeného u zdi Žida, na smrt vyděšeného.

„Dobrýtro, pane domácí!“ řekl mu pan Kódl. Vyletěli na ulici.

Zde se sbíhali vojáci druhého pluku, jenž obsadil Slobodku a zůstal zde jako ariergarda.

„Na mostě – boj!“ vzkřikl kdosi z nich.

„Jo, na mostě boj – a z oken tady na Slobodce na nás střílejí!“

„Kdo střílí?“

„Obyvatelé!“

„Ukrajinci, Židé, snad i bolševici...“

„Bolševici jsou naši spojenci...“

„Ano... vždyť bojují proti Němcům!“

„Čert jim věř a čert jim rozuměj, co vlastně chtějí a proti komu asi bojují.“

„Střílejí jako malé děti. Mají radost, že to bouchá!“

„Molodci!“

Tatata... tatatatata...

„K mostu!“

„Co blázníš? Počkej na rozkaz! Nepoběžíme přece všichni k mostu!“

„Rozkaz! To si počkáš!“

„Je tady velitel divise... Kolomenský...“

„Ten ještě asi spí se svou ženou. Vezl ji včera v kočáře a s ní tisíc kufrů. Také těží z neutrality!“

„A kde je Maxa?“

„Ten asi někde vyjednává...“

„S kým?“

„S Ukrajinci... s bolševiky... s Němci... s Rakušany... se všemi!“

„Ták!“

„Nu, ať je mu pánbu milostiv! Odvahu má! Vždyť ho mohou chytit. Ty bys to neudělal.“

„Ne, já ne. Já na to nejsem.“

„Jsme vojáci... jaképak vyjednávání! A s Němci snad dokonce?“

„Tady se míchá vobyčejná vojna s tou vobčanskou. Ruskej salát,“ poznamenal kdosi, jistě bývalý bufetčík.

„Pozor! Krýti se! Střílí se sem!“

Hlouček vojáků se ukryl za plot jakéhosi rozlehlého sadu.

Na mostě zuřil boj.

Co chvíli sanitáři, nedbajíce střel, odnášeli odtud raněné.

„Je to asi zlé!“ řekl někdo mrzutě.

Po široké ulici, jež šla středem Slobodky, pádily různé povozky. Také kočár s paní Kolomenskou a s kufry tudy ujížděl.

„Hned bych za ní spustil jednu!“ řekl kterýsi voják rozhořčeně. „Ani by nepoznala už je-li to československá či německá!“

Zmatek na ulici se stupňoval.

Vozy, vozíky, ba celé fůry náhle se vyrojily odkudsi z postranních uliček a ze širokých vrat domů a hnaly se nyní střední ulicí předměstí. Kulky fíčely nade vším. Nikdo jich nedbal.

Náhle cosi zafrkalo.

„Automobil!“

Vyrazil rovněž z postranní ulice a zahýbal již na hlavní třídu, když kdosi vzkřikl:

„Jsou v něm Němci! Ne, Rakušani!“

Budecius a jeho hlouček vyskočil mu vstříc.

Automobil musel stanouti.

Seděl v něm francouzský důstojník. Jeho rovná, šedomodrá čapka pomátla trochu bojovníky.

Za francouzským důstojníkem seděl však kdosi známý.

Měl čapku francouzských řadových vojáků, jinak uniformu ruskou.

Budecius se na něj okamžik díval nechápavě.

„Tak co, pustíte nás, nebo nás tady necháte rozstřílet?“ rozkřikl se hrubě neznámý známý.

Konečně ho Budecius poznal. Byl to Hořčíčka.

„Co je s tebou?“

„Na to není teď času. Jedu pryč, do Francie!“

„My také!“

„To si ještě asi počkáte,“ zachechtal se dragoman. „Mně se však už dávno nechce čekat. Pustit nás! Au nom de la République Française!“

„Jed'te!“ řekl Budecius.

„A mějte se tu fajn!“ křikl ještě Hořčíčka. „Čert vás všechny seber i s Ruskem!“

Automobil odfrčel.

Hle, Hořčička! A jak spěchá! Jak spěchá odtud. Jede asi ze štábu jihozápadní fronty. Snad na Petrohrad, snad na Moskvu, a odtud přes Vologdu na Archangelsk a do Francie. Francie! Francie! Náhle se z tebe stalo nejkouzelnější slovo v československém slovníku. A Rusko?

Nebyl s to domysletí.

Před jeho očima se mihl Andress.

„Kam se to ženeš? Kde máš pluk? Rotu?“

„Ženu na most! Dali mne k ochraně obozu. Opozдили jsme se tady. A já to u těch fůrverků nemohu vydržet!“

„Nepatříš tam!“

„To je fuk! Du si šísnout na Němce!“

„Vždyť jsi sám Němec,“ prohodil za ním Budecius. Ale hranáč již ho neslyšel. Na svých dlouhých nohách mohutně přeskakoval kalužiny a bral se kupředu celý rudý a pohněvaný.

Poprvé se zamyslel Budecius nad tímto Andresse.

Čech – Němec? řekl si. Nu, povídají, že je to vlastně Němec z Horních Rakous. Snad matka byla Češka. Hle, možno by bylo mluvit zde o tom, jak fascinuje češství! A ovšem, především: co fascinuje? Československé vojsko! Není-li mi dopřáno býti poctivým Rusem, nechť jsem aspoň Čechem, říkal prý kyjevský Šulgin, vydavatel „Kyjevlanina“. A podal přihlášku do československého vojska. V zájmu „neutrality“ – nebyla Národní Radou přijata. A kapitán Jemeljanov, dělostřelec? Zeptáte-li se ho v této chvíli – možná, že to je on, který právě střílí na vzdory všem rozkazům na Kyjev – kdo je, odpoví: Čech, Čechoslovák, rodilsja v Čechii.

A opravdu: střílí statně! Ví asi, kde je ukrajinský a německý štáb. Ostatně, to zná každý Kyjevlanin: Paedagogický institut – tam zasedala Centrální rada. Tam tvořil „samostijnou“ Ukrajinu dobrý a čestný baťko Michajlo Hruševský. Možná, že ten Jemeljanov je Ukrajinec. Ale cítí se Rusem! A kdyby odvozoval svůj původ i od Jemelky Pugačeva, neustane býti Rusem. Tancuje hopák i mazurku výtečně: ale nejlépe jistě tancuje kozáčka!

Rána za ranou dopadá na Kyjev!

Podivné! Československá artilerie bombarduje Kyjev! Německý Kyjev! Město, kde je pomník Cyrilla a Metoděje! Pomník svaté Olgy. Město, kde odpočívá krásné tělo Ani Andrejevny!

Možná také, že to z Dárnice střílejí bolševici.

Spojenci!

Ach, tedy máme v tomto boji bolševiky jako spojence. Věru, nevěstí to nic dobrého. Rrrr... trach!

Šrapnel! Hleďme! Rozprskl se na druhém břehu Dněpru jako raketa. Jitřní ohňostroj! Za okamžik jistě budou Němci z Kyjeva ostřelovati Slobodku. To jest: nás zde. Dobré jitro! Vítáme vás, páni Prušáci, do Kyjeva! Jak se tam asi nyní daří panu Jindříškovi, panu doktoru Vondrákovi, Věnceslavu Švihovskému, panu Zumanovi? Jak jim je, když půl města říká Němcům:

Dobro požalovat!

Rrrr... trach!

I oni jsou patrně pod „naším“ obštělem! –

Vytrvalá střelba z kulometů řádila nyní především na mostě.

Ví Bůh, kdo dal ten rozkaz! pomyslel si Budecius, když viděl, že roty druhého pluku najednou se začínají seřadovati právě na prostředku hlavní ulice, a to v celých massách.

Rozvinou se k útoku, obsadí pobřeží – nebo je to příprava k ústupu?

Na hlavní ulici nastal ruch. Roty se skutečně řadily jako někde na cvičišti.

Najednou – odkudsi se strany, ozvala se nová a nepředvídaná palba.

Směřovala přímo na houfec vojska, stojícího na hlavní ulici.

„Němci!“ vzkřikl někdo.

„Kde? Kde jsou Němci?“

„No, tady! Mezi námi!“

„V pravo!“

„Ne v pravo! V levo!“

„Před námi!“

„Za námi!“

Nastala panika.

Seřaděné roty se rozutíkaly.

Budecius vyběhl do středu silnice. Rudý hněvem, vztekem – a studem.

„Kam utíkáte, bratři?“

„Drž hubu! Nevidíš Němce?“

Budecius se ohlédl.

Touž ulicí, kde prve stál za plotem, blížil se řídký řetěz Němců. Jejich přítomnost na levém břehu Dněpru všechny pomátla. Kde se tu vzali?

Přešli přes zamrzlý Dněpr! rozbřesklo se Budeciusovi v mozku. Nebylo tam asi našich hlídek. A byly-li, patrně směšně slabé a ustoupily příliš brzo. Svinstvo!

Najednou těsně za ním se ozvalo ostré a zdivočelé „hurrá!“

Oddíl Čechoslováků, řídce rozhozený v řetěz, a za ním hned druhý jako záloha, hnaly se prudce vstříc Němcům.

Tito postupovali již levým křídlem k mostu, jehož československou posádku by byli najisto odřízli od druhého pluku, který byl soustředěn v Slobodce.

Střelba se zesílila. S druhého břehu patrně pozorovali, co se děje.

Ale s ní zesílil i krutý pokřik útočících Čechoslováků.

„Na štyky! Na nůž! Na bodák!“ ozvaly se hlasy.

Budecius se dostal do tohoto řetězu. Posedlost hněvu a nenávisti ho zajala docela. Běžel po silnici až k mostu. Němci ustupovali. Před samým posledním obloukem mostu najednou vyběhl proti němu po hrázi vzhůru člověk v těžké helmici, šedo zelený, s urputnými očima. Rázem spatřil Čechoslováka a hnal se proti němu bodákem.

„Hände auf!“ vykřikl na pět kroků před ním a zvolnil běh.

Ale Budecius rychle zdvihl pušku, přilícil a vystřelil přímo protivníkovi do prsou.

Němec se skácel.

Čechoslovák přeběhl mimo. Na mostě běsnily kulomety.

Ale za několik okamžiků střelba polevila.

„Nemuseli sem lézt!“ řekl někdo za ním.

„Co se stalo vlastně?“ optal se Budecius.

„Byl jich hlouček, rozvědka, nu, snad rota asi. Přešli tamhle po ledě přes Dněpr ještě za ranní tmy. Chtěli patrně vpadnouti Slobodce do boku, snad i do zad. Vypili si to. Už je po nich! Ani jeden se nevrátí přes řeku.“

„A co bude dále?“ zeptal se Budecius praporčíka druhého pluku, jenž tu stál blízko u kulometů.

„Pluk má rozkaz ustoupit. Večer opustíme Kyjev, most, Slobodku.“

Budecius kryje se náspem silnice, ustupoval zvolna v dešti kulí zpět, na hlavní cestu Slobodky. Náhle se zarazil před padlým Čechoslovákem, ležícím naznak uprostřed silnice, jak

ho zasáhla kule přímo do úst. Krvavý pramen z nich vyvěral ještě teplý a kouřící se. Naklonil se nad mrtvým a pobledl. Poznal ho. Byl to Andress.

„Šel chránit most proti Němcům! Šel si pro smrt!“

Sklonil se k němu a políbil ho na sinavějící čelo.

„Jaký perný den se začíná!“ řekl si. A hnál se dále.

Ve Slobodce byl šum a ruch. Oddíly druhého pluku ustupovaly za předměstí.

Poslední povozky, jež odstrašila jitřní panika, rychle vyjížděly a uháněly podle postupujících čet, jež mohly již v polovině hlavní ulice jít v houfech, chráněny domky a domy.

Jen na jednom místě se ozvala ještě střelba z oken.

„Střílejí na nás!“ ozvaly se rozhořčené hlasy.

„Zapalte barák!“

„Zrádci! Všude samá zrada.“

„Celá Ukrajina je zrada!“

„Spálit všecko!“

„Palte!“

Ví Bůh, kdo dal ten rozkaz. Za okamžik jako ohnivý výkřik prudce šlehl vzhůru požár.

Budecius se ohlédl a chvíli zůstal státi. Pozoroval plameny.

Vtom se kolem něho mihla skupina jezdců. Byli oblečeni vesměs v kožené „kurtky“. Byli to bolševici. Napřed klusal mladičkový jezdec, na pohled dítě nebo výrostek čtrnáctiletý.

„Palte! Palte všecko!“ vykřikoval v šíleném opojení. „Ohně... bratci, ohně! Ať žije rudá Ukrajina! A Židy bijte – střílejí na Čechoslováky. Sama jsem viděla!“

Sama jsem viděla! Budecius ji ovšem ihned poznal. Byla to Lelija, besarabská cigánka, jež ho snad zachránila před smrtí hladem. Ale ona ho ovšem nepoznala! Snad byla i opilá. Zaslechl ještě, jak provolává neúnavně staré kyjevské heslo pogromčků:

„Bijte Židy! Bijte Židy! Palte! Oheň!“ A už docela z dálky: „Střílejí! Sama jsem viděla!“

Také Rusko, zašeptal pro sebe. A zachvěl se. Snad hrůzou. Pak si však připomněl, že ji vidí patrně naposled.

Za Slobodkou se začínal dárnický les. Podél něho se táhla silnice, směřující k Brovarům. Tam je někde první pluk.

Na okraji lesa sedělo několik znavených Čechoslováků. Jedli hltavě a bez chleba zmrzlé masité konzervy.

Budecius vzpomněl, že má hlad. Posadil se na rozbředlý, vlhký příkop, vyňal ze svého rance konzervu a nožem ji otevřel. Byla také zmrzlá. Jedl – hltavě a bez chleba. Stále však viděl při tom prostřelenou tvář Andressovu, i Němce, zasaženého do prsou a klesajícího před ním hlavou k zemi na kalužinatou silnici. Tento Němec na levém břehu Dněpru – toť bylo cosi podivného a hrůzného pro něho. Tedy Němci jsou v Kyjevě! Tedy je to přece pravda! Do posledního okamžiku nechtělo se mu uvěřiti tomu.

A kolik je jich už asi na levém břehu Dněpru? Snad více, než Čechoslováků! Obklíčí... rozstřílejí... zničí... Ovšem, budeme se bránit. Na život, na smrt! Tak se to říká a tak je to správné. Bránit! A ty, Andressi, odpočívej v pokoji!

„Oh, střílí se tam ještě vesele!“ řekl jeden z hladových dobrovolníků.

Na mostě i ve Slobodce samotné rachotila vytrvalá střelba.

„A kam se teď jako šineme vlastně?“ ptal se jakýsi ferina.

„Do Brovar!“

„A odtud?“

„Na Jadlovku!“

„Nějaké pěkné místo! A odtud?“

„Na Priluky!“

„Pán Bůh s námi!“ ozval se jakýsi starší strejc, který se div nepokřižoval i s fajfkou, již držel v ruce. Ale Budecius se na něj podíval s velikou vděčností a opakoval si pak neustále:

„Pán Bůh s námi!“

„A odtud?“ zeptal se ještě neústupný zvědavec.

„Na Bach... počkej, jo: na Bachmač. To už je na dráze do Ruska!“

„Na Bachmač!“

XXXVI.

Důstojník, konající službu u telegrafu na stanici Bachmač, což je železniční uzel a městečko na hlavní ruské trati Kyjev–Kursk–Moskva, Kursk–Voroněž–Penza–Čeljabinsk–Vladivostok, Minsk–Romodan–Poltava, Minsk–Kremenčuk, Kyjev–Bachmač–Konotop–Brjansk–Moskva, vzrušeně vyběhl z nádražní budovy a vyhledal náčelníka štábu československých vojsk, operujících proti Němcům v rayoně městečka Bachmače.

Zastihl ho v jeho vagoně a hlásil mu: „Bratře podplukovníku, hlásím, že jsem obdržel důležitý telegram. Zde jest!“

Náčelník štábu byl podplukovník Ušakov. Byl to důstojník generálního štábu, jenž už na cestě z Žitomiru nabídl své služby čtvrtému československému střeleckému pluku. Byl přijat. I stal se důstojníkem vojska československého. Byl Rus.

Přijal telegram a četl ho polohlasně. Když skončil, nesmírně zbledl a spustil ruce. Telegram zněl:

„Obdržel jsem oficiální zprávu, že naše delegace podepsala 3. března ve 3 hodiny odpoledne mírovou smlouvu s Německem a s jeho spojenci. Vzhledem k tomu nařizují ihned po obdržení tohoto rozkazu přerušit jakékoli vojenské operace.

Zůstaňte na místech, na nichž jste v tomto okamžiku!

*Nejvyšší velitel ruské armády
praporčík Krylenko.“*

Po chvíli podplukovník Ušakov vážně vzhlédl k důstojníkovi a řekl:

„To se nás netýče! Jsme československé vojsko. Míru s Němci jsme dosud neuzavřeli – a sotva v dohledné době uzavřeme. Můžete jít za svou službou. Na zdar!“

Na stanici stálo množství vlaků. Nové a nové stále přibývaly. Byly to většinou vlaky československého vojska. Ale stály zde i vlaky bolševiků.

Jejich vojevůdcové – bylo jich mnoho – se přihlásili se svými oddíly jako spojenci k boji proti Němcům a Ukrajincům, „bandám loupežného imperialismu“.

Stála tedy u Bachmače vedle vojsk československých i trojí armáda bolševická.

Armáda vrchního velitele Primjakova. Armáda vrchního velitele Šarova.

Vedle těchto dvou vrchních velitelů byl tu i oddíl a štáb jakési kyjevské dámy, zvané zde „madame Boš“.

Jejich bojovníci tvrdili Čechoslovákům, že jsou na sobě vzájemně neodvislí. Šarov se nepodřizuje Primjakovovi. Primjakov se nepodřizuje Šarovovi. A „madame Boš“ sympatizuje více s Primjakovem než se Šarovem. Ostatně kdesi vzadu, snad v Kursku, je další vrchní velitel, Antonov Ovsjejenko.

„Čert je sebral!“ žehrali dobrovolníci, rušně debatující na peroně.

„Všude nám jen překázejí!“

„Ruší naše dispoice. Pletou rozkazy. Působí jen zmatek a ztráty!“

„Nedávno jeden z nich přišel k nám do vagonu. Tovaryši, povídá, nemá-li někdo z vás „panorámu“? Jakou „panorámu“? Nu, artilerijskou, povídá. A to prý koukáš, koukáš skrze rouru u kanónu, míříš, láduješ – a lítá to, čert ví kam. Pánu Bohu do oken a v nejlepším případě do vlastních řad. Střílejí jako jsme my stříleli za klukovských let jáhlami ze skleněných trubiček. Vojně to nerozumí, důstojníků, ba ani snad poddůstojníků věci znalých

nemají, a pořád se nám tady jen pletou pod nohy. Pěkní spojenci! Ještě na to jejich spojení doplatíme!“

„Už jsme dost doplatili na vlastní hlouposti!“

„Nechali jsme stát most u Korostyševa. Ani jsme sáhnout nesměli na most u Kyjeva. Samé presenty dáváme Němcům. A krev našich kluků jim přidáváme nádavkem. V celých potocích!“

„Neutralita!“

„Dobrá, neutralita. Ale kdybychom byli vyhodili korostyševský most, jak bylo původně nařízeno, neměli bychom nájezdu německých panceřáků. Zdrželi bychom pochod Němců na Kyjev. I okolní dráhy, korosteňskou i kazatinskou, jsme mohli poškodit a neudělali jsme to. Němci by ani dnes nebyli ještě v Kyjevě,“ vykládal rozhorlený voják technické roty.

„U Kyjeva jsme neprovedli ani řádné hlídkování Dněpru. Němci tam chodili přes zamrzlou řeku se dívat nám do ranců. A zase to stálo lidi. Neutralita!“

„A tady? Půjdeme prý uzavřít příměří s Ukrajinci, povídá nějaká delegace. Přijdou do stanice Plisky. Tam jsou Němci. Bylo jich málo. Tot' se ví, že rádi uvítali příměří. Poslali si zatím pro posily do Kyjeva. Mohli jsme je v Pliskách rozbít!“

„Sláva Bohu, že je tomu zmatku konec. Slyšíte?“

„Nu, střílí se pořádně!“

„To je u Česnokovky! Odtud na sever!“

„Blízko! Povážlivě blízko!“

„Nu, ale co chcete? Hromada vlaků už projela!“

„Vojsko je zachráněno!“

„Však to byla past'! Ze západu, ze severu... od Doči už Němci docházeli do Bachmače. Sláva, hoši, Kadlecovi! Zachránil nás u Doče, a neměl ani mapy. Sám jsem slyšel, jak vypravoval důstojníkům, že našel konečně jednu mapu u kteréhosi bolševického oddílu, který se mu tam také pletl pod nohy. Jejich velitel měl v té mapě zabalený chleba s máslem. Rád ji Kadlecovi postoupil. Nevěděl asi, nač to je!“

„Nechte je být, ty bolševiky,“ řekl vážně starší voják ve skřípci. „Oni za to nemohou! Je to chyba intelligence a ruských důstojníků, že s nimi nejdou. Na konec jsou to jediní z Rusů, kteří mají trochu vůle bránit se Němcům!“

„Oni by důstojníky zařezali, kdyby k nim přišli. A jejich bojování? Vždyť je to šílenství. Nadělají více škod sobě, nám, všem, než užítku!“

„Muravjeva také nezařezali,“ namítl ještě muž se skřipcem.

„A Krejčí, hoši, Krejčí! To vám je chlapík! Vůbec kluci z druhé divise jsou molodci! Ani jsem si to o nich nemyslel!“ Byl to voják čtvrtého pluku, jenž takto mluvil.

„Toť se ví, nemyslel. Vy v první divisi jste si o nás patrně mysleli, že jsme bramboroví vojáci.“

Obě divise československého armádního sboru se zde upřímně sbratřily.

Oddíly druhé divise, čekající trpělivě na příchod pluků divise první, jež se těžce a vlekle soustřeďovala rozbředlými březnovými cestami od Kyjeva k Prilukám a odtud na sever k Jičně, shromažďovaly pro ni zásoby vagonů a lokomotiv. Honily je až z odlehlé poltavské, ba i kremenčugské trati směrem k Bachmači. Toto město a stanice stalo se nyní cílem Čechoslováků i Němců. Nebýt obrany Kadlecovy, padlo by do rukou Němců, kteří by tak odřezali československým ešelonům cestu na Kursk a dále na východ. Oddíly šestého a sedmého pluku zaujaly již 9. března posice u stanice Desny na sever od Bachmače, aby bránily trať na Homel, a na stanici Pesky, na trati kyjevské. Svedly zde řadu krutých bojů. Z oddílů první divise, jež zatím dostihla bachmačského rayonu, byl vydělen na pomoc šestému pluku a praporu pluku sedmého čtvrtý pluk. Také první záložní pluk žitomirský se účastnil boje.

Bojovalo se tentokráte zoufale. Ztráta Bachmače hrozila zkázou všemu vojsku. Náhle všichni tito bojovníci, dotud roztroušení po valném území Ukrajiny, pocítili sílu jednoty a družnosti. Vojsko! To bylo slovo, jež je nyní spojovalo a učilo je oběti pro veliký a slavný celek. Starý plukovní patriotismus rychle ustupoval prudce pocíťované potřebě obecné družnosti.

První divise byla u vytržení nad chlapci divise druhé.

U vytržení byl především Budecius.

Naslouchal hovorům vojáků, z nichž zdánlivě roztříštěný obraz několikadenní bitvy vyrůstal mu v souhrn nejlepších mravních ctností těch, které nade vše si zamiloval. Ztrativ svůj pluk, přihlásil se k boji u oddílů, operujících proti Němcům. Plukovník Červinka, jenž řídil první operace, přidělil ho jako ordonanci ke svému štábu a hned v prvních bojích ho vyslal na severní úsek. Zde pokračoval po Kadlecovi čtvrtý pluk a velel jeho oddílům poručík Vobrátilék. S prvním praporem, jež přivedl v poledne, 13. března, na pomoc Česnokovce, kde Vobrátilék zaujal posice, přijel i statečný Gayer a velitel pluku Čeček.

Byl rozhodný a snad poslední den.

Šlo o to, uchrániti d'ábelský Bachmač aspoň do odjezdu těch vlaků, jež stály ještě před ním a hlavně na samotné bachmačské stanici.

Němci doráželi zuřivě.

Od severu i od východu. Chtěli dosíci Bachmače stůj co stůj. Celý československý armádní sbor, deset pluků pěchoty, dvě dělostřelecké brigády, technické rotý a ostatní oddíly, unikaly tudy z obklíčení, probíjely se tudy pastí, jež je měla stisknouti a zničiti.

Protiútoky „bíločervených ďáblů“, jež poznaly jejich úderné bataliony v bitvě u Zborova, je překvapily a docela popletly. Prošli až do Kyjeva téměř bez odporu, procházkou. Československý armádní sbor jim uniká, aby proti nim bojoval snad někde ve Francii. Mohli prokázat výborné služby Rakousku: zničit české vojsko! Obklíčit na čtyřicet, snad padesát tisíc ozbrojených velezrádců. Rozstříleti! Zajmouti! Rozvěšeti!

Proto také protiútoky „bíločervených ďáblů“ byly tak divoké a úporné. Bojovaly o svoje bytí, nebytí.

Kadlec, Krejčí, Vobrátilík, Gayer, Čeček! Ušakov! Červinka!

Vysílený šestý pluk v nepřetržitých několikadenních bojích! Prapor sedmého pluku! Čtvrtý pluk! Části záložního pluku!

To vše na sněhových rovinách okolo Bachmače vyrůstalo v mythus.

A tento 13. březen – den rozhodný a poslední z řady dní úmorné a vysilující bitvy o nicotnou, špinavou, ale čertovsky důležitou staničku, byl naplněn už svrchovanou horečkou.

Sněhová metelice se přivalila, leptajíc tváře vyčerpaných, hladových a přece ještě vytrvale zanícených vojáků. Postavila se jim před oči, strhané nevyspaním a únavou, postupovala proti nim společně s Němci, kteří už začínali chápat prohru svých plánů a snažili se urvat aspoň něco, cokoli.

Ve dvě hodiny odpoledne za prudké střelby začal se jejich útok na Česnokovku.

Budecius viděl zřetelně řetězy jejich střelců, jež se pokoušely obklíčiti levé křídlo československé. Tam byl také oddíl bolševiků, jenž vida německý postup, dal se ihned na panický ústup, a zhoršil rázem situaci. Německé kulomety se zde rozlítily jako vztekli psi. Zdálo se, že je konec... že celý pluk nepřítelův, prudce útočící na znavený prapor Vobrátilkův, rozdrť tyto obránce.

Ale tu se v zálohách objevil první prapor čtvrtého pluku.

Roty přiskočily energicky na pomoc.

I ihned do protiútku! Nečekaně pro Němce. Jako náhlé překvapení, jehož nesnesou.

I nesnesli ovšem protiútku. Čechoslováci je obracejí na útek. Zmocňují se návrší, jež tu dominuje celému okolí. Bijí Němce.

V zákopu, vydlabaném ve sněhu, střílel Budecius. Zde, na návrší, stanuly konečně postupující kolonny.

Myslel nyní opět na Bachmač. Jen maličko vydržeti ještě... a vše je zachráněno – –

*

Důstojník, konající službu u telegrafu na stanici Bachmač, odeslal po linii na východ za československými vojsky telegram, jenž zněl:

„Třetí prapor čtvrtého pluku odjíždí v této chvíli ze stanice Bachmač na východ. Na západ od Bachmače a ve stanici bachmačské není již nijakých oddílů československých!“

Bylo půl noci.

Tak se skončil 13. březen 1918.

Poslední oddíly, chránící Bachmač a zabraňující Němcům přístup k němu, se zvolna stáhly pozdě večer do stanice. Němci jen zdálky a opatrně postupovali nyní po těžkých ztrátách za nimi.

Podařilo se jim pouze, poslati za posledním vlakem, jenž vzal sebou dnešní bojovníky, několik dělových ran, jež padly do zasněžených polí.

To bylo vše, co zbylo z plánu obklíčení a zničení československého vojska.

Budecius se octl ve vagoně, kde byli poslední vojáci Bachmače: telefonisti a telegrafisti. Byli od různých částí první i druhé divise. Hovořili dlouho ještě o dnešku, o včerejšku. I vyznávaly si obě divise lásku.

„Já jsem to dobře věděl, že se nám nic nestane!“

„No, no, jak jsi to věděl?“

„Hádala mi to kdysi v Kyšiněvě jedna bába z ruky. Všecko mi uhodla. I to, že na jaře za tři roky – a to je právě teď – prožiju veliké nebezpečí, ale všecko dobře dopadne, poněvadž mám prý velkou kliku!“

„No, dobře. Ale to se snad týkalo jen tebe, ne?“

„Mně? Nevím. Já jsem už tenkrát myslel na celé vojsko. Šel jsem právě jako novobranec do Družiny.“

„Tedy myslíš, že to byla klika?“

„Něco takového jistě!“

„A myslíš, že to bude tak i dále?“

„Vím to. I to mně hádala, že se mně můj sen splní! Nu, a už se mně tři roky o ničem jiném nezdá, než o tom, že jsem přišel k nám do Röhrsdorfu, víte, to je v Němcích u České Lípy, ve fungl nové uniformě jako československý voják, a že mně moje žába, již byly dva roky, když jsem šel z domu, skočila na krk jako lasice. Tak co tomu říkáte, bratři?“

„No, to když bys měl přijít ty ve fungl nové uniformě českého vojáka a dokonce do nějakého Röhrsdorfu, to my patrně přijdeme také! My, československé vojsko!“

„Přijdeme! Přijdeme zcela jistě!“

Budecius jim naslouchal mlčky. Ve vagoně bylo tma. Neviděl, jen tušil jejich tváře. Ano, to jsou oni. Všichni – od prvního pluku do osmého, do desátého, dvacátého, třicátého. Ze zmatku prošlých dní, týdnů, měsíců, z chaosu, plného krve, zrady, lži, z mlhy a z tesknosti lidské bídy a ze strážní bojů, vražd, z hrůzy požárů, vystupuje jasná a čestná tvář. Konečně se vyjasňují tvoje skutečné rysy, lidé, žijící mezi trojím horstvem, vzdělávající svoji zemi kolem Vltavy a Labe, Moravy a Váhu.

Před rokem právě v těchto dnech začala bouře.

Ty, moje vojsko, vyšlo jsi z ní statečné, silné a zdravé! A jakými vichřicemi, metelicemi, hromy a blesky, jakým mořem krve, jež ti sahala až do úst, jsi prošlo – neporušeno! A na konec tento temný a zákeřný Bachmač! – –

Ale je za námi Bachmač! Ukrajina! Kyjev!

Jsou za námi i mrtví... Osmdesát mrtvých bachmačských. Praporčík Chocholáč mezi nimi.

I Morgunov... i Aňa Andrejevna!

Hle, je zimní noc. Venku je bílo, bílo. Budou brzo Velikonoce. Jakže to řekla Aňa Andrejevna?

Christos Voskrese... vo istinu voskrese... i Rusko vstane z mrtvých!

Hledí na mne okem k smrti unaveným, je smrtelně bledé jako ten kraj tam venku. A nesmírné jeho pláně jsou ještě před námi. Vlak hučí, jede prudce, kupředu, na východ! Kam nás nese? Zrazení, opuštění všemi, v mrazivé noci putujeme do nekonečné dálky. Už se nevidíme, krásná Ukrajino?

Ah, tito zde mne naučili víře. Vo istinu voskrese! Vpravdě vstane z mrtvých!

A tu vše, dobré i zlé, bude sečteno i zváženo.

Tvoje zvony, velké a jasné pravoslavné zvony, zvěstovaly mi, že není na věčnosti pekla. Zdaž ho nebylo dosti zde? V Petrohradě, v Moskvě, ve Zvenigorodě, v Kyjevě, v Bachmači, i v té malé Česnokovce? To proto, aby na konec každý, každý byl spasen!

Vo istinu voskrese!

I ruský národ vstane z mrtvých. Jako vstává i národ můj. A jeho vojsko vystupuje silné a zdravé na obzoru jako zelený ostrov z oceánu, plného bouře. Každý z nás v něm, a každý tam doma, jehož duch je s ním, bojuje s ním, sdílí dobré i zlé s ním jakoby byl vojákem první či deváté roty, všichni věříme v spravedlnost, jež nám nedá zahynout. Jsme obdařeni silou bratrství, naučili jsme se hrdinnosti a oběti. Každý z nás se stal rovnějším. Každý z nás se stal někým.

„Beznárodanejsmenikdoničím!“

Ve voze bylo ticho. Jen dýchání spících šumělo tmou.

Budecius si založil ruce pod hlavu. Uvědomil si, že je tu málo místa. Těsně u jeho boku spal, spokojeně oddychuje, šťastný člověk z Röhrsdorfu. A dále ostatní. Jejich šaty čpěly kouřem z machorky. Budecius však cítil, že je mu mezi nimi nevýslovně krásně.

I usnul záhy jako oni.

Vlak vytrvale hnál na východ...

Poznámky

^[1] „Padli jste jako žertva v zápase osudném...”

^[2] Kalichy, jež nosívali na náramennících vojáci III. pluku Jana Žižky, později i z části ostatní vojáci čs brigády.

^[3] sobaka – pes.

^[4] psíčkové.

^[5] koňuch – podkoní.

^[6] Pozor! Vpravo hled’!

^[7] Kde jste, kde jste, zda vrátíte se zpět...

^[8] Nosit na ramenou.

^[9] To je opravdová arménská anekdotka.

^[10] Na lučině nešeptá ni list, ni tráva. Noc je jasná. Tišina!

^[11] Říkala jsem té luze: netoulejte se mi v noci!

^[12] „Byl jsem kdysi rytířem...”